

KEVSER SURESİ

Rahman Rahim Allah'ın Adıyla

Şüphesiz biz, sana Kevser'i verdik.

Şu hâlde Rabbin için namaz kıl ve tekbir

alırken, namazda ellerini boğazına kadar kaldır.

Doğrusu asıl soylu kesik olan, sana kin duyandır.

<https://t.me/caferilikcom>

www.caferilik.com

M u h a m m e d T a k i M i s b a h

İslam Siyaset Düşüncesi

c. 2

(Ülke Yönetimi)

Çeviri:

Mustafa Yalçın

Edit:

Nuri Dönmez - Şamdan Eroğlu

KEVSER

<https://t.me/caferilikcom>

www.caferilik.com

Kevser Yayınları: 189

Kitabın Orijinal Adı: Nazariyye-i Siyasiy-i İslam c.2

Yazarı: Muhammed Taki Misbah

Tercüme: Mustafa Yalçın

Edit: Nuri Dönmez - Şamdan Eroğlu

Son Okur: Habip Coşkun

Dizgi ve Mizanpaj: Kevser

Kapak: Hasan Başbuğ

Baskı: Step Ajans

Basım Tarihi: Eylül 2011

ISBN: 978-9944-709-80-4 (tk.)

978-9944-709-82-8 (2.c)

Dağıtım Adresi: Kevser Yayınları

Sofular Mah. Simitçi Şakir Sok. No: 14 / 1

Fatih – İSTANBUL

Tel: 0212 – 534 35 28 Faks: 0212 – 631 36 01

0212 – 555 16 66 Faks: 0212 – 555 22 12

www.kevseryayincilik.com

<https://t.me/caferilikcom>

www.caferilik.com

İÇİNDEKİLER

Önsöz.....	13
------------	----

24. Oturum: Uygulama ve Devlet Alanındaki Genel Arayışlar (1)

1- Devletin Zorunluluğu	17
2- Yürütme Organının Hedefleri Hakkında Değişik Bakışlar	18
3- Peygamberlerin Devlet Kurmadaki Hedefi	21
4- Toplumsal Buhranların Liberal Düzenin Pratik Bakışına Etkisi.....	22
5- Fertlerin Liberal Düzen İle Uyuşmasının Nedeni.....	24
6- İslami Devlet ve Yönetimin Yapısına Bir Bakış	25
7- Yönetimin Halk Tarafından Sevilmesinin Gereği	27

25 Oturum: Uygulama ve Devlet Alanındaki Genel Arayışlar (2)

1- Önceki Konunun Özeti	29
2- Beşerin Her Zaman Devlete İhtiyacı Vardır.....	30
3- İslam ve Kur'an Perspektifinde Devlete Olan İhtiyaç	31
4- Gücün Gerekliliği ve Kaynağı.....	33
5- Yöneticilerin Takva ve Ahlakî Liyakat Taşımalarının Gereği	35
6- Siyaset Felsefesinde Devletin Meşruiyetinin İncelenmesi	37
7- İslam ve Liberal Toplumlarda Meşruiyete Bakış Farkı	40

26. Oturum: Hükûmetin Özel İşleri ve İslam'ın Halkın Katılımına Bakışı

1- Önceki Konunun Özeti	45
2- Hükûmetin Önemli ve Kendine Has İşleri	45
3- Hükûmetin Görevlerinin İkili Yapısı	49
4- Dar Gelirlileri Koruyan Organların Varlığının Gereği	51
5- İslam'ın Halkın Katılım Zeminini Sağlamaya Bakışı	52
6- Halk Katılımını Azaltan Etkenler	53
7- İslam'da Uygar Toplumun Yeri	54
8- İslami Kriterlere Muhalefet Etmek İçin Yeni Hileler	55
9- İslami Değer ve Usulleri Koruma ve Düşmanların Oyunlarına Karşı Koymanın Gereği	57

27. Oturum: İslami Hükûmetin Özel Yapısına Bir Bakış

1- Önceki Konunun Özeti	59
2- Devletin İslami Düzen İle Laik Düzendeki Temel Farkı	60
3- Batı Hayranlarınca Geliştirilen Seküler Devlet Modeli	61
4- İslam Şiarlarının Korunması ve Yaygınlaştırılmasında Devletin Misyonu	62
5- Devlet ve Görevi Yerine Getirme Yöntemleri	63
6- Totaliter (Tek Güç) ve Liberal Devlet Modeli	64
7- İslam'ın Devlete İdealist ve Realist Bakış Açısı	67
8- Merkezî Devlet Modelinin Eksiklikleri	70

28. Oturum: İslam Devletinde Değerlere ve Meşru Özgürlüklere Riayet Etme

1- Devletin Varlık Felsefesine Bir İşaret	73
2- İnsani Davranışlarda Öncelikli İlke	76
3- İslam'ın Ceza Kanunlarında Terbiye Edici Metodu	77

4- Devletin Sabit ve Değişken Özel İşleri ve Görevleri.....	79
5- Kanunları Uygulama Yönteminde İslam Devletinin Diğer Devletler İle Farkı	81

29. Oturum: İslam Devletinde Yöneticilik Kademeleri

1- Önceki Konunun Özeti	85
2- İslam Devletinde Yöneticiliğin Şartları.....	86
a) Kanunu Tanımak	87
b) Ahlaki Liyakat	87
c) Yetenek ve Yöneticilik Deneyimi	88
3- Yönetici Olma Şartlarında Ölçünün Belirlenmesi	89
4- Davranış Alanında Kant'ın Değer Belirleyici Bakış Açısının Reddi	90
5- Değer Oluşturma ve Görevleri Vazetmede İslam'ın Bakışı	91
6- İbadetin Değersel Mertebelere Sahip Oluşu	92
7- İslam Devletinin Sınıflandırılmış Modelleri	94
8- Velayet-i Fakih Düzeninin Akli Delili.....	95

30. Oturum: Fakihin Mutlak Velayetinin İslam Devleti Organı İle Olan İlişkisi

1- Önceki Konunun Özeti	99
2- İslam Devletinin Yetki ve Görevlerinin Paralel Büyümesi	100
3- Mutlak Velayetin Devlele İlgili Yetkilerle İlişkisi	101
4- Karşıt Düşünceli Kimseler Tarafından Mutlak Velayette Şüphe Uyandırılması	102
5- İslam Devletinin Yapısı Üzerine Bir İnceleme	103
a) İslami Kanunların Kapsamlılığı ve Ebediliği	104
b) İslam Tarafından Yönetime Yönelik Aşamalı Modellerin Sunulması.....	105
6- İslam'da "Devlet İçinde Devlet" Teorisinin Geçmişi	107

7- İmam Tarafından “Fakihin Mutlak Velayeti” Teorisinin Geliştirilmesi	109
8- Ömer b. Hanzala Makbûlesinde Velayet-i Fakih’in Şekli	111
9- İslam Açısından Kuvvetler Ayrılığının İncelenmesi.....	114
10- Kuvvetlerin Birbirlerine Müdahale Etmesinin Zeminleri.....	115

31. Oturum: Kuvvetler Ayrılığı Teorisinin Tahlil ve Eleştirisi

1- Önceki Konunun Özeti	117
2- Kuvvetler Ayrılığı Teorisinin Tarihî Şekillenme Süreci.....	117
3- Kuvvetler Ayrılığına Yönelik Delillerin Gözden Geçirilmesi.....	118
4- Sınırlamanın ve Kuvvetlerin Tam Ayrılığının İmkânsızlığı	120
5- Uyum Sağlayan ve Kuvvetleri Denetleyen Bir Organın Zorunluluğu	123
6- Velayet-i Fakih Toplumun ve Düzenin Birlik ve Vahdetinin Mihveridir	125

32. Oturum: İslami Sistemin İnançsal Konumunun Açıklanma Gereği

1- İslam Devleti Tezini Tanımanın Değişik Aşamaları	127
a) Yüzeysel Tanıma	127
b) Uzmanca ve Bilimsel Tanıma	128
c) Orta Düzeyli Tanıma	129
2- Kanunun Özellikleri ve Gerekliliğinin Gözden Geçirilmesi	131
3- İlahî Kanunlar Uygulayıcısındaki Özelliklerin İkinci Bir Defa Gözden Geçirilmesi.....	133
4- İslam Devleti Teorisinin İnançsal Usul ve Temellerle Bağı.....	134
5- İslam Devletinin Boylamsal Mertebelerinin Mantığı ve Akli Açıklaması.....	136
6- İslam Devleti Hakkında Bazı Soruların Sorulması.....	138

33. Oturum: İslam ve Değişik Devlet Modelleri

1- İslam’ın Devletle İlgili Bir Program ve Çözümünün Olmadığı Şüphesi.....	141
2- Belirtilen Şüphenin Cevabı ve Devletin Şekli Hakkında İslam’ın Görüşünün Açıklanması.....	143

3- Devletle İlgili Sabit Bir Yapı Sunmanın Mümkün Olmayışı	144
4- Devletin Geleneksel ve Dünyevi Oluşu ve İslam Kanunlarının Sadece Belli Bir Çağa Mahsus Olduğu Şüphesi	146
5- Zikredilen Şüphenin Cevabı ve İslam'ın Sabit Hükümleri ile Değişken Hükümlerinin İlişkisi	148
6- İlahî Hükümlerin İnsanın Tüm Davranışlarına Yayılması	152

34. Oturum: İslam Hükümlerinin Yeri ve Bizim Düzenimizin Diğer Düzenlerden Üstünlüğü

1- İslam'ın Sabit Hükümlerinin Devlet Yapısı ve Değişken Hükümlerle Olan Bağlantısı	157
2- Birincil ve İkincil Hükümler ve İkincil Hükümlerin İslam'a Aykırı Olduğu Şüphesi	159
3- Demokratik Düzenlerin Eksiklikleri	163
4- Güçleri Uzlaştırma Etkeninin Gereği	164
5- Velayet-i Fakih Düzeninde Güçlerin Uyumluluğu	166
6- Velayet-i Fakihin Diğer Düzenler Karşısındaki Üstünlüğü	167
a) İç Uyum	167
b) Deruni ve Ruhsal İcra Garantisi	168
c) İran İslam Devrim Önderinin Yüksek Takva ve Liyakat Sahibi Olması	171
d) İnsanların Gerçek ve Manevi Maslahatlarına Riayet Etmek	173

35. Oturum: Özgürlüğün Kanunlar ve Devletle Olan Oranı

1- Yönetici Tayin Edilmesinin Özgürlük ve Demokrasi İle Uyuşmazlığı Şüphesi	175
2- Tekvinî Özgürlüğün İncelenmesi ve Cebir Teorisinin Reddedilmesi	176
3- Deruni Değerler Düzeninin Özgürlüğe Aykırı Olmayışı	178
4- Dinî Emir ve Tekliflerin Özgürlük İle Oranı	180
5- Hadlerin ve Cezaların Özgürlük ile Orantısı	184

6- Devlet ve Kanunların Varlığı Sayesinde Mutlak Özgürlüğün Ortadan Kalkması	185
7- Hâkimiyetin Allah'a Bağlanması Gereği	188

36. Oturum: İslami Hükümleri Uygulamada Tutucu Olmanın Zarureti

1- Önceki Konuların Özeti	193
2- İnsanın Davranışının Toplumsal Etkisi ve Devletin Varlığının Zarureti.....	194
3- Devletin Meşruiyet Kaynağına ve Demokrasinin Sorunlarına Kısaca Bir İşaret	195
<i>Birinci Problem</i>	195
<i>İkinci Problem</i>	196
<i>Üçüncü Problem</i>	197
4- İslam'da Devletin Meşruiyeti	198
5- Peygamberler ve İnsanları Hidayete Erdirme Metodu	199
6- İnsanların Hidayetinin Önündeki Engelleri Ortadan Kaldırmanın Gereği	201
7- İlahî Değerleri Koruma ve Batıl Değerleri Reddetmenin Gereği	203
8- Kanunları Uygulamada ve Düşmanlara Karşı Mücadelede Kararlı Olmak...	205
9- Komplocuların ve Uşakların Karşısında İnsanların Uyanık Olması	207

37. Oturum: Şiddet Meselesinin İncelenmesi

1- Önceki Konuların Kısaca Bir Özeti	209
2- Düşmanların İslam Aleyhine Tahrip Edici Faaliyetleri ve Propagandaları	209
3- Batı ve İnsan Haklarını Savunma Yalanı	211
4- İslami Düzeni Ortadan Kaldırma Komplosu ve Şiddet Yanlısı Olma İthamı	212
5- Halkın Siyasi Arenaya Girişini Önlemek İçin Ortam Hazırlamak	214
6- Kültürel Komplo ve Kutsal Değerleri Sorgulama Oyunlarına Karşı Durmanın Zarureti	216
7- Allah'ın Rahmet ve Gazabı Hakkında İslam'ın Ortaya Koyduğu Portre.....	219

8- Düşmanlara ve Münafıklara Karşı Savaşmanın ve Hidayet Yolunun Engellerini Ortadan Kaldırmanın Zarureti	221
9- İslam'ın Cezai Hükümlerine Muhalefet Etmek	223
10- Şiddet Uygulamanın Cezai Kanunlar Alanıyla Sınırlı Olmadığı Meselesi ...	225
11- İslam ve Bütün Şartlarda İlmî Şüphelere Cevap Vermenin Gerekliliği	228
12- Komploculara Karşı Mukabelede Bulunma ve Yabancılar Tepki Gösterme	230
13- Kur'an ve Düşmanlardan Beri Olmanın ve Onlara Düşmanlık Sergilemenin Gereği	231

38. Oturum: Batı Düşünce ve İnançlarının İslami Kanunlar İle Karşı Karşıya Gelişi

1- Meşrutiyet Hareketi ve Batılı Değerlerin Yayılmaya Başlaması	235
2- Bazı Yazarların İslam'da İstenilen Özgürlük Planından Hoşnut Olmaması ...	236
3- Muharip ve Yeryüzünde Fesat Çıkaranlar Hakkında İslam'ın Hükümü	237
4- Komplocu Kimselere Karşı Kesin Tavrı Takınmamanın Sonuçları	240
5- Şiddet Konusunun Tartışılmasında Sorumsuzca Tavırlar	242
6- Kur'an'da Şiddet Kavramının Eş Anlamalı Kelimelerini İncelemek	243
7- İslami ve Batısal Açından "Tolerans ve Tahammül" Kavramı	244

39. Oturum: Dinî Öğreti ve Değerlerin Göreceli Olduğunu Savunan Teorinin İncelenmesi

1- Dinin Göreceliği veya Mutlak Oluşu	249
2- Marifetin Göreceli Olduğu Hakkında Üç Görüş	250
a) Marifetin Göreceli Olduğu Hakkında İlk Görüş	250
b) Marifet ve Bilginin Göreceli Olduğu Hususundaki İkinci Görüş (Değerlerin Göreceli Oluşu)	252
3- Bazı Değerlerin Sabit ve Mutlak Oluşu	253
Bazı Değerlerin Mutlak Oluşunun Ölçüsü	256

4- Batılı Kültürde Dinî Öğreti ve Değerlerin Tümünün Rölatif Oluşu	256
c) Marifetlerin Rölatif Olduğu Hususunda Üçüncü Görüş (Dinî Öğretilerin Rölatif Oluşu)	259
5- Rölatif Okuyuşlar Alanını, Mutlak Okuyuşlar Alanından Ayırt Etmek.....	260

40. Oturum: Dinî Öğretiler Efsane mi, Gerçeği Gösteren Ayna mı?

1- Önceki Konuşmaların Kısaca Bir Özeti	265
2- Gerçeği Gösteren ve Göstermeyen Dillerin Yeri	266
3- Din Dilini Gerçekleri Göstermez ve Sembolik Tanıtmanın Sebepleri	267
4- Batıcı Aydınların Batı'nın Din Hakkındaki Rölatif Görüşünü Yayıma Çalışmaları	270
5- Habil ve Kabil Kıssası Hakkında Sapık Bir Yorum.....	271
6- Din Dilinin Gerçekleri Göstermemesi veya Din Hakkında Belirsiz Bir Portre Sunmak.....	273
7- Kur'an'ın Şiir Diliyle Mukayyesinin Çeşitli Algılayışlara Yönelik Bir Çaba Oluşu	275
8- Farklı Okuyuşlar ve Hermenotik Felsefesinde Marifetlerin Değişkenliği	278
9- Kelimeler ve Bu Kelimelerin Çeşitli Hakikatlere Ulaşması	279
10- Kur'an Hakkında Gerçek ve Mutlak Bir Marifet Elde Etme İmkânı	280
11- Kur'an Dilinin Gerçekleri Göstermediği Hakkında Rölativistlerin Boş Delilleri.....	282
12- Hz. Ali'nin Kültürel Düzensizlikler ve Din Tahrifi Karşısında Endişesini Açığa Vurması.....	284
13- Din Hakkında Şahsi Zevkleri Reddetmenin Gereği	287

ÖNSÖZ

Siyaset felsefesinin en önemli ve köklü konularından biri, devlet ve hükûmetin gerekliliğidir. Beşerin hayatının ilk ve ilkel dönemini bitirmesi, toplumsal yaşama geçmesi ve insanların hayatında meydana gelen yapısal değişikliklerle birlikte, devletin varlığı kesin bir şekilde kabul edildi. Tarihte sadece küçük bir azınlık, toplumda devlet diye bir kurumun olmasına karşı çıkmıştır. On dokuzuncu yüzyılda yaşayan Sen Simon ve Prudon gibi düşünürler, bu anlamda devletin varlığına karşı çıkan kişilerdi. Sen Simon, insanlık düşüncesinin toplumu tehlikeden koruyacak ve ona önderlik edebilecek bir güçte olduğuna inanıyordu. Anarşistlerin ve devlete muhalif olan kimselerin düşüncesine göre insan, temiz bir yapıya sahiptir ve bu yapı, insanı iyi ve beğenilen istek ve arzuları kabul etmeye zorlamaktadır. Aynı şekilde bu grup, devletin insan özgürlüğüyle uyum sağlamadığına, insan özgürlüğü ve insanın değerinin korunması açısından, devletin insan yaşamından çıkarılması gerektiğine inanmaktadır.

Sosyolojik araştırmalar, insanın, her zaman ve her koşulda, devlet ve hükûmet kurmayı akla ve fıtrata dayalı kaçınılmaz bir zorunluluk olarak gördüğünü göstermektedir. Bu, insanın sosyallik arzusundan ve yapı olarak medenî oluşundan kaynaklanmaktadır. İnsan, ancak toplumsal bir hayatın ve herkesin haklarına saygı duyulduğu düzenli bir teşkilatın varlığında hayatını sürdürebilir. Böyle olmadığı takdirde ise, insan hayatı düzenli bir şekil almayacaktır; kargaşaların, ilkelliğin, vahşiliğin, hakların gasbedildiği, orman kanunlarında olan eşitsizliğin ve kanunsuzluğun hâkim olduğu bir yapı oluşacaktır.

Farklı devlet şekillerini ve büyük toplumları idare etmede kullanılan sistemlerdeki yapı ve işleyişteki önemli farklılıklar; farklı öğreti usulleri ile değişik dünya görüşlerinden ve bunların insanı farklı yorumlayışından kaynaklanmaktadır. Çünkü insan sadece bir cisim olarak tasavvur edi-

lirise, maddi açıdan doyurulmak, refah içinde yaşamak, rahatlık ve zevk, onun için yegâne hedef olacaktır. Bu düşünce uyarınca bütün çabalar, şehvet ve lezzet yörüngesi etrafında dönecektir. Ama insanı maddeden üstün ve ondan öte bir varlık olarak kabul edersek ve geniş bir bakış açısıyla insan varlığının değişik yönlerine ve onun maddi ve manevi hasletlerine bakıp, siyasi düzenin yapısını buna göre şekillendirirsek; devlet, insanın asayiş ve yükselişini temin etme amacıyla olacaktır. Biz, insana yönelik bu iki ölçüyü, bakış tarzını ve seçilen hedefleri baz alarak, siyasi düşünceleri ve devletlerin uygulamalarını eleştirmekteyiz. Çünkü yukarıda belirtilen düşünceler siyasi yapıların aslını oluşturmaktadır; bunlar olmadan da siyasi düşüncelerin hiç bir anlamı olmaz.

Gerçi günümüzde, yeni felsefi düşünceyi etkisi altına alan mutlak realizm akımından dolayı genel bir bakış açısıyla insana bakma ve onun yüce hedeflerine dikkat etme azalmıştır. Siyasetle ilgili önemli meselelere, sosyolojik tahlillere yaklaşmak ve bu yöntemle etkili çözümler sunmak yaygınlaşmış, hedef ve dünya görüşünden söz etmek ise ender bir hâle gelmiştir. Fakat yüce insanîyet mektebinin gerçek kurucuları olan peygamberlerin ekollerindeyse hedefli ve ülkülü olmak, hareket ve değişimin esası olmuştur. Bundan dolayı, Kur'ân'a kapsamlı ve düzenli bir şekilde baktığımızda, insanın yaratılmasının, ölümün, hayatın, peygamberlerin gönderilmesinin, ibadî ve sosyal kanunların hepsinin bir hedefe yönelik olduğunu ve bütün faaliyetlerin, programların ve hatta devlet tesis etmenin ekseninin de bu önemli hedefe varmak olduğunu görmekteyiz. Bu esasa göre devletler, sadece toplumların idaresi için değil, aksine idareden daha önemli olan hidayet esasına göre şekil almalıdır. İnsanın bir yönünü baz alan devletler, sadece insanların refah ve asayişini temin etmek için çalışıp, insanı yönetmektedirler. Ama bu devletler, insanın hem asayişini ve hem de manevi yükselişini temin etme peşinde olurlarsa, insanın hidayete ulaşmasını da sağlayacaklardır; çünkü üzerinde ilâhî ruhu taşıyan, basit maddi özelliklerin ötesinde, manevi ve ruhani özellikleri olan ve bunların vücudunun derinliklerine şekil verdiği insanın, hidayete ihtiyacı vardır ve insanı sadece yönetmekle yetinmek, onu hafife almaktır.

Eğer devletin nihai hedefi insanın güzel bir akıbete ulaşması, Allah'a yakınlaşması ve onun hidayete kavuşması ise, şüphesiz böyle bir durumda, insanın gerçek fayda ve çıkarlarını herkesten daha iyi bilen ve onun de-

ğişik özelliklerini herkesten daha iyi tanıyan bir kimse, insanları yönetme liyakatine sahip olabilir ve bu, Allah'tan başka bir kimse değildir. Kur'an ayetlerinin de teyit ettiği bu konuyla ilgili aklî delilden anlaşılan şudur: İnsanın kemale ulaşmasının şartı; dünyanın ve ahiret âleminin hakikatini, bu ikisi arasındaki ilişkinin ayrıntılarını bilen ve bunlara hâkim olan kimseye itaat etmesidir; bu kimse ise Allah'tan gayri kimse değildir. O hâlde tapınmak ve hâkimiyet hakkı Allah'a mahsustur; yani insanın yegâne velisi Allah'tır ve Allah'ın hâkimiyetinin dışındaki bir hâkimiyet, Allah'ın iradesine dayanma ve O'nun izninden kaynaklanma şartıyla meşrudur. İslam devletinin mihveri olan "velayet-i fakih" teorisi bu esasa göre şekillenmektedir. Masum imamın zahir olmadığı, özellikle de asrımızda Müslüman fakih ve düşünürlerin üzerinde derin bir şekilde dikkatlerini yoğunlaştırdıkları ve son yıllarda mükemmel bir hâle gelen "velayet-i fakih" meselesi, dini hâkimiyete olumsuz bir gözle bakan düşüncenin karşısında, dünya siyaset arenasında etkili, gelişen ve değişim meydana getiren bir teori olarak yerini almıştır.

İslam dünyasının bu asırda, üzerinde düşünülmesi gereken iki oluşuma tanıklık ettiğini söylemek gerekir. Bu oluşumlardan biri, siyasete ve dinî hâkimiyete olumsuz bakan düşüncedir. Bütün dinler ile özellikle de İslam ile karşı karşıya gelen ve dinî siyasi düşüncenin inzivasını ve dinî inancın oluşturduğu hareketliliği azaltmayı ardında taşıyan bu yeni düşünce, bütün dinleri tehdit etmektedir. İslam dünyasının düşünür ve bilgelerinin, bu düşüncenin karşısında mantıklı bir savunma yapmak için, derin ve ciddi araştırmalar yapıp, dinin aslî inançlarını açıklamaları ve sağlamlaştırmaları zorunludur. Diğer oluşum ise, velayet-i fakihi esas alan düşüncenin siyasi arenada yerini almış olmasıdır. Bu düşünce teorik olarak çok eskilere dayanmakta ve uzun bir geçmişe sahiptir. Ancak bu düşüncenin pratik ve uygulama boyutu, 1979'da İslam Devrimi'nin zafere ulaşmasından sonra başlamıştır.

Uzun ve sürekli mücadelelerin ardından İmam Humeynî'nin (Allah ondan razı olsun) akıllı ve dâhice rehberliği sayesinde İran İslam Devrimi zafere ulaştı ve İran'ın Müslüman halkının ezici çoğunluktaki oylarıyla da İslam Cumhuriyeti düzeni ilân edilip kuruldu. Devrimin zafere ulaşmasının ardından bir grup müçtehit, İslam âlimi ve ümmetin seçkin şahsiyetleri tarafından, Kur'an ayetleri ve İslam'ın nuranî hükümleri çerçevesinde,

uzmanlar ve hukukçular tarafından dünyadaki en gelişmiş anayasalardan biri olarak değerlendirilen İslam Cumhuriyeti Anayasası hazırlandı. Her ne kadar, bugüne kadarki süreç içerisinde, İslam Cumhuriyeti düzeninin kanunları belirlenmiş ve tespit edilmişse de ve “velayet-i fakih”, düzenin İslami ve meşru oluşunun sembolü sıfatıyla bu düzenin bekasına ve muhafazasına yönelik gelebilecek tehlikelere karşı düzeni koruyan bir kalkan olarak İslam Cumhuriyeti'nin aslî bir sütunu ve önemli bir esası sıfatıyla anayasada tanınmışsa da; devrimden sonraki gelişmelerden, devrimin ideolog kadrosunun gündemdeki meselelerle meşgul olmasından ve velayet-i fakih teorisi hakkında oluşturulan duygusal, aşırı ve basit değerlendirmelerden dolayı bu mesele, bilimsel olarak doğru bir şekilde araştırılmadı ve açıklanamadı. Ama İslami yönetimin sorunlara galip gelmesi, toplumun düzen ve asayişe kavuşması ve fikrî açıdan muhalif olan kimselerin eleştirel çalışmaları, dikkatlerin bu konuya daha fazla bir şekilde yönelmesine sebep oldu. Netice olarak; derin anlayışlı, zeki ve ferasetli düşünürler tarafından, bu konunun değişik yönleri açıklığa kavuşturuldu.

“İslam'ın Siyasi Teorisi”nin açıklanma zorunluluğu, bu teorinin siyasi düzenler içerisindeki yerinin tanıtılması, bu teori hakkındaki şüphelerin, kuşku-
kuların ve fikrî mücadelelerin varlığı ve de dâhilî ve hâricî düşmanların velayet-i fakih düzenine karşı çok yönlü saldırıları göz önünde bulunduru-
lularak, dinî değerleri ve vahye dayalı öğretileri savunmak amacıyla fe-
raset sahibi, bilge, âlim ve yorulmaz mücahit Ayetullah Muhammed Taki
Misbah Yazdî (Allah ömrünü uzun ve daha bereketli kılsın) tarafından,
Tahran'da cuma namazları hutbelerinden önce “İslam Siyaset Düşüncesi”
hakkında bir dizi konuşmalar yapıldı. Elinizdeki eser, bu konuşmaların
düzenlenmiş ve gözden geçirilmiş hâli olup, Kerim Süphanî Beyin kale-
miyle kitaplaştırılmış ve “Yasama ve Yürütme” adlarıyla iki cilt olarak
aziz okuyucuların istifadesine sunulmuştur. Son olarak bu kitabın dikkat
ve düşünce ehli kimselerce ve İmam-ı Zaman (canımız ona feda olsun)
tarafından bir hizmet olarak kabul edilmesini diliyoruz.

İmam Humeynî (k.s) Eğitim ve Araştırma Müessesesi Yayınları

Yirmi Dördüncü Oturum

UYGULAMA VE DEVLET ALANINDAKİ GENEL ARAYIŞLAR (1)

1- Devletin Zorunluluğu

İslam'ın siyasi felsefesi konusunun başında, İslam devletinin her siyasi düzen gibi iki mihveri olduğunu söylemiştik: 1- Kanun ve yasama mihveri. 2- Yöneticilik ve kanunu uygulama mihveri. Geçen bahisler genelde ilki üzerine yani kanunun önemi, ideal kanunun özellikleri, İslam'da yasama ve onun şartları gibi konular etrafında odaklaşıp tartışıldı. Bununla birlikte bu alanda ortaya atılan şüphelerden bazılarına cevap verildi. Bu bölüm, mihverini yöneticilik ve kanunun icrasının oluşturulduğu konular hakkındadır. Bu bahis için aydın bir yol ve zeminimiz olması için bu öncüle dikkat etmeliyiz; bir müessese ve organın maksat ve hedefi ne kadar şeffaf ve açık olursa, o düzenin yapısı, onun pratik şartları ve ona üye olan kimselerin özellikleri daha belirgin olacaktır. Bundan dolayı, eğer biz İslam'ın yürütme organı ve özel anlamda devleti hakkında yani İslami devletin yönetimi, bu organın nasıl bir yapıya sahip olması, kimlerin bu alanda görev üstlenmesi ve hangi yetkileri taşımaları gerektiği konusunu işlemek ve bunu tartışmak istiyorsak, öncelikle devlet teşkil etmenin hedefine ve bu cümleden olmak üzere İslam devlet yönetiminin hedefine aşina olmamız gerekmektedir. Çünkü devlet oluşturma'nın hedefi belli olmazsa, yönetimin yapısı, devlet yöneticilerinin yetki ve özellikleri müphem kalacaktır. Bu esas uyarınca, ilk adımda devletin yapılanmasının hedefi hakkında ve ona özgü tarzla -ki yaklaşık olarak yürütme organı ile eşittir- tartışmamız uygundur.

Devletin varlığını zorunlu bilmeyen eğilimden sarf-ı nazar etmeyle siyasi felsefe düşünürlerinin ekseriyeti, toplumda devletin mevcudiyetini zo-

runlu görmektedir. Yani onlar, toplumda bir organ ve sistemin bir takım kanunlar çıkarması ve diğer insanların bunlara uyması veya toplumun kabul ettiği yasaları uygulaması ve aykırı davrananların önünü alması ve onları cezalandırması görüşündedirler. Bu yaklaşım düşünürlerin tamamı yakınının ittifak ettiği bir konudur. Tecrübe sonucunda az veya çok bütün halk her toplumun böyle bir ihtiyacı olduğunu anlamıştır. İslam'da da bu konu kabul edilmiş ve Nehcü'l-Belâğa'da eğer toplumda liyakatli ve uygun bir devlet bulunmasa dahi, bozuk bir devletin, devletsizlikten daha iyi olduğu belirtilmiş ve vurgulanmıştır.¹ Zira devlet veya kanunu icra etmeden yükümlü bir düzen olmazsa, kaos meydana gelecek ve neticede fertlerin hakları ayaklar altına alınmış ve toplumun çıkarları zedelenmiş olacaktır. O hâlde İslam'ın nazarında, devletin zorunluluğunun bulunmayışı kabul edilebilir değildir. Aksine halkın toplumsal görevleri noktasında ödevlerinden biri de toplumun maslahatlarını temin etmesi için liyakatli bir devleti iş başına getirmesidir.

2- Yürütme Organının Hedefleri Hakkında Değişik Bakışlar

Hükûmet oluşturma ve yürütme organının varlığının zorunluluğu sabit olduktan sonra, konu devletin ve yürütme organının hangi hedefleri takip etmesi gerektiği etrafında odaklanmaktadır. Özetle, yürütme organının kanunu uygulamak için var olduğunu hepimiz bilmekteyiz. Buna göre onun hedefi yasaları icra etmektir. Ama devletin uygulama peşinde olduğu kanunun hangi mahiyet ve yapıya sahip olması gerektiğine bakılmalıdır. Bu soruya cevap vermek, bir diğer soruya cevap vermeye bağlıdır ve o şudur: Kanunun hedefi nedir? Toplumda kanun neden bulunmalıdır? Ve o kanun hangi şeyleri toplum için göz önünde bulundurulmalıdır? Kanunun göz önünde bulundurduğu hedefler iki kısmın dışında değildir: Birinci kısım maddi hedefler, ikinci kısım ise manevi hedeflerdir. Özetle, siyasi felsefe konuları alanında araştırmada bulunan kimselerin tamamı, devletin halkın maddi maslahatlarını temin etmesi gerektiği konusunu itiraf etmişlerdir. Ama manevi maslahatlar hakkında ihtilaf bulunmaktadır. Kanun, halkın manevi maslahatlarının temin edicisi de olmalı mıdır, yok-

1- Halkın iyi de olsa kötü de olsa bir yöneticisi olmalıdır. Ta ki onun yönetiminde iman sahibi bir fert kendi işini yapsın ve kâfir de kendi faydasını alsın. (Nehcü'l-Belâğa, 30. hutbe)

sa olmamalı mıdır? Kanunda bunlar da gözetilmeli midir? Devlet böyle bir kanunu uygulamalı mıdır? Veya bu yükümlülüğü üzerine almalı mıdır, yoksa almamalı mıdır?

Birçok felsefi ekolde de eskiden beri devletin manevi değerleri temin etmesi ve devlet tarafından uygulanma yükümlülüğü olan kanunun insani erdemleri göz önünde bulunduran kanun olması gereği konusuna önem verilmiştir. Dinî olmayan felsefi okullarda da Eflatun gibi bazı eski Yunan filozofları, erdem konusu üzerinde önemle durmuş ve devletin görevinin insani erdemlerin gelişmesi için zemin hazırlamak olduğuna inanmışlardır. Bu yüzden onlar şöyle derlerdi: Devlet, bilgeler ve ahlaki açıdan diğerlerinden daha iyi olan kimseler tarafından yönetilmelidir. “Bilgeler, yönetici olmalıdır.” cümlesi Eflatun’dan nakledilmiştir. Buna göre Müslüman ve ilahî olmayan -yani semavi bir dine tabi olmayan kimseler- filozoflar arasında da manevi konulara ve ahlaki erdemlere önem verilmekteydi. Hatta dinî inançları bulunmayan filozoflar, toplumda ahlaki erdemlerin uygulanmasına ve ahlaki gelişim için ortam oluşturulmasına vurguda bulunmuşlardır.

Avrupa’da Hristiyanlık yayıldıktan, Bizans İmparatoru Konstantin Hristiyan olduktan, Avrupa’da Hristiyanlığı yaydıktan ve Hristiyanlık Avrupa’nın uygar ülkelerinin resmî dini hâline geldikten sonra din ile devlet bir araya geldi. Devletin hedefi de dinî hedefleri temin etmek oldu. Yani Hristiyanlık sıfatıyla kabul ettikleri şeyi aynı zamanda uygulamaya başladılar. Rönesans dönemi sonrasında Batı fikir ve düşüncelerinde bir değişiklik meydana geldi. Onlar, ahlaki konuları devlet meseleleri alanından çıkarma çabası içerisine girdiler. Çünkü Rönesans ve yeniden doğuştan sonra, Avrupa’da Batı’nın yeni medeniyetinin oluşmasına kaynaklık eden değişiklikler meydana geldi ve onun özelliği, dinin toplumsal meseleler alanından çıkarılmasıydı.

Bazı filozofların siyaset hakkında tartıştıkları, kitap yazdıkları, okullar kurdukları ve ahlaki erdemleri ve maneviyatı unuttukları dönem işte o dönemdir. Bu filozoflardan İngiltereli Habz, devletin görevinin yalnız kaos önlemek olduğu inancındaydı. Onun görüşüne göre, insanlar kurt niteliklidirler. Tabii olarak da birbirlerinin canına üşüşmekte ve birbirlerini parçalamak istemektedirler. Kurt nitelikli insanları evcilleştirmek ve onların birbirlerine saldırmalarını ve tecavüzlerini önlemek için bir sistem var olmalıdır. Buna göre devlet, sadece bu hedef içindir. Onun ardından yeni

liberal Batı düşüncesinin kurucusu sayılan ve düşünceleri bugün de dünyanın bütün siyasi ve akademik kuruluşlarında konuşulmakta ve az çok kabul görmekte olan John Luck, devletin hedefini emniyetin sağlanması olarak tanıttı. Onun bakışına göre, insanların hayatında eksik olan şey, devlet adındaki bir kontrol edici mekanizmadır. Onun olmaması durumunda toplumsal düzen meydana gelmeyecek, kaos çıkacak, emniyet yok olacak ve halkın canı ve malı tehlikeye düşecektir. O şöyle demektedir: Biz, bu açığı kapatması için devleti istiyoruz. Aksi hâlde diğer konuların devlet ile bir bağlantısı yoktur.

Elbette dinin devletten ve toplumsal konulardan ayrılması, bu teorisyenlerden hiçbirinin ahlaki erdemlere ve manevi değerlere önem vermediği manasını taşımamaktadır; onlar, bizzat fertlerin kendisinin bu konular ile uğraşmaları gerektiğini ve bunların devlet ile bir ilişkisinin olmadığını söylemektedirler. Allah'a inanan kimselerin bizzat kendileri mabet ve kiliseye veya nereyi beğeniyorlarsa oraya gitmeleri ve O'na ibadet etmeleri gerekir. Bu konularla uğraşmak devlet ile ilgili değildir. Aynı şekilde doğru konuşmak, dürüst olmak, başkalarına saygı göstermek, fakirlere yardım etmek ve diğer faziletler gibi ahlaki erdemler değerlidir; ancak ferdî konulardan sayılmaktadır ve fertlerin kendisi, bu beğenilmiş ahlaki erdemlerle donanmaya çalışmalıdır. Bunun devlet ile bir ilişkisi yoktur.

O hâlde toplumsal kanunun yani devlet aracılığıyla uygulanan yasanın hedefi, halkın can ve malının korunması için sadece toplumun emniyetini sağlamaktır. Yürütme organının da emniyeti sağlama ve halkın can ve malını korumanın dışında bir görevi yoktur. Devletin hedefinin emniyeti sağlamanın dışında bir şey olmadığı konusu, değişik şekillerde söylenmiştir. Öyle ki bazen Luck'ın sözlerinde can ve malın korunması da yer almıştır. Yani o, emniyetin can ve mal güvenliğini ve özgürlüklerden yararlanma güvenliğini kapsadığı inancını taşıyordu. Ahlaki ve manevi maslahatlar hakkında söylediği en fazla şey, toplumsal kanunun ahlak ile çelişmeyecek bir şekilde olması ve Allah'a ibadet etmenin önünü almaması gerektiğidir. Ama toplumsal kanun ve devlet, ahlaki değerleri sağlama, dinî değerleri koruma, manevi ve ilahî gelişme için zemin oluşturma konusunda bir sorumluluk üstlenmez. O, bunların devlet ile bir bağlantısının olmadığını söylemektedir. Bugün yaklaşık dünya felsefi okullarının çoğunluğunda Luck'ın bu sözü onların İncil'i ve anayasası hükmündedir.

Onların temel sloganı, devletin görevinin sadece emniyeti ve özgürlükleri sağlamak olduğu ve dinî, ilahî ve ahlaki konular hakkında hiçbir sorumluluk taşımadığıdır. Bu, genellikle Batılı olan bugünkü dünya düşünürleri ile İslami bakış arasındaki en büyük ihtilaf konusudur.

3- Peygamberlerin Devlet Kurmadaki Hedefi

Peygamberlerin ve özellikle de Yüce Peygamberimizin (s.a.a) bakış açısına göre, devletin görevi maddi maslahat ve ihtiyaçların yanı sıra manevi maslahatları da karşılamasıdır. Hatta manevi maslahatların karşılanması, maddi maslahatlardan daha da önemli ve önceliklidir. Yani devlet, nihai hedefi manevi, ruhi, ahlaki ve insani maslahatları sağlamak olan kanunları icra etmelidir. Dinin kendilerini, beşerin nihai hedefi bildiği ve insani yetkinliği onlara bağlı gördüğü konular ile ilgili yasaları uygulamalıdır. Bu dünyada insanın yaratılmasını ve onun özgürlük ve seçme gücüyle donanmasını bu yüce hedefi tanınması ve onu takip etmesinde görmektedir. O konuların eksenini, Allah'a yaklaşmaktır ki hamt olsun bu, İslam kültüründe tam anlamıyla yerine oturmuş, her zaman Müslümanlar arasında yaygınlık kazanmış ve hatta onun anlamını iyice bilmeyen kimselerin bile o kelime ile ünsiyetleri bulunmaktadır. Öyle ki okuma ve yazmadan yoksun kimseler dahi "Allah rızası için/Allah'a yaklaşmak için" sözünü dile getirmektedirler.

Allah rızasının/O'na yaklaşmanın nihai hedef ve insanın yaratılma eksenini olduğunu öğrenmiş bulunuyoruz. Dolayısıyla bu hedefin gerçekleşmesi doğrultusunda olan bir kanun toplumunda uygulanmalıdır. İnsanın toplumsal hayatı da bu doğrultuda gelişmelidir. Diğer konular ve insanın hayvani yönleri, insani gelişmenin, manevi tekâmülün ve Allah'a yaklaşmanın öncülü/basamağı olması hâlinde değerlidir.

Toplumsal kanunları düzenlemedeki hedefin maddi ihtiyaç ve maslahatların karşılanmasına ek olarak manevi maslahatların da karşılanması olduğu sabit olduktan sonra, doğal olarak hükûmetin hedefi de belirginleşmektedir. Hükûmet de kendi görevini sadece yurttaşların can ve malının korunmasının sağlanması olarak görmemelidir. Aksine bunlara ek olarak insanların manevi gelişimi için ortam oluşturmaya, bu hedef ile çakışan ve çelişen durumlarla mücadele etmeyi de kendi görevi bilmelidir. O, "Ben sizin ekmeğinizi karşılıyor ve can güvenliğinizi sağlıyorum." diyerek yetinemez. Bu, her hükûmetin birinci görevidir ve herkes, İslami ve İslami

olmayan veya laik ve laik olmayan bir toplumda teşkil olan bir hükûmetin halkın can ve mal güvenliğini sağlaması gerekliliği konusunda ortak görüş taşımaktadır; ancak İslam açısından, İslam hükûmeti görevini bununla kısıtlı sayamaz. Aksine, İslami yönetim birinci derecede insani erdemleri ve insanların manevi ve ilahî gelişimini kendi görevi bilmelidir. Doğal olarak böyle bir ortamın oluşması için can ve malı da korumalıdır. Gerçekte bu, bir basamaktır, asıl hedef değildir. Başka bir deyişle, mal ve can güvenliğini sağlama orta dereceli hedeflerdendir, nihai hedef değildir. Diğer bir deyişle, daha yüce bir hedefe ulaşmak için bir vesiledir ve o da manevi gelişimin sağlanmasıdır. O hâlde İslam toplumunda resmiyet kazanan yasalar, din ile çelişmeme gereğiyle birlikte tam anlamıyla dinî esaslar ile uyuşmalı ve insanların manevi ve ilahî gelişimi doğrultusunda olmalıdır. Sadece din ile çelişir olmaması yeterli değildir, dinin hedefleri doğrultusunda olmalıdır. Yani İslam devleti ve yönetimi hareketlerinin din ile çelişmemesinin yanında, dinsizlik ve din karşıtlığıyla mücadele etmeli ve dinî hedefleri hayata geçirmelidir.

Buna göre, İslam açısından yürütme organının veya özel manasıyla devletin hedefi, daha önemli olan manevi konulara eğilmektir. Hatta dinî bir toplumda geçici olarak bir kısım maddi ihtiyaçlar bazı manevi konulara eğilme gereği nedeniyle sağlanmayabilir de. Eğer İslam'ın hükümleri uygulanırsa, uzun vadede kesinlikle halkın maddi maslahatları da bütün başka sistemlerden daha iyi karşılanacaktır. Ancak kısıtlı bir zaman sürecinde maddi maslahatların tümünün karşılanması dinin zayıflamasına neden olursa, dinin zayıflamasına neden olmayan maddi maslahatların bir bölümünün karşılanmasıyla yetinilmelidir. Çünkü manevi maslahatlar öncelik taşır. Ancak Batılı ülkeler açısından bizim söylediğimiz şeyler geçerli değildir. Onlar sadece maddi hedeflere önem vermektedirler ve hükûmetin manevi maslahatları temin etmek için bir sorumluluğu yoktur.

4- Toplumsal Buhranların Liberal Düzenin Pratik Bakışına Etkisi

Bazen bir takım fertler sözlü ve yazılı olarak “Batı da manevi ve dinî maslahatlara önem vermektedir; onlar da özveride ve fedakârlıkta bulunmakta ve toplumsal konulara ehemmiyet göstermektedir.” diye itiraz etmektedirler. Elbette bu konu doğrudur ve biz bütün Batılıların bireyci olma-

dığına inanıyoruz. Liberal düşüncenin yaygın olmasından kasıt, bütün Batı halkının o düşüncenin etkisi altında olduğu değildir. Bizim kastımız, liberal düşüncenin Batı toplumlarına egemen olan düşünce olduğudur. Onlar, kendileri için meydana gelen toplumsal zorunluluklar nedeniyle bazen kendi felsefelerinin gereğinin aksine hareket etmeye mecbur kalıyorlar. Hatta liberal eğilim taşıyan ve bireyci olan kimseler dahi bir takım zorunluluklar sebebiyle toplumsal taleplere önem vermeye, ayaklanma olmaması ve halkın çoğunluğunun isyan etmemesi için mahrumları gözetmeye mecburdurlar. Pratikte sosyalistlerin ve sosyal demokratların yönetimde bulunduğu birçok ülkede halktan aldıkları vergilerin büyük bir bölümünü toplumsal hizmetlere harcamaktadırlar. Onların maddi felsefelerinin böyle bir gereği olmamasına karşın halkın itiraz etmemesi, güvenliğin sağlanması, insanların isyan etmemesi ve birbirlerinin canına düşmemesi için bu kolaylığı oluşturmaktadırlar.

Liberal ekolün neyi gerektirdiği bir konudur; onun taraftarlarının pratiği ise başka bir konudur. Liberal ve bireyci düşünce uyarınca siz bu konulara eğilmemelisiniz. “Neden sosyal sigortalar sağlıyor ve mahrumların faydasına olan imkânlar oluşturunuz?” diye bu eleştiri ve soru onlara yöneltilmiştir. Bu sorunun cevabı, bu kolaylık ve imkânların burjuvazinin sermayesinin tehlikeye düşmemesi, komünist ayaklanmaların ve Marksist devrimlerin gerçekleşmemesi için oluşudur. Gerçekte Marks’ın düşünceleri, Marksist ülkelerde hayata geçmeden önce Batı ülkelerinde yayıldı ve onlara etki etti. İngiltere’de yaşayan ve Almanyalı bir bilgin olan Marks, ilk önce düşünce ve kitaplarını İngiltere’de yayınladı. İngiltereli siyasetçiler, onun eserlerini mütalaa etmekle Marks’ın dile getirmiş olduğu tehlikeleri sezdiler ve gerçekleşmeden önce onların önünü aldılar.

İngiltere’de kurulan işçi partisi, meydana gelen sosyalist eğilimler ve orada mahrumların faydasına icra edilen programlar tümüyle Marksist eğilimin önünü alma hedefini gütmekteydi. Çünkü burjuvazinin gelişmesinin halkın çoğunluğunu ayaklandıracağı tahmin ediliyordu. İngiltere’de Marksist bir hareketin oluşmaması için fakirlere yardım ettiler ve onları uysallaştırdılar. Her ne kadar bu yöntem onların kapitalist ideolojilerinin gereği olmasa da burjuvazinin menfaatlerini koruma doğrultusunda idi. Özetle liberal eğilimin gereği, yönetimin manevi konulara yönelik hiçbir sorumluluk taşımaması yönündedir.

“Batı ülkelerinde devlet kilise için halktan vergi almaktadır. O hâlde neden onları dine ve maneviyata inanmamakla itham ediyorsunuz?” diye bize itiraz edebilirler. Cevap şudur: Bu da liberalist düşüncenin gereği değildir; tersine dindarların gönlünü kazanmak ve kilisenin gücünden yararlanmak içindir. Konumuz, onların felsefe ve düşünme yönteminin gereğinin ne olduğu üzerinedir. Söylediğimiz gibi, onlar kendi düşünceleri uyarınca dinî maslahatların yayılması ve sağlanması için hiçbir sorumluluk kabul etmemektedirler. Eğer bir dinî faaliyette de bulunuyorlarsa, kendi menfaatlerini korumak içindir. Seçimleri kazanmak ve oylarını alabilmek için dindarların gönlünü almaya çalışıyorlar. Bazen, Amerika’da cumhurbaşkanlığı seçimi esnasında cumhurbaşkanlığı adaylarının kiliseye gittikleri görülmektedir. Zira onlar bu vesileyle halkı kendi taraflarına çekme hedefini gütmektedirler. Bu, onların devlet işlerinde din taraftarı oldukları manasına değildir.

5- Fertlerin Liberal Düzen İle Uyuşmasının Nedeni

İslami açıdan dinin sayesinde gerçekleşen manevi maslahatların korunması, asıl ve öncelikli hedeflerdendir. Bu, İslam dini ile dünyada bulunan diğer felsefi ekoller arasındaki en önemli konudur. Biz, devletin yöntem ve görevleri konusunda Batı’ya tabi olamayız. Zira devletle ilgili hedefler alanında temel ve köklü ihtilaflarımız bulunmaktadır. Eğer hedef unutulursa, yapı, şartlar, görevler ve yetkiler de değişir. Gerçekte kötü bir hedef gütmeyen kimseler tarafından olsa bile, fertlerin fikir ve düşüncelerinde oluşan müphemlik, sapma ve onların bu müphemlik ve sapmaları gazetelerinde ve kitaplarında yazmaları, kendilerinin İslam açısından kanun ve devletin hedefinin ne olduğuna ve İslam ile diğer ekoller arasında bulunan ihtilafa dikkat etmemelerinden kaynaklanmaktadır. Onlar İslam’ı kabul ediyor, gerçekten de Allah’a inanıyor, namaz kılıyor, oruç tutuyor ve dini inkâr etmiyorlar; ancak pratiğe gelince toplumsal ve siyasal konularda yüzde yüz Batı’ya uyuyorlar. Bundan sonra bu yöntem İslami düşünce ile uyuyor mu, uyuşmuyor mu, diye düşünmüyorlar. Diyorlar ki: “Bugün dünya bu yöntem ile yönetiliyor ve biz dünyanın gittiği yönün aksine hareket edemeyiz. Bugün dünya uygarlığı, Batı uygarlığıdır. Egemen kültür, liberal kültürdür. Biz de onun aksine hareket edemeyiz!”

Ancak ilk önce teorik ve düşünsel olarak İslam'ın ne dediğini anlamamız gerekir. İslam, Batı'da uygulanan şeyi kabul ediyor mu, etmiyor mu? İkinci olarak, pratik düzlemde İslam hükümlerini uygulayabiliyor muyuz? Bunu görmeliyiz. Eğer farzen pratikte onları uygulayamazsak da en azından İslam'ın liberal yöntem ve hareketi kabul etmediğini öğrenmeliyiz. O hâlde, İslami olmayan bir yöntemi İslam adına göstermeye çalışmamalıyız. Biz, tağut zamanında da İslami yöntemlere göre hareket edemiyorduk; ama o devletin İslami olmadığını ve bazı hareketlerinin İslami olmadığını biliyorduk. Öyleyse İslam hükümlerini uygulamak için zeminin olmayışı, İslam'ın değişmiş olduğunu söylememize neden teşkil etmez. Bugün de bazı konularda İslam'ı uygulamaya gücümüz olmayabilir; ama bizim uyguladığımız şey İslam'dır demememiz gerekir. İslam'ı olduğu şekilde tanımalıyız. Eğer bir yerde ona göre amel edemezsek, yüce Allah'tan ona göre amel edemediğimizden dolayı özür dilemeliyiz. Eğer Allah korusun bir kusurumuz olursa da İslam'ı uygulamada kusurlu olduğumuzdan dolayı Müslüman millettten özür dilemeliyiz. O hâlde İslam'da değişiklik yapmamalı ve onun bin dört yüz yıl önce Yüce Peygamber (s.a.a) aracılığıyla gelen din olduğuna dikkat etmeliyiz.

6- İslami Devlet ve Yönetimin Yapısına Bir Bakış

Dolayısıyla İslam devletinin hedefi kesinlikle toplumda İslami ve ilahî değerleri hayata geçirmek ve bunun sayesinde maddi maslahatları sağlamaktır, bunun tersi değildir. O zaman İslam devletinin yapılanmasının nasıl olması ve devlet başında yer alan kimselerin hangi şartları taşıması gerektiğine bakmalıyız.

Kuşkusuz her düzende yürütme organının asıl görevi, yasaları uygulamaktır. Bu konuyu her sistem de kabul etmektedir. İslam devletinin anlamı, İslam yasalarının uygulanma güvencesi ve o kanunlarda hedeflenenlerin gerçekleştirilip hayata geçirilmesidir. Soru şudur: İster Doğu ve Marksist düzenlerde olsun ister Batı ve liberal düzenlerde olsun isterse de bunların dışında mevcut olan başka düzenlerde olsun bütün düzenlerde yasaları uygulamak isteyen teşkilat ve mekanizmanın hangi özellik ve hususiyetleri olmalıdır? Yanıt olarak her düzende uygulayıcıların en az şu iki özelliği olmalıdır:

1- Kanunu Tanımak: Yasaları uygulama güvencesi olmak isteyen bir kimse yasayı iyi bir şekilde tanımazsa, onu nasıl uygulayabilir? Kanunu tanıma, görevine göre hareket edebilmesi için devletin bulundurması gereken ilk şart ve özelliştir. Çünkü devlet yasaların uygulanmasını güvence altına almak istemektedir ve eğer kanunları ve onun yön ve kısımlarını iyi bilmezse, uygulama alanında hata yapabilir. Bu arada ideal olan şık, devletin başında yer alan kimsenin hata yapma ihtimalinin herkesten daha az olması için kanunu en iyi tanıyan kimse olmasıdır.

2- Kanunu Uygulamada Yeterlilik: Yasaları uygulamayı üstlenmek isteyen kurum veya organ, yeterli güç ve kudrete sahip olmalıdır. Böylece o güç sayesinde yasaları uygulayabilecektir. Eğer bir teşkilat atmış milyonluk bir milleti, ondan da öte, Çin gibi bir milyarlık bir milleti yönetmek ve onlara yasa ve kanunları uygulamak istiyorsa, yeterli bir uygulama gücü ve kudret taşınmalıdır. Bu mesele bugün birçok yönetim felsefesi ekollerinde güç ile eşit sayılmıştır. Siyaset felsefesinde en önemli konulardan biri de “güç” kavramıdır. Özetle devletin güç taşıması gerekliliğini göz önünde bulundurmak lazımdır.

Ama gücün ne olduğu konusuna gelince, eskiden beri beşer toplumlarında gerçekleşen değişiklikler ile birlikte güçten muhtelif anlamların kastedilmiş olduğuna dikkat edilmelidir. Güç sade ve ilkel devletlerde -binlerce yıl önce hemen hemen dünyanın bütün yörelerinde bulunan kabile yönetimleri gibi- genellikle bedensel güçten ibaretti. Bu da egemen şahısta veya kabilenin reisinde bulunmaktaydı. O toplumlarda bedensel gücü başkalarından daha fazla olan kimse genellikle egemen sıfatıyla tanınmaktaydı. Çünkü bin kişilik bir kabileye hükmetmek istediğinde bir kimsenin aykırı davranması hâlinde o yöneticinin aykırı davranan şahsı cezalandırmak için kendi bedensel gücünden yararlanması gerekirdi. Buna göre o toplumlarda güç sadece fiziki ve bedenî güçten ibaretti. Beşerin toplumsal şartları güçlendikten, toplumsal gelişme ve kalkınma ilerledikten sonra şahsi bedensel güç, bir organ gücüne dönüştü; egemen şahsın kendisi yüksek bedenî bir güce sahip olmaması hâlinde bile önemli bedensel gücü bulunan fertlerin onun yetkisi altına girmesi gerekti. Güçlü bir orduyu, emniyet gücünü ve kuvvetli insanlardan oluşan bir topluluğu yetkisi altında bulundurması gereklilik kazandı. Bilimin ilerlemesiyle birlikte güç fiziki gücün ötesine geçti, bilimsel ve teknik güce dönüştü. Yöneticinin bedensel gücün işini yapabilecek araçlara sahip olması gerekti.

Her ne kadar bir dönemin şartlarında yöneticinin toplumun idaresi için yüksek bedensel bir güce sahip olması yeterli olmuş olsa da toplumlarda meydana gelen gelişme ve değişimle birlikte, teknik ve sanayi alanlardaki değişik gelişmeler ile askerî teknolojinin gelişmesi, nitelik ve nicelik açısından askerî silahların gün geçtikçe modernleşmesi ile birlikte devletin çaresiz olarak fiziksel sanayi ve teknolojik olarak yeterli bir güce ermesi gerekmektedir. Özellikle kanunsuzlukların önünü alabilmesi ve bazılarının isyan etmeleri durumunda onların isyanlarını bastırabilmesi için askerî alanda bunlara sahip olmalıdır ve bir grubun halkın malını gasbetme ve onların canını tehlikeye atma kastında bulunması hâlinde yetkisi altında bulunan güçlerin aracılığıyla onların önüne geçmesi için bu gereklidir.

7- Yönetimin Halk Tarafından Sevilmesinin Gereği

Şimdiye kadar adını andığımız güç ve kudret, ilkel devletlerde ve daha sonra gelişmiş yönetimlerde dikkate alınan fiziksel güç idi. Aynı şey bugün de geçerliliğini sürdürmekte ve daha da şiddetli olmaktadır. Devletlerin askerî ve savunma bünyelerini takviye etme ve silah depolarını gerektiği yerde kendilerinden yararlanabilmek için, silah ile doldurma peşinde oldukları gözlemlenmektedir. Ama devletin güç ve iktidarının buna özel olmadığına dikkat etmek gerekir; gelişmiş toplumlarda devletin güç ve iktidarı birinci derecede halkın destek ve sevgisinden kaynaklanmaktadır. Bütün istekleri ve programları zor ve baskıcı kuvvet ile topluma dayatmak mümkün değildir. Asıl olan, halkın istek ve rağbet ile yasaları kabul etmesi ve uygulamalara rıza göstermesidir. O hâlde bu kanunları uygulamayı üstlenen ve işlerin başında yer alan kimse, halkın kabul ettiği biri olmalıdır. Uzun vadede baskı ve fiziksel güçten istifade ederek bir iş yerine getirilemez.

Dolayısıyla uygulayıcı, toplumsal iktidar ve kabullenilme özelliği de taşımalıdır. Bu yüzden yönetimde bozukluğun önünü almak ve toplumsal maslahatı takviye etmek için devlet ve kanunun hedeflerini temin edebilmeleri amacıyla uygulamadan sorumlu kimselere yönelik özellikler öngörülmelidir; yani gerçekten yönetimi sağlayabilmek ve kanunları uygulayabilme yükümlülüğü için daha fazla bir liyakat taşımalıdır. Bunu siyaset felsefesinde değişik süreçlerde beyan etmektedirler; bu da genelde toplumsal meşruiyet ve halk desteği olarak bilinmektedir. Yani devletin

akli temelleri bulunması ve kanunu uygulamak için doğru bir metottan yararlanması ve onun için kanuni bir itibar taşıması gerekir. Uygulayıcının aykırılıkların önünü alabilmesi için fiziki güce sahip olması gereğine ek olarak, halkın da onun muteber oluşuna ve yönetimin onun hakkı olduğuna inanması gerekir. Buna göre üç çeşit yönetim bulunmaktadır. Birinci ve ikinci çeşit yönetim, bütün toplumlarda tanınmıştır. Elbette uygulama şeklinde değişik mekteplerde ve çeşitli yönetimlerde ihtilaflar bulunmaktadır. Ama bizim için daha önemli olan şey, üçüncü çeşit yönetimdir.

Yirmi Beşinci Oturum

UYGULAMA VE DEVLET ALANINDAKİ GENEL ARAYIŞLAR (2)

1- Önceki Konunun Özeti

Batının ateist ve sapkın kültürünün İslam inançları sahasına akın etmesi, Batı uşakları ile İslam karşıtı düşünce sahiplerinin İslami toplumlarda köklü inanç ve dinsel temellerde çok yönlü, yoğun ve hesaplı çalışmaları sayesinde kuşku ve şüpheler uyandırılmıştır. Bunların İslam'ın sahih ve gerçek kültürünü siyasi buhranlar ile karşılaştırma çabaları, İslam'ın zengin kültürünü bilen düşünceli ve fedakâr muhafızların sorumluluk hissiyle hayati ve işlevsel konuları örneğin medrese ve üniversitelerin üzerinde uzmanca, profesyonel bir şekilde ve akademik kalıplarla çalışılan İslam'ın siyasi teorisini sade ve akıcı bir beyan ile İslam toplumunun hizmetine sunma zorunluluğunu doğurmaktadır.

Bugün toplumumuzun düşmanın kültürel saldırısı karşısında durabilmesi, İslam'ın asil kültürünün değerli mirasını koruyabilmesi ve sahih bir şekilde gelecek neslin seçimine sunabilmesi için İslam'ın ve devrimin hedeflerini tanımaya ihtiyacı vardır. Bu hedefe ulaşabilmek için derin ve bilimsel konuları akıcı bir düzeyde halkın çoğunluğunun anlayabileceği ve idrak edebileceği bir dil ile açıklamak ve onları akademik ağır konuların ve karmaşık terimlerin pençesinden kurtarmak gerekmektedir. Yukarıdaki hedef doğrultusunda biz, "İslam siyaset düşüncesi" sıfatıyla bir dizi konuyu iki kısımda açıklamaya karar verdik. Tamamlanan birinci kısımda beşer toplumunun kanunlara ihtiyacı ve İslami perspektifte kanunu vazeden kimsenin Allah veya O'nun tarafından izinli olan ve yasama için salahiyet taşıyan birinin olduğunun belirtilmesiyle ilgili açıklama yapıldı.

Bu düzlemde bazı konular beyan edildi. Bununla birlikte karşıt düşünceli kimselerin bazı şüpheleri beyan edildi ve oturumların verdiği imkân ortamında onlara cevap verildi.

İkinci kısımdaki konular, özel manasıyla devlet mihveri etrafında dönecektir. Gerçekte birinci kısımda yasama organını da kapsayan genel anlamdaki devlet hakkında analiz yapıldı. Bu yüzden yasa ve yasamadan bahsedildi. Şimdi ise konuşmalarımız devletin icra, uygulama ve özel anlamıyla yürütme organını oluşturan konular üzerinde olacaktır.

2- Beşerin Her Zaman Devlete İhtiyacı Vardır

Devletin şekli, yapılanması ve onun değişik modelleri bir tarafa -ki kendi yerinde bahsedilmektedir- geçen oturumda işaret ettiğimiz gibi bütün siyasi teorisyenler toplumun devlete olan ihtiyacında ortak görüş taşımakta ve onu zorunlu saymaktadırlar. Sadece anarşistler toplum için devletin zorunluluğuna inanmamaktadır. Eski Yunan filozofları arasında da taraftarları bulunan bu grup, halkın kanunları tanınması ve ahlaki bir bağlılık ile onunla amel etmesi durumunda, devlete bir ihtiyacın olmayacağı inancındaydı. Kuşkusuz bu teori, hiçbir zaman ve hiçbir yerde uygulanmadı. Bunun karşısında, bütün toplumlarda pratik olarak devletin zorunluluğu hissedilmekteydi ve aynı şekilde hâlen de hissedilmektedir. Halkımız için düşünsel boyutta devletin gerekliliği düşüncesinin daha da aydınlanması ve onların bir takım safsatalardan kurtulması hedefiyle yukarıdaki görüşün üzerinde yaklaşık olarak ittifak edilen, insan toplumunun gereklerini tanımaya dayalı olan bir görüş olduğunu hatırlatıyoruz. Bunun açıklaması şudur: Bir fert toplumun ahlakını, psikolojisini, değişimlerini ve gerçekleri göz ardı ettiği zaman dar ve kapalı bir zihin ortamında tahlil ve analiz yapar; insanları hayrın, iyiliklerin ve erdemlerin peşinde olan ve temiz bir yaratılışa sahip melekler gibi görür. Onun görüşüne göre eğitim ve öğretim düzeni doğru bir şekilde yayılırsa ve kendi ahlaki dürtüleriyle kanuna bağlı olacak, onun esasınca amel edecek ve ona aykırı davranmayacak şekilde halk ahlaki bir terbiyeye sahip olursa, aynı şekilde doğru ve toplumun ve ferdin maslahatlarına yönelik kanunlar ve kanundan yüz çevirmenin zarar ve kötülükleri halka açıklanırsa ve seçim onlara bırakılırsa, artık kimse kötülüğe yönelmez ve herkes yasalar esasınca hareket eder. Tıpkı bir yemeğin zehirli olduğunu bilen ve onu yemekten sakınan kimse gibi, halk da yararlarına olan işlere yönelir ve kendilerinin ve top-

lularının zararlarına olan işlerden sakınırlar. Bu surette baskı, kuvvet ve zor ile kanunları halka dayatmaya ihtiyaç kalmaz.

Yukarıdaki düşüncenin ham ve ütöpik olduğunda şüphe yoktur. İnsan hayat ve toplumunun gerçeklerini tanıyan ve beşer tarihini, geçmiş ve şimdiki toplumları bilen kimseler, hiçbir zaman en azından yakın gelecekte ahlaki değerlerin halkın arasında gelişmesinin ve yaygınlaşmasının eseri olarak herkesin otomatik olarak iyi eylemlerde bulunacağını, kötü işlere bulaşmayacağını, yalan söylemeyeceğini, ihanet etmeyeceğini, halkın mal ve namusuna kötü bakmayacağını, halkın haklarına el uzatmayacağını ve aynı şekilde uluslararası meseleler ile irtibatlı olarak da hiç bir ülkenin kendi komşularına saldırmayacağını garanti etmemektedir.

3- İslam ve Kur'an Perspektifinde Devlete Olan İhtiyaç

İslam da toplumun doğru terbiye sayesinde ve maslahatları, kötülükleri ve kanunları tanımanın ışığında devlete ve güvenlik gücüne ihtiyacı olmayacağını bir ütopya ve gerçekten uzak bilmektedir. Bu yüzden Hz. Âdem'in (as) yaratılması ile ilgili ayetlerde, insanın yaratılması hikâyesi, onun zaaf noktalarını ve kayma imkânını tam olarak gösterecek şekilde beyan edilmiştir.

﴿وَإِذْ قَالَ رَبُّكَ لِلْمَلَائِكَةِ إِنِّي جَاعِلٌ فِي الْأَرْضِ خَلِيفَةً قَالُوا أَتَجْعَلُ فِيهَا مَنْ يُفْسِدُ فِيهَا وَيَسْفِكُ الدِّمَاءَ وَنَحْنُ نُسَبِّحُ بِحَمْدِكَ وَنُقَدِّسُ لَكَ قَالَ إِنِّي أَعْلَمُ مَا لَا تَعْلَمُونَ﴾

Rabbin meleklere “Ben yeryüzünde bir halife var edeceğim.” demişti; melekler, “Orada bozgunculuk yapacak, kanlar akıtacak birini mi var edeceksin? Oysa biz seni överek yüceltiyor ve seni devamlı takdis ediyoruz.” dediler; Allah “Ben şüphesiz sizin bilmediklerinizi bilirim.” dedi.¹

Melekler insanların toplumsal kötülüğünden ve kan akıtcılığından haber verdiklerinde Allah onların sözlerini inkâr etmemektedir; aksine onlara verdiği cevapta meleklerin kendisinden habersiz oldukları “insanın yaratılma hikmeti”ne işaret etmektedir. Aynı şekilde diğer bazı ayetlerde Allah insanın bazı ahlâki zaafalarını beyan etmektedir. Örneğin:

﴿إِنَّ الْإِنْسَانَ خُلِقَ هَلُوعًا. إِذَا مَسَّهُ الشَّرُّ جَزُوعًا. وَإِذَا مَسَّهُ الْخَيْرُ مَنُوعًا﴾

1- “Gerçekten, insan, bencil ve haris olarak yaratıldı. Kendisine bir şer (kötülük) dokunduğu zaman feryadı basar. Ona bir hayır dokunduğunda engelleyici olur (veya cimrilik eder).”¹

﴿وَأَتَاكُمْ مِنْ كُلِّ مَا سَأَلْتُمُوهُ وَإِنْ تَعُدُّوا نِعْمَتَ اللَّهِ لَا تَحْصُوهَا إِنَّ الْإِنْسَانَ لَظَلُومٌ كَفَّارٌ﴾

2- “Gerçek şu ki, insan pek zalimdir ve pek nankördür.”²

İlginç olan yukarıdaki ayette Allah’ın insanı mübalağa sözcüğü olan ve çok zulmeden manasında “zelum” olarak tanıtmasıdır. Bu tabir, insanlar arasında göz ardı edilmeyecek derecede zulmün, tuğyanın ve nankörlüğün bulunmasından kaynaklanmaktadır. Ve insanlık toplumları her zaman zulüm ve nankörlük ile birlikte olacaktır. Halka eğitim, terbiye, bilgi, vaaz ve nasihat vermeyle, bütün azalarının iyi ve beğenilmiş hareketlerde bulunacağı ve hiç kimsenin devlete ve emniyet güçlerine ihtiyaç kalmayacak derecede kanun ve ahlâki değerlerden yüz çevirmeyeceği ve suç işlemeyeceği bir toplum yaratma düşüncesi mümkün değildir. Kur’an da bu düşünceye muhalefet etmektedir. Gerçekler her zaman insanlık toplumlarında değişik güdüler sebebiyle aykırılığın olacağını göstermektedir. Elbette bazıları, fertler tarafından yapılan aykırılıkların ve işlenmiş suçların sebeplerini bulmaya ve tanımaya çalışmışlar ve cehalet, bilgisizlik, genetik sebepler ve diğer nedenlere işaret etmişlerdir ve biz şu an bu konuyu araştırma durumunda değiliz. Sadece her zaman insanlar arasında kanuna aykırı davranmanın, suç işlemenin ve suçluluğun bulunduğunu açıklamaya çalışıyoruz. Gerçekte de bunun böyle olacağı rahatlıkla tahmin edilebilir.

Biz Allah’ın inayet ve lütfü ile Asrın Velisi’nin (İmam Mehdi’nin -a.s-) mübarek eliyle İslamî ve ilahî bir toplumun kurulacağı bir zamanın geleceğine inanmaktayız; ancak o toplumun gerçekleşmesiyle de kanunlara aykırılığın bitmeyeceğini ve günahı yoksun olunmayacağına dikkat etmeliyiz. Buna ek olarak o toplum da ebedi olmayacaktır. Hatta bazı hadislerde İmam Mehdi’nin (a.s) aleyhine kıyam edecekleri ve onu şehit edecekleri de nakledilmiştir.

1- Mearic / 19 ve 21

2- İbrahim / 34

O hâlde Hz. Mehdi'nin (a.s) yönetimi döneminde bile tam olarak günah-tan ve isyandan yoksun olan ideal ve iyi bir toplumun oluşmasını bek-lememek gerekir. Elbette o yönetimin yapısı ve Mehdi (a.s) tarafından gücün uygulanması hiçbir zulüm ve kötülüğün cevapsız kalmayacağı ve adaletin icrasının yaygınlaşacağı şeklinde olacaktır. Bu delil uyarınca top-lumsal hayat meydanında ve açıkta aykırılıklar azalacak, ancak tam anla-mıyla kalkmayacaktır. Çünkü insan meleğin mahiyetine bürünmemekte-dir; olduğu gibi onun mahiyeti insanidir ve isyanın, günahın, aykırılığın ve suçluluğun zemini kendisinde bulunmaktadır.

Buna göre gerçeklere dikkat etmek bizi devletin ve hükûmetin varlığı zorunluluğuna yöneltmektedir. İnsanın evin bir köşesinde oturması, zih-ninin ve düşüncesinin dar çerçevesinde hayal kurması ve ahlâki ve ter-biyesel gelişmenin eseri olarak zulüm ve kötülükten yoksun bir toplum tasavvurunda bulunması tam anlamıyla toplumun gerçeklerine aykırıdır. Halkın arasına katılmak ve iyiliklerin ve güzel davranışların yanında ba-zen fertlerden aykırılığın, sapmanın ve günahın doğduğunu görüp onla-rın hareketlerini müşahade etmek gerekir. Durumları açık olan değersel ve ahlaki temellere yabancı kimselerin yanı sıra bazen ahlaklı ve iyi fertler de günaha ve aykırılığa bulaşmaktadır. Tabii olarak aykırılıkların önünü almak ve onlarla mücadele etmek için doğru ve gerekli kanunların -ki daha önce onların düzenlenme ve vazedilme gereği hakkında konuşmuş-tuk- uygulanma zorunluluğu vardır. Çünkü eğer kanunlar toplumda icra ve pratize edilmek için düzenlenmiş ise, uygulayıcı ve icrayı üstlenmiş kimsenin bulunması gereklidir. Devletin varlığına yönelik en önemli delil toplumun bütün alanlarında kanunları uygulama güvencesi olmasıdır. Bu şu an kendisini beyan etme peşinde olduğumuz konudur. İnşallah gelecek konularda devletin görev ve yetkileri, devletin organ ve yapısı ve bu ko-nulara bağlı diğer meseleler hakkında konuşacağız.

4- Gücün Gerekliliği ve Kaynağı

Kanunun havada kalmaması, uygulama dışı bırakılmaması, aykırılıkların önünün alınması, toplumun emniyetinin aleyhine olan oyun ve hareket-lerin önüne geçilmesi, dış güçlerin ülkeye ve İslam toplumuna saldıрма-sının önünde engel olması için bir devletin emniyet güçlerini ve yeterli kuvvet birimlerini oluşturması kaçınılmazdır. Böylece hem işlerin rahat

bir şekilde görülmesi, kanunların uygulanması, inançların ve değerlerin muhafazası ve hem de toplumun iç ve dış emniyeti sağlanmış olacaktır. Bu delil uyarınca, siyaset felsefesinde “güç mefhumu” mihversel bir anlam içermektedir. Hatta bazıları “siyaseti” “güç bilimi” diye tarif etmişlerdir. Böylece devletin ve emniyet güçlerinin gerekliliğini sabit ettiği gibi devletin iktidar ve güç sahibi olmasının gereğini de açıklamış olur. Bu durumda şu soru önümüzde durmaktadır: Gücün kaynağı nedir? Hangi esas uyarınca fertler aykırılıklara karşı mücadele etme, yasaları uygulama konusunda gerekli güç ve yetkiye sahiptir? Bu düzlemde çok geniş, teknik ve uzmanlık isteyen konular siyaset felsefesinde yer almıştır ve biz dinleyicilerin durumlarına riayet etmek için o konuları sade ve akıcı bir dille açıklamaya çalışıyoruz.

İnsanlık toplumunda her zaman bazı fertler akıl zaafı, anî buhran geçirme, kötü terbiye ve bunlar gibi nedenlerin etkisiyle suç işlemişlerdir. Bir yeri ateşe vermektedirler veya soğuk ve sıcak silahlar ile günahsız insanlara saldırmaktadırlar. Bazı cinayetlere karışmaktadırlar ki hamt olsun ülkemizde bunlar pek az vuku bulmaktadır. Ama onların oranı en gelişmiş Batı ve Avrupa ülkelerinde oldukça çok vuku bulmakta ve güvenilir kaynakların bildirdiğine göre o ülkelerin birinin başkentinde bir dakikada birkaç cinayet işlenmektedir. Bu oran bizzat o ülkenin resmî basını tarafından bildirilmiştir. Biz altmış milyonluk ülkemizin bir köşesinde işlenen bir cinayet için dahi şaşırmakta ve “Bir İslam ülkesinde neden böyle bir cinayet işlenmektedir.” demektediriz. Bu cinayetler ile mücadele etmek ve onlara karşı durmak için fiziki ve maddi güce sahip bir organın bulunması gerekmektedir. Günahsız bir insana zulmedildiği, şiddetli bir saldırı gerçekleştirildiği veya hırsızlık işlendiği zaman, bir grup cismani ve fiziki güce dayanarak, gerekli araç ve gereçler ile bu cinayetlere karşı koymanın ve kanunları uygulamanın yükümlülüğünü üstlenmelidir.

O hâlde kanunları uygulama, icra etme ve onların yükümlülüğünü üstlenme imkânı ve suçlularla mücadele etmek için birinci şart, fiziki ve cismî güç ve kuvvete sahip olmaktır. Gerçi bilimsel ve teknik gelişmeyle gelişmiş araç, gereç ve silahlar kanunları uygulayanların inisiyatifinde yer almıştır. Suçluları cezalandırmak için elektronik sistemler bile icat edilmiştir. Ama uygulayıcı güçler gerekli cisimsel ve bedensel güce de sahip olmalıdır. Bu zorunluluğa dikkat ederek büyük ve küçük, gelişmiş ve gelişmemiş

devletlerin hepsi cinayetlerle mücadele etmek ve dâhilî emniyeti korumak için emniyet güçlerine sahiptirler. O gücün inisiyatifinde bulunan gereç ve silahların niteliği, niceliği ve çeşidi o gücü kullanan devletin şekil ve yapısı ile uyumludur. Yani bir devlet her ne kadar az hacimli ve az gelişmiş olursa, daha az güçlere ve daha sade sistemlere sahip olacaktır ve bir devlet her ne kadar büyük, karışık ve gelişmiş olursa, daha büyük bir emniyet gücünden ve daha güçlü ve gelişmiş silah, araç, gereç ve cihazlardan yararlanacaktır.

Bundan dolayı her ülkede emniyet sistemlerinin varlığı ve onların değişik imkân ve cihazlardan yararlanması, devletin düzenli bir güce sahip olmaksızın kanunları uygulamasının pratikte vuku bulmayacağı gerçeğine delildir. Toplumda emniyet güçleri bulunmalıdır. Böylece suçlu ve sahtekâr şahıslar onu göz önünde bulunduracaktır. O gücün varlığı, suç ve cinayet işlememeleri için veya suç işleyenlerin cezalandırılmalarından dolayı suçlularda psikolojik bir korku ve çekinme nedeni olacaktır.

Aynı şekilde sınırların ve emniyetin korunması ve haricî düşmanlara karşı savunma için kuvvetli ve caydırıcı bir gücün ve düşmana karşı mücadele etmek için gerekli gereç ve imkânların varlığı oldukça hissedilmektedir. Bu görev, devletlerin yapılanmasında ülkenin sınırlarını savunması için, ordunun ve askerî gücün sorumluluğuna bırakılmıştır.

5- Yöneticilerin Takva ve Ahlakî Liyakat Taşımalarının Gereği

Yürütme organının emniyeti sağlamak, kanunları icra etmek, suçları önlemek ve başkalarının haklarına tecavüz edilmesini engellemek için kuvvetli bir güce ve bedensel, fiziksel ve gereçsel güçlere sahip olması gerektiğini anlamış olduk. Ama salt bedensel kuvvet ve maddi imkânlarla sahip olmanın, kanunları uygulama ve bunun yükümlülüğünü üstlenmede yeterli olmadığına dikkat etmek gerekir. Aksine kanunu uygulama sıfatıyla hareket eden ve bu hedef için kendi inisiyatifinde gerekli imkân ve gereçlerin yer almasını isteyen bir kimse, takva ve ahlakî liyakate de sahip olmalıdır. Çünkü bir kimse takvaya sahip olmadığı takdirde, kendi inisiyatifinde bulunan gücün işlememesi ve topluma bir faydası olmamasıyla birlikte, kendisinde olan güç ve konum sorun yaratacak ve suistifadeye neden olacaktır. Devrimin zafere ulaşmasından önce ve İran halkının ta-

ğut rejimi ile mücadele döneminde İmam Humeynî (r.a) bu anlamda bir konuşmasında buyurdular ki tağut rejimi ile mücadelenin yanı sıra halkın haklarını ve İslam'ın hâkimiyetini sağlama doğrultusunda olmaları ve sadece gücün kazanılması düşüncesinde olmamaları için silahlar salâhiyetli ve liyakatli fertlerin inisiyatifinde olmalıdır. Aksi hâlde silahlar liyakatsiz fertlerin inisiyatifinde olursa gerçekte kuvvet güçlü bir şeytanın inisiyatifinde olacaktır. Bunun da toplum için kötülük ve bozgunculuk dışında bir getirisi olmayacaktır.

Özetle sadece fiziki kuvvetin varlığı, toplumun menfaat ve maslahatlarının güvencesi olmayacaktır. Maddi ve fiziki imkânlarla, gereç ve cihazlara sahip olmanın yanı sıra takva ve ahlaki liyakatlerden de faydalanan bir fert veya grubun bu gücü elinde bulundurması gerekir. Ancak bu surette devlet gerekli imkân ve gereçlere, imkânları kullanma bilgisine ve kendi imkânlarına sahip olacak, toplumun maslahatları yolunda doğru bir dürtü ile kendi güçlerinden istifade edecek ve boş istek, heves ve şahsi yönelişlere tabi olmayacaktır. Ama eğer şahıs ahlaki liyakatten ve takvadan yoksun olursa, güç ve maddi imkânlar eline geçtiğinde gururlanacak ve boş emeller, heves, şeytani istekler ve makam hırsı esasınca istediği yerde o gücü kullanacaktır. Neticede doğru ve hak yoldan sapacak ve sonuçta toplum için bozgunculuk ve kötülükten başka bir hayır ortaya çıkmayacaktır. Kuşkusuz ki onun topluma verdiği zarar ve ziyanlar normal bir bozguncu ve hilekârın vereceğinden çok daha fazla olacaktır. Nitekim bozguncu rejimlerin işlemiş oldukları zulüm ve cinayetler diğerlerinin aykırılıklarıyla mukayese edilecek düzeyde değildir.

Kanunu uygulayan, kanunu ve onun yön ve özelliklerini yeterli derecede tanımalıdır. Çünkü devlet kanunu uygulamak için vardır. Her düzeyde bulunan memur ve uygulayıcılar, kanunu uygulayan sıfatıyla yeterli derecede kanunu bilmelidir. Aksi takdirde fert kendi eğilimi esasınca hareket etmemek ve kanuna göre hareket etmek istese dahi, kanunu tanımadığından dolayı pratikte yanlış yapacak ve kanunu reel gerçeklere tatbik etmeyi başaramayacaktır. Böyle bir şahıs kötü bir niyet taşımadığı ve ahlaki liyakate sahip olduğu hâlde, kanunu tanımamadan ve yasaları yanlış anlamadan ötürü yanlışlığa ve sapmaya yönelecek ve pratikte toplumun maslahat ve menfaatlerini ayaklar altına alacaktır.

Dolayısıyla kanunu uygulamakla yükümlü kimse hem kanun bilgisi hem uygulama gücü hem de takva ve ahlaki liyakat taşımalıdır. Dinî metinlerde bu üç şarttan fıkıhî bilgi, takva ve icra/yöneticilik gücü diye söz edilmektedir. Elbette bu üç temel şart başka ayrıntılı bölüm ve kısımlara da sahiptir; ama şu an biz onları açıklama durumunda değiliz. Bu tartışmada ayrıntılardan çok tümelleri açıklama durumundayız.

6- Siyaset Felsefesinde Devletin Meşruiyetinin İncelenmesi

Bu arada değinilmesi gereken ve geçen oturumda kendisine işaret edilen konulardan biri de devletin kanuni olmasının ölçü ve kriterinin incelenmesidir. Hangi esas ve ölçüye göre halkı yönetme gücü bir ferdin veya düzenin sorumluluğuna bırakılmaktadır ki o fert veya egemen düzen şer’î ve kanuni olarak güçten istifade edebilme hakkına sahip olabilsin?

Bu konu değişik şekillerle ve siyaset felsefesinde bulunan çeşitli mektepler esasınca incelenmeye tabi tutulan ve kendisi için değişik tabirler seçilen siyaset felsefesinin temel konularındandır. Bunlardan biri de gücün geleneksel mefhum kalıbına sığan “toplumsal güç” tabiridir. Yani maddi, cismani ve yöneticilik gücü dışında çalışanların “toplumsal güç” denen başka bir güce de sahip olmaları gerekmektedir. Burada şu soru sorulmaktadır: Devlet “toplumsal güç”, yöneticilik ve kanunu uygulama meşruiyet ve sorumluluk hakkını nereden almaktadır? Güç piramidinin başında yer alan kimse hangi esasa göre bu hakka sahip olmaktadır? Birçok bilge, uzman ve liyakatli şahsın bulunduğu altmış milyonluk bir ülkede yalnızca bir fert güç piramidinin başında nasıl yer almaktadır? Bu gücü ona kim vermiştir? Gerçekte devletin, hükûmetin ve yetkililerle memurlarının meşruiyetinin ölçüsü nedir?

Siyasi ve hukuki değişik akımlar yukarıdaki soruya farklı cevaplar vermişlerdir. Ama dünyanın bugünkü yaygın ve genel kültüründe üzerinde yaklaşık ittifak edilen cevap o gücü devlet mekanizmasına ve devlet başkanına, halkın verdiğiidir. Bu güç yalnız halkın genel irade ve isteği yoluyla ferde verilmektedir ve gücün diğer intikal yollarının meşruiyeti yoktur. Böyle bir gücü şahsın babalarından miras alması mümkün değildir. Nitekim saltanat düzenlerinde gücün ve hâkimiyetin veraset yoluyla geçtiği düşüncesi hâkimdir. Sultan dünyadan göçtükten sonra güç miras sıfatıyla onun evladına geçer, bu irsî güç babadan evlada intikal eder ve

halkın onda hiçbir tesiri olmaz. Bu şekil egemenlik bu zamanda da bazı ülkelerde yaygındır; ama bugünün dünyasının hâkim kültürü bu düzeni kabul etmemektedir. Bu teori dünya kamuoyu için kabul edilir değildir. Eğer bir kimse halkı yönetme liyakatine sahipse, bu, ondan sonra onun evladının da kesin olarak yönetimi üstlenmek için en iyi ve en liyakatli fert olduğu anlamını taşımaz. Buna ilave olarak halk bu yönetimi en uygun şık kabul etmemektedir; aksine açıkça onun tersini müşahade etmekte ve başkalarının, hâkim şahsa varis olan kimseden daha uygun ve liyakatli olduğuna dair örnekler bulundurmaktadır.

Bu zamanda genel kültürde padişah ve saltanat düzeninin kabul edilmeyişi ve kamuoyunun ona muhalefet etmesi nedeniyle, bazı saltanat rejimlerinde saltanatın oldukça etkisiz ve göstermelik şekilde olmasına çalışılmış ve güç sultandan alınmış ve başbakan gibi halkın seçtiği bir kimseye verilmiştir. Gerçekte bu tip ülkelerde padişah için sadece sultan ismi kalmıştır ve gerçek güç ondan alınmıştır.

O hâlde genelin inancında ve bu devirde yaygın olan demokrasi düşüncesinde yöneticiliği üstlenmeye ve uygulama gücünü elinde bulundurmaya liyakatli ve yetkili kimse, halkın seçtiği kimsedir. Devletin meşruiyet kazanması, yalnız halkın iradesinin yoluyladır. Elbette seçimin ve halkın iradesinin ortaya çıkması ve yansıması farklıdır ve ülkelerde değişik şekillerdedir: Bazı ülkelerde, halkın direkt seçimiyle seçilmektedir ve bazı ülkelerde devlet başkanı partiler ve halk aracılığıyla seçilen milletvekilleri tarafından seçilmektedir. Gerçekte parti ve milletvekilleri halk ve devlet başkanı arasında vasıta görevini ifa etmektedir. Her halükârda bir kimse direkt veya dolaylı olarak halkın çoğunluğu tarafından seçildiği zaman egemenlik gücü ona verilmekte ve ondan sonra o en yüksek makamı elde eder; böylece ülkeyi yönetme ve toplumun yönlendirilme işi onun elinde olur artık.

Halk tarafından egemenliğin bir yöneticiye verilmesi, (halkın) kendilerinden bir şeyi ayırt edip ona verdikleri veya onun bedeninde normalin üzerinde cismî bir enerji ve güç icat ettikleri fiziki bir olay değildir elbet. Bu egemenlik halkın uzlaşma ve anlaşma ile hâkim şahıs için oluşturdukları maddi olmayan bir güçtür. Bu anlaşma uyarınca halk geçici olarak iki senelik, dört senelik, yedi senelik veya ömür boyu bir süreçte

-değişik ülkelerde ve düzenlerde kabul edilen kanun esasınca- kendi seçtikleri yöneticinin ve hâkim şahsın emir ve buyruğunun altında kalmaya söz vermektedir.

Bu varsayım ile devlet ve kanunu uygulayıcı şahıs, gücü halktan almaktadır. Eğer halk onu kabul etmez ise başarılı olmayacaktır. Bu düşünce ve teori için bazısı felsefi, bazısı antropoloji, bazısı da sadece anlaşma yönlü veya somut ve görünen tecrübelerle dayalı çeşitli deliller bulunmaktadır. Yani devletin değişik şekillerini tecrübe ve müşahade ettikten sonra, bu çeşit yönetimi en iyi ve en işlevsel tarz olarak tespit etmişlerdir. Seçilen kimseye halk tarafından gücün verilmesinin yöntem ve niteliğinin araştırılmasının geniş bir tartışmaya ihtiyacı vardır. Eğer fırsat olursa gelecekte ona değineceğiz. Ama özellikle belirtelim ki meşru devlet teşkil olduktan sonra, halk yürütme organının yasalarını kabul etmeli ve ona uyma ve itaat etmede mutabakat sağlamalıdır. Bu konu diğer akım ve toplumlarda bahsedilmeden önce, İslami düzende bahsedilmiş ve kabul edilmiştir. Halkın katılımı ve mesullerin onlar tarafından seçilmesi ve bu konuda genelin uzlaşması meselesi, eskiden beri teorik olarak İslam toplumunda bahsedilmekle kalmayıp pratikte de bu yöntem uygulanmıştır.

Bir kimsenin irsî saltanat veya güce dayalı zorlama esasınca kendisini başkalarına dayatması, pratikte yenilgi ile sonuçlanmakla kalmayıp, İslam'ın nazarında da kınanmaktadır. O hâlde İslam'ın toplu uzlaşmayı ve halkın kabulünü doğruladığında bir tartışma yoktur. Ama soru şudur: Acaba İslam'ın perspektifinde halksal uzlaşma, kabul etme ve makbuliyet, devletin meşruiyeti için yeterli midir? Kanunsal bakış noktasında İslam devleti kalıbı gerçekleşmiş olan ve yapılan şey yalnızca halkın kabulünün sayesinde midir?

Bazı gazete, makale ve kitaplarda günümüz dünyasında makbuliyetin ve meşruiyetin beraber olduğunu yazmaktadırlar. Yani bir devletin meşru ve yasal olmasının ve egemenlik hakkı taşımasının delil ve ölçüsü sadece halkın çoğunluğunun ona oy vermesidir. Başka bir deyişle, meşruiyet makbuliyetin sayesinde hasıl olmaktadır. Halk birini kabul ettiğinde ve ona oy verdiğinde, onun devleti meşru ve yasal olacaktır. Bu bakış bugünün dünyasında genel kabul gören demokrasi düşüncesidir. Ancak soru şudur: Acaba İslam bu bakışı olduğu gibi kabul etmekte midir?

7- İslam ve Liberal Toplamların Meşruiyete Bakış Farkı

İslam nazarında yöneticinin halkın seçtiği ve kabul ettiği kimse olması gerektiği, halkın katılımı ve yardımı olmaksızın İslam devletinin icra gücünden yoksun olacağı ve İslamî hükümlerin icra edilemeyeceği kabul edilmektedir. Ancak İslamî perspektifte “Yalnız halkın oyu mu devletin yasal ve meşru olmasının ölçütüdür? Kanunu uygulayanların hareketleri halkın oyu sayesinde mi meşruiyet kazanmaktadır? Veya başka bir etken de buna eklenmeli midir? diye sorular ortaya çıkmaktadır. Başka bir deyişle devletin yasal olması için halkın kabulü, gerekli ve yeterli olan bir şart mıdır, yoksa onun gerçekleşmesi için lazım olan başka şartlar da var mıdır?

Cevap şudur: Velayet-i fakih teorisini günümüz dünyasının kabul ettiği demokratik devlet çeşitlerinden ayıran şey, devletin yasal olmasının ve meşruiyetinin İslam nazarındaki ölçüsü sadece halkın oyu değildir; halkın oyu sadece bir kalıp durumundadır. Asıl meşruiyetin ruhunu ilahî izin teşkil etmektedir. Bu konu halkın inançlarının kökeninde ve bir Müslümanın varlık âlemine bakış yönteminde mevcuttur.

Bunun açıklaması şudur: Müslüman bir fert, varlık âlemini Allah'ın mülkü bilmektedir. Bütün halkın Allah'ın kulu olduğuna, bu açıdan fertler arasında bir fark bulunmadığına ve herkesin kulluk haklarına eşit derecede sahip olduğuna inanmaktadır. Nitekim Resul-i Ekrem (s.a.a) şöyle buyurmaktadır:

Müminler bir tarağın dişleri gibidirler; eşit ve karşılıklı haklara sahiptirler.¹

Buna göre, herkes Allah'ın kulu olma konusunda eşittir. Bu düzlemde bir fark ve ayrıcalık yoktur. Tıpkı insanların insaniyette eşit oluşu ve bir ferdin diğerine yönelik ayrıcalığı olmayışı gibi. Erkek ve kadın, siyah ve beyaz herkes insaniyet esasında eşit ve birdir. O hâlde nasıl ve hangi ölçüye göre bir şahıs bir şekilde başkalarına yöneticilik yapacak tarzda güç sahibi olmaktadır? Biz kanunu uygulayanın ihtiyaç durumunda güç kullanması için güce sahip olması gerektiğini kabul etmiş ve gerçekte yürütme organının emniyet gücü olmaksızın etkili olamayacağını ve yürütme organının

1- Biharul-Envar, c.9, s.49

varlık felsefesinin başkalarını kanuna uymaya mecbur kılan emniyet gücü olduğunu belirtmiştik. Eğer yürütme organı olmasaydı ve sadece vaaz ve nasihat ile bir mekanizma halkı kanuna göre davranmaya davet edebilseydi, artık yürütme organına bir ihtiyaç kalmazdı. Bu iş için âlimlerin ve ahlak üstatlarının varlığı yeterli olurdu. O hâlde yürütme organının varlık felsefesi, ihtiyaç durumunda kendi güvenlik gücünden yararlanması ve suçlunun önünü almasıdır; bir kimse bir başkasının mal ve namusuna tecavüz ederse, onu tutuklaması ve zindana atması veya başka bir şekilde onu cezalandırmasıdır.

İslam'ın da bir kısmı için uygulayıcılara yetki verdiği ve bugünkü dünyada uygulanması yaygın olan hapis ve suçluyu cezaevine atmak gibi cezaların, insanın bazı özgürlüklerinin ortadan kalkmasına neden olduğunda şüphe yoktur. Bir ferdi zorla fiziki bir çerçeveye hapis ettikleri ve kapısını üzerine kapattıkları zaman, onun en önde gelen özgürlüğünü kaldırmışlardır. Soru şudur: Hangi hak ile bir kimse suçludan özgürlüğü almaktadır? Kuşkusuz ki kanunu uygulayanlar tarafından özgürlüklerin ve suçlu fertlerin haklarının ortadan kaldırılması meşru ve hak uyarınca olmalıdır. Suçlunun cezalandırılma gereği doğrudur; ama neden özel bir fert bunun sorumlusu olmaktadır da başka birisi bunun sorumlusu olmamaktadır? Özel şahısların kanunu uygulamak için tayin edilmesi ve onların hareketlerinin meşruiyet kazanması, bir delil ve ölçüye sahip olmalıdır. Çünkü onların davranışları insanlarda bir çeşit sahiplik tasarrufunda bulunmadır: Suçluyu hapse atan bir kimse, onun varlık alanında tasarrufta bulunmakta, irade ve özgürlüğünü kendisinden almakta, onu kısıtlı bir alana hapsetmekte ve istediği yere gitmesine izin vermemektedir. Bu, sahibinin kendi mülkü olan kölesini cezalandırmasına benzemektedir.

Suçlular ve yasalara uymayanlar ile mücadele etmek onların özgürlük ve haklarını ortadan kaldırmak manasında olduğundan ve insanlarda sahiplik tasarrufunda bulunmak sayıldığından, İslami bakışta yürütme organının meşruiyet ölçüsü, halkın çoğunluğunun oyunun dışında bir şeydir. Meşruiyetin ölçüsü Allah'ın iznidir. Çünkü bütün insanlar Allah'ın kuldur ve kullar üzerinde hatta suçlu kullar üzerinde bile diğerlerinin tasarrufta bulunmasına Allah izin vermelidir. Her insan -hatta suçlu fertler bile- özgürlüğe sahiptir. Bu özgürlük bütün insanlara verilmiş olan ilahî bir haktır. Bu özgürlüğü diğerlerinden almaya kimsenin hakkı yoktur.

Suçlu fertlerden bile özgürlüğü ancak onların maliki olan kimse alma hakkına sahiptir ve o Allah'tır.

Bu şekilde İslami bakış ve perspektifte, insani ve makul düzenlerin tümünde yürütme organının şekillenmesi için ve ilkesel olarak devlet için gerekli sayılan şeylere ek olarak başka bir ölçü ve kriter de lazımdır; o da İslami inanç ve ilimlerde mevcuttur. Bizim inancımıza göre, Allah kâinat idaresinin ve insanların rab ve sahibidir. Böyle bir inanç, Allah'ın yaratıklarında tasarrufta bulunmanın kesinlikle O'nun izniyle gerçekleşmesini gerektirmektedir. Öbür taraftan vatandaşların normal davranışlarının çerçevelerini tayin eden ve doğal olarak özgürlüklerin kısıtlanmasına neden olan yasalar, kendi başlarına icra edilmemektedir ve kendilerini uygulamak için bir mekanizmaya ihtiyaç vardır.

Neticede devlet ve güvenlik gücüne sahip olan yürütme organının oluşması gereklidir. Devlet ve yürütme organının Allah'ın yaratıklarında tasarrufta bulunmaksızın ve fertlerin özgürlüklerini kısıtlamaksızın düzenlenemeyeceğinde kuşku yoktur ve yaratıklardan hatta suçlulardan ve bozgunculardan özgürlüğü alma durumunda dahi tasarrufta bulunmanın, böyle bir yetkiye sahip kimse tarafından olabileceğini ve bu yetki ve salahiyetin yalnızca Allah tarafından diğerlerine verildiğini söylemiştik. Çünkü O insanların malik ve rabbidir ve kendi yaratıklarında tasarrufta bulunması için devlete izin verebilir. Velayet-i fakih teorisinin siyaset felsefesinde ve devlet alanında belirtilen diğer teorilere olan ayrıcalığı, o teorinin İslami tevhit ve inançlardan kaynaklanmasıdır. Bu teoride yönetim ve insanlarda tasarrufta bulunma, Allah'ın iznine bağlıdır. Bunun mukabilinde başkalarının özgürlükleri ve hareket alanlarında yasal tasarrufta bulunmanın Allah'ın iznine bağlı olmadığı görüşü, rubûbiyete yönelik bir çeşit şirktir. Yani kanunu uygulamakla yükümlü kimse, eğer Allah'ın izni olmaksızın O'nun kullarında tasarrufta bulunabileceği inancını taşırsa, gerçekte o, "Allah'ın kullarında tasarruf hakkı bulunması gibi ben de onlarda tasarrufta bulunma hakkına sahibim" iddiasında bulunmaktadır. Bu ise bir çeşit şirktir. Elbette bu dinden çıkmaya yol açan bir şirk değildir. Sadece düşünce ve fikirden kaynaklanan zayıf bir şirktir. Bunun etkisiyle isyan ve sapma meydana gelecektir. Bu da küçük bir günah değildir. Bir kimse nasıl kendini Allah'ın seviyesinde görebilir ve Allah'ın kendi kullarında tasarrufta bulunması gibi ben de halkın oyu ve seçimine dayanarak

onlarda tasarrufta bulunma hakkına sahibim diye bir iddiada bulunabilir? Halkın kendisi irade hakkına sahip midir ki bunu bir başkasına devretsin? Bütün halk Allah'ın mülküdür ve halkın iradesi Allah'ın elindedir.

İslam devletinin perspektif ve bakış açısını doğru bir şekilde tahlil ettiğimiz takdirde, bu bakışta dünyadaki yönetim düzenlerinde akıllı kimsele-
rin kabul ettiği şeye ek olarak diğer bir şeyin de göz önünde bulundurul-
ması gerektiği neticesine ulaşılmaktadır. Ve bu da, devletin Allah'ın kul-
larında tasarrufta bulunmak için ilahî izne ihtiyacının oluşudur. Bu teori
uyarınca, devletin meşruiyeti Allah tarafından ve Halkın kabul etmesi ve
oyu, devletin oluşum şartıdır.

HÜKÛMETİN ÖZEL İŞLERİ VE İSLAM'IN HALKIN KATILIMINA BAKIŞI

1- Önceki Konunun Özeti

Belirttiğimiz gibi İslam siyaset teorisi konusu iki genel bölüme ayrılmaktadır. Birinci bölüm daha önce açıkladığımız kanun ve yasamayla ilgilidir. İkinci bölümdeki konumuz, İslami düzende hâkimiyet ve muteber kanunların icra yükümlülüğü bağlamındadır. Bu da yürütme veya hükûmetin görev ve sorumluluğuna bırakılmıştır. Önceki konularda İslami yönetim sisteminde devlet organının ve yürütme organının zorunluluğunu ispatlama doğrultusunda devletin ve yürütme organının gerekliliğinin delillerinden biri olarak kanunların, icra güvencesine olan ihtiyacını saymıştık. Kanunların uygulanma güvencesi taşımadığı takdirde, varlığının pratikte silineceğini, yapılacak olan aykırılıklar ve yasaları çiğneme durumları göz önünde bulundurulduğunda, kanunların düzenlenme hedefinin zedelenmiş olacağını söyledik. Bu, tarih boyunca bütün milletler için tecrübe edilmiş bir konudur. İslami metin ve kaynaklar açısından da bunda bir kuşku yoktur.

2- Hükûmetin Önemli ve Kendine Has İşleri

Kanunları uygulama güvencesi gereği dışında, devlet ve yürütme organının zorunluluğuna yönelik başka deliller de mevcuttur. Bu delillerin bütününe bakıldığında hükûmetin genel görev ve yetkilerini mantıki olarak açıklama ve izah etme imkânı doğar. Eğer hükûmetin görevi, yalnız kanunları icra etmek ve onların icra edilme güvencesini sağlamak olsaydı, biz bu derece karışık ve geniş bir mekanizmaya ihtiyaç duymazdık. Genel

itibarıyla güvenlik güçlerinin organizasyonunun teşkili ile o hedef hasıl olurdu ve hükûmetin diğer iş ve sosyal kanunlara müdahale etmemesi gerekirdi. Zira bu durumda hükûmetin görevi sadece ülkede kanunları icra etmek olacaktır. Bu hedefe ulaşmak için, güvenlik güçleri kalıbında oluşturulan düzenli kuvvetlere ihtiyaç olacaktır. Ancak hükûmetlerin ve İslam hükûmetinin başka görevleri de bulunmaktadır. Onlardan biri de ferdî, kısıtlı ve pratik alan dışında olan İslam toplumunun genel ihtiyaçlarının temin edilmesidir.

Bazen biz, insan hayatını şahsi ve ferdî açıdan incelemekte ve onun ihtiyaçlarını araştırmaktayız. Doğal olarak bu ihtiyaçlar bizzat fertler tarafından karşılanmalıdır. Fertlerin bizzat çalışma ve çabasıyla temin edilen yiyecek ve ev ihtiyaçları gibi. Elbette bu ferdî alanda da insanın çabasının sonuca ulaşması için, yasa ve kanunlar çerçevesinde hareket etmesi gerekir. Ama bazı ihtiyaçlar sadece aile veya fertlere özel değildir. Aksine bu ihtiyaçlar toplumun tamamı veya camianın büyük bir bölümü ile ilgilidir. Örneğin (ülkenin) iç ve haricî emniyeti genel bir ihtiyaçtır: Dâhilî şiddet, kanunsuzluklar ve güvensizlikler ile mücadele etmek için gerekli yöntemlerin sağlanması ve İslam ülkesinin düzenini tehdit eden düşmanlara karşı koymak için güçlü bir savunma organının teşkil edilmesi toplumun kısıtlı bir bölümü ile irtibatlı değildir. Tersine toplumun bütün fertleri ile irtibatlıdır. Böyle bir ihtiyaç özel bir fert veya sayılı fertler tarafından karşılanamayacağından bütün toplum tarafından karşılanmalıdır. Kuşkusuz hükûmet toplumun temsilcisi olarak yasalar düzenleyerek ve gerekli yöntemleri pratiğe geçirerek bu gibi ihtiyaçları karşılayacaktır.

Doğal olarak sınırlar ötesinde topluma yönelik bir tehlike belirlediği ve halk, o tehdit ve tehlikeye karşı koymak ve onunla mücadele etmek istediği zaman, onların organize olmuş bir hareket ve işlevsel ve uygun bir yöneticilik düzenine sahip olmaları gerekir. Gerçekte savaş ve savunmada toplu katılım yasal olmalıdır. Burada şahsi ve hobisel operasyon ve faaliyetler, sonuç vermeyecektir. Herkesin kendi zevki uyarınca düşman ve şeytani güçlerin, onların hesaplı ve organize olmuş hareketlerin önünü alması mümkün değildir. İşlevsel program ve planlarıyla, askerî uzmanlardan oluşan bir teşkilat vesilesiyle düşmanın tehlikelerini deşifre etme ve imkânlarının durumunu saptama, savaş ve operasyon güçlerini organize etmeleri zorunludur. Böyle bir ihtiyaç ve talep ancak tüm top-

luma hâkim olan bir yapı tarafından sağlanabilir. Hâkim olan hükûmet ve teşkilat özel bir programla yasalar düzenleyerek düşmanın tehlikesini ülkeden uzaklaştırmak için halkı savaşa katılmaya zorlayabilir. Buna ek olarak dış ve iç tehditlere karşı koyabilme ve her zaman gerekli olan hazırlığı taşıyabilmesi için gerekli savunma, silah ve imkânlar hazır bulundurulmalı ve fertlerin askerî eğitimi için fonksiyonel bir teşkilat göz önünde bulundurulmalıdır. Böylece ülke, gerektiğinde sınırları koruyan muhafızlara ve iç tehditlere karşı koymak için iç emniyet ve güvenlik güçlerine sahip olur. Böyle önemli bir görev yalnız hükûmet ve yürütme organı tarafından yapılabilir. Halk da onun emrine uymalıdır ve yasaların icra edilmesi gerektiğini bilmelidir.

Hükûmet ve yürütme organının varlık gereğiyle ilgili ikinci delil - toplumun genel ihtiyaçlarının karşılanması- ile irtibatlı olarak sunduğumuz örnek, ülkeyi savunma ve dış düşmanlara karşı koyma hakkındadır. Bu önemli ve tehlikeli görevi de ülkemizde ordu ve devrim muhafızlarından oluşan askerî güçler yerine getirmektedir. Nitekim birinci delil doğrultusunda -yani yasaların icra edilme güvencesi ile ilgili- sunmuş olduğumuz örnek, iç emniyetin sağlanması ve yasaları çiğneyenleri kanuna göre hareket etmeye mecbur kılmak için (gerekli olan) pratik yöntemler hakkında idi. Bu önemli görev de güvenlik güçlerinin sorumluluğuna bırakılmıştır.

Fertlerin üstesinden gelemediği ve hükûmetin kendisinin temin etmekle sorumlu olduğu genel ihtiyaçlardan biri de toplumun sağlık ihtiyaçlarıdır: Toplum sürekli olarak bulaşıcı hastalıklarla karşı karşıyadır. Onlardan bazıları toplum için büyük bir tehlike taşımaktadır. Onların önünün alınmaması durumunda insani kayıplar meydana gelecektir. Nitekim geçmişte tıp ve sağlık ilminin gelişmemiş olması ve geniş çaplı programların bulunmaması yüzünden toplumlar veba ve çiçek hastalığı gibi bulaşıcı hastalıklarla sürekli karşılaşmakta, bu ise büyük facialara ve can kayıplarına yol açmaktaydı. Ama bugün devletlerin programları ve tıp ilminin getirilerinden istifade etmekle o hastalıkları etkisiz hâle getirmede birçok ilerlemeler kaydedilmiştir. Devlet yetkililerinin çabaları, millî gayret ve toplumsal katılım sayesinde bunlardan bazıları ortadan kaldırılmıştır. Örneğin geçmişte çocuk felci hastalığı toplumumuza büyük bir insani zarar vermekte idi. Ama genel sağlık program ve faaliyetleri ve aşı kampanyalarının uygulanması sayesinde ülkemiz önemli başarı ve neticelere

ulaştı. Kuşkusuz devlet programı ve genel katılım olmaksızın böyle kampanyalar uygulanamazdı. Fertlerin gücünden daha güçlü bir gücün, yani hükûmetin planlama, imkânları hazırlama, gerekli hükümleri çıkarma, içtüzük ve özel kararnameler vesilesiyle uygulama alanına ayak basması gereklidir. Halk da toplumun sağlığa olan ihtiyacının karşılanması ve toplumu tehlikeye atan hastalıkların kökünün kazılması için hükûmetin direktiflerine uymalıdır.

Uyuşturucu ile mücadele etmek, (ülkeye) girişine, dağıtımına ve tüketimine karşı koymak da zikrettiğimiz şeyin benzeridir. Çünkü bu ocak yıkan bela, bedensel, ruhi, duygusal sağlığı ve toplumun emniyetini tehlikeye atmaktadır. Kuşkusuz hükûmetin müdahalesi ve ciddi bir girişim ve planlı bir program olmaksızın kökü kurumayacak ve fertlerin kısıtlı girişimleri bir yere ulaşmayacaktır.

O hâlde toplumun genel ihtiyaçlarını karşılama gereği, hükûmetin zorunluluğuna yönelik diğer bir delildir. Çünkü o ihtiyaçların karşılanması topluma menfaatler sağlamaktadır ve bu menfaatlerin temin edilmesinde bir eksiklik ve bozukluk meydana gelirse, toplum zarar görecektir. Söylediğimiz gibi bu ihtiyaçlar fertler tarafından temin edilememektedir; bilakis toplumu idare etme ve onu yönetme görevi taşıyan bir yapının bu vazifeyi üstlenmesi gerekmektedir. Nitekim bu ihtiyaçların çokluğu ve aralarındaki farklar göz önünde bulundurulduğundan her bölümünün temini için bir bakanlık kurulmuştur.

Toplumun birtakım ihtiyaçlarını fertler temin edebilir elbet, ama bunların hepsini temin etme istekleri genellikle taşımamakta veya yeterli derecede olmamaktadır. Fertlere teslim edildiği takdirde, yeterli ve ihtiyaç ölçüsünde olmayacaktır. En azından toplumun bazı bölümleri bu imkân ve ihtiyaçlardan yoksun kalacaktır. Bu yüzden söz konusu ihtiyaçların karşılanması da bunların temin edilmesinde bir sorun çıkmaması için devlete bırakılmıştır. Örneğin halkın bizzat kendisi, tüm ülkede okul ve eğitim merkezlerine ortam hazırlayabilir, bu merkezlerde tahsil ve eğitim için program yapabilir ve istiyorlarsa gerekli bütçeyi kendileri temin edebilir -tıpkı geçmişte olduğu gibi ve şimdi de gelişmiş bazı ülkelerde bu merkezlerin birçoğunun idare ve tesis edilmesi halkın sorumluluğuna bırakılmıştır.- Ancak ne yazık ki fertlerin halkın çocukları için değişik dereceler-

de tahsil imkânının oluşması hedefiyle eğitim merkezlerini tesis etme ve bütçelerini karşılama istekleri azdır. Elbette biz sürekli hayırsever fertlerin olduğunu inkâr etmemekteyiz. Şimdi de okul yapmak için büyük meblağlar harcayan kimseler vardır; ancak bunların girişimleri kısıtlı kalmakta ve toplumun bütün kesimlerine hitap edecek derecede değildir. Eğer devlet bu alandaki ihtiyaçları halk içerisinde gönüllü fertlere bırakmak isterse, toplumun maslahatı temin edilmeyecektir.

Halkın gönüllü olarak okul ve eğitim merkezlerini temin ve tesis etme ve bu gibi ihtiyaçları üstlenmediği mevcut şartlarda toplumun maslahatına riayet etmek için hükûmetin bu alandaki plan ve programlamayı üstlenmesi zorunludur. Bu ihtiyaçların karşılanma bütçesinin ya halk ya da devlet tarafından hazırlanması zorunludur. Yani hükûmet vergi alma ve özel gelirler ve de gerekli yöntemleri göz önünde bulundurma suretiyle halkı bu alanlardaki masrafları karşılamaya mecbur kılmalıdır veya hükûmet millî kaynaklar yoluyla gerekli bütçeyi temin etmelidir. Çünkü eğitim gibi ihtiyaçların bir kısmı toplumun maslahatının temin edilmesi için parasız olarak bütün fertlerin imkânı dâhilinde olmalıdır. Eğer şartlar değişir ve bazı kimseler eğitim merkezlerinin tesis ve idare masrafını gönüllü olarak karşıarlarsa, hükûmetin üzerinden ağır bir yük kalkmış olacaktır.

3- Hükûmetin Görevlerinin İkili Yapısı

Bunlara dikkat edildiğinde bazı sorumlulukların zorunlu olarak hükûmetin görevi olmadığı anlaşılabacaktır. Aksine hükûmet özel şartlarda o sorumlulukları üstlenmekte ve onları yerine getirmeye çalışmaktadır. Başka şartlarda hükûmet o sorumlulukları halka yükleyebilir. Ama bir takım görev ve sorumluluklar zorunlu olarak hükûmete aittir ve hiçbir zaman hükûmetin sorumluluğundan çıkmamaktadır. Hükûmetin hiçbir durumda onları halka yüklemeye hakkı bulunmamaktadır. (Savunma ve düşmanla savaş gibi durumlar.) Kuşkusuz savunma ve savaş yöntem ve yönetimi parça parça fertler ve gruplarla yapılamaz. Bu, toplumun hayati öneme haiz konularının plan, program ve bütçeye ihtiyacı vardır. Bunun temini ise devlet organının yükümlülüğünde olmalıdır. Hükûmet savaş ve savunma yönetimini üzerine alıp gerekli yöntem, plan ve programların yükümlülüğünü üstlendikten sonra, halk gönüllü güçler olarak seferber olup savaşa katılabilir; ülkeyi ve İslam devletini savunabilir.

Dolayısıyla devletin, bütün işleri ve toplumsal mesuliyetlerin tümünü ifa etmeyi üstlenmesi zorunlu değildir. Birçok sorumluluğu halkın kendisi üstlenip gönüllü olarak bütçesini de karşılayabilir. Artık devletin, bakanlıkların ve organların o işleri yapma zorunluluğu kalmaz. Halk güçleri bu tür meseleleri halledip icra edilmesine katkıda bulunabilir. Düzeni sağlamak, koordinesizlikten kaçınmak, halk katılımlarını organize etmek ve onlar tarafından mesuliyetleri ifa etmek için, büyük ve organizeli programlar aracılığıyla devletin bu alanlarda sadece organizatörlük görevini üstlenmesi gerekir. Nitekim bazı bakanlıkların işi genel olarak organizasyon görevidir; işleri ise bizzat halk kendi elleriyle yapmaktadır. Örneğin ticaret bakanlığının asli görevi ticaret yapmak değildir. İlke olarak iç ve dış ticaret halkın yükümlülüğünde olmalıdır. Önceki rejimde, büyük hacimli ticaretlerde düzen yanlıları tarafından yapılan suistimallerden ve neticede halkın o büyük ticaret ve alış verişin gelirlerinden yoksun kalmasından dolayı, anayasada ticaretin yapılması ve büyük çaplı ticari alışverişler hükûmetin yükümlülüğüne bırakılmıştır.

Yukarıda da belirttiğimiz gibi, ticari faaliyetler ilke olarak hükûmetin değil, halkın yükümlülüğünde olmalıdır. Hükûmetin iyi bir tacir olmadığı herkesçe bilinen bir noktadır. Direkt olarak ticari faaliyetleri yüklenirse zararlar karşılaşacaktır. Çünkü ticarette, sanayide ve genel olarak iktisadi işlerde şahsi ve gurupsal istek ve rekabetler, çok etkili bir görev ifa etmektedir. Onları doğru şekilde yönlendirme durumunda, o isteklerin mevcudiyeti ticaret ve sanayinin ilerlemesine, kalkınmasına ve gelişmesine neden olacaktır. Ama ticaret devlet eliyle yapıldığı zaman, artık o istekler olmayacak ve neticede gelişme hasıl olmayacaktır.

Çin, Küba, eski S.S.C.B ve Doğu Bloğu gibi sosyalist ve komünist rejimlerin, totaliter ve devlet merkezli yönetimlerin hâkim olduğu ülkelerde, bütün faaliyet, organizasyon ve programları direkt olarak devlet üstlenmekte, halk ise devletin uygulayıcısı sıfatıyla ekonomik, ticari, sanayi ve tarım faaliyetlerinin tamamında görev yapmaktadır. Bütün işler devletin yükümlülüğünde olup çiftçisinden tutun fabrika işçisine ve her iş alanında halk devletin memur ve ücretlisi sıfatıyla çalışmaktadır. Bu şekil yönetimin karşısında, İslam devlet yönetiminde, halkın üstesinden geldiği işlerin onlara devredilmesi, halkın mülkiyet hakkı ve istiklalinin saygınlığının korunması bir ilke olarak benimsenmiştir.

4- Dar Gelirlileri Koruyan Organların Varlığının Gereği

Belirttiğimiz gibi, toplumda bazı ihtiyaçlarını karşılamaya güç yetiremeyen az gelirli grupların yararlanması için sosyal yardımlaşma kurumlarının oluşturulması zorunludur. Örneğin ücretsiz tedavi merkezleri oluşturmak. Kendi tedavi ve ilaç masraflarını karşılayacak güce sahip olmayan fakirlere yardım etmek için özel tedavi merkezleri göz önünde bulundurulmalıdır. Bu yüzden bu hedef için sosyal sigorta yasası çerçevesinde hastaneler kurulmuştur. Gelişmiş ülkelerde böyle merkezler büyük çaplı olarak halkı kapsamaktadır. Fertler tedavi masraflarını karşılamaktan muaf tutulmaktadır ve devlet halkın tedavi masraflarını vergi ve millî kaynaklar yoluyla karşılamakla görevlidir.

Devlet bütçesinin bir bölümünü örneğin sosyal sigortalar gibi kuruluşların bütçesini temin etmek amacıyla vergi sistemi şekillendiği zaman, doğal olarak kanun uyarınca halk vergi vermekle yükümlü olacaktır. Özellikle gelişmiş ülkelerde hiç kimsenin vergi kaçırmaması için güçlü yöntemler kullanılmaktadır. Gerçi verginin çıkar ve faydaları vergi verene de ulaşmaktadır. Ancak vergi düzeni ışığında özellikle toplumun az gelirli ve zarar gören sınıfları için sosyal ve sağlık sigortalarının ücretsiz hizmetlerinden yararlanma imkânı oluşmaktadır. Ama acaba bu işlerin halka bırakılması, halkın istek ve arzularıyla gönüllü olarak sosyal yardımlaşma işlerini yapmaları ve hastaların kendilerinden yararlanabilmeleri için tedavi merkezlerini tesis etmeye yönelmeleri mi daha iyidir, yoksa devletin zorlama ve mecbur kılmayla halktan vergi alması, tedavi merkezleri inşa etmesi ve dar gelirli sınıfları ücretsiz olarak bu hizmetlerden yararlandırması mı? Kuşkusuz birinci şekil daha iyi ve daha idealdir. Bundan dolayı İslam hükümleri felsefesinde buna dikkat edilmiş ve hükümlerin teşri makamında da buna yer verilmiştir. İslam'da halkın gönüllü olarak mallarının bir bölümünü sosyal yardımlaşma işlerine harcaması, gönül rızasıyla insanın diğerlerini kendi mallarından yararlandırması tavsiye edilmiştir. Çünkü bu durumda hem amelin iradi değeri korunmakta ve fertler nefsanî yetkinliğe ve uhrevî sevaba ulaşmakta ve toplumun ihtiyaçları da karşılanmaktadır. Ama zorlama ve mecbur kılmayla mallarının bir bölümünü vermeleri durumunda, amelin iradi değeri gitmekte ve onlar için bir sevap ve yetkinlik gerçekleşmemektedir.

Tarih boyunca Müslüman ve hayırsever halkımızın hayra dönük ve gönüllü girişimlerinden biri de her zaman toplumumuz için büyük menfaatler taşıyan vakıflardır. Hatta bu memleketin köylüsünün dahi menfaatlerinden istifade etmediği bir vakıf yoktur. Ama Allah'ın sevdiği bu amelin yüceliği, kutsallığı ve değerliliğine rağmen, maalesef son yıllarda vakıf meselesi çökmeye yüz tutmuştur. Halk vakıf tesis etmek için daha az girişimde bulunmaktadır. Buna ek olarak, unutulmuş olan veya kendilerinden doğru bir şekilde istifade edilmeyen bizim birçok vakfımız bulunmaktadır. Kuşkusuz vakıf sistemi diriltildiği ve konumu yeniden tanındığı takdirde, devletin birçok ihtiyaçları ortadan kalkacaktır. Aynı şekilde vakıflar yenilendiği takdirde, devletin omzundan ağır bir yük kalkmış olacaktır. Onun sayesinde de halk daha fazla sevaba ulaşmış olacaktır. Halk istek ve arzuyla hayırlı bir işe koyulursa ve hayırlı işi yapmada her ne kadar hareket hürriyet ve özgürlüğüne sahip olursa, daha fazla bir sevaba nail olacaktır.

Devletin inisiyatifinde olmayan bölümlerde halkın işleri gönüllü olarak ele almasının, kendi toplumsal ihtiyaçlarını karşılamasının ve işlerin halkın bizzat kendisine bırakılmasının ilke olduğunu söylemiştik. Ama halkın girişimde bulunmadığı ve toplumsal ihtiyaçların gönüllü olarak yeterli ölçüde karşılanmadığı durumda, devlet, özel yönetmelik ve zorunlu kanunlar düzenleme ve onları icra etme yoluyla halkı vergi vermeye ve toplumsal ihtiyaçları karşılamaya mecbur kılmalıdır.

5- İslam'ın Halkın Katılım Zeminini Sağlamaya Bakışı

İşlerin halka bırakılmasının, katılım imkânı ile çeşitli toplumsal alanlarda halkın varlığının sağlanmasının ve toplumsal büyük ihtiyaçların karşılanmasının uygar toplumun özelliklerinden olduğu belirtilmelidir. Uygar toplum ve Batı'dan gelen birçok kavram değişik mefhumlara sahiptir. Bu yüzden bazen bu kavramlar suistimal edilmektedir; ama biz bu kavramları kendi anlayışımıza göre kullanıyoruz. Örneğin uygar toplum hakkında değişik bazen de çelişik anlayış ve yorumlar sunmuşlardır. Uygar toplumun anlamlarından biri şudur: İmkân ölçüsünde toplumsal işler, halkın yükümlülüğüne devredilmeli ve devletin sorumluluğu azaltılmalıdır. İmkân dâhilinde halkın kendisi gönüllü olarak toplumsal faaliyetlerde varlık göstermeli ve yalnız zorunluluk ölçüsünde devlet müdahalede

bulunmalıdır. Toplumsal işlerdeki büyük programlar, bütün ülkelerde devletin yükümlülüğündedir. Pratik programlar ve çeşitli uygulama merhaleleri yeterlilik derecesinde halkın yükümlülüğüne bırakılmaktadır.

Kuşkusuz yukarıdaki uygar toplum anlayışı, İslam'ın köklü bir ilkesidir ve öteden beri buna İslami toplum ve bazı saygın yöneticilerin deyimiyle Peygamber toplumu ismi konulmuştur. İlk başta İslami yönetim ve devlet, bütün toplumsal faaliyetleri üstlenmemekte idi. Genel olarak toplumsal faaliyetleri halk yapmaktaydı. Ama tedricen ve toplumun gelişmesi ve yeni ihtiyaçların çıkmasıyla, bazı ihtiyaçların normal fertler tarafından sağlanma imkânı bulunmaz bir hâle geldi. Devlet gibi sistematik bir organizasyonun bu ihtiyaçları üstlenmesi gerekti. Örneğin geçmişte bir şehrin aydınlanmasını sağlamak için, sokak ve caddelerde sayılı gece fenerleri ile bu ihtiyaç karşılanmaktaydı ve halkın geceleri geliş gidiş imkânları sağlanmaktaydı. Doğal olarak o ihtiyaç o düzeyde halk tarafından da karşılanmaktaydı. Ama bugün şehir ve halkın yaşam alanını elektrikten yararlanarak aydınlatmak halkın karşılayabileceği bir ihtiyaç değildir. Bu ihtiyaç ya eksik bir şekilde halk tarafından karşılanacaktır veya devlet bu ihtiyacı karşılamak için gerekli imkânları sağlamalıdır.

6- Halk Katılımını Azaltan Etkenler

Genel olarak tümel ihtiyaçların karşılanmasında halkın katılımını azaltan iki etkene işaret edilebilir: Birinci etken, ihtiyaçların gün geçtikçe fazla-laşması ve karşılanma sürecinin zorlaşması ve uzmanlık istemesidir; bu olgu pratikte halkı o toplumsal ihtiyaçları karşılamaktan yoksun kılmakta ve neticede mevcut boşlukları doldurmada devletin görevi ağırlaşmaktadır. İkinci etken, ahlaki ve dinî değerlerin zayıflamış olması ve halkın Allah'ın sevdiği toplumsal faaliyetlerden ve diğer insanların ihtiyaçlarını karşılamadan kaçmasına sebep olan kâr eksenli Batı kültürünün yayılmasıdır. Batı kültürü, menfaatperestlik, bireycilik ve sorumluluktan kaçmaya dayalıdır. Bu Rönesans'tan sonra Batı'ya yayılmış, giderek onun etkisi İslam ülkelerine de sirayet etmiş ve Müslümanların manevi ve ahlaki hedeflerini de gevşetmiştir. İnsanı başkalarını düşünmekten, fakirlere yardım etmekten alıkoymuş ve insanda hemcinsleri karşısında vurdum duymazlık hissini diriltmiştir. Bu kültür ferdi, toplumsal sorumlulukları kabul etmekten kaçmaya ve yalnızca kendi çıkar ve zevklerini karşılama-

ya zorlamaktadır. Bu kültür, asırlar boyu halkımızın arasında yaygın olan ve onları toplumun menfaatlerini ve halka hizmet etmeye yönelten İslam kültürünün tam karşısında yer almıştır.

İslami gelenek ve değerlere önem vermemek ve Batı kültürünün etkisi, son yıllarda iyi bir gelenek olan vakıf girişimlerinin ve vakfedilen bina ve toprakların ölçüsünün geçmişe göre çok azalmasına neden olmuştur. Aynı şekilde diğer sosyal yardımlaşma ve gönüllü girişimler azalmış, İslam toplumunda mevcut olan medeniyet ruhu zayıflamıştır; neticede devletin görevi fazlaşmış ve yükü daha da ağırlaşmıştır. Eğer İslam Devrimi'nin bereketiyle yeniden insani ve İslami değerler toplumda dirilir, halk ahla-ki, dinî ve manevi sorumluluklarına dikkat eder ve sosyal yardımlaşma işlerine girişirlerse, devletin yükü azalacak, devlet kendi görevlerini azaltacak ve sorumluluklarının bir bölümünü halka devredecektir. Bu olay bir anlamda toplumumuzu uygar İslam toplumuna dönüştürecektir.

7- İslam'da Uygar Toplumun Yeri

Uygar toplumun köklerinin İslam'da ve peygamberlerin çağrısında yattığı vurgusunu yinelemek istiyorum. Biz İslam'dan uzak kalmanın etkisiyle ondan uzaklaşmışız. Şimdi İslam'ın bereketiyle ona yönelmeliyiz. O hâlde Batılılar, uygar toplumu hediye etmelerinden ve bizi uygar toplumu inşa etmeye doğru yönelmek istemelerinden dolayı minnet altında koymaya kalkışmamalılar; aslında onların İslam'a minnet duyması gerekir. Zira İslam uygarlığının yükselmekte olduğu dönemlerde Batı toplumlarının bir bölümü yarı vahşi bir hâldeydi. İslam uygarlığı onları yavaş yavaş uygarlaşmaya ve insanlaşmaya yöneltti. İslam'dan aldıkları bu öğretiyi şimdilerde onlar, Batı kültürünün kazanımları diye ülkemize ihraç niyetinde olduklarını iddia etmekte ve uygar toplumu kabullenmeye hazır olmamız için bizi terbiye etmek istemektedirler! Yani terciye tere satmaya kalkışmaktadırlar.

İdeal uygar toplumun kökü İslam'da ve İslam uygarlığındadır. Bu uygar topluma ancak İslam'a yönelmekle ulaşılabilir. Fakat uygar toplumun bizim kabul etmediğimiz başka anlamları da vardır. Bugün Batı'da uygar toplum dinî toplumun mukabilinde kullanılmaktadır. Dinin hâkim olmadığı, toplumsal yapılarda ve sosyal faaliyetlerde dinin hiç bir rolünün olmadığıdır. Böylesine, dinî olmayan bir uygar toplumda -ki bugün onun

propagandası fazlasıyla yapılmaktadır- toplumun bütün fertleri devlet ve hükûmet makamlarının tümünde görev almada eşittirler. Eğer “İran toplumu uygar topluma dönüşmelidir.” diyorlarsa, bu, bir siyonistin, bir emperyalistin ve onların uşaklarının da ülkenin cumhurbaşkanı olabileceği anlamını gütmeleridir. Çünkü bütün insanlar insaniyet açısından eşittirler; birinci ve ikinci dereceli vatandaşlık yoktur. Onlar uygar toplum sloganı arkasında ateist, sapmış ve siyonizme bağlı bir dine resmiyet kazandırma peşindedirler. Onlar bütün insanların bir derecede bulunması ve insanların ayrı derecelerde olmayışı iddiasıyla, Amerika ve Siyonizm’e bağlı fraksiyonların elemanları için cumhurbaşkanlığı gibi önemli makamları elde etme imkânını sağlama peşindedirler.

Eğer biz belli bir yere kadar yurttaşların ihtilaflarının kabul edilir olduğunu söylüyorsak, anayasada bazı makamları elde etmek için birtakım şartlar göz önünde bulundurulmuş olması nedeniyledir. Yüce Allah da şöyle buyuruyor:

﴿وَلَنْ يَجْعَلَ اللَّهُ لِلْكَافِرِينَ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ سَبِيلًا﴾

... Allah, kâfirlere müminlerin aleyhinde kesinlikle yol vermez.¹

Böyle bir bakışın uygar toplumla bir çelişkisi yoktur ve İslam’ın nazarında bütün hak ve makamları paylaşmada kâfir ve Müslümanın eşit olduğu uygar toplum kabul edilir değildir. Biz açıkça ilan ediyoruz ki, İslam toplumunda kâfirin Müslümana hâkim olmasına, ateist ve siyonizme bağlı bir parti ve fırkanın resmî din olmasına İslam izin vermez; hukuk ve salahiyetteki bu farka yurttaşların iki dereceliliği ismini veya başka bir isim takmaları fark etmez.

8- İslami Kriterlere Muhalefet Etmek İçin Yeni Hileler

Bugün içerideki emperyalistlere yandaş olanlar, insanların ve yurttaşların aynı konum ve derecede olduğu düşüncesini teorize ederek Batı liberalizm ve demokrasisini yayma peşindedirler. Böylece, insanlar arasında hiçbir farkın bulunmadığı, herkesin eşit hukuk sahibi olduğu ve ülkenin kanunlarının düzenlenmesinde eşit derecede görüşlerinin etkili olması gereği

fikrini aşılama hedefini gütmektedirler. İnsanların iki sınıfı olmadığını İslam da kabul etmektedir. Bu düzlemde yüce Allah şöyle buyuruyor:

﴿يَا أَيُّهَا النَّاسُ إِنَّا خَلَقْنَاكُمْ مِنْ ذَكَرٍ وَأُنْثَىٰ وَجَعَلْنَاكُمْ شُعُوبًا وَقَبَائِلَ لِتَعَارَفُوا إِنَّ أَكْرَمَكُمْ عِنْدَ اللَّهِ أَتْقَاكُمْ إِنَّ اللَّهَ عَلِيمٌ خَبِيرٌ﴾

Ey insanlar! Gerçekten, biz sizi bir erkek ve bir diğiden yarattık ve birbirinizle tanışmanız için sizi halklar ve kabileler (şeklinde) kıldık. Şüphesiz, Allah katında sizin en üstün olanınız, (ırkınız ya da soyunuz değil) takvaca en ileride olanınızdır.¹

Yukarıdaki ayette insanlar zatî ve tekvinî özellikler açısından eşit tanıtılmıştır. Bu açıdan insanlar arasında fark ve dereceler bulunmamaktadır. Ancak ayetin sonunda arızı farklılıklara işaret edilmiştir; yani insanlar tekvinî (yaratılışsal) olarak aynı derecede olsalar da kazanılan özellik ve değerli sıfatlar, insanların ayrıcalıklı olmasına neden olmaktadır. Bu esas uyarınca takvalı insanlar, Allah katında daha güzel bir yere sahiptirler. İnsanların Allah katında bir olduğu söylenemez. Aynı şekilde salahiyet ve liyakat sahibi olmada fertlerin farkı gözetilmek suretiyle, toplumsal mesuliyetleri ve makamları almada eşit değildirler. Bir makama sahip olmanın kendine has şartları vardır. Örneğin, bütün dünyanın hiçbir yerinde cahil bir ferde cumhurbaşkanı olma izni verilmemektedir. Cumhurbaşkanlığı makamına gelebilmek için okuma ve yazma bilgisine sahip olma şartının koşulması insanların eşit olmasıyla çelişkili mi? Bu, insanların iki dereceli oldukları manasına mı gelmektedir?

Bütün dünyada cumhurbaşkanlığı gibi önemli makamlar için belirli kriterler ve şartlar belirlenmiştir. Bizim düzenimiz de İslami olması nedeniyle özel şartları göz önünde bulundurmıştır. (Cumhurbaşkanının yeterli tahsil ve ilme sahip olması gereği gibi.) İslami bir ülkede cumhurbaşkanı İslam'ın koruyucusu ve taraftarı olmalıdır. İslam düşmanı olan bir kimsenin İslami bir ülkenin başında bulunması mümkün değildir. Bu, İslami usullere uygundur. O hâlde milletvekili makamına gelebilmek veya başka görevlerin sorumluluğunu üstlenmek için Müslüman olma şartını koşmuşlarsa, bu insanların farklı derecelere sahip olduğu anlamına gelmez.

Eğer İslam toplumunun içinde Müslümanların taşıdığı hak ve görevlerin paralelinde ve Müslümanların verdiği humus ve zekâtın karşılığında diğer dinlerin mensupları için özel görev ve haklar göz önünde bulundurulmuşsa, bu insanların iki derecede olduklarını göstermez. Gerçi bir anlamda o farkların yurttaşların derece farklılığı manasında olduğu söylenebilir. Eğer bir kimse, rehberlik ve cumhurbaşkanlığı makamının ve ülkenin hassas işlerinin İslam'a ve İslami düzene muhalif olan ve de anayasayı kabul etmeyen kimselere verilebileceğini iddia ediyorsa, bunun anlamı insanın kendi iradesini düşmanın eline vermesi demektir! Kesinlikle böyle bir iş akıllıca ve mümkün değildir. Eğer Allah korusun bir grup böyle bir şey yapmak isterse, İslam buna izin vermez. Çünkü Allah kâfirleri Müslümanlara üstün kılmamıştır ve onların Müslümanlara hâkim olmasını kabul etmemektedir. Bu bizim inancımızdır. Bizi yurttaşları derecelendirmekle itham etmelerinden korkumuz yoktur.

9- İslami Değer ve Usulleri Koruma ve Düşmanların Oyunlarına Karşı Koymanın Gereği

Biz de insanların insaniyette eşit olduklarına inanmaktayız. Ama bazılarının demagoji yaparak ve "İnsanların tümü insaniyet açısından birdirler, toplumsal hakların tamamında eşit olmalıdırlar." diye iddialar ortaya atmaktadır. Kuşkusuz insaniyette eşit olmanın gereği, haklarda eşit olmak değildir; insanların tümü insaniyette eşit olsalar da insaniyetin gereklerinde ve insani erdemlerde eşit değillerdir. Bu noktaya dikkat ederek, İslam toplumunda birçok yetki ve makamlar özel salahiyet ve liyakat taşıyan kimselere verilmelidir. İslami hükümlerin uygulanmasını kontrol edebilmesi ve İslam'ı tanımadığı takdirde onu koruyamayacağı için rehberin fakih olması gibi, cumhurbaşkanının da Müslüman olması gerekir. Yahudi ve Hristiyan bir fert yüzde doksanından çoğu Müslüman olan bir topluma yöneticilik yapamaz.

Biz, sömürücü düzenine bağlı gazete ve yazarların bizi iki dereceli yurttaşlığa inanmakla itham etmelerinden korkmamalıyız. Onlardan bundan daha fazla bir beklenti içinde olmamalıyız. Onlar İslam'ın gereklerini de inkâr etmektedirler. Biz İslam düzenin ışığında İslam'ı düşmanların istediği tarzda değil olduğu şekilde dünyaya tanıtmaya çabasında olmalıyız. Biz düşmanların sevinmesi için İslami değerlerden taviz vermemeliyiz

Eğer biz bir söz söyler veya bir yazı yazarsak bu, Amerikan gazete ve kitle iletişim araçlarının ve sulta düzeninin hoşuna gider ve bizi övmelerine yol açarsa, buna sevinmemeliyiz; bilakis bu konuşma ve davranışımızın düşmanın hoşuna gitmesinden ve sevinmesine yol açmasından dolayı, rahatsız olmalı ve endişelenmeliyiz. Eflâtun'a "Filan şahıs seni övüyor." denildiğinde, ağladığı söylenir. Ona niçin ağladığını sorarlar ve o der ki: "Nasıl cahilce bir iş yapıp da o cahil şahsın övgüsüne nail olduğumu bilmiyorum!" Eğer biz düşmanların sevinmesine sebep olup onların yararına bir iş yaparsak ve düşmanların hoşuna gidecek şekilde İslam'ı tanıtırsak, İslam'a değil, düşmanlara hizmet etmiş oluruz! Biz, İslam düşmanlarının bize dikte ettikleri İslam'ı değil, Peygamber ve Ehlibeyt'inin bize tanıttığı İslam'ı savunmalıyız.

Özetle biz İslam'dan alınmış olan ve ondan uzaklaşmanın bizim İslam'dan uzaklaşmamıza neden olacağı uygar toplumun özel manasını kabul ediyoruz. Onun esasınca İslami uygar toplumda ilke ve işlerin halka teslim edilmesidir. Amaç gereği dini kenara bırakmak olan, kâfir ve Müslüman olmak üzere bütün insanların sosyal hukuk ve toplumsal makamlara ulaşma açısından eşit sayıldıkları Batılı manadaki uygar toplum bizim nazарımızda kabul edilebilir değildir. Bir gurup, fertlerin ülkenin hassas makamlarını elde etmede ve sosyal haklarda eşit olduğu şüphesini yayma çabasındadırlar. Onlar ister Müslüman olsunlar isterse kâfir; ister anayasayı kabul etsinler ister etmesinler, bunun uygar topluma uygun olduğunu kabul etmektedirler! Biz, böyle bir uygar toplumu reddediyoruz. Biz, ülkenin önemli makamlarının tesliminde Müslümanla Müslüman olmayanı eşit sayamayız. Uygar toplum adıyla, dünya siyonizmine bağlı bir partiyi resmî bir din sıfatıyla tanımaya İslam nasıl izin verebilir?

Yirmi Yedinci Oturum

İSLAMİ HÜKÛMETİN ÖZEL YAPISINA BİR BAKIŞ

1- Önceki Konunun Özeti

Önceki oturumlarda söylediğimiz gibi İslam siyaset düşüncesinin açıklanması alanındaki bu bölüm, yürütme organının görevlerinin, yetkilerinin ve yapısının incelenmesi ve bu hususa bağlı olan diğer konulara özeldir. Kuşkusuz yürütme organının görevlerini doğru bir şekilde tanımak için, ilk önce onun varlık felsefesini bilmeliyiz. Her bir bütünde her üye veya organ ve bütünün altındaki bölüm özel bir hedef için ve kendisine ihtiyaç duyulan sebep ile göz önünde bulundurulur. Çünkü o bütünün altındaki bölüm olmazsa boşluk meydana gelecek, ihtiyaçlar ve maslahatlar tam olarak gerçekleşmeyecektir. O hâlde her organ ve üyenin görevleri onun varlığını gerekli kılan ihtiyaç hasebiyledir.

Devletin bünyesinde yürütme organına olan ihtiyaç açıktır. Çünkü toplumun ihtiyaç duyduğu yasaları düzenlemek için, ferdin veya bir heyetin ya da bir teşkilatın varlığı gereklidir. Ama biz yürütme organına neden ihtiyaç duymaktayız? Gerçekte özel manasıyla devlet neden var olmuştur ve eğer olmasaydı ne olurdu? Eğer halk terbiyede, ahlaki ve manevi gelişmede ve kültürde hiçbir şekilde toplumsal yasa ve kanunları çiğnemeyecek bir düzeyde bulunsaydı, yürütme organına ihtiyaç olmaz mıydı? Bu durumda yürütme organının ve hükûmetin asıl varlık nedeni, toplumun kanunlarını uygulama güvencesi olmaktır. Bu esas uyarınca, bazıları halkın kendi görevlerini yerine getirebilecek şekilde terbiye edilebileceğini ve dış güvenceye yani hükûmete bir ihtiyaç kalmayacağını tasavvur etmişlerdir. Bu görüş kesinlikle gerçekçi değildir. Biz önceki bölümlerde hükûmetin gerekliliği delilleriyle irtibatlı olarak kanunların uygulanma güvencesi dı-

şında hükûmetin varlığının zorunluluğuna yönelik başka delillerin olduğunu da söylemiştik. Onlardan biri de toplumun bütün fertleriyle irtibatlı olan ve özel bir fert veya gurubun üstlenemeyeceği ve düzenli, uyumlu ve programa sahip bir teşkilatın onları karşılaması gereken büyük ve genel ihtiyaçların varlığıdır. Genel ihtiyaçlardan birisinin, savaş ve ülkeye saldıran güçler karşısında savunma konusu olduğunu belirtmiştik. Kuşkusuz kapsamlı ve zor bir savaş meydana geldiği zaman, bir fert veya kısıtlı bir grup, düşmanın saldırısının önüne geçmeye ve savaşı yönetmeye kadir değildir; savaşı yönetebilmesi, programlı bir şekilde halkı savaşa çağırabilmesi ve ardından gerekli eğitimleri vermesi ve kuvvetlerde özel yetiler yaratmayla onları savaşa katılmak için organize edebilmesi için toplumda kapsamlı ve düzenli bir güç bulunmalıdır.

Kendilerinin temininin yürütme organı ve hükûmetin mevcudiyeti sayesinde gerçekleştiği başka genel ihtiyaçlar da vardır; genel sağlık, eğitim, öğretim ve toplum için gerekli bilgilerin verilmesi gibi. Aynı şekilde her biriyle uyumlu bakanlıkların oluşturulmuş olduğu başka ihtiyaçlar da vardır. Tabii olarak toplumsal şartların değişmesiyle ve ihtiyaçlarda meydana gelen azalma ve çoğalmayla bakanlıklar kurulmaktadır: Bazı özel şartlarda toplumun ihtiyaçlarını karşılamak için beş bakanlık yeterli olabilir ve ihtiyaçların çoğalması ve yeni ihtiyaçların ortaya çıkmasıyla, bakanlıkların sayısı da artmalıdır. Kanunda sabit bir ilke olarak bakanlıklar için özel bir sayının göz önünde bulundurulması doğru değildir. Onların sayısı zaman ve mekânın şartlarına göre belirlenir. Bundan dolayı İslam'ın siyasi teorisinde de İslam devletinin başkanının kaç bakanı olacağı konusu belirtilmemiş ve bu konu değişik şartlara ve kendisi hakkındaki değişik ihtiyaçlara uygun olarak karar alınması için serbest bırakılmıştır.

2- Devletin İslami Düzen İle Laik Düzendeki Temel Farkı

Yürütme organının varlık felsefesinin toplumda bulunan ihtiyaçlar olduğu ve bunun yalnız yürütme organı tarafından temin edilebileceği belirlenmiş oldu. Özetle devletin özel iş ve görevi toplumun ihtiyaçlarını karşılamak ve kanunları icra etmektir.

Yasama bahsinde kanunların durumunun perspektif ve kapsam açısından İslam toplumu ile laik toplumlarda farklı olduğunu söylemiştik: Laik toplumlarda kanunlar halkın maddi ihtiyaçlarını karşılama hedefiyle tasvip

ve icra edilmektedir. Çünkü o düzenlerde asıl olan halkın maddi ve dünyevi ihtiyaçlarının karşılanmasıdır. Hatta bazı düzenlerde devletin mutlak olarak dini savunmama ve devletle ilgili hiçbir organda veya idari ve devletle ilgili faaliyetlerde dine taraftar olmanın ve onu savunmanın bir sembolünün gözlenmemesi şartını koşmuşlardır. Ama İslam düzeninde kanun yalnızca maddi ihtiyaçları karşılamak için değildir; manevi ihtiyaçların karşılanması da göz önünde bulundurulmuş ve ondan da öte manevi ihtiyaçlara öncelik verilmiştir. Bu konu aynı şekilde yürütme organı için de geçerlidir: İslami düzende devlet hem halkın hayatıyla irtibatlı olan ve hem de onların manevi ve uhrevi işleriyle irtibatlı olan kanunların icra edilme güvencesi olmalıdır. Yasama bölümünde söylediğimiz delil uyarınca -ki İslam kanunlarında manevi ihtiyaçların karşılanması gereklidir, ondan da öte onların önceliği bulunmaktadır- manevi ihtiyaçlar, ilahî hukuk ve İslami şiarlar ile irtibatlı olan kanunları uygulamak, bu alandaki kanunsuzlukları önlemek ve İslam'ca mukaddes sayılan değerlere hakaret edilmesinin önünü almak, İslam devletinin görevidir. Bu konu İslam devletinin en önemli görevlerindendir.

3- Batı Hayranlarınca Geliştirilen Seküler Devlet Modeli

Bazı basın organlarında ve konuşmalarda devletin halkın maddi ihtiyaçlarını karşılama, ülkenin emniyetini sağlama ve kaosun önünü alma dışında bir görevinin olmadığı, manevi ihtiyaçların ve dinî işlerin karşılanmasının âlimlerin ve ilmî havzaların görevleri arasında olduğu dile getirilmektedir! Bu görüş Batı kültürünün etkisi ve seküler düşüncenin yansımasıdır. Önceki konularda belirttiğimiz gibi Batı kültürünün seçkin ve belirgin özelliklerinden biri de “sekülerizm” yani dinin siyasetten ayrılmasıdır. Laik, dinî olmayan ve semavi şeriatlara bağlı olmayan devletlerde işler ve dünyevi uğraşlar siyaset ve devlet yetkilileriyle irtibatlıdır. Manevi işler devletle ilişkili değildir. Eğer manevi ve dinî işlerle uğraşmak isteyenler olursa, o hedef için şahsi vakit ve imkânlarından yararlanmalı ve devletle ilgili imkânlar o yolda kullanılmamalıdır. Çünkü devletin halkın dini karşısında bir görevi bulunmamaktadır. İslam kültüründeyse bunun aksi olan ve devletin en önemli görevi saydığımız dinin korunması, toplumda İslam şiarlarının yayılması, onların unutulmasının önünün alınması, saygısızlığın ve Allah korusun İslami şiar ve mukaddes sayılan değerlere ha-

karet edilmesinin engellenmesidir. “Devlet halkın dinî işlerine müdahale etmemelidir.” sözü, İslam kültürünü kabul etmeyen ve Batı kültürüne tabi olan kimselerce dile getirilmesi beklenmedik bir şey değildir. Bizim onlar ile olan ihtilafımız köklüdür ve onlar ile olan tartışmamız, İslam’ın hak olup olmadığı üzerinedir. Ancak bu yaldızlı söz, Müslüman olan ve İslami temellere inanan kimselerin sözü değildir ve bu tür sözlerin dile getirilmesi onların İslam kültürünü tanımadıklarının göstergesidir.

4- İslam Şiarlarının Korunması ve Yaygınlaştırılmasında Devletin Misyonu

O hâlde laik devletler ve dinî devletlerin ortak olarak üstlendikleri görevler dışında İslam devletinin İslami şiarları uygulama görevi bulunmaktadır. Elbette halk gönüllü olarak bazı İslami şiarları icra edebilir. Örneğin cemaat namazının kılınması, kutlama ve yas törenlerinin düzenlenmesi, dinî okulların idare edilmesi, dinî şiarların uygulanması sorumluluğunu üstlenmesi için dinsel ve millî merkezlerin tesis edilmesi gibi. Bu arada ilmî havzalar, en önemli dinî organlar sıfatıyla halkın verdiği şer’î ödenekler vesilesiyle ve devletten bir bütçe almaksızın İslami şiarların ve kültürün korunması ve yayılmasını sağlamaktadır. Ama halkın sorumluluk üstlenmesi, devletten mesuliyetin alınması ve devletin bu meselelere yönelik hiçbir görevinin bulunmadığı anlamında değildir. Eğer halkın gönüllü girişimleri yeterli olmazsa, devlet girişimde bulunmalıdır. Örneğin, ibadî bir vazife olan ve gücü yerinde bulunan herkesin yapması gerekli olan hac hakkında fakihler, hadislerden istifade ederek fikhî kitaplarında şöyle demişlerdir: Eğer bir İslam toplumu ve ülkesinde hac hiç kimseye farz olmazsa veya gücü yerinde olan ve kendilerine haccın farz olduğu kimseler, isyan eder de gönüllü olarak hacca gitmezlerse ve Allah’ın evi boş kalırsa, İslami devletlere Müslümanların beytülmalinden bütçe ayırarak bir grubu hacca yollamaları farz olur. Çünkü dünya Müslümanlarının tümünün maslahatlarının korunmasının vesilesi olan İslami şiarlar ertelenmemelidir.

Hac ibadî bir emir olmasıyla, direkt olarak siyasi ve dünyevi bir emir sayılmamasıyla, halkın onu yerine getirmekle yükümlü olması ve onun masrafını kendi şahsi bütçelerinden vermeleri gereğiyle birlikte, halkın isyan etmesi veya haccın masrafını karşılama gücünde olmaması duru-

munda İslam devleti, İslami şiarları yerine getirme ve kanunların uygulanma güvencesi olma hedefiyle bu ilahî farzın yerine getirilme imkân ve zeminini oluşturmaya sorumludur.

Dolayısıyla, İslam devleti ile laik devletler arasındaki köklü ve esaslı ihtilaf, İslam devletinin her şeyden önce ilahî şiarları ve İslam'ın toplumsal kanun ve hükümlerini uygulama endişesi taşıması ve onları öncelikli sayması gereğidir. Genellikle pratikte manevi ve maddi işler arasında çelişki çıkmamaktadır; ama bir çelişki çıktığı farz edilirse manevi işlere öncelik tanınmalıdır.

Dolayısıyla, İslami devletin görevlerinin başında İslami şiarların yerine getirilmesi, İslami kanunların ve kültürün sınırının korunması, toplumda İslami kültürün zayıflamasına yol açan davranışların önüne geçilmesi ve küfrün şiarlarının yayılmasının önlenmesi yer almaktadır.

5- Devlet ve Görevi Yerine Getirme Yöntemleri

Bundan önce devletin ve hükûmetin bizzat toplumun ihtiyaçlarının bazılarını karşılamayı üstlenmesi gerektiğini söylemiştik. Savaş ve savunma işleri gibi hem planlama ve siyaset belirleme hem de uygulama sorumluluğu bulunan bu türden meseleler devletin sorumluluğundadır. Ama devletin tek başına yerine getirmekle görevli olduğu konular dışında İslam devleti İslam toplumunun ihtiyaçlarının bir kısmını karşılamak için rol almalıdır. Bu rol alma iki şekilde yapılmaktadır:

1- Devlet yalnız planlama, siyaset tayin etme ve uygulama konularına nezaret etmeyi üstlenmekte ve direkt olarak uygulamaya müdahale etmemektedir.

2- Planlamaya, siyaset tayin etmeye ve nezarete bulunmaya müdahale etmekle birlikte, devlet uygulamadan da sorumludur.

Şunu şöyle izah edebiliriz: Bir toplumsal projenin tahakkuk etmesi ve gerçekleşmesi için, o projenin hedefi ortaya konmalıdır. Böylece o hedef esasınca genel siyasetler ve temel yöntemler düzenlenir. Ardından o siyasetleri uygulamak için küçük ve cüzi planlar şekillenir. Çünkü bir programın belirli bir süresi olmalı, başlangıcı ve sonu bilinmeli ve onun bütçesi karşılanmalıdır. Bu merhaleden sonra o programın uygulayıcısı olmak

isteyen grup örgütlenir. Yani kimlerin hangi şekilde mevcut programı icra edecekleri, işçilerin konumu, uygulayıcılar ve onların görevlerinin açıklanması belirginleşir. Uluslararası İmam Humeynî (r.a) Havaalanı'nın projesini göz önünde bulundurunuz: İlk merhalede böyle bir projenin icra edilmesi veya icra edilmemesi zorunluluğu tartışılmaktadır ki bu ülkenin genel siyasetleriyle irtibatlıdır. Bu aşamadan sonra projenin icrasının zorunluluk taşıdığı veya taşımadığı konusu belirginleşir. Projenin ve planın aslının kabul edilmesinden sonra, onu yerine getirmek için plan yapılır ve projenin ne ölçüde geniş olacağı, hangi maslahat, imkân ve plan ile icra edileceği belirlenir. O hâlde planın yöneticisinin ve icra edicisinin şartları, icra zamanı, onun bütçesi belirginleşir ve son olarak, projenin uygulanması ihaleye sunulur; böylece en az ücreti öneren şirket ve müesseseye projenin uygulanması devredilir. Bu durumda, devlet bazen siyaset tayininden ve programlamadan sonra, plan ve projenin uygulanmasını da üzerine alır ve bir devlet organını veya bakanlığı onu icra etmeyle görevlendirir. Bu planın uygulanmasında devlet bütçesinden, imkânlardan, insani güçten ve hizmetlerden yararlanır veya planı uygulamada söz aldıktan ve bütçeyi temin ettikten sonra o projeyi uygulaması için bir şirketi görevlendirir. Her halükârda devlet, projenin uygulanmasını üstlenir. Ama devlet bir projeyi uygulamak için siyaset tayininden ve programlamadan sonra bizzat onun icra edilmesini üstlenmeyebilir. Bütçenin karşılanmasını ve planın icra edilmesini başkalarına bırakabilir ve kendisi sadece icrayı gözetlemeyle yetinebilir. Yani devlet, icrayı gözetlemeleri için müfettişler gönderir. Böylece kanun ve yönetmeliklerden sapmanın, doğru planların icra edilmemesinin, halkın malının yağmalanmasının önü alınır ve plan ve projenin ilk hedef ile uyumlu olması ve millî menfaatler çerçevesinde gerçekleşmesi için çaba harcanır.

6- Totaliter (Tek Güç) ve Liberal Devlet Modeli

Savunma, eğitim, öğretim, sağlık, tedavi, şehirlerin ihtiyaçları ve ilkesel bazda devletin üzerine vazife olan çevre sağlığı ve temizlik konuları gibi toplumsal proje, görev ve ihtiyaçlar yanında şu soru sorulmaktadır: Acaba bu ihtiyaçların karşılanmasında devletin görevi sadece hedef tayin etme ve icrayı gözetleme midir? Veya devlet siyaset tayini ve nezaret etmeye ek olarak icrayı da üstlenmeli midir? Gerçekte İslami düşüncede hangi yön-

tem doğrudur? Acaba ortaokulların, ilkokulların, liselerin ve üniversitelerin idare edilmesi ve bütçelerinin karşılanması devlete mi bırakılmalıdır? Yoksa onların bir bölümü devlete ve bir bölümü de halka mı bırakılmalıdır? Nitekim birçok ülkede ve bizim ülkemizde ilköğretim zorunludur ve bütçesi devlete aittir. Ama üniversite düzeyinin bütçesi devlete ait değildir. Devlet harç almaksızın üniversite öğrencisi kabul etmek mesuliyetinde değildir. Nitekim bazı ülkelerde üniversitenin eğitim ve bilimsel hizmetleri bedavadır.

Bazı siyasi rejimlerde ve hükûmet düzenlerinde toplumsal faaliyet ve planların olabildiğince devlet tarafından yapılmasına çalışılmaktadır. Bu burjuvanın zalim tutumunun ve şahsi hedefleri ve ferdi menfaatleri doğrultusunda toplumun maslahatlarını tehlikeye atan kimselerin karşısında bir tepkisel yöntemdir. Bu toplumcu düşüncenin ortaya çıkması, sosyalist ve komünist ülkelerin kurulması, kapitalist ülkelerde halka yapılan zulmün karşısında bir tepki idi. Batı ülkelerinde sermaye sahiplerinin mahrumlara ve mustazaflara yaptıkları zulüm ve baskı neticesinde bütün işlerin devlete devredilmesi ve devletin millî geliri eşit şekilde halk arasında bölüştürmesi gereğine dönük aşırı bir eğilim ortaya çıktı. Böylece halkın tamamı toplumsal hayatın getirilerinden eşit şekilde yararlanacaktı. Gerçekte halkın toplumsal hayatın kazanım ve getirilerinden eşit şekilde yararlanması ve halktan zulmün kaldırılması toplumsal, siyasi ve ekonomik alanlardaki meselelerde sosyalist düşüncenin temelini oluşturmaktadır. Bu düşünce geçen on yıllık devrelerde büyük altın devrini yaşadı. Materyalist ve maddeci düşünceyle ve mahrumiyetin, geri kalmışlığın ortadan kaldırılması ve bütün halk arasında eşitliliğin sağlanması sloganıyla S.S.C.B, Çin ve onların takipçilerinde hâkimiyet kurdu. Ardından, bunlar kapitalist bloğun önemli rakipleri olarak tanındılar.

Bu düşüncenin çekiciliği ve onun ışığında attıkları sloganlar, bir dönemde bizim ülkemizde de parlamasına, taraftar kazanmasına ve neticede geçen on yıllık dönemlerde sosyalist ve komünist partilerin ülkemizde kurulmasına yol açtı. İslam devrimi güneşinin doğmasıyla onların gevşek ve pörsümüş temelleri çöktü ve defterleri düdüldü. Tarihi tecrübe ekonomik, siyasi ve toplumsal alanlarda servet ve güç sahiplerinin kanunsuzluklarını önleme sloganıyla ortaya çıkan devlet modelinin tam anlamıyla hâkim olma düşünce ve fikrinin yanlış ve getirisi olmayan bir yöntem olduğunu gös-

terdi. Bu komünist ülkeler bloğunun özellikle büyük Doğu komşumuzun çökmesine sebep oldu. Herkes, komünist düşüncenin S.S.C.B gibi güçlü bir ülkenin ekonomik, toplumsal ve siyasal temellerini dağıttığını ve o büyük imparatorluğun bölünmesine ve çökmesine sebep olduğunu gördü.

Yukarıda belirttiğimiz eğilim, esasında devletin servet ve güç sahiplerinin kanunsuzluklarını önlemek amacıyla toplumsal alanlara maksimum derecede müdahalesini gerekli gören siyaset felsefesindeki bir düşüncedir. (Biz şimdilik yukarıdaki düşüncelyi eleştirme ve zaaf noktalarını beyan etme niyetinde değiliz.) Komünist ve sosyalist düşüncenin karşısında kendi esasınca bütün işlerin halka bırakıldığı ve onların istedikleri şekilde hareket ettikleri liberal düşünce yer almaktadır. Bu düşüncede devlet toplumsal hayatın alanlarına minimum derecede müdahale eder ve devletin müdahalesi zorunluluk derecesindedir ve yalnız kaosu önlemek ve emniyeti sağlamak içindir. Fertlerin toplumsal, siyasal ve ekonomik alanlarda geniş özgürlüğe sahip olduğu liberal düzende tabii olarak daha fazla kaynak, imkân ve becerilere sahip olan kimseler bütün alanlarda özellikle de iktisadi alanlarda daha fazla bir sermaye ve kârı kendisine çekmekte, ticaret alanında başkalarından öne geçmekte ve neticede kârlı ekonomik girişimlerin genişlemesiyle kendi sermayelerini büyük ölçüde çoğaltmaktadırlar. Bunun karşısında daha az imkânlara sahip olan toplumun zayıf ve mahrum fertleri gün geçtikçe daha çok yoksullaşmakta ve fakirleşmektedir. Böylece büyük sınıfsal uçurumlar oluşmakta, genel ve millî servetin toplumun az bir kesimi tarafından sahiplenilmesiyle toplumun çoğunu oluşturan diğer katmanların fakirleşmesine ve yoksulluğun artmasına neden olmaktadır. Bu da halktan gelen itirazların yayılmasına, devlet yetkilileri aleyhine isyan etmeye ve başkaldırmaya ve onları siyaset sahnesinden uzaklaştırmaya ve yoksullara daha fazla değer veren komünist düzenin kurulmasına yol açmaktadır. Liberal ülkelerde devrimin ve toplu başkaldırının önlenmesi ve engellenmesi için az gelirli yoksul fertler için bir takım kolaylıklar göz önünde bulundurulmuştur.

Bugün liberal düzenin bulunduğu birçok Avrupa ülkesinde, sosyalist partiler aktif durumdadır. Hatta bazı hükümetler sosyalist veya sosyal demokrat partilerden seçilmektedir. Örneğin İngiltere’de bakanlar kurulunu oluşturmak için bazen en fazla oyu almayı başaran işçi partisi, sosyalist düşüncelyi savunmaktadır. Mahrumlar için göz önünde bulundurulan bu

eğilim, meziyet ve imkânlar, toplumun mahrum sınıflarının devlet sorumlularının aleyhine başkaldırmamaları içindir. Çünkü toplumun bütün tabakalarına nispi refah dağıldığında artık mahrum sınıfların başkaldırmaları için bir sebep ve delil kalmamaktadır. Halkın geneli için göz önünde bulundurdıkları kolaylıklar şunlardır: İş yapamaz olanlar ve işsizler için sigorta, sağlık ve tedavi sigortası ve çok az ücretli ve kısa bir zaman için, evsiz ve mahrum sınıfa kiraya verme hedefiyle belediye tarafından ucuz ve küçük konutların yapılması.

O hâlde siyasi felsefede devlet ile ilgili olarak birbirleriyle tamamen zıt olan iki eğilim vardır: Birinci eğilim topluma öncelik veren, toplumun maslahatlarını ferdin menfaat ve maslahatlarından önde tutan ve kendisinde en fazla önemin topluma verildiği sosyalist eğilimdir. Bu eğilimin uygulanması için devletin müdahale etme imkânı ve sorumluluğu artırılmakta ve halkın malının yağmalanmasının ve mahrum ve mustazaflara zulüm edilmesinin önünün alınması için toplumsal hayat alanlarında devletin uygulama ve hareket zemini genişler. Yukarıdaki eğilimin karşısında liberal eğilim yer almaktadır. Bu düşünce taraftarları belirttikleri deliller esasınca devletin toplumsal işlerde minimum derecede müdahalesi olması gerektiğine inanmaktadırlar. Devletin müdahale alanının minimum veya maksimum dereceli olması hakkındaki konuşmalarda, makalelerde, gazetelerde, kitaplarda belirtilenler yukarıdaki iki eğilim ile ilgilidir. Belirttiğimiz gibi Batı ve Avrupa ülkelerinde hâkim olan eğilim, liberal eğilimdir. Böyle düzenlerde hatta ülkemizde devlete bağlı olan idareler bile halka bırakılmıştır. Örneğin o ülkelerde P.T.T resmî bir idare değildir. Aksine özel teşebbüsün inisiyatifindedir ve özel şirketler posta işini, telefon satılmasını, nakil ve intikal edilmesini ve onun yan hizmetlerini çeşitli şehirlerde üstlenmektedirler. Devletin tek görevi, planlama ve özel idareleri denetlemekten ibarettir. Aynı şekilde o ülkelerde elektriğin, suyun ve yurttaşların diğer genel ihtiyaçlarının karşılanması, özel teşebbüse bırakılmıştır. Ülkemizde ise bunların çoğu devletin sorumluluğundadır.

7- İslam'ın Devlete İdealist ve Realist Bakış Açısı

Burada sorulan soru şudur: İslami düzende bu iki yoldan hangisi daha doğrudur? Acaba devletin müdahale ve sorumluluk alanının genişlemesi mi, yoksa devletin müdahalesinin azaltılması ve işlerin halka bırakılması

mı daha iyidir? Geçen oturumda belirttiğimiz gibi, gerçekte çeşitli alanlarda geniş halk katılımının yaratılması, uygar toplumun manalarından birisidir. Uygar toplumun bu tefsiri esasınca toplumsal işlerin halkın kendisine bırakılmasına çalışılmalıdır. İslami temeller esasınca devlet hakkında İslam'ın görüşünü almak istediğimiz vakit, İslam'ın devlet hakkında mutedil bir bakış açısına sahip olduğunu anlıyoruz. Bu görüş idealizmle ve realizmin sentezinden oluşmaktadır. Bunun açıklaması şudur: Üniversite ve medreselerde ve bazı oturumlarda dile getirilen teori ve görüşlerin çoğu oldukça güzel ve aldatıcıdır. Ama onlar ülküsel ve ideal bir teori olmaktan öteye geçememekte, pratik ve somut bir şekle bürünememektedir. Örneğin "Halkın ahlaki gelişiminin hepsinin kanunlara riayet edecek, artık kontrol edici ve sakındırıcı güçlere ihtiyaç kalmayacak bir dereceye gelmesi için çalışılmalıdır." görüşü oldukça güzeldir; ama pratikte hiçbir zaman kanunun icra edicisine ihtiyaç kalmayacak derecede böyle bir şey meydana gelmeyecektir. Öte yandan, "Toplumda her zaman kanunsuzluklar olduğundan devlet tarafından hiç kimsenin kanunları çiğnememesi için en sıkı tedbirler alınmalıdır." dememiz kabul edilir değildir. Nitekim marksist, faşist ve polis devletinin hâkim olduğu ülkelerde devletin kanunları tam bir şiddet ile icra edilmekte, polis ve askerî güçler, hiç kimsenin kanunsuzluk yapmaya bir daha cesaret edemeyeceği şekilde acımasızca kanunları çiğneyenleri cezalandırmaktadır. Bu ülkelerin örneği, bize sekiz yıl istenmeyen bir savaşı dayatan Batı komşumuzdur. Bu ülkede her muhalefet ve itirazın tam bir şiddet ile önünü alan güçlü bir polis gücü egemendir. Hatta eğer bir kimse küçücük bir kanunsuzlukta bulunursa, onu yargılamadan ve sorgulamadan kurşuna dizmeleri veya başka bir tarzda idam etmeleri ihtimal dâhilindedir.

Bazen mahrumlar ve toplumun fakir fertleri rüşvet yendiğini ve pahalılığın fazlaştığını ve kendilerini darlıkta ve tüketici bir baskıya maruz bıraktığını gördükleri zaman "bu rüşvet yiyen ve pahalı satan kimseler şiddetli bir cezaya çarptırılsaydılar, bir daha hiç kimsenin rüşvet yemeye ve pahalı satış yapmaya cesaret etmemesi için, onlardan birkaç tanesini idam etseydiler" diye arzuda bulunmaktadırlar! Sosyalist ülkelerde, az çok böyle arzular gerçekleşmektedir. Ama kanunsuzluk yapan ve suçlu kimseler karşısında İslam'ın görüşünün önlemler konusunda ne olduğuna bakılmalıdır. Acaba İslam nazarında kanunların uygulanmasında kim-

senin bir daha kanunsuzluk yapacak cesareti bulamayacağı bir şekilde baskı mı uygulanmalıdır? Yoksa baskı ve zora başvurulmamalı mı ve halk için maksimum derece bir özgürlük mü göz önünde bulundurulmalıdır? Devletin müdahalesi ve yasaların uygulanması, yalnız toplumun başkaldırısı, şiddete ve kaosa maruz kalması durumunda mı olmalıdır? Ayet ve hadislerden anladığımız kadarıyla, İslami devlet için İslam, orta yollu ve mutedil bir yöntemi benimsemiştir.

İslam ceza kanunlarında bazı fiiller, suçlar ve aynı şekilde iffet karşıtı hareketler için ağır cezalar gözetilmiştir. Ama öte taraftan bu suçları ispat ve kanıtlamak için bir takım şart ve kısıtlamalar göz önünde bulundurulmuştur. Bunlar, pratikte o suçlardan ve ahlaki kötülüklerden az bir oranın sabit olmasına sebep olmaktadır. Neticede o ağır kanun ve cezalar çok nadir alanlarda -örneğin yılda bir veya iki defa uygulanmaktadır. Örneğin Kur'an hırsızın cezası hakkında şöyle buyuruyor:

﴿وَالسَّارِقُ وَالسَّارِقَةُ فَاقْطَعُوا أَيْدِيَهُمَا جِزَاءً بِمَا كَسَبَا نَكَالًا مِنَ اللَّهِ وَاللَّهُ عَزِيزٌ حَكِيمٌ﴾

Hırsız erkek ve hırsız kadının, (çalıp) kazandıklarına bir karşılık olarak, Allah'tan (tekrarı önleyen kesin) bir ceza olmak üzere ellerini kesin.¹

Ve aynı şekilde iffet karşıtı bir davranışta bulunan kimsenin ceza ve haddi hakkında şöyle buyuruyor:

﴿الزَّانِيَةُ وَالزَّانِي فَاجْلِدُوا كُلَّ وَاحِدٍ مِنْهُمَا مِئَةَ جَلْدَةٍ وَلَا تَأْخُذْكُمْ بِهِمَا رَأْفَةٌ فِي دِينِ اللَّهِ إِنْ كُنْتُمْ تُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ وَلْيَشْهَدْ عَذَابَهُمَا طَائِفَةٌ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ﴾

Zina eden kadın ve zina eden erkeğin her birine yüzer kırbaç (celde) vurun. Eğer Allah'a ve ahiret gününe iman ediyorsanız, onlara Allah'ın dini(ni uygulama) konusunda sizi bir acıma tutmasın; onlara uygulanan cezaya müminlerden bir grup da şahit bulunsun.²

Ama öte taraftan İslam, zinanın ispat ve kanıtlanması için çok ağır şartları öngörmüş ve dört adil şahidin kendi gözleriyle zina fiilini görmeleri ve de hepsinin tanıklık etmek için mahkemede hazır bulunmaları durumunda

1- Mâide / 38

2- Nur / 2

böyle bir hükmün uygulanmasını emretmiştir. Tanıklık etmek için dört kişiden daha az bir topluluk mahkemede hazır olursa suç ispat olmamakla birlikte, onlara iftira cezası da uygulanır. Çünkü onların tanıklığı kabul edilir değildir. Onlar bir mümine iftira atma cezasından kırbaç yerler.

Aynı şekilde toplumsal meselelerde İslam ne devleti toplumun bütün ihtiyaçlarını hatta zorunlu olmayan gereklerini temin etmekle sorumlu kılar ve ne de devleti tam anlamıyla toplumsal işlere müdahale etmekten alı koyar. Aksine devletin müdahale alanı, toplumda meydana gelen ve toplumun ihtiyaçlarının bir bölümünü karşılamak için devletin müdahalesini gerekli kılan değişen şartlarla uygunluk arz eder.

Bazen şartlar, uygar toplumun “Peygamber Şehri” esasınca şekillenmesini gerekli kılacak tarzda hazır hâle gelir. Onda asıl olan ilke, halkın elinden geldiği kadar gönüllü olarak katılımıdır ve eğitim, öğretim, su, elektrik ve diğer organlar gibi genel ihtiyaçların karşılanmasını üstlenmeleridir. Elbette menfaatçi ve fırsatçı bir grubun suistimal etmemeleri ve başkalarının haklarına zulmederek, tecavüzde bulunarak toplumun mahrum sınıfının temel haklarından yoksun kalmasına sebep olmamaları kaydıyla. Bu durumda devlet, menfaatçi sermaye sahiplerinin karşısında güçlü bir rakip olarak toplumsal faaliyetlere girişmeli, mahrumların haklarını savunmalı veya başka şekillerde rolünü yerine getirmelidir. Örneğin özel P.T.T şirketi yaptığı hizmet karşısında halktan büyük bir miktarda para aldığı zaman, devlet daha ucuz bir şekilde halka hizmet etmesi için bir P.T.T şirketi kurmalı veya tümüyle bu işleri kendi uhdesine almalıdır.

8- Merkezî Devlet Modelinin Eksiklikleri

Dolayısıyla, İslami bakış açısında asıl olan toplumun ihtiyaçlarının halk tarafından gönüllü olarak karşılanmasıdır. Ancak bazı fertlerin ve grupların menfaatperestliği ve çıkarıcılığının, kötülüğün ve başkalarının haklarının zayi olmasına neden olmasından ötürü, zaman ve mekânın maslahatlarını dikkate alarak devlet müdahalede bulunmalı ve uygun çözümlerle kanunsuzlukların önünü almalıdır. Bu orta yollu ve vasat bir çözümdür. Zira tecrübe ile sabit olmuştur ki merkezî devlet yöntemi ve genel sosyal faaliyetlerin devlete bırakılması, birçok delil ile doğru olmayıp işlevi bulunmamaktadır. Devlet eğer toplumun ihtiyaçlarının hepsini karşılamak isterse devletçi, enlemsel ve boylamsal bir organizasyon kurulmalıdır ki

halkın önemli bir yüzdesi -örneğin yüzde yirmisi gibi bir kesiminin- o organizasyonun üyesi ve devletin memurları olmaları gerekir. Bu yöntemin üç önemli sorunu bulunmaktadır. Birinci sorun: Devletle ilgili alanın genişlemesi, çok ağır bir hazine ve bütçeyi devlete dayatmakta ve toplum için de sorun yaratmaktadır.

İkinci sorun: Birincisinden daha önemlidir; bu oranda ve genişlikte bir organizasyon oluşturulduğunda onun içinde kanunsuzluklar daha fazla genişler. Bir organizasyon sayılı, kısıtlı, seçkin ve en iyi şahıslardan teşkil olduğunda, kanunsuzluklar kısıtlı ve önemsiz olacaktır. Ama bir organizasyon genişlediğinde ve bütün işlere müdahale etme yetkisi kazandığında, kanunsuzluğun ve suistimalin önü açılacaktır. Örneğin devlet pahalılığın önüne almak istediği vakit, fahiş fiyatın uygulandığı yerler hakkında rapor hazırlaması için özel müfettişler görevlendirmelidir. Eğer bu işin yapıldığı her yere bir müfettiş görevlendirilse, ne kadar büyük bir gücün bu işe harcandığına bakınız. Buna ek olarak, onların arasında birçok kanunsuzluklar meydana gelmekte, fahiş fiyatı raporunda belirtmemek için müfettişlerden bazıları satıcılardan rüşvet almaktadır. Neticede bilgileri değerlendiren organ, devletin müfettişlerini kontrol etmek için aktif olmalıdır. Her halükârda, pratikte böyle planların başarılı olmadığı, bir netice ve semere vermediği, aksine daha fazla yolsuzluklara sebep olduğu ortadadır.

Üçüncü sorun: Bu İslam'ın görüşüne göre önemli ve dikkate değer bir konudur. İslam, insanları zor ve baskıyla değil, kendi irade ve seçimleriyle kendini yetiştirmeye ve iyi işler yapmaya teşvik etmek için gelmiştir. İnsanın yaptığı iş kendisinin özgür seçim ve iradesinden kaynaklandığı vakit değer kazanır. İslam insanın kemale erişmesini istemektedir; bu ise özgür iradeyle elde edilecek bir şeydir. Zorla ve baskıyla yapılan işler insan ruhunda manevi ve yüce tesirler bırakmayacaktır; böylece de asıl olan nihai hedef gerçekleşmeyecektir.

Yirmi Sekizinci Oturum

İSLAM DEVLETİNDE DEĞERLERE VE MEŞRU ÖZGÜRLÜKLERE RİAYET ETME

1- Devletin Varlık Felsefesine Bir İşaret

Önceki oturumlarda yürütme organının hangi görevlere sahip olduğunu, hangi şartları taşıdığını ve söz konusu görevleri yerine getirmek için hangi şartların hazırlanması gerektiğini anlamamız için yürütme organının varlık felsefesi hakkında açıklamada bulunmuş, devletin ve yürütme organının varlık felsefesinin unsurlarından birinin de her nizamda kabul edilmiş olan kânunların icra edilme güvencesi olduğunu söylemiştik. Tabii olarak İslam düzeninde kanunlar ya direkt olarak mukaddes şeriattan alınmalı veya mukaddes şariat sahibi tarafından kendilerine kanunları vazetme izni verilen kimseler tarafından düzenlenmeli ve konulan kanunlar icra edilmelidir. Kuşkusuz birinci derecede halk, direkt olarak kanunları icra etmeli, birbirlerinin haklarına riayet etmeli, kendi görevlerini yerine getirmeli ve toplumsal alanda, aile muhitinde ve hatta uluslararası ilişkiler sahasında İslam kanunları çerçevesinde hareket etmelidir.

Toplumsal görev ve yasaları yerine getirmek çok güçlü bir hedefi gerektirmektedir. Halkın geneli birinci derecede kendi şahsi çıkarlarını düşünür ve toplumsal menfaatlere daha az önem verir. Özellikle toplumsal menfaatlere riayet etmek onlara bir zarar verdiği vakit, bu durumda o menfaatlere riayet etmek için onlarda güçlü bir istek bulunmaz. Derin ve yüce bir terbiye sahibi olanlar ve genelin menfaatlerini şahsi menfaatlere öncelikli kılan kimseler bundan istisnadırlar. Bu esas uyarınca toplumsal görevler sahasında meydana gelen kanunsuzlukların ekseriyeti, fertlerin genel olarak toplumsal görevlerini yerine getirmek için güçlü bir dürtülerinin

olmamasından kaynaklanmaktadır. Bir veya birden çok ferdin, şahısları kanunlara uymaya ve ona göre davranmaya mecbur kılmak ve aykırılık durumunda onları cezalandırmak için kanunları uygulama güvencesini üstlenmeleri gerekmektedir.

O hâlde güvenlik güçlerinin yardımıyla kanunları uygulayan yürütme organının varlığı zorunludur. Önceden söylediğimiz gibi, her toplumda ilk önce o toplumun bölümlerinin idaresi için bir takım kanunlar vazedilmektedir. Örneğin tecavüzün ve başkalarının mallarına el uzatmanın cezaları tayin edilir ve ondan sonra eğer bir kimse kanuna riayet etmez ve başkalarının mallarına tecavüz ederse, yürütme organı onu cezalandırır. Bazı durumlarda da fertlerin meseleleri karışmakta, ihtilaf ve çekişme meydana gelmektedir. Hatta taraflardan hiç birisi kanunu çiğnemek istemeyebilir. Ama hakkın gizli olması nedeniyle kendi vazifesini ve konumunu bilmeyebilir. Bu gibi durumlarda yargı gücü adındaki organ, kanunları reel örneklerle açıklaması, tatbik etmesi ve kimin haklı olduğunu ortaya çıkarması gerekir. Yargı organı tarafından hüküm sadır olduktan sonra, eğer ihtilaf eden iki taraf memnun olmaz ve hükmün uygulanmasından kaçınırsa, hüküm ve yargı organının kararı, güvenlik güçlerinin yardımıyla uygulanmalıdır. Bu açıklamaya göre adalet ve yargı organı da zorunluluk kazanmaktadır. Bizim açıklamamız esasınca o organ, yürütme organı içerisinde yer almaktadır. Ancak birçok siyaset bilimleri filozoflarının sınıflandırmasına göre, yargı organı yürütme ve yasama organının yanında özel bir organdır.

Bu sınıflandırmada, yasama organının özel görevi kanunları tasvip etmek, fertlerin haklarını belirlemek ve kanunları çiğneyenler için cezalar bütününyü tayin etmektir. Örneğin bu organ tarafından tasvip edilen bir kanuna göre, herhangi bir davanın doğru veya yanlış olduğu kararlaştırılır. Vazedilmiş kanunlar esasınca muamele gerçekleştikten sonra eğer kanunun o muameleye tatbikinde bir kuşku uyanır, nakil ve intikalin gerçekleşmesi için o muamelenin doğru veya yanlış olduğu anlaşılmaz ve neticede taraflar arasında anlaşmazlık çıkarsa, mahkemeye müracaat etmeleri gerekir. Çünkü mahkeme yargı organı idaresinin bir şubesi olarak vazedilmiş kanunları somut vakıalara tatbik etmekle görevlidir. Bu durumda yargıcın görüşünün ilan edilmesiyle örneğin "A" şahsının "B" şahsına bir ödenekte bulunması gereği belirlenir. Eğer taraflar yargıcın hükmünü kabul eder,

memnuniyet ve gönül rızasıyla kanuna göre hareket ederlerse mesele bitter. Aksi hâlde yürütme organının müdahale etmesi gerekir. Yürütme organının yönetimi altında bulunan emniyet teşkilatı güç vasıtasıyla o ödeneği alır ve hak sahibine verir.

Yürütme organının asıl görevlerinden birinin kanunları ve toplumsal yasaları uygulamak olduğunu söylemiştik. Ama kanunları uygulamanın yürütme organına has olmadığını belirtmek gerekir. Başkaları da kanunları icra etmekle yükümlüdür. Aynı şekilde yürütme organının vazifesi yalnız kanunları icra etmek değildir. Bazı durumlarda kanun da vazetmektedir. Nitekim kuvvetler ayrılığı konusu bağlamında açıklandığı gibi, temelde yasamanın tam olarak kanunları uygulamaktan ayrılması mümkün değildir. Bunların birbirleriyle olan irtibat ve iş birliği az çok bütün devletlerde kabul edilmiştir. Yani devletin ve yürütme organının özel iş ve görevi kanunları icra etmektir. Ama bazı durumlarda kanun vazetmekte ve karar-nameler düzenlemektedir. Öte taraftan, yasama organı da bir şekilde bazı icraatlara müdahale etmektedir. Bazı uygulamaların meclisin onayından geçmesi zorunludur; örneğin petrol ve diğer madenlerden yararlanma konusunda yabancı devlet ve şirketler ile yapılan bir takım anlaşmalar gibi. Anlaşma senedi, icrai bir konu olmasına rağmen, meclisin onayını almadan gerçekleşmesi mümkün değildir. O hâlde hiç birinin diğerinin alanına müdahale edemeyeceği şekilde ve devletin kararnameler çıkaramaması, meclisin icrai işlere müdahale edememesi ve her organın her alanda ayrı özel görevleri bulunması şeklinde kuvvetler arasında kırmızı bir hattın bulunması gibi bir şey söz konusu değildir.

Söylediğimiz gibi yukarıdaki üçlü sınıflandırma dünyadaki bütün devletlerde kabul edilmiştir. Ancak İslami düzenin yasama alanında diğer düzenler ile farklılığı bulunmaktadır: Laik düzenlerde kanunun ölçü ve yörüngesini halkın dünyevi ve toplumsal maslahatları oluşturur. Kanunu tasvip etmeye ek olarak, onun icra edilmesi de o maslahatlara uygun olacaktır. Ama İslam'da yasamada halkın maddi ve dünyevî çıkarlarının gözetilmesine ek olarak manevi ve uhrevî çıkarlar da gözden kaçmamalıdır. Kanunların düzenlenmesinde manevi maslahatların önemi daha da önceliklidir. Bu, İslami düzen ile dünyevi, seküler ve laik düzenler arasındaki asıl ve köklü farktır. Doğal olarak böyle bir düzende yürütme organının görevi de diğer düzenlerden daha ağırdır. Yani yürütme organı halkı

toplumsal haklara riayet etmeye, birbirlerine zulüm etmemeye mecbur kılmakla ve bizzat kaosun önünü almakla birlikte, İslami değerlere riayet etme ve onları hayata geçirmekle de sorumludur.

2- İnsani Davranışlarda Öncelikli İlke

İnsanın ayırt edici ve önemli özelliklerinden biri de irade ve seçme gücüne sahip oluşudur. İnsan bu yönüyle hayvanlar ve meleklerden ayrılmaktadır. Hayvanların davranışları, onların içgüdülerinden kaynaklanmaktadır. Ayırt etme ve seçme için onlarda önemli bir zemin bulunmamaktadır. Onlarda bazen meydana gelen o düzeydeki ayırt etme, içgüdülerden kaynaklanmaktadır. Akli ve düşünsel bir seçimden kaynaklanmamaktadır. Bir hayvanın belirli davranışlarda bulunup bazı hareketler sergilemesi veya binicisinin seçtiği yolu kat eden eğitilmiş bir atta da bir çeşit seçme gözlemlenmektedir. Ama bu seçim, içgüdülerin pratiğe geçirilmesi çerçevesindedir.

Ama melekler, melekûti ve semavi özelliklere sahip olup, günaha ve haktan sapmaya eğilim ve meyilleri bulunmamaktadır. Onlar mukaddesler, Allah'ın dergâhına yakın bulunan, yüce ve temiz makamlara sahip olan münezzeh varlıklar zümresindendirler. Ancak seçme zemini onlarda bulunmamaktadır. Gerçekte onların fitratı ibadet, tabi olma ve Allah'a kayıtsız olarak itaat etme üzerine kurulmuştur. Ama Allah'ın halifesi olan ve ilahî emaneti üstlenen bu insan, seçim yetisine sahip olan bir varlıktır. Onun önünde her zaman biri Allah'a doğru ve diğeri ise şeytana doğru olmak üzere iki yol, iki çekim gücü bulunmaktadır. Onun bu iki yoldan birini seçme ve benimseme gücü bulunmalıdır. Aksi takdirde seçme gücü ondan alınır ve mecbur olarak bir yola duçar olur, insani özelliği ortadan kalkar.

Dolayısıyla insanın davranışında ve yetiştirilmesinde ister ferdî ve ailevi konularda olsun isterse toplumsal ve uluslararası konularda olsun asıl olan seçme zemininin hazır olmasıdır ki o, kendi irade ve seçimiyle doğru olanı zorlamaya maruz kalmadan seçebilsin. Ancak bazen toplumsal maslahatlar insana baskı yapılmasını gerekli kılar. Gerçekte yürütme organı ve emniyet güçleri, birincil değil ikincil maslahatlar uyarıncadır. Yani biz "Kanunları uygulaması için toplumda emniyet güçleri olmalı ve hatta bazı durumlarda güç kullanarak kanunu çiğneyenleri kanunlara uymaya mecbur kılmalıdır." dediğimizde bu ilk ilkeye aykırıdır. İlk ilke kanunun halkın inisiyatifinde yer alması ve onların kendi istek ve iradeleriyle onu

icra etmeleri ve hiç kimsenin onu çiğnememesidir. Hiç kimse bir başkasını kandırmamalı, rüşvet almamalı, hırsızlık etmemeli ve halkın can ve malına tecavüz etmemelidir. Ama toplumda her zaman bir takım aykırılıklar yapıldığından kanunu çiğnemenin önünü alması için emniyet güçlerinin varlığı zorunluluk kazanmaktadır. Aksi takdirde dünyayı kötülük alır ve doğru yolu seçmek isteyen kimseler için gelişme imkânı artık kalmaz.

O hâlde toplumun çoğunluğunun doğru bir seçim zemininin her zaman kalması için kanunları çiğneyenlerin önünün alınması ve gerektiği durumda başkalarının gelişme ve yetkinlik imkânının sağlanması için cezalandırılmaları gerekir. Aksi takdirde bir grup zorba bedensel ve ilmî güçten istifade etmek suretiyle veya şeytani hilelere başvurmakla bütün toplumun maslahatlarını tehlikeye atar. Bu, insanın yaratılmasındaki ilahî hedefin baltalanmasına neden olur.

İnsanın özgürlük ve irade ışığında bizzat kendisinin doğru yolu seçmesi gerektiği doğrudur. Ama bu özgürlük sınırsız değildir ve fertlere başkalarının seçim yolunu kapatacak derecede güç ve imkân verilmemelidir. Kur'an'ın tabiriyle başkalarını Allah'ın yolunu kat etmekten alıkoymamalıdır.¹ O hâlde Allah'ın yolundan halkı alıkoymamaları için kanunu çiğneyenlerle mücadele edilmelidir. Ama kanunu uygulama doğrultusunda kanunsuzlukların önünü almanın ve emniyet güçlerinden istifade etmenin şart ve sınırları bulunup, incelikleri vardır. Toplumun maslahatlarını temin etme amacıyla güçten yararlandığı durumlarda İslam, dikkatin azami derecesini göstermiş ve o esnada bile seçim zemininin kapanmaması ve suçluya dönüş yolunun açık kalması için çabalamıştır. Elbette toplumun maslahatlarının korunması ve toplumda fesadın yayılmasının önünün alınması için cinayet ve suçun büyüklüğü gerekli kılırsa suçlunun hayatına son verilir.

3- İslam'ın Ceza Kanunlarında Terbiye Edici Metodu

İslam, bazı suçlar için ağır cezalar tayin etmiştir. Ama onların icra edilebilmesi için suçun ispat edilmesi zorunludur; suçun ispatıysa çok ağır

1- "Onlar ki inkâr ettiler ve Allah'ın yolundan alıkoydular, (işte Allah da) onların amellerini giderip-boşa çıkarmıştır." (Muhammed / 1)

şartlara bağlanmıştır. Öte yandan bir kimse tehlikeli bir suç işlemişse, başkalarına ibret olması ve suç işlemesini engellemek için cezalandırılması gerekir. Çünkü hükümlerin felsefesinde cezalandırma için göz önünde bulundurulanan hikmetlerden birisi de başkalarının ibret alması ve neticede suçun ve kanunsuzluğun yayılmasının önünün alınmasıdır. Bu hedefe ulaşmak için, cezanın suç ile uyumlu olması ve ağır suçlar için ağır cezaların öngörülmesi gerekir. Örneğin hırsızlık gibi bir suç için eğer hafif bir ceza öngörülür ve hırsızlık yapmak isteyen kimseler için o cezaların hafif sayıla bileceği az bir ceza veya hırsız için kısa bir müddet hapis cezası tayin edilirse, doğal olarak toplumda hırsızlığın yayılması engellenemeyecek ve neticede ilahî cezalarda yatan hikmet temin edilmeyecektir.

Öte taraftan, eğer suçun ispatlanması kolay olur ve rahatlıkla fertler cezalandırılırsa, toplumda cezaların ve yaptırımların icra edilmesi yaygınlaşacaktır. Çünkü cezalandırma sınırı içerisine giren insanlar çoktur ve neticede birçok ailenin haysiyet ve onuru zedelenecektir. Bu yüzden İslam, suçun ispatlanmasını güç kılmıştır. Örneğin iffet karşıtı olan zina fiili hakkında ağır bir ceza öngörmüş ve hatta zina eden erkek ve kadının halkın karşısında cezalandırılmasını ve toplumsal dürtüler ve insani duyguların ilahî cezaları etki altında bırakmaması gerektiğini emretmiştir. Toplumda ve ailelerde ahlaki bozulmanın önünü almak için zina cezası halkın gözü önünde icra edilmeli ve bir Müslümanın haysiyeti lekeleniyor bahanesiyle onun icra edilmesinden kaçınılmamalıdır. Ama böyle bir suçun ispatı için oldukça zor şartlar öngörülmüştür; neticede o suç ile ilgili durumlar az ispatlanmakta ve az sayıda günahkâr cezalandırılmaktadır.

Bu suçun ispatlanması için şeriat, biz kendi gözlerimizle o gayri ahlaki fiilin gerçekleştiğini gördük diye dört adil ferdin tanıklık etmesi gereğini emretmiştir. Hatta eğer üç kişi tanıklık eder ve dördüncü şahıs bulunmazsa, o üç şahıs toplumun en adil ve tanınmış fertleri olsalar dahi suç sabit olmamakla ve sanık beraat etmekle birlikte, yargıç o üç şahsı başkalarına iftira atma, yersiz suçlama ve töhmette bulunmadan dolayı cezalandırmaktadır.

İslam hükümlerinde ve cezai hükümlerde mevcut olan böyle incelik ve dikkatler hem İslam'ın yüce ülkü ve hedefleri gerçekleştirme ve yüce değerlere riayet etme peşinde olduğunun ve hem de toplumun gerçeklerine riayet ettiğinin ve yalnız ülküsel olmayla yetinmediğinin göstergesidir.

Gerçekte toplumu yönetmede İslam'ın yöntemi ve İslam'ın bu hedef için öngörmüş olduğu metot, idealizm ile realizm arasında bulunan ve her iki unsuru da kapsayan bir metot ve yöntemdir. İslam, yüce değerlere riayet etmeyi gerekli görmekte ve toplumda o değerlerin zedelenmesine izin vermemektedir. Nitekim dinî ve İslami olmayan toplumlarda geniş bozukluklar ve birçok rezillikler meydana gelmiştir. İslam toplumunun bünyesinin bu kötülük ve kirlenmişliklerden korunması için, bozgunculara ağır cezalar tayin edilmiştir. Ama diğer yandan, İslam realisttir ve her halükârda bazı insanlarda bozgunculuk ve kanunsuzluk meydana gelmektedir. Bunun için, en azından onların suçlarının imkân dâhilinde sabit olmaması için, o suçların ispatında İslam zor şartları öngörmüştür.

Kanunun icra edilmesi ve icra güvencesi taşıması gereğine binaen aykırılık durumunda düzen ve emniyet güçleriyle kanun uygulanmalıdır. Bununla birlikte insanın yaratılış felsefesine de riayet edilmelidir ve o, insanın davranışlarının bilinçlice olmasına ve onun iradesinden ve özgür seçiminden kaynaklanmasına çalışılmasıdır. Öte yandan, toplumun maslahatlarına riayet edilmeli ve bazı fertlerin sınırsız özgürlükten istifade etme suretiyle toplumun maslahatlarını tehlikeye atmasına izin verilmemelidir.

4- Devletin Sabit ve Değişken Özel İşleri ve Görevleri

Biz kanunlara baktığımız vakit, o kanunların bir bölümünün birinci derecede halka yönelik olduğunu, halkın onlara uymakla görevli bulunduklarını, devletin buradaki rolünün halkın hareketini kontrol etmek ve halkı kanuna saygı göstermeye ve suçlular ile mücadele etmeye davet etmek için stratejik siyasetler sunmak olduğunu anlamaktayız. Ama kanunların bir bölümü de başlangıçtan itibaren devlete yöneliktir. Halk değil, devlet onları icra etmekle yükümlüdür. Bu bölümdeki kanunlar, yurttaşların ihtiyaçları ve önemli ekonomik, yatırım ve hizmet faaliyetleriyle ilgilidir ki, ya halk onların üstesinden gelmemekte ve fertlerin onları yapmaya güçleri bulunmamaktadır ya da halk onları yapabilse dahi, hiç kimse onları yapmak için gönüllü olmamakta ve o faaliyetlerin yerine getirilmemesiyle toplumun genel maslahatları yok olmaktadır. O hâlde devlet adındaki güçlü, düzenli ve uyumlu bir teşkilatın onları yerine getirmeyi üstlenmesi gerekir. Yabancılar karşısında ülkenin bütünlüğünü savunmak, savaşı yönetmek ve bu önemli iş için gereçleri temin etmek ve çocuk felci gibi bula-

şıcı ve tehlikeli hastalıklara karşı aşı kampanyasını uygulamak -ki yalnız devlet yönetim ve imkânlarıyla ülkenin genelinde ve belirli bir günde uygulanma imkânı mevcuttur-, genel sağlığı ve bütün yurttaşlar için tedavi imkân ve hizmetlerini temin etmek, utanç verici uyuşturucu bağımlılığı, uyuşturucu madde ve onun giriş noktaları ve kaçakçılar ile etkili bir mücadelede bulunmak buna birer örnek teşkil etmektedir. Gerçi halk da iyiliği emretme ve kötülükten sakındırma, uyuşturucu madde kullanmama ve onun alınıp satılmasını önleme ile bir ölçüye kadar vazife ifa edebilir; ama bu çirkin vakıayla büyük ve geniş çaplı bir mücadele halk tarafından yapılamaz ve halkın kısıtlı imkânları buna cevap veremez. Aynı şekilde geniş bir alana yayılan ahlaki kötülükler ile mücadele etmek de böyledir ve bunlarla yalnız devlet mücadele edebilir.

Üçüncü kısım kanunlar hem devletin ve hem de halkın sorumluluğunu üstlenebileceği ihtiyaçlardır; ama zamansal ve mekânsal şartlar ve toplumsal değişiklikler sorumluluk türünü farklı kılmaktadır. Yani bazı toplumsal faaliyetler, bir zaman diliminde, sade bir şekilde ve kısıtlı bir seviyede bizzat halk tarafından yapılmaktadır. Ama bir süre sonra yeni şartların ortaya çıkması ve toplumsal değişiklikler ile (bu ihtiyaçlarda) genişleme meydana gelir ve artık halkın onları halletme gücü kalmayabilir. Eğer o faaliyetler halkın sorumluluğuna bırakılırsa, gerçekleşmez ve neticede toplumun ihtiyaç ve maslahatları tahakkuk etmez. İşte burada devlet müdahalede bulunmalı ve o gelişmiş toplumsal faaliyetleri yerine getirmeye çalışmalıdır. Örneğin çocukların eğitim ve öğretimi, bütün babaların, annelerin ve yurttaşların görevidir. Bu doğrultuda onların girişimde bulunmaları gerekir; ama bu gün bazı şartların ortaya çıkmasıyla eğitim ve öğretim adındaki güçlü ve geniş bir teşkilâtın ülkede bulunmaması, eğitimle ilgili kanunların zorunlu olmaması ve eğitim ve öğretim kurumunun onları icra etmeyi üstlenmemesi durumunda, eğitim gören kimselerin oranı düşecek ve eğitimsizlik genişleyecektir.

Aynı şekilde yeni gelişmeler ve şartlar ışığında şehirlerin genel temizliği ve onların ışıklandırılmasının temini gibi meseleler devletin sorumluluğundadır. Oysa geçmiş dönemlerde devletin böyle görevleri bulunmamaktaydı. Radyo ve televizyon gibi organlar, söz konusu değildi ki onların sorumlu kurumları hakkında tartışma yapılsın. Bundan dolayı toplumsal değişiklikler sürecinde yeni görevler devletin sorumluluğuna

bırakılır. Bir takım görevler bazen halk tarafından da yerine getirilebilir. Ancak pratikte kimse onları yapmaya gönüllü olmaz ve eğer devlet de onları yerine getirmeyi üstlenmezse, toplumun maslahatları temin olmaz ve neticede İslam toplumu bilimsel, teknoloji ve teknik alanlarda geri kalır ve onun ilmî ve manevi çıkarları karşılanmaz olur. Eğitim ve öğretim zayıf olduğu zaman insanların manevi yönleri de zayıf olur. Çünkü manevi yetkinlik eğitim ve ilim ışığında hasıl olur. İlimden mahrum bir toplum maneviyattan da mahrum olur.

Söylediklerimize binaen devletin konumu ve onun sabit temel yapısı anlaşılabilir. Kendileri olmadığı durumda devletin yok olacağı dayanak ve öğeler şunlardır:

- 1- Toplumdaki medeni ve hukuki kanunların uygulanmasının güvencesi olmak. Böylece yurttaşların kanunsuzlukta bulunmaları durumunda, güç kullanarak söz konusu kanunlar halka dayatılır ve suçlu cezalandırılır.
- 2- Toplumun bütün şartlarda kendilerine ihtiyaç duyduğu, toplumsal şartların değişmesiyle yenilenmeyen ve o maslahatların büyük çapta yalnız devlet tarafından karşılanabileceği toplumun sabit çıkarlarının temin edilmesi. Örneğin devletin, her zamanki görevi sayılan ister kısıtlı ve küçük toplumlarda olsun ve ister büyük ve hatta yüz milyonlarca nüfusu bulunan toplumlarda olsun toplumda düzen ve emniyeti sağlaması ve bu önemli vazifeyi üstlenmesi gerekir. Ama bütün şartlarda değişken maslahat ve görevler devletin sorumluluğunda değildir. Bazen devlet olmadığı zaman halk da onların yerine getirilmesini üstlenebilir. Yeni şartların oluşması, o maslahatları devletin sorumluluğuna bırakır. Meydana gelen yeni maslahatlar, devletin temel unsurlarından sayılmaz.

5- Kanunları Uygulama Yönteminde İslam Devletinin Diğer Devletler İle Farkı

Devletin konumunu ve görevlerini açıkladıktan sonra, özetle İslam devletin diğer devletler ile farkını hatırlatmamız yerinde olacaktır: Genel olarak, İslam devleti kanunlar sahasında seküler ve laik devletlerden farklıdır. İslam devletinde kanunların sahası diğer düzenlerden daha geniştir. Çünkü İslam devletinde kanunlar manevi maslahatları da temin etmektedir. Aynı şekilde kanunları uygulama niteliğinde de birbirlerinden farklı-

dırlar. Yani bütün devletler, görevlerini ifa etmek ve vazifelerini yerine getirmek için mali kaynaklara ihtiyaç duymaktadırlar. Kaynakların bir bölümü vergi suretinde halktan alınmaktadır. İslam devleti de veliyy-i fakihin izniyle halktan vergi almak için bazı yasaları tasvip ve icra eder. Halka bir takım ödenekler dayatan ekonomik yasaların icrasında İslam devletiyle diğer devletler arasında bulunan fark, İslam'ın bu kanunları uygulamada insanın var olma felsefesini göz önünde bulundurmasıdır.

Yani İslam insanın davranış ve faaliyetlerinin onun özgür iradesince yapılması ve bunun onun yetkinliğine ve manevi yücelişine sebep olması üzerinde ısrarla durmaktadır. Devlet vergi almada güç kullanabilir ve halktan zor ve dayatma ile vergi alabilir. Elbette halka verginin dayatılma baskısının azalması ve halkın sesinin yükselmemesi için dünyanın gelişmiş ülkelerinde farklı yöntemler benimsenmiştir. Neticede onların benimsenmesi duyarlılıkları ve itirazları azaltmaktadır. O yöntemlerden biri şudur: Genel ihtiyaçlar ve halkın günlük olarak satın aldıkları tüketim eşyaları için bir takım vergiler öngörülmüştür ve fertler satıcının hakkı olan paranın dışında devletin hazinesine giden bir miktar parayı vergi sıfatıyla ödemektedir.

Doğal olarak vergi verilmesiyle -belirtilen şekilde- hiç kimse kâr ve yarar elde etmemektedir; ama İslam burada da halkın manevi yetkinliğinin hasıl olmasını istemektedir. Bundan dolayı, bazı durumlarda İslam, halkı vergi vermeye mecbur kılmamış ve İslami vergilerden birisi olan humusun toplanması için görevli yollamamıştır. (Nitekim Şia fıkhrında İslam devletinin özellikle elde edilen kârlar ile ilgili olarak zorla halktan humus alamayacağı zikredilmiştir. Böyle durumlarda her ne kadar humus farz olsa da, fertler istek, rağbet ve gönüllü olarak kendi yıllık hesaplarını incelemeli ve onun humusunu ödemelidir.) İslam devletinin toplamakla yükümlü olduğu zekâtta da yine halkın imkânları dâhilinde onu ödemedede özgürlüğüne riayet edilmektedir. Halktan zekât almak için memurların onlara müracaat etmeleri ve onların zekâtsal mallarını incelememeleri ve zekâtın miktarını tayin etmemeleri bu esas uyarıncadır. Aksine, şahıs zekâtının hesaplanması ve alınması için bizzat kendisi elde ettiği mahsulün miktarını belirtmektedir. Burada onun doğru mu, yoksa yalan mı söylediğini anlamak için baskı ve zorla veya teftiş ile gerçeği bulma arayışına girilmemektedir. Elbette İslam devletinin zarar göreceği

açık ve belirgin dolandırıcılıkların yapıldığı durumlarda veya bazı kimseler zekât vermediklerini resmen ilan ettiklerinde, devlet zekât almak için istediği çözümü uygular.

O hâlde İslam devlet düzeninin diğer nizamlardan üstün olan bir özelliği, kanunları icra etme niteliğinde dahi İslami değerleri gözetmiş olmasıdır. Özgürlük, genel seçim ve insani değerlerin taraftarı olan kimselerin, İslam'da fertler için, makul olan özgürlüğün zirvesinin göz önünde bulundurulduğu noktasına dikkat etmeleri gerekir. Fertlerin özgürce kendi görevlerini yerine getirmeleri ve neticede yetkinliğe, yüceliğe ve gelişmeye ulaşmaları için çalışılır. Eğer bazı durumlarda İslam güç kullanıyorsa ve bayların tabiriyle şiddet uyguluyorsa, halkın diğer kesimlerinin özgürlüğünü ve manevi yetkinliğini korumak ve Allah'ın yolunun halk üzerine kapanmaması amacıyla. Eğer bazı fertler ağır şekilde cezalandırılıyorsa, halkın bozgunculuğun akıbetini görerek ibret almaları, kötü ve çirkin işlere bulaşmamaları ve neticede toplumun yetkinlik ve hak yolunu daha iyi bir şekilde kat etmeleri içindir. Her halükârda, İslam'da ferdî özgürlükler mutlak değildir; bu özgürlükler toplumun maddi ve manevi maslahatlarını tehdit ettiklerinde kısıtlanır. Gerçekte zorunluluk oranında özgürlükler kısıtlanır ve gereklilik durumunda güç kullanımı gerçekleşir. Bazı fertlere pratik cezalar uygulanır, birinin bir azası için kısas yapılır veya özel şartlara riayet edilerek ve çok ender durumlarda bozguncu idam edilir. Bu ağır ceza ve fiiller kanunda bozgunculara bir uyarı olarak yer almalıdır.

Tabii olarak İslam, halkın malını çalan ve onların asayiş ve emniyetini zedeleyen bir hırsız hakkında onun elini kesmelerini emretmektedir. Başkaları bundan ibret alır, hırsızlık oranı düşer ve bu utanç verici fiil için ortam daha da azalır. Ama onlar için daha hafif cezalar öngörülürse örneğin hırsız cezaevine atılır veya parasal cezalar uygulanırsa, bozguncuların sayısı artar ve ondan da öte cezaevlerinde bulunup hırsız olmayan kimseler, hırsızlar ile kurdukları ilişkiler neticesinde hırsızlığın yol ve yöntemini öğrenirler!

Biz söylemekten çekinmiyoruz ve ilan ediyoruz ki İslam'da cezaların ağır olması ve karşıt eğilime sahip kimselerin tabiriyle şiddetin varlığı hem suçlu ve bozguncuların karşısında hem de kâfirlerin karşısında gereklidir. Nitekim yüce Allah şöyle buyuruyor:

﴿ مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللَّهِ وَالَّذِينَ مَعَهُ أَشِدَّاءُ عَلَى الْكُفَّارِ رُحَمَاءُ بَيْنَهُمْ ﴾

Muhammed, Allah'ın elçisidir. Ve onunla birlikte olanlar da kâfirlere karşı şiddetli, kendi aralarında ise merhametlidirler.¹

Bazı durumlarda da İslam halkın ibret alması için suçlunun haysiyetini zedelemeyi gerekli görür:

﴿ وَلَيَشْهَدُ عَذَابُهُمَا طَائِفَةٌ مِّنَ الْمُؤْمِنِينَ ﴾

...Onlara uygulanan cezaya müminlerden bir grup da şahit bulunsun.²

Gördüğünüz gibi İslam ve Kur'an, açıkça bazı durumlarda şiddet kullanmayı ve hatta suçlunun haysiyetini zedelemeyi lazım görmektedir. Biz bu ayetleri Kur'an'dan silemeyiz. Eğer bir grup bu tip cezaların insanlık onuruyla bağdaşmadığına inanıyorsa, biz de onların işlediklerinin insanlık onuruyla bağdaşmadığına ve bu onursuzluğun bertaraf edilmesi için, toplumsal maslahatların korunmasının gereğine inanmaktayız. Bundan dolayı bozguncu fertlerin onurunun kırılması ve hatta onların haysiyetlerinin zedelenmesi gerekmektedir. Realitede bu tür ağır cezalar şiddet değildir. Aksine onların amellerinin karşılığı ve halkın toplumsal makul özgürlüklerden istifade etmesi için bir mukaddime ve ön hazırlığın ta kendisidir.

1- Fetih / 29

2- Nur / 2

Yirmi Dokuzuncu Oturum

İSLAM DEVLETİNDE YÖNETİCİLİK KADEMELERİ

1- Önceki Konunun Özeti

Geçen oturumlarda İslam devletinde kanunların uygulanma makamının ve devletin konumunun, devlet organının teşkil edilmesindeki hedefe özellikle de İslam'ın bu alanda göz önünde bulundurduğu ülkeleri tanımamıza bağlı olduğunu söylemiştik. Aynı şekilde devletin ve yürütme organının yükümlülüğüne bırakılmış olan görevlere değinmiş ve özetle şöyle demiştik:

1- Doğrudan yurttaşları ilgilendiren kanunların uygulanmasının güven-cesi olmak.

2- Direkt olarak devleti ilgilendiren ceza kanunlarının icra edilmesi. Yani bazı kimseler ilk kanunlara göre hareket etmez ve aykırılıkta bulunurlarsa, devlet kanun esasınca onları cezalandırma yetkisine sahiptir.

3- Yalnızca devletin karşılama gücü olan, fert ve grupların yüklenemeyeceği toplumsal ihtiyaçları karşılamak. Bu ihtiyaçlara açık bir örnek olarak düşmana karşı savunmayı vere biliriz. Fert ve grupların imkân ve gücünün üzerinde sayılan bir güç ve teşkilatın bunu yüklenmesi gerekmektedir.

4- Başlangıçta devletle ilgili olmayan ve normal yurttaşlar tarafından karşılanabilen ama bazı delillerden ötürü ortada kalan ve özel bir sorumlusu olmayan ihtiyaçların giderilmesi. Halkın yapabileceği ama yapmak istemedikleri hizmet alanları. Bu da o işlerin daha karmaşık ve kapsamlı olmasından dolayı daha geniş, kapsamlı, uyumlu bir program ve planlamaya ihtiyaç duymasındandır. Bu ise sadece devlet tarafından yapılabilir.

5- Devletin önemli ve temel görevlerinden birisi de İslami kültürde “Enfal” adını almış toplumun genel servet ve kaynaklarından yararlanmadır. Özel bir sahibi olmayan ve hiç kimsenin özel olarak kendilerinden yararlanma hakkının bulunmadığı ormanlar, denizler, petrol, gaz, altın ve diğer yer altı madenler bunlara örnek gösterilebilir. Devlet adındaki bir organın bu kaynaklardan doğru bir şekilde yararlanmak ve onun gelirlerini topluma döndürmek için varlığı zorunludur.

Doğal olarak biz devletin görev ve özel işlerini tanımayla onun mevcudiyet felsefesini de tanımakta ve genel boyutta devletin konumunu öğrenmekteyiz. Ama İslam devletinin özelliği, maddi ihtiyaçları karşılamaya ve bütün devletlerin yerine getirmekle yükümlü olduğu görevlere ek olarak, toplumun manevi ihtiyaçlarını da karşılamalıdır. Bu noktaya vurguda bulunmak zorunludur. Bu doğrultuda İslami şiarların korunması, genel dinî eğitimlerin verilmesi, İslam’ın yayılması için gerekli fırsat ve ortamın hazırlanması ve İslami hedefleri gerçekleştirmek, İslam devletinin özel görevlerindendir.

2- İslam Devletinde Yöneticiliğin Şartları

İslam devletinin yükümlülüğünde bulunan ağır görevlere bakıldığında çeşitli devlet makamlarında bulunan müdür ve sorumluların şartları da belli olmaktadır. Çünkü müdürlerin şartları üstlendikleri görevler ile uyumludur. Kuşkusuz görevler ağırlaştığı ve hassaslaştığı ölçüde müdürde daha ağır ve daha çok şartlar bulunmalıdır. Doğal olarak İslam düzeyinde devletin görevleri diğer devletlerden daha ağır olduğundan yöneticilerinin de görev ve şartları daha ağır olacaktır. Her düzende kanunlar icra edilmelidir; ama laik düzenler ile kıyaslandığında İslam düzeninde kanunların dairesi daha geniştir. Kanun ile ilgili konularda söylediğimiz gibi, dinî olmayan düzenlerde kanunun hedefi, toplumun maddi ihtiyaçlarını temin etmektir ve siyasi filozofların deyimiyle toplumsal emniyeti sağlamak ve kaosu önlemektir. Böyle bir hedef daha kolay şartlar ile gerçekleşebilir. Ama bu hedefe manevi maslahat, dinî ve ilahî değerler adındaki daha yüce ve önemli bir hedefin temin edilmesini -ki anayasada yer almış ve uygulanması İslam devletinin uhdesine bırakılmıştır- eklediğimiz zaman, İslami düzende yöneticinin şartları diğer düzenlerdeki yöneticilerin şartlarından daha da ağırlaşmaktadır.

Belirttiğimiz mukaddimeyle kanunu uygulayan her şahsın üç genel şartı taşıması gereğini belirtmemizin zamanı gelmiş oluyor. Bütün düzenlerde imkânlar dâhilinde kanunu uygulayanların bu üç şartı taşımasına çalışılmaktadır. İslam devletinin çalışanlarına yönelik öne sürülen naklî ve taabbudî deliller dışında o üç şart ve usul de makul ve çürütülmeyen bir dayanağa sahiptir.

a) Kanunu Tanımak

Bir kimse bir kanunu uygulamak isterse, onu bilmeli, icra edilme şartlarını ve niteliğini tanımalıdır. Eğer bir fert kanunu bilmezse, uygulamada başarılı olmayacak, kanunun sınırından çıkacak ve üstlendiği sorumluluk ölçüsünce zarar verecektir. İslam düzeni kanunlarının İslami temeller ile uygunluk taşımasına bağlı olarak her memur, sorumlu ve müdür, kendi iş ve sorumluluklarıyla irtibatlı olan şer'î ve vazedilmiş kanunları bilmelidir. Çünkü o fert, belirtilen kanunlar çerçevesinde hareket etmekle yükümlüdür. Bir sorumluluğu yerine getirmeyi üstlenen kimse için, kendi görevlerine yönelik ilim ve bilinç elde etmesi ve doğru bir bakış taşıması birinci derecede önem taşımaktadır. Bu tanıma, insanın üstlendiği sorumluluğun tür ve genişliğine göre değişmektedir: Bazen insan, tüzük ve kanunları az sayılan kısıtlı ve belirli bir birimde küçük bir sorumluluk üstlenmektedir; bu durumda o sorumluluğu üstlenmek için gerekli olan bilgi, çok az ve sınırlıdır. Bazen ferdin sorumluluk alanı daha çok genişlemektedir. Örneğin bir şehrin valiliğini üstlenmektedir; bu durumda şehrin çeşitli bölümlerinin yönetimiyle ve onların uygulanma niteliğini ve uygulanma yöntemlerini gözetlemeyle ilgili olan kanunları doğrudan tanıması gerekir. Bu şekilde sorumlulukları üstlenmenin şartları çoğalır; bakana ve ondan daha yüksek sayılan ülkenin icrai olarak en yukarıda bulunan makamı olan yürütme organının başkanına ulaşır ve kanun hakkında en çok onun bilgi ve bilinci olmalıdır. Sorumluluk yüklenmek için ideal olan seçenek ve en iyi fert, diğerlerinden daha çok kanunları tanıyan kimsedir.

b) Ahlaki Liyakat

Kanunları tanımaya ek olarak İslam devletinde kanunları icra eden kimseler ve toplumdaki bütün işçi ve müdürlerin, yetkilerine bırakılan makam ve imkânlardan suistifade etmemeleri, onları yükledikleri sorum-

luluk doğrultusunda doğru bir şekilde kullanmaları ve de şahsi, grupsal ve partisel niyetlerin onların görevlerinin sınırından çıkmalarına neden olmaması için ahlaki liyakat ve salahiyet de taşımaları gereklidir. Bir şahıs kanunu iyi tanıyabilir; ama o kanunun uygulanması kendi menfaatleriyle bağdaşmadığı zaman, kendi çıkarlarını korumak için kanunu ayak altına alabilir. Günümüzde buna örnek olarak bazı ülke devlet adamlarının defalarca yapmış oldukları yolsuzlukları gösterebiliriz. Düzenli olarak herhangi bir ülkenin cumhurbaşkanının mali yolsuzluktan dolayı hapse mahkûm olduğunu veya bakanların, müdürlerin ve genel müdürlerin hapis cezası aldıklarını dünya basınında sıkça okuyup duymaktayız. Bu, onların kanunları icra etmeyi, kendi menfaatleriyle çelişir bilmelerinden ve öte yandan da genelin menfaatlerini kendi menfaatlerine tercih edecek takvadan ve ahlaki liyakatten yoksun olmalarından kaynaklanmaktadır. Bunun sonucu olarak da kanunları ayakları altına almaktadırlar.

O hâlde kanun uygulayanlar için ikinci şart, ahlaki liyakattir. Diğer bir deyişle boş arzu ve heveslerin, şahsi ve grupsal menfaatlerin karşısında mücadele edebilmesi ve hakkı onlara tercih etmesi için takvanın bir mertebesine sahip olunma zorunluluğu vardır.

c) Yetenek ve Yöneticilik Deneyimi

Kanunun icra edicisinin, kendi görev alanında yasaları doğru uygulayabilmesi, onu özel ve cüzi durumlara tatbik edebilmesi için yeterli görüşe, ferasete, yeteneğe ve deneyime ihtiyacı vardır. Salt kanunları tanımak sorumluluk üstlenmek için yeterli değildir. Bazıları kanunu iyi tanıyabilir, liyakat ve takvaya da sahip olabilir; ama kanunu uygulamak için gerekli yeteneği ve dikkati taşımayabilir; neticede pratik olarak kanunu somut durumlara tatbik etmeyi ve yasaların icra edilme niteliğini tanımayabilir. Bu yüzden yöneticilerin, şer'î olarak kendi sorumluluklarını yerine getirmeleri için gerekli yetenek, deneyim ve işlevsellikten mahrum olan kimselere mesuliyetleri devretmemeleri gerekir. Öyleyse bu şartın yerine getirilebilmesi, iyi ve istenilen sonuçların doğması için seçimlerde dikkate alınmalı ve ona göre oy tercihi yapılmalıdır. Bütün düzenlerde de uygulayıcıların en güzel şekilde bu üç şartı taşımalarına çalışılmıştır, İslam'da da yöneticilerin ve müdürlerin seçilmesinde bu üç şarta dayanılmış ve ısrarla da vurguda bulunulmuştur. Ama ikinci şarta gelince, yani takvaya ve ahlaki

salahiyete sahip olmaya İslami düzende oldukça vurguda bulunulmuş ve çokça önem verilmiştir. İslami olmayan rejim ve düzenlerde de daha çok diğer iki şart üzerinde durulmuş ve önemli ölçüde yöneticilerin takvaya ve adalete sahip olma şartı üzerinde durulmamıştır. Bazen bu şart, bazı devlet makamları için cinayet sabıkası taşımama gereği düzeyinde göz önünde bulundurulmuştur.

3- Yönetici Olma Şartlarında Ölçünün Belirlenmesi

Üzerinde düşünülmesi gereken ve çeşitli felsefi okullarda dikkate değer kılınan nokta, her bir şartın değişik mertebelere sahip oluşudur; o mertebeler, değersel açıdan farklıdır. Örneğin takvanın çeşitli derece ve mertebeleri vardır. Bu mertebelerinden birisi ve gerçekte en düşük mertebesi, farzları yerine getirmek ve günahlara bulaşmamaktır; biri de Allah'ın velilerinin, İmam Humeynî (r.a) gibi büyük dinî önderlerin ve masumun makamına yakın olan makam sahibi kimselerin bulunduğu derecedir. Onlar, bu makamı korumak için hatta düşünce ve hayallerini bile ilahî olmayan ve ihlastan yoksun bakışlardan arındırmaktadırlar.

Şimdi hangi mertebeyi sorumluluk yüklenmek için fertlerin salahiyet, ölçü ve referansı olarak göz önünde bulundurmak gerekir? Eğer takvanın en üst mertebesini o önemli görev için öngörürsek, kesinlikle sorunlarla karşılaşırız. Çünkü bu fertlerin sayıları oldukça azdır; belki ülkenin en yüksek makamlarını ele almak için yeterli olabilirler; ama diğer sorumluluklar için yeterli sayı maalesef bulunmayabilir. Eğer takvanın en düşük mertebesini yeterli bulsak, bu da pratikte cevap verici değildir ve birçok durumlarda biz kanunsuzluk ile karşılaşacağız ve neticede kendi hedefimize ulaşamayacağız. Bu mesele insani davranışların çeşitli alan ve sahalarında pratik metotlar sunan kimseler karşısında temel bir buhran olarak yer almıştır. Bazıları, yüksek makamlarda fertlerin ahlaki salahiyetlere sahip olma gereği hakkında “ya hep ya da hiç” ilkesine inanmaktadır. Yani fert ya ahlaki salahiyetin en yüksek mertebesini taşımalı ya da bütünüyle ahlaki salahiyet taşıma gereğinden yüz çevirmelidir. Değişik insani bilimler sahasında ve ahlak felsefesi alanında bir grup, böyle bir eğilime sahiptir.

4- Davranış Alanında Kant'ın Değer Belirleyici Bakış Açısının Reddi

Ahlak felsefesi epistemolojisi dalına aşına olan kimseler, gündemdeki ahlaki ve çok taraftarı olan okullardan birinin meşhur Alman filozof Kant'ın ahlaki mektebi olduğunu bilirler. O, "Her ahlaki davranış en yüksek derecede, hiçbir tarafsız hedef taşımaksızın yapıldığında ve duygusal, toplumsal ve hissel dürtü ile beraber olmadığı zaman ahlaki değer taşımaktadır." diye düşüncesini dile getirmektedir. Yani insan iyi ve güzel bir iş yapmak istediğinde, ondan doğan netice ve arzuları giderme ve hatta duygusal dürtü amacıyla olmasından dolayı değil, salt o iş iyi ve güzel olduğundan ötürü yapmalıdır. Dolayısıyla, gece yarılarında yavrusunun ağlamasıyla tatlı uykusundan endişeli bir şekilde uyanan, yavrusunu kucağına alan ve süt veren bir anne, halkın genelinin gözünde değerli bir iş yapmasına karşın Kant onun bu fiilini değerli görmemektedir. Çünkü o annelik güdüsünden, şefkatten ve evladiyla arasında bulunan şiddetli duygusal bağdan ötürü ona süt vermektedir. Eğer ona süt vermezse, rahatsızlık duymakta ve gerçekte evladına süt vermayla duygusal, ruhi ve psikolojik ihtiyaçlarını temin etmektedir.

Aynı şekilde eğer bir kimse bir işi toplum için iyi neticeler taşımasından ötürü yaparsa veya toplumsal hayatta halkın güvenini kazanmak için doğru söylerse, davranışı ahlaki değerden yoksundur. Doğru söylemek, insanın doğru söylemenin iyi olmasından dolayı doğru söylediğinde ahlaki değer taşır. Gördüğünüz gibi, Kant ahlaki değer için birçok ağır şartı gerekli görmektedir. Neticede ahlaki değer için Kant'ın ahlak felsefesi nazariyesinde çok nadir ve zor olarak canlı örnek bulunmaktadır. Ve çok ender fertlerin davranışı dışında, halkın iyi davranışlarının değeri yoktur. Çünkü o davranışlar, duyguların doyurulması, menfaatlerin kazanılması, toplumsal karşılık ve neticede uhrevi ve ilahî karşılıkları gözetmeden ötürü yapılmaktadır.

O hâlde bir fiil, bütün şartları taşıdığı zaman ahlaki değere sahip olur; eğer azıcık o şartlardan saparsa, onun hiçbir ahlaki değeri kalmaz. Aynı şekilde diğer alanlarda, siyasette ve devletle ilgili konularda da şöyle söylenir: Bir devlet yönetimine ve hâkimiyet makamına oturan bütün kimseler en yüksek ölçüde şartlara sahip olmalılar. O zaman hak olurlar ve böylesi

bir durumda da fertler hakkı uygulamanın ve hak devleti oluşturma düşünce olmalıdır.

İslam devriminden önce, bizim toplumumuzda da bazı Müslüman ve dindar olan bunun yanı sıra mürteci ve yanlış düşünen kimseler, devlete böyle bir bakış açısıyla bakmakta ve şöyle söylemekteydiler: Bizim toplumda Selman-i Farsi gibi fertlerin her şehre kendilerinden birini vali olarak atayacak sayıda çok olduğu zaman İslam devletini kurmanın düşüncesinde olmalıyız ve Selman gibi salih ve liyakatli fertler devletle ilgili bütün makamların sorumluluğunu almak için yetiştirilmeden devrime ve harekete kalkışmamalıyız.

O dar görüşlü grup, İmam Mehdi'nin (a.s) zuhuruna kadar, devrimin ve İslami hareketin şartlarının hazır hâle gelmeyeceğine ve devrim yapmaya kalkışamayacağına inanmaktaydılar. İmam Mehdi'nin (a.s) üç yüz on üç seçkin ve yetkin yareninin yardımıyla devrime girişmelerini ve adaleti hâkim kılmalarını beklemenin gereğine inanmaktaydılar. Onlar bu sayıdaki seçkin ferdin ahlaki ve takva açısından bulunmasına kadar, bir siyasi hareket ve girişimin doğru olmadığı düşüncesini taşımaktaydılar. Takvalı ve samimi fertler, bütün işlerin ve hassas makamların kendilerine devredileceği ve onların toplumu doğru şekilde idare edebileceği ve toplumun yönetilmesinde hiçbir eksiklik ve yanlışlık meydana gelmeyeceği sayıda olmalıdır. Bu görüşe yöneltilen en küçük eleştiri, hiçbir zaman o ülkenin gerçekleşmeyeceğidir. Çünkü salihlerin, liyakatli şahısların, takva ve ahlakın en yüksek derecesine sahip seçkin fertlerin sayısı yeterli ölçüye ulaşmayana dek devleti değiştirmek ve İslam devletini kurmak için hiçbir girişim ve harekette bulunmamak gerekir. O zaman toplumda sürekli bozulmalar ve kötülükler günden güne artar; toplumsal ve siyasal müspet gelişmeler bir yana, ahlaki ve değersel müspet gelişmelerin ortamı da tamamen ortadan kalkar ve yok olur gider.

5- Değer Oluşturma ve Görevleri Vazetmede İslam'ın Bakışı

Yukarıdaki tek merhale ve yönlü değersel düzenin aksine, bazı düzenlerde hem şahsi ve ferdî davranışlar hem de toplumsal ve siyasal değişiklikler için, çeşitli mertebeler ve farklı programlar öngörülmüştür: Birinci derecede, ideal bir plan sunulmakta, sonra mertebesi, ayrıcalıkları ve şartları daha az olan planlar yapılmakta ve en son zorunlu planlar ortaya

konulmaktadır. İslam'da da çeşitli durum ve alanlarda aşamalı ve mertebeli bir bakış açısı mevcuttur. Örneğin İslam'da mükellef olan insan için bütün şartları, cüzleri ve ön hazırlıklarıyla namazı eda etmesi farz kılınmıştır. Ama bu hüküm, bütün şartlarda ve insanın önüne çıkan istisnai ve zorunlu durumlarda sabit değildir. Bu hüküm insanın bütün cüz ve şartlarıyla namazı kılmaya güç yetirebildiği zamana aittir. İstisnai ve zorunlu hallere göre şartlar ve durum değişmektedir. Bu esas uyarınca, namaz kılan bir şahsın gusül alması gerektiği bir durumda su bulunmaz veya su beden için zararlı olursa yahut abdest alması gerekir ama soğuk su kendisi için zararlı olursa o zaman abdest alamazsa, İslam "hep veya hiç" diye bir bakış açısını kabul etmez. İslam "Namazın bütün şartlarının hazır olduğu ve namazın bütün ön hazırlıkları ve şartlarıyla kılınabileceği bir durumda namaz kılınmalıdır ve aksi hâlde namaz kılınmamalıdır." diye bir şey söylememektedir. Tersine böyle durumlarda İslam, insanın karşılaştığı zorunlu ve özel durumlarla uyumlu olan görevler öngörmüştür. Yukarıdaki örnek hakkında "Eğer gusül ve abdest almak için gücün yoksa, teyemmüm ile namaz kıl." diye buyurmuştur. Eğer ayakta durarak namaz kılamıyorsan, oturarak namaz kıl. Eğer oturarak namaz kılamıyorsan, uzanarak namaz kıl. Hatta insan hiçbir hareketi yapamadığı ve dilini bile oynatamadığı ancak kendisinde olduğu bir hâlde dahi İslam onun namazını farz olmaktan çıkarmamıştır. Tersine o vahim ve tehlikeli hâlde bile fert, namazını kılmalıdır; ama o vaziyet ve hal ile uyumlu bir namaz kılmalıdır.

İslam'ın değersel düzeninde nitelik ve nicelik açısından siyasi, içtimai ve şer'î görevler için bir takım mertebeler öngörülmüştür. Her birinin kendi gücüyle uyumlu aşamalı bir değeri bulunmaktadır. Birinci derecede, en yüksek ve ideal mertebe göz önünde bulundurulmuştur. Ondan daha aşağıda ise ikinci ve üçüncü mertebelere ardından da zorunlu ve istisnai merhale ve durum ile irtibatlı olan en alt mertebeye sıra gelir; bu durumda insanın görevi kendisinin yapabileceği en az şeydir.

6- İbadetin Değersel Mertebelere Sahip Oluşu

Kant'ın nazariyesiyle mukayese edildiğinde bir başka farkın da İslam'ın ibadet ve onunla ilgili değersel mertebeleri olduğu gözükmemektedir. Bu arada en yüce, en değerli ve en büyük ibadetin sadece Allah'a olan sevgi,

aşk ve O'na şükretmek için yapılan amel olduğudur. Bu, Hz. Ali'nin (a.s) yaptığı ve münacatların birinde özelliği hakkında Allah'a şöyle arz ettiği ibadettir:

Ey Rabbim! Ben sana azap korkusundan veya mükâfatına göz dikmeden dolayı ibadet etmedim. Ben seni ibadet edilmeye layık gördüğüm için ibadet ettim.¹

Bir başka yerde ise İmam (a.s) ibadet edenleri üç gruba ayırmaktadır:

İnsanlardan bir grup, Allah'a rağbet (mükâfat) için ibadet eder; bu, tüccarların ibadetidir. Bir grup da Allah'tan korktuğu için ibadet eder; bu da kölelerin ibadetidir. Bir grup da Allah'a şükür etmek için ibadet eder; bu da hürlerin ibadetidir.²

Hz. Ali (a.s) açıkladığı üzere en güzel ve en yüce ibadetin sadece Allah'a şükür etmek için yapılan ibadet olduğuna inanmaktadır. İslam da bütün müminlerden bunu istemektedir. Ama bu tür bir ibadeti yapmaları için herkesin böyle bir makam, yetenek ve azme sahip olmadığı da açıktır. Böyle bir ibadet yalnız Allah'ın halis evliyalı tarafından yapılabilir. Onların makamı, Rablerinin cemalinde yok oldukları ve kendilerini cehenneme atsa bile yine O'na ibadet ve münacat etmekten vazgeçmeyecekleri yüce bir derecededir. Şüphesiz böylesine yüce ve şahsiyetli fertler, milyonda bir veya iki ferdin bulunabileceği oranda ender ve azdır.

Burada eğer biz Kant'ın "ya hep ya da hiç" teorisini kabul eder ve ahlaki hayrın, amelin bütün şartları ve kabiliyetleri barındırması ve şartların bir zerre olsun az olmaması hâlinde gerçekleşeceğine inanırsak, o zaman ibadetin en yüce dereceye ulaştığı ve yalnız Rabbe şükranda bulunmak için yapıldığı durumda makbul olacağını söylememiz gerekir. Yani cennet arzusuyla ibadet eden veya Allah'ın azabı korkusundan ibadet edip O'na tapan kimselerin ibadeti değil, yalnızca Allah'ın halis evliyalarının ibadeti makbuldür. Ama İslam bunu dememiş, Allah'ın kullarına kolaylık sağlamak, onlardan zahmet ve zorluğu uzaklaştırmak için hem ibadet hem de diğer görevlere yönelik bir takım mertebeleri göz önünde bulundurmuştur. Bu seviyeler kabiliyet ve şartlara göre en az yani en düşük

1- Biharu'l-Envar, c. 41, s. 14

2- Nehcü'l-Belâğa, Hikmetli Sözler: 237

dereceden başlamakta ve bütün kabiliyet ve şartları kendinde barındıran ve o dereceye ulaşmanın insani ve ilahî en yüksek dereceye ulaşmayı sağladığı en yüce mertebeye son bulmaktadır. Marifetin mertebelerine ve en yüce makamlara nail olan ve Allah’a kullukta en yüce mertebeye ulaşan Hz. Ali (a.s) ve onun mektebinin öğrencilerinin ibadeti gibi şahsiyetlerin ibadeti bunun bir örneğidir. Ama onlardan daha aşağı olan ve daha düşük makamlara ulaşan ve mükâfat ve sevaba ulaşma arzusuyla ibadet eden kimselerin ibadeti de Allah tarafından makbuldür. Aynı şekilde bu gruptan daha aşağı olan ve cehennem azabının korkusundan dolayı ibadet eden kimselerin ibadeti de makbuldür ve değerli bir merteye ve düzeyine sahiptir.

7- İslam Devletinin Sınıflandırılmış Modelleri

Açıklandığı gibi, İslam’ın değerlerdeki temelleri “ya hep ya hiç” kabilinden ve tek merhaleli değildir. Tersine İslam’ın nazarında en alt mertebeden başlayıp en yüksek mertebeye uzanmak üzere değerlerin kademeleri vardır. İslam’ın siyasi düzeninde de mesele bu şekildedir: İslam birinci derecede yalnız özel ve zor şartlara, yetenek ve liyakatlere sahip olan kimseler tarafından icra edilebilen ideal bir devlet modeli sunmaktadır. Bu normal fertler için ulaşılabilen bir yer değildir. Gerçekte bu şekil İslam devleti, masumiyet makamına sahip olan ve düşünce, hayal ve davranışlarında en küçük bir hata ve yanlışlığın olmadığı kimseler tarafından yönetilebilir. Bu, İslam devleti için tasavvur edilebilen en yüce modeldir. Böyle bir devletin başında boş arzu ve hevesi esasınca isyan etmemekle kalmayıp hatta istemeyerek dahi hata yapmayan, kendisinden hiçbir yanlış doğmayan, tam anlamıyla maslahatlara riayet eden, İslam kanunlarının tamamını ayrıntısıyla bilen ve en güzel şekilde uygulayan bir fert bulunur. Bu peygamberler, İslam Peygamberi (s.a.a) ve kısa bir dönem de Hz. Ali (a.s) tarafından icra edilen ideal devlet modelidir. Elbette yukarıdakinden daha ideal bir model de düşünülebilir; ancak onun hiçbir zaman gerçekleşme imkânı yoktur. Bu devlet modeli, devletin başında yer alan masum ferdin dışında yönetici, vali ve gerçek hâkim şahsın temsilcisi sıfatıyla şehirlerde yöneticilik yapan kimselerin de masum olduğu modeldir.

Söylediğimiz gibi bu model hiçbir zaman gerçekleşmeyecektir. Çünkü hiçbir zaman masumların sayısı, devletin bütün çalışanlarının kendi-

leri arasından seçileceği oranda olmayacaktır. Gerçekleşmesi mümkün olan tek ideal model, güç piramidinin başında masumun yer almasıdır. Bu ideal model de yalnız masumun hazır olduğu zaman ve kendisinin hâkimiyetinin önündeki engellerin kalkmasından sonra gerçekleşecektir.

Dolayısıyla, İslam'ın siyasi düzeninde devlete yönelik çeşitli merhale ve mertebeler öngörülmüştür. En ideal devletle ilgili düzen ve modele ulaşmazsa ardından, ondan bir derece daha aşağı olan merتبة ve model onun yerini alır. Bu esas uyarınca, masumun başında yer aldığı ve masumun hazır olduğu zamana has olan İslam devletinin en yüce modelinin tahakkuk etmemesi durumunda, gaybet zamanında biz İslam devletini kurmaktan kaçınmamalıyız; aksine masum imama ulaşamama hâlinde ilmî açıdan, takva açısından ve yöneticilik açısından -onların en yüksek şekli masumda gerçekleşmektedir. Çünkü ilimde, hedefte ve harekette masumiyete sahiptir- masuma en fazla benzeyen kimseye devleti teslim etmeliyiz. Böyle bir ferdin mevcut olmaması hâlinde daha düşük mertebelere geçilir ve birine diğeri ardınca sıra gelir ve onunla yetinilir. Böylece devleti yönetmek için minimum derecede salahiyetin bulunduğu bir mertebeye ulaşılır ve bundan daha düşük bir mertebeye asla devletle ilgili hedefler gerçekleşmez. Hiçbir şart altında o devlet modeli seçilmemelidir.

8- Velayet-i Fakih Düzeninin Akli Delili

Eğer söyledığımız şeylere dikkat edilirse, velayet-i fakih düzeninin akli delili ve felsefi açıklaması kendisini göstermektedir: Fıkî ve taabbudî kanıtlardan sarf-ı nazar ederek diyoruz ki: İslam tarafından benimsenen ideal ve en güzel İslami devlet modeli, masumun hâkimiyetidir. Ama İslam'da değerlerin mertebeleri olmasından ve kuşkusuz devletin de belirli bir değer ifade etmesinden ötürü, ideal modelin mümkün olmadığı masuma ulaşamama durumunda, ilim ve amelde halkın masuma en çok benzeyenini egemenlik için seçmek gerekir. Ve o, salahiyet ve yetenek boyutunda ilim, amel ve yöneticilikte masuma en çok benzeyip onun vekili sayılan gerekli şartlara haiz olan fakihtir.

Dolayısıyla velayet-i fakihin delili şudur: Masum imama ulaşılmadığı zaman gerekli şartlara haiz bir fakihin işlerin sorumluluğunu üstlenmesi gerekir. Bu fakih kanunları tanımada, takvada özellikle siyasi ve içtimai takvada, toplumsal adalete riayet etmede, kanunları uygulamada toplu-

mu güzel şekilde yönetme ve idare etmede, davranışta, yetenek sahibi olmada, kanunları icra etmede, pratik çözümleri bilmede, şeytan ve nefsi arzularla mücadele etmede, İslam'ın ve Müslümanların menfaatlerini ferdi ve grupsal menfaatlere tercih etmede diğerlerinden daha elverişli ve öncelikli olmalıdır.

Burada şöyle bir şey söylenebilir: Masuma ulaşamadığımız zaman, artık o şartlar İslami yöneticide muteber değildir; ne fakahet ve ilim şartı ve ne de takva ve yöneticilik kabiliyeti geçerli değildir. Herkes Müslümanları yönetmek için kendisini aday gösterebilir ve halkın çoğunluğu onu kabul ettiği zaman, onun hâkimiyeti muteber ve geçerli olur. Gerçekte bu düşünce, “ya hep ya hiç” ilkesine dayanmaktadır. Yani masumda bulunan en yüksek derecedeki şartlar gerçekleşmediği zaman, artık daha aşağı bir merhaledeki o şartların da itibarı yoktur. Masumun takvası mevcut olmadığı zaman, yönetici için takva lazım değildir; büyük günaha bulaşmış biri de İslam devletinin başında yer alabilir. Hatta fıkıh ve fakaheti bir zerre dahi bilmeyen bir fert de İslam devletinin başına geçebilir. İslam siyaset teorisine göre, bu düşüncenin hiçbir açıklaması yoktur, kabul edilebilir de değildir; bu yalnızca Batı'nın demokratik düşüncesiyle izah edilip açıklanabilir.

İslami ülkelerde ve Müslümanlar arasında İslam'ı yüzeysel ve az tanıyan aydınlardan bir grup, İslam'dan çıkardıkları kendi yorumlarını Batı kültürünün öğretileriyle karıştırmış ve sentezciliğe yakalanmışlardır. Demokrasi modelini savunma esnasında bunlar pratikte “ya hep ya da hiç” tezini kabul ettiklerini göstermektedirler. Bu yüzeysel bakış açısına sahip Müslümanlar şuna inanmaktadır: Masum imamın hazır olduğu durumda, onun İslam toplumunu yönetmesi gerekir; ama onun hazır olmadığı şu anda ölçü, halkın çoğunluğunun istek ve görüşüdür ve halkın kabulü dışında hiçbir şartın itibarı yoktur. Böyle bir düşünce, hiçbir şekilde İslami bakış açısıyla ve İslami hükümlere hâkim olan ruh ile bağdaşmamaktadır. İslam hem kendi hükümleri için bir takım aşamalar öngörmüş hem de kendi değersel düzeni alanında değerleri çeşitli aşamalara tabi tutmuştur. Aynı şekilde toplumsal meseleler alanında bazı sosyal işler için özel şartların öngörülmüş olduğunu ve o şartların tümünün temin edilmemesi durumunda, onlara en yakın olan şartların itibar taşıdığını görmekteyiz. Konunun aydınlanması için vakıf adındaki İslam'ın toplumsal hükümlerinden birine işaret ediyoruz.

Vakıf hükümlerinde şöyle belirtilmiştir: Eğer bir şey özel bir masraf için vakfedilmişse, sadece o masrafta kullanılması gerekir. Eğer o özel masrafın pratikte kullanılma durumu ortadan kalkarsa ve somut bir varlığı olmazsa, vakfedicinin nazarında bulunan masrafa en yakın olan alanda kullanılması gerekir. Örneğin bizden öncekiler, İmam Hüseyin'in (a.s) kabrini ziyaret eden kimselerin bineklerinin yemlerini temin etmek için birçok şeyi vakfetmişlerdir. Onların geliri Hz. Hüseyin'in (a.s) ziyaretçilerini Kerbela'ya taşıyan binek ve develerin yemlerine harcanmaktaydı. Ama böyle bir harcamanın olmadığı, artık hiç kimsenin binek ve deveyle Kerbela'ya gitmediği ve yolculukların uçak ve otomobil ile yapıldığı bugün, o vakıflardan yüz çevirmeli miyiz ve "ya hep ya da hiç" tezi esasınca onlar için hiçbir harcamayı öngörmemeli miyiz? Yoksa İslami bakış ve görüşün gerektirdiği gibi, önceki harcamaya en çok benzeyen ve ona paralel olan sonraki merhaleleri mi seçmeliyiz? Şu an o vakıfların gelirini yem karşılamak için harcamak mümkün değildir. O zaman ne yapmalı? Kerbela ziyaretçilerini götüren uçak ve taşıtların yakıtı karşılanırsa olmaz mı? Elbette ki olur; çünkü önceki harcamaya en fazla benzeyen ve yakın olan bu seçenektir.

Aynı şekilde eğer vakfedici kendisinden sonra her bir dönemde erkek çocukları arasından birinin vakfın sorumluluğunu üstlenmesini vasiyet ederse, sorumlunun müçtehit olması gibi bazı şartlar koşar ve kendi çocukları arasında müçtehit bulunmazsa ama içtihadı yakın veya yarım müçtehit olan birisi bulunursa, bu durumda müçtehit bulamadığımızdan ötürü acaba bu vakıf yöneticisiz mi kalacak ve kendi hâline mi bırakılacaktır? Oysa ilki olmayınca ikincisini seçeriz; müçtehit bulunmadığı vakit, içtihadı yakın olan kimseyi vakfın sorumlusu kılarız. Her durumda şer'î, içtimai ve siyasi konularda aklın ve şeriatın kendilerini aşamalı gördüğü birçok örnek vardır. Aynı şekilde İslam devletinde yönetici için bazı merhaleler öngörülmüştür. Eğer birinci merhaleye ulaşılmazsa yani gaybet zamanında olduğu gibi masum imam olmazsa, her açıdan masum imama en yakın olan kimse onun vekili olur ve o da gerekli şartlara haiz olan veliyy-i fakihin dışında bir kimse değildir.

Otuzuncu Oturum

FAKİHİN MUTLAK VELAYETİNİN İSLAM DEVLETİ ORGANI İLE OLAN İLİŞKİSİ

1- Önceki Konunun Özeti

Önceki dizi konularda biz, “İslam siyaset teorisini” açıklama doğrultusunda o teoriyi iki genel bölüme ayırmıştık: Birinci bölüm yasa ve yasama; ikinci bölüm kanunları uygulama ve toplumu yönetme hakkında idi. Başka bir deyişle hükûmetin ve yürütme organının konumuydu. İkinci bölüm ile irtibatlı olarak siyasi felsefe kitaplarında çeşitli bakış ve yöntemlerle birçok konu ele alınmıştı. Biz kendi edinimlerimiz ve teşhisimiz esasınca ilk önce devlete olan ihtiyaç ilkesi hakkında tahlilde bulunmayı ve böylece o ihtiyacı göz önünde bulundurarak devletin görevlerini öğrenebileceğimiz bu yöntemi seçtik. Bu şekilde hükûmetin ve devletin yüklenmiş olduğu görevleri göz önünde bulundurarak, devletin kendi görevlerini yapma doğrultusunda taşınması gereken yetkileri belirleyebiliriz.

Son birkaç oturumda konu, devletin görev ve özel işlerinden birinin de toplumun ihtiyaçlarını karşılamak olduğu üzerineydi. Bunlar ya ilkesel olarak devlet organının dışındaki fert ve grupların üstesinden gelmediği ihtiyaçlardı ya da şimdilik kimsenin onların sorumluluğunu üstlenmediği ve devletin müdahalesi olmaması durumunda toplumun o ihtiyaçlarının yerde kalacağı durumlardır; bu ihtiyaçların bazıları şunlardır: Dış düşmanın karşısında ülkeyi savunmak için savunma gücünün takviye edilmesi ve hazırlığın sağlanması, savaşın doğru ve olması gerekir şekilde yönetilmesi, iç çekişmeler ve emniyetsizliklere karşı konulması, iç emniyetin sağlanması, İslami kanun ve yasaların uygulanması -yani anayasanın ve yasama organının tasvip etmiş olduğu kanunların icra edilmesi- maden, deniz ve ormanlar gibi kamu mallarının denetlenmesi ve onlardan fayda-

lanılması, özel ve şahsi maliki olmayan sermayelerde tasarruf, yaşlarının az olması, bedensel ve zihinsel özürlülük ve diğer etkenlerden dolayı başka birinin yönetimine ve velayetine ihtiyaç duyan ve hiç kimsenin kendilerinin kefaletini üstlenmediği toplumdaki bu tür fertlerin bakımını üstlenmek ve en son da hepsinden daha önemli olan ve İslam devletinin görevlerinin başında yer alan, İslami şiarların yayılması ve uygulanması, İslami had ve hükümlerin icra edilmesi ve şariat hükümlerinden sapmayı engellemektir. Son görev ve özel işin dışında, diğer görevleri dünyanın diğer devletleri de üstlenmektedir. İslam devletinin diğer devletlerden ayrıcalığının özü, bu ağır ve önemli görevdir. Gerçekte onu İslam devletinin görevlerinin başında saymak gerekir.

2- İslam Devletinin Yetki ve Görevlerinin Paralel Büyümesi

İslam devletinin varlık felsefesini ve üstlenmiş olduğu görevleri anladıktan sonra, devletin kendilerine dayanarak görevlerini yapabileceği gerekli yetkilerin çeşit ve ölçüsü ortaya çıkmaktadır. Çünkü devletin yükümlülüğüne bazı görevleri bırakır, ama o görevleri yerine getirmek için yeterli yetkiler ona vermezse, o görevlerin verilmesi boş ve faydasız olacaktır. Bu mesele, örfi ve günlük işlerde de iyice hissedilmektedir. Örneğin, eğer bir kimse evde evladından bir işi yapmasını ister; ancak kendi isteğini yerine getirme doğrultusunda gerekli gereçleri evladına sağlamazsa veya bir kimse bir işişi fabrika ortamında bir işi yapmakla görevlendirir; ama işin gereçlerini ona vermezse ya da ona fabrikanın araç ve gereçlerinden yararlanma iznini vermezse, kuşkusuz boş ve anlamsız bir iş yapmış olacak ve akıllı olan herkes de böyle bir şahsı kınayacaktır.

Her yerde bir kimseye bir görev veriliyorsa ve bir şahsın üzerine bir sorumluluk yükleniyorsa, bunun karşılığında kendilerinden yararlanarak görev ve sorumluluklarını yerine getirebilmesi için bazı yetkilerin ona verilmesi gerekir. Bu esas uyarınca hacim ve genişlik açısından diğer devletlerin görevlerinden daha ağır olan İslam devletinin vazifelerinin bütünü göz önünde bulundurduğumuz vakit, iyi bir şekilde sorumluluk ve görevlerinin üstesinden gelebilmesi için doğal olarak İslam devletinin yetki ve imkânları diğer devletlerin yetki ve imkânlarından daha geniş olması gerekir. İslam devleti, kendi rolünü ifa etme ve toplumun meşru ihtiyaçlarını karşılama doğrultusunda, meşru ve gerekli kanuni imkân ve gereçlere

t.me/caferilikcom

<https://t.me/caferilikcom>

www.caferilik.com

sahip olmalıdır. Böyle olmadığı takdirde kendi görevini yerine getirmede yetersiz kalacaktır. Konunun daha aydınlanması ve somutlaşması için bir örnek veriyorum: Üst üste teknolojik gelişmeler, önceki yapılarda değişiklik ve gelişmeler toplumlarda yeni şart ve durumlar meydana getirmektedir. Bu ilişki şekli hayatın ve beşerin kendi etrafıyla olan irtibatının değişmesine sebep olmaktadır. Hatta uzay gibi yeni alanlar beşerin önüne açılmaktadır. Otomobil icat edilmeyene ve beşer otomobil yapımı teknolojisine ulaşmayana kadar insanların yaşam alanları en fazla atın veya bir hayvanın geçebileceği dar geçit ve patikalara ihtiyaç vardı. Eski şehirlerde hâlen bazı eski mahallelerde şehirlerin köşe ve kenarlarında bu durum devam etmektedir. Ama otomobil çoğaldıktan sonra halk şehirde otomobil ile hareket etmeye mecbur kaldı. Hem otomobillerin geçme imkânının sağlanması ve gidiş gelişin kolaylıkla ve rahatça yapılması hem de muhtemel tehlike ve hasarların engellenmesi için, dar sokakların genişletilmesi ve onların yerine yollar ve geniş sokaklar yapılması zorunlu olmuştu.

Devlet ve devlet işçileri yol ve sokakları genişletmek ve yenilemek istedikleri vakit, mecbur olarak halkın mülk ve evlerinde tasarruf edecek ve onları tahrip edecektir. Eğer devlet halkın rahat gidiş-geliş imkânını sağlamayı üstlenir de ona halkın evlerini tahrip etme iznini vermezlerse, böyle bir istek boş, çelişkili ve imkânsızdır. O hâlde devletin kendi görevlerinin üstesinden gelebilmesi için, böyle yetkilerinin olması ve vazifelerini ifa edebilmesi için yeterli gereçlere sahip olması gerekir. Devlet halka verdiği hasarları telafi etmeli ve hayatlarını yeniden düzenleyebilmeleri için onlara kolaylıklar sağlamalıdır.

3- Mutlak Velayetin Devletle İlgili Yetkilerle İlişkisi

Şia fıkhında, İslam devletinin halkın mal ve mülklerinde tasarrufta bulunması gibi, üstlenmiş olduğu görevleri yapmak için zorunluluk ölçüsünde ve görevlerin yapılması düzleminde gerekli ve yeterli yetkilere sahip olmasına “fakihin mutlak velayeti” denmektedir.

Kur’an, hadisler ve fakihlerin beyanında genellikle “hükûmet” kelimesinin yerine velayet kelimesi kullanılmaktadır. O metinlerde bu kavramın kullanılma delilinin ve “velayet” kelimesinin sözlük manası açısından “hükûmet” kelimesinden daha uygun oluşunun yanı sıra -nitekim İslam Devrimi Önderi, kendisinde bir çeşit diktatörlüğün ve zorbalığın bulundu-

ğu “hükûmet” kavramının aksine “velayet” kelimesinin manasının daha geniş olduğunu söylemiştir- onda muhabbet ve sevgi yatmaktadır. Belki de bu delilden dolayı velayet kelimesi hükûmet kelimesinin yerine kullanılmıştır. Her halükârda, velayet kelimesi tam olarak hükûmet kelimesinin yerine kullanılmakta ve toplum için hükûmeti gerekli gören bir kimse, kavramsal olarak ve fikhî bakışta toplum için velayeti gerekli görmektedir.

Bu mukaddimeyle söylüyoruz ki bu velayet, kendisi aracılığıyla bütün vazifelerin yapılabilmesi, meşru bir şekilde ve İslami ölçüler esasınca toplumun bütün ihtiyaçlarının sağlanabileceği yetkilerin tümüne sahip olursa ona “mutlak velayet” denir. Ama “veliyy-i emr”in (İslam devleti’nin rehberinin) zorunluluk ölçüsünde velayeti olduğuna inanırsak yani yalnızca halkın canının tehlikeye düşmesi gibi durumlarda onun halkın mallarında tasarrufta bulunabileceği söylenir de şehrin genişletilmesi, güzelleştirilmesi, yeşil alanların çoğaltılması ve meydanların yapılması gibi yetkiler hükûmete verilmezse, buna “mukayyed=kısıtlı ve kayıtlı velayet” denir.

4- Karşıt Düşünceli Kimseler Tarafından Mutlak Velayette Şüphe Uyandırılması

Zikrettiğimiz şeyler, bir grup muhalif ve kötü düşünceli kimselerin halkı ve gençleri saptırma, onların zihinlerini karıştırma ve velayet-i fakih teorisini halka yanlış gösterme amacıyla bir takım safsatalar yapmış olmalarından dolayıdır. İlk önce “velayet” kelimesinde şüphe uyandırmakta ve şöyle söylemektedirler: Velayet çocuklar ve sefipler hakkındadır. “Veli” hami/bakıcı manasındadır. Çocuk olan ve günlük hayatlarını idare etmek için yeterli derecede akıl ve tedbire sahip olmayan kimselerin hamiye/bakıcıya ihtiyacı vardır. O hâlde “velayet-i fakih” düşüncesini teorize eden kimse gerçekte halkı geri zekâlı ve hamiye/bakıcıya muhtaç bilmektedir. Bu, çok açık ve aşikâr bir safsatadır. Nitekim Ehlibeyt’in velayeti, onların halka bakıcı olmaları ve halkın bakıcıya muhtaç oluşu manasında değildir. Burada da “velayet” aynı hükûmet mefhumu gibi kullanılmaktadır. Onun manası, toplumsal işlerin tedbiri ve toplumun genel yönetimidir. “Velayet-i fakih” toplumun genel işlerini idare etmek için Allah tarafından bazı şahısların yetkilendirilmesi manasındadır. Yoksa velayet-i fakih ve İslam devletinin egemenliği altında bulunan kimselerin çocuk, deli ve geri zekâlı türünden olması anlamında değildir!

Öte taraftan “mutlak” kelimesinde safsata yapmış ve bazı yazılarında “Mutlak velayet şirki gerektirmektedir.” diyecek kadar ondan suistifade etmişlerdir. O hâlde mutlak velayete inanan kimseler müşrik olup Allah’a şirk koşmuşlardır; çünkü mutlak olan Allah’ın dışında onlar “veliyy-i emr”i de mutlak karar kılmışlardır! İnsan bazen bu çocuksu ve muhtevassız sözler karşısında ne söyleyeceğini bilmemektedir. Özetle belirtiyorum ki öncelikle İslami metinlerde, Kur’an’da ve hadislerde hiçbir yerde Allah hakkında “mutlak” kelimesi kullanılmamıştır ve asla Arap edebiyatı açısından “mutlak” kelimesinin Allah için kullanılması doğru değildir. Mutlak’ın manasında tolerans ve tasarrufta bulunarak onu Allah hakkında kullansak da bunun manası, yüce Allah’ın sınırsız oluşu ve hiçbir zaaf, eksiklik ve noksanlık taşımadığı ve de kimsenin Allah dışındaki bir varlık hakkında böyle bir inanç taşımadığı olacaktır. Biz, yalnız bir olan Allah’ın mutlak kemal sahibi olduğuna, hiçbir eksiklik ve noksanlık taşımadığına ve bütün varlık sıfatlarını sonsuz olarak taşıdığına inanıyoruz. Bu inancın gereği, kesinlikle İslam devletinin görevlerini yerine getirmek için yeterli yetkilere sahip olmaması değildir ve gerçekte bu ikisinin birbiriyle hiçbir bağı yoktur.

“Mutlak velayet” İslam ümmeti başkanı, rehberi ve önderinin görevleri yerine getirmek ve İslam toplumunun maslahatlarını icra etmek için gerekli yetkilere sahip olması manasındadır. Veliyy-i fakih İslam toplumunun maslahatları ve toplumun ihtiyaçlarını sağlama doğrultusunda gerektiği takdirde her türlü müdahale ve tasarrufta bulunabilir. Konunun daha iyi aydınlanması için -daha önce değinmiş olduğum- “İslam devleti teorisi” hakkında bir miktar açıklamada bulunalım.

5- İslam Devletinin Yapısı Üzerine Bir İnceleme

İslam devletinin yapısı ve mahiyetinden söz edildiği vakit, bazıları siyaset felsefesi hakkında yazılmış olan kitaplara başvurmakta ve orada eskiden beri beşerî toplumlarda yer almış olan devlet çeşitlerini ve kısımlarını saymaktadırlar. Örneğin oligarşi, aristokrat, saltanat ve demokrasi devletleri gibi. Bugün demokrasi, cumhuriyet ve şartlı saltanat ve cumhuriyet de parlamenter ve başkanlık sistemi olmak üzere iki kısma ayrılmaktadır. İslam devleti şekli zikredilen devlet şekillerinden biri midir, yoksa onların karşısında yer alan özel bir yapı mıdır? Eğer İslam devleti cumhuriyet ise, bu demokrasi ve halkın kendi kendini yönetmesi demektir; dolayısıyla da

İslam, devlet için bir özellik ve ayrıcalık gözetmemiştir. Eğer İslam devletin şeklinin saltanat olduğu söylenirse, o hâlde neden İslami İran devleti “İslam Cumhuriyeti” olarak adlandırılmıştır? Her halükârda, acaba İslam’ın, devlet şekli hakkında hiçbir görüşü yok mudur? Bunun yöntem ve türünü seçmeyi halkın inisiyatifine mi bırakmıştır?

İslam açısından devletin yapısının niteliği hakkında değişik düşüncelere bağlı görüş sahibi kimseler tarafından birçok ciddi araştırmalar yapılmıştır; bunlardan birçoğu İslam’da devletin yapısının ne olduğuna ilişkin soruya cevap verirken, İslam’ın devlet için özel bir model önermediğini söylemişlerdir. Gerçi bu cevap bir ölçüye kadar doğru olsa da müphemlikten yoksun değildir. Bunu açıklamak için gözden uzak tutulmaması gereken iki noktaya işaret etmeyi gerekli görüyorum.

a) İslami Kanunların Kapsamlılığı ve Ebediliği

Birinci nokta şundan ibarettir: İslam ve İslam kanunları özel bir zaman ve mekâna has değildir; bütün zamanlar ve bütün toplumlar için gelmiştir. Sabit ve değişmeyen İslam hükümleri her asır ve toplumda icra edilebilecek bir tarzda vazedilmiştir. Öte taraftan, devlet küçük bir alanda, az nüfuslu bir toplumda ve bir adada veya bir milyon ya da yüz milyon ve hatta bir milyar yahut ondan daha fazla nüfusu olan Hindistan ve Çin gibi bir ülkede kurulabilir. Her hâliyle, devletin çeşitli örnekleri olabilir: Yüz hanelik küçük bir toplumda da devlet olabilir ve aynı şekilde bir milyarlık nüfusa sahip olan bir ülke de devlet sahibi olabilir. Hatta bir gün yeryüzünde evrensel bir devletin kurulma ihtimali de mevcuttur. Devlet çeşitlerine dikkat ederek, yönetimlere yönelik bütün zamanları kapsayacak bir kanunlar manzumesi ve model sunulabilir mi? Yoksa devlet için özel bir şekil tayin edilmemeli midir? Yahut eğer özel bir şekil belirtilirse, kesinlikle bazı toplumlar ve devletlerle mi uyuşacak ve bağdaşacaktır ve diğer toplumlar için icra edilemeyecek midir? Örneğin “Eğer İslam’ın doğuşu zamanında ilk önce İslam’ın mesajı kısıtlı toplumları etkisi altına aldı ve onun hükümleri ilk önce Medine’nin küçük toplumuna yöneldi. Allah Resulü (s.a.a) tarafından kurulan devlet de belki yüz bin kişiyi geçmeyen o günkü toplum ile uyuşmaktaydı.” diye söyleyecek olursak, acaba o günkü sayılı nüfusla uyuşan özellik ve hususiyetleri, kendi özel ahlaki ve kültürel özellikleriyle İslam’ın kendi devleti için tanıttığı model ve şekil, İslam’ın ilk dönemindeki Peygamber devletinin model ve şekli midir?

Yoksa İslam, devlet için hiçbir model ve şekil tanıtmamakla birlikte, onun için hiçbir sınır, kayıt ve ölçü de gözetmemiş midir?

Gerçek şudur ki İslam'ın bakış açısı ne birinci şık ve ne de ikinci şıktır. İslam, özel bir devlet modeli tanıtmanın ötesinde kendi sabit ve değişmeyen hükümleriyle uyuşan tümel ve genel çerçeveleri tanıtmıştır; o çerçeveler kendi içinde değişik ve çeşitli değişmeler, gelişmeler ve şekilleri kabul etmektedir. İslam, halkı ne her neyi isterlerse yapacakları şekilde tamamen kendi hâline bırakmıştır ve ne de yalnız kısıtlı zamansal ve mekânsal şartlarda uygulanabilecek hükûmete yönelik dar ve sınırlı bir şekil tanıtmıştır. İslam'ın sunduğu genel çerçeve bütün doğru ve makul yönetim şekillerini kapsayacak derecede geniş bir alana ve çizgiye sahiptir. Yönetim şekilleri genel çerçeve ve usullerin dışına taşmamalıdır. İslam'ın yönetim için tanıttığı o genel ve tümel çerçeveye biz, İslami yönetim demektediriz. Bu çerçeve bir zamanda özel bir yapı ve model ile belirginleşmekte ve başka bir zamanda ise başka bir yapıyla somutlaşmaktadır; o iki şekil ve yapının ve diğer modellerin, yönetimin İslami mahiyetiyle tezaadı ve çelişkisi yoktur.

Başka bir deyişle, İslam yönetim için özel bir model ve şekil önermemektedir. Onun dayanağı, yönetimin yapısının kendisinden öteye geçmemesi ve kendisiyle uyumsuz olmaması gereken genel çerçevelere riayet etmektir. Bu konu, şu ince ve zarif, bilimsel ve makul meselenin neticesidir: Kıyamet gününe dek bütün toplumlar için vazedilmiş olan İslam'ın sabit ve değişmeyen hükümleri genel ve tümel bir yapıya sahiptir. Bunların karşısında özel zamansal ve mekânsal şartlara uygun cüzi hükümler vazedilmektedir. Bu değişken hükümlerden biri de her dönemde veliyy-i fakih tarafından çıkarılan veya imza edilen devletle ilgili hükümlerdir. Taşadıkları mevcut kalıp ve şekil ile o hükümlere uymak ve itaat etmek farzdır.

b) İslam Tarafından Yönetime Yönelik Aşamalı Modellerin Sunulması

İkinci nokta: Geçen oturumda da işaret ettiğimiz gibi, bazen bir hedefi göz önünde bulunduran bir kimse, o hedefe ulaşmak ve onu gerçekleştirmek için ilk önce bir dizi ideal ve ülküsel şartlar sunar. Ama her zaman o ideal şartların ve kendisinin arzuladığı ülküsel modelin gerçekleşme imkânının olmadığını görmesinden ötürü, çaresiz olarak o ideal seçeneğin yerine bir başka seçeneği öngörür. Yani ideal durum gerçekleşmezse, ikinci aşamayı

ve ikinci aşamaya ulaşamama durumunda üçüncü aşamayı onun yerine geçirir. Bu, değersel düzenimizin bütüncül olmadığı, istenen ve ideal şartlardan hatta küçük bir bölümü gerçekleşmediği takdirde, hiçbir düzeyde değerin tahakkuk etmediği anlamında değeri yalnız bütün ideal şeylere has bilmediği manasındadır. İslam'ın değersel düzeninde, değerler dereceli ve değişik mertebelere sahiptir. Bu bakış açısında, istenen ve ideal en son nokta, değerin en yüksek mertebesini taşır. Ondan sonra diğer mertebeler de kendilerine göre değerlidirler. Eğer ideal hedef gerçekleşmezse, bizim tamamıyla vazgeçmemiz ve onun için daha aşağı bir aşamada değerli bir durum belirlememiz söz konusu değildir.

İslam, yönetim için bir ideal model öngörmüştür ve o ideal model, yönetimin başına peygamber veya masum imam geçtiği zaman gerçekleşir. Bu ideal seçenek Kur'an'da açıkça yüce Allah tarafından vurgulanmıştır:

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا أَطِيعُوا اللَّهَ وَأَطِيعُوا الرَّسُولَ وَأُولِيَ الْأَمْرِ مِنْكُمْ...﴾

Ey iman edenler Allah'a itaat edin; elçiye itaat edin ve sizden olan emir sahiplerine de...¹

Ve bir başka ayette şöyle buyuruyor:

﴿وَمَا آتَاكُمُ الرَّسُولُ فَخُذُوهُ وَمَا نَهَاكُمْ عَنْهُ فَانْتَهُوا...﴾

...Resul size ne verirse artık onu alın, sizi neden sakındırırsa artık ondan sakının...²

Gerçi İslam'ın bakışı birinci derecede devletin güç piramidinin başında, devletle ilgili düzeni iyice kontrol ve idare edebilmesi için masumiyet makamına sahip olan bir şahsın yer almasıdır. Ama yönetimi doğrudan ele alması için ne her zaman halkın arasında masum bir şahıs bulunmakta ve ne de devlet teşkil edebilmesi ve güç uygulayabilmesi için bulunduğu her dönemde kuvvet sahibi olmaktadır. Ehlibeyt İmamları arasında hayatlarının az bir döneminde olmak üzere yalnız İmam Ali ve İmam Hasan (a.s) yönetimi ele alabilmişlerdir. İmam Hüseyin (a.s) zamanından sonrasında masum imamlar için İslami yönetim teşkil etmeye yönelik gerekli şartlar oluşmamıştır.

1- Nisâ / 59

2- Haşr / 7

Ya halk ve halkın çoğunluğu onlardan devlet teşkil etmelerini istemedi ya da toplumdaki etkili grup, onlar tarafından devlet teşkil edilmesine engel oldu. Bu yüzden onlar yönetimden uzaklaşmak zorunda kaldılar.

6- İslam'da "Devlet İçinde Devlet" Teorisinin Geçmişi

Devletin, masum imamın veya adaletli bir yöneticinin elinde olmadığı, zalim ve tağut bir şahsın yönetimin başında bulunduğu bir durumda, hiçbir devlet işi doğru bir şekilde yapılmamalı mıdır? Bütün işler tamamıyla zorba ve zalim bir yöneticinin inisiyatifinde mi olmalıdır? Halk tümüyle yönetim işlerini bir kenara mı bırakmalıdır? Salahiyetli ve liyakatli fertler hiçbir düzeyde, doğru bir surette, devlet işlerine karışmamalı ve imkân ölçüsünde topluma kılavuzluk etmemeli midir? Kuşkusuz bu sorulara İslam'ın cevabı olumsuzdur. İslam böyle durumlar için alternatifler öngörmüş ve şöyle buyurmuştur: Eğer masum imam hayatta olur ve devlet oluşturacak gücü olmazsa veya imam gözlerden uzak ve gaybette olur ama devlet onun salahiyetli ve adaletli haleflerinin elinde olmazsa, halk imkân ölçüsünde ve kısıtlı durumlarda devlet işleriyle ilgili olarak masuma en çok benzeyen kimseye müracaat etmelidir.

Şüphesiz toplumda her zaman şahsi, ailevi, içtimai meseleler üzerine ve mal, alış-veriş ve şirketler ile irtibatlı olarak ihtilaflar ve çekişmeler meydana gelmektedir. Örneğin, iki ortak, kendi payları üzerinde ihtilafa düşmekte, varisler bir miras hakkında tartışmakta veya karı-koca arasında sorunlar olmaktadır. Kuşkusuz bu meseleleri çözmek ve onları halletmek için halk devletin gücüne ihtiyaç duymakta ve halkın; ihtilafları ve çekişmelerinin incelemesi için kanuni bir makama müracaat etmesi gerekmektedir. Zalim ve zorbaların yönetimi döneminde hak yönetim mevcut değildir. "Yönetimin başında masum veya adaletli bir yönetici bulunmamaktaydı." bahanesiyle halk tağut yönetimine memnuniyet göstermemeli, yönetimin söylediği her şeyi yapmamalı ve bir çözüm düşünmelidir. Eğer özel ve kısıtlı durumlarda İslami doğru hükmü beyan ve icra edebilecek bir kimseye müracaat edebiliyorlarsa, ona müracaat etmeleri gerekir. Bu yüzden, masum imamlar böyle şartlar ve durumlar için yeni terminolojide "devlet içinde devlet" diye adlandırılan bir plan sunmuşlardır.

Devlet zorbaların ve ehil olmayan kimselerin elinde olduğu, onların topluma hâkimiyet kurduğu ve halkın ayaklanmak, onların zorba düzen-

lerini ortadan kaldırmak ve hak bir yönetimi kurmak için yeterli güç ve imkânlara sahip olmadığı zaman, halkın doğal olarak resmî ve kanunsal makamlara yöneltilen devlet meseleleri hakkında fakihlere ve her ne kadar masum olmasalar da, Ehlibeyt mektebinde yetişmiş, takva ve ilahî ilimlerde en yüksek derecede bulunan, ilmî ve ahlaki makamlarının diğerlerine oranla masumun makamına daha yakın olduğu kimselere müracaat etmeleri gerekir. İmkân ölçüsünde kendi devlet işlerinde hem ilmî açıdan İslami doğru hükümlerin delillerini sunup çıkarabilecek; hem de yargı ve hüküm vermede yeterli derecede yöneticiliğe sahip olacak, ayrıca ahlaki açıdan da takvanın en üst derecelerine sahip bulunacak, güvenilir ve sağlam bir fakihe müracaat etmeleri gerekmektedir.

Bu sözün ve “devlet içinde devlet teorisinin” manası, zorba devletin geniş egemenlik sahasında halkın özel alanlarda devlet sorunlarını kendilerine sevk etmeleri için küçük ve sınırlı devletlerin kurulmasıdır; bizim İslami kültürümüzde böyle bir yönetime “velayet-i mukayyede=kayıtlı velayet” denmektedir. Bu velayete hatta masumların zamanında bile fakihler sahipti. Onlar masumun izni ile özel durumlarda adalet isteyenler arasında yargıda bulunma, emretme ve sakındırma yetkisine sahiptiler. Gaybet zamanında da fakihler her dönemde, her ne kadar güç sahibi olmasalar da, yönetim teşkil etmeye güçleri yetmese de, sınırlı durumlardaki çekişmeleri, kavgaları, ihtilafları, zorunlu ve fıkhumızda kendisinden “umur-i hisbiyye” olarak tabir edilen ortada kalmış konuları irdeler ve onlar hakkındaki yargıda bulunurlardı. Şüphesiz “kayıtlı velayet”in hem şekil açısından hem de muhteva ve yetki genişliği açısından “fakihin mutlak velayeti” ile göz alıcı bir farkı bulunmaktadır.

Şia tarihi boyunca, “kayıtlı velayet” fakihler tarafından uygulanmış ve Ehlibeyt dostları tam bir güven ve itminan ile toplumsal işlerin, çekişmelerin ve ihtilafların bir bölümünü onlara sunmuş ve doğru çözüm yolunu onlardan istemiş, onlar da bunu en güzel biçimde çözmüşlerdir. Belki de bu tarihsel geçmiş ve bu velayetin tarih sürecinde somutlaşması hasebiyle, onun gerekliliği her dönem için hissedilmiş ve görüş sahibi kimseler tarafından hakkında daha az şüphe uyandırılmış ve onun karşısında önemli bir itiraz olmamıştır. Ama bunun mukabilinde, “fakihin mutlak velayeti”nin tarihsel köklü bir geçmişinin olmaması, onun geçmiş dönemlerde tahakkuk etmemesi ve meydana kötü düşünceli ve yabancı hayranlarına dar etmesi

ve onların meşru olmayan menfaatlerini engellemesi yüzünden, hakkında şüphe uyandırılmış ve alçakça bir saldırıya tabi tutulmuştur.

7- İmam Tarafından “Fakihin Mutlak Velayeti” Teorisinin Geliştirilmesi

İmam Mehdi'nin (a.s) gaybet döneminin başlamasından İran'da İslam Devrimi'nin gerçekleşmesine kadar gerekli şartlara haiz bir fakihin eliyle bir gün salih ve hak bir devletin kurulma ihtimali bir rüya ve hayal gibi görünüyordu. Hatta eğer otuz veya kırk yıl önce halkımıza “Bir gün fakih olan bir âlim tağut rejimini devirip tağutun yerine kendisi, devletin ve gücün başına geçecek.” diye söylenmiş olsaydı, hiç kimse buna inanmayacaktı. Böyle bir şey tasavvur bile edilmeyecekti. Bu, bir rüyadan öteye geçmeyecekti. Bu tıpkı bir şahsın araç ve gereçlerden yardım almaksızın, “Bir gün gelecek gökte uçacağız.” demesine benzemekteydi. Böyle bir olay ancak rüyada meydana gelebilir. Hiçbir zaman tahakkuk etmez ve somut olarak gerçekleşmez.

O dönemde eğer bir şahıs “Bir âlim, tağutun yerine ülkenin yönetimini ele alacak.” deseydi, halka bu gülünç gelecekti. Halk “Böyle bir şey mümkün müdür?” diye soracaktı. Zahmet ile hayatını ve geçimini sağlayan, evinde güvenliği olmayan, her an evini basıp tutuklamaları veya sürgün etmeleri yahut cezaevine atmaları ve işkence etmeleri mümkün olan bir adam, nasıl böyle bir gücü ortadan kaldırıp devlet kurabilir!

Her ne kadar geçmişte “velayet-i fakih” somut olarak uygulanmasa da ve ihtimali bile makul gözüküyorduysa da ilmî varsayımı mümkün olduğundan bazı büyük fakihler, “fakihin mutlak velayeti” teorisini ortaya atmışlardı. Onlar, şu konuyu incelediler: Eğer bir gün şartlar fakihin egemenliği için oluşursa ve bir fakih devlet başına geçerse, onun velayeti mutlak mıdır, yoksa kayıtlı/kısıtlı mıdır?

Takiye hâlinde oldukları, güç taşımadıkları, devlet konularına müdahale hakkının alındığı, fertlerin onlara gizlice müracaat edebildikleri, çekişme ve ihtilaf gibi bazı sorunlarını halletme ve aralarında yargıda bulunması için kendilerine götürdükleri masum Ehlibeyt İmamları'nın hazır olduğu dönemlerin aksine, aynı şekilde fakihlerin devletten uzaklaştırıldıkları ve devlet işlerine karışma imkânının kendilerinden alınmış olduğu dönemle-

rin tersine, eğer fakihin egemen olma şartları oluşursa, o güç kazanırsa ve devlet kurabilirse, velayeti uygulamada zorunlu işler ile yetinecek midir ve fikhî deyimiyle “umur-i hisbiyye” ile mi uğraşacaktır? Yoksa tağutun ve zalimlerin egemenliği dönemindeki kısıtlamaların ve bağların tümü ortadan kalkacak mıdır, İslam’ın siyasi felsefesi açısından fakihin gücünün uygulanması için özel bir kısıtlama olmayacak mı? O, devlet kurmada aynı masum imam gibi imkân sahibi midir? Masum imamın toplumu yönetme sahasında ve camianın genel önderliği alanında taşıdığı yetkilerin tümünü fakih de taşıyacak mıdır? İkinci şık “fakihin mutlak velayeti teorisi” başlığıyla sunulmuştur.

Büyüklerimiz arasında “fakihin mutlak velayeti” teorisine fikhî bir varsayım olarak değinmenin yanı sıra onu pratikte de uygulanabilir gören kimse, İmam Humeynî (r.a) idi. Yaklaşık kırk yıl önce derslerinde bir fakihin özel bir coğrafi alanda devlet kurabilme imkânının olduğuna işaret etti. Böyle bir durumda o, şer’î hâkimin bütün yetkilerini taşıyacaktır. Onun yetkileri hisbî ve zorunlu işlerle kısıtlı değildir. İslam toplumunun maslahatları gerektirdiği her yerde o, şeriatın ölçüleri ve İslami esaslar çerçevesinde velayetini uygulayabilir. O dönemde, İmam bu teoriyi dile getirdiği zaman, onun öğrencileri kendisine olan sevgi ve saygıdan dolayı onu kabul ettiler; ama böyle bir hadisenin meydana geleceğine kalpten inanmamaktaydılar. Sonra hareket başladı, devrim gerçekleşti, devletin ve İslami yönetimin sayesinde o teori pratize edildi.

O hâlde “velayet-i mutlaka-i fakih”in anlamı, İslami açıdan gerekli şartları taşıyan, ilim, takva ve toplumu yönetme yönünden masuma en çok benzeyen bir şahsın devlet teşkil edebilmesi durumunda toplumun işlerini düzenlemede masum imamın bütün yetkilerini bulundurmasıdır. Veliyy-i fakih, bu geniş yetkilere sahip olduğu zaman, kendi emri altında bulunan İslam devletinde şekil kazanan bütün genelge, kararname ve yasalar, sadece onun imzası ve izniyle meşruiyet kazanır. Başka hiç kimsenin direkt ve özel olarak ve onun izni olmaksızın ne yasama/kanun koyma hakkı ve ne de hükûmet kararnamelerini icra etme hakkı vardır. Devlet işleri onun onay ve izni ile resmîyet kazanır. Devlet sahasında fertler ya onun atamasıyla kanunları uygulamayla sorumlu kılınır veya belirlenmiş yasa ve yönetmelik esasınca seçildikleri takdirde veliyy-i fakihin atama ve izni olması şartıyla onların sorumlulukları resmîyet kazanır. Öyleyse ister yasa-

ları onaylama durumunda olsun isterse onları uygulama hâlinde veliyy-i fakihin izni alınmazsa, hiçbir girişimin resmiyet ve meşruiyeti yoktur.

İmam Humeynî (r.a) defalarca şöyle söylemiştir: **“Eğer bir devlet veliyy-i fakihin onay ve izni ile şekillenmezse, tağuttur.”** Bu sözün içeriği, ikiden çok devlet çeşidinin bulunmadığıdır. Biri hak olan devlet ve diğeri de tağut olan devlet. Hak olan devlet, başında veliyy-i fakihin bulunduğu, onun devlet iş ve konularının hepsine hâkim olduğu ve bütün işlerin kendisinin izin ve onayının ışığında meşruiyet kazandığı devlettir. Eğer böyle olmazsa, devlet batıl ve tağuttur. Kur’an’ın deyimiyle, *“Gerçeğin dışında sadece sapıklık vardır.”*¹

8- Ömer b. Hanzala Makbûlesinde Velayet-i Fakih’in Şekli

Fakih’in yetkilerinin genişliğinin, mukaddes şeriatın ölçü ve buyruklarıyla sınırlandığına ve onları geçmediğine yönelik söylenenler esasınca “velayet-i mutlaka-i fakih”e inanmanın şirki ve Allah dışındaki bir varlığı mutlak kabul etmeyi gerektirmediği aydınlanmış oldu. Tersine; masum Ehlibeyt İmamları’ndan nakledilen bazı hadislerin içeriğine göre, eğer bir kimse veliyy-i fakihin buyruk ve hükmüne uymazsa, müşriktir. Ömer b. Hanzala makbulesinde belirtildiğine göre dini, dünyevi ve miras konuları hakkında tartışan ve anlaşmazlık yaşayan olan iki Ehlibeyt dostuyla ilgili olarak onların yargıda bulunması, hükmetmesi, anlaşmazlık ve ihtilafı halletmesi için kimin yanına gitmelerine yönelik İmam Cafer Sadık’tan (a.s) bir soru sorulduğu vakit, İmam onları tağuta ve zalim yöneticiye müracaat etmekten sakındırıyor ve hadis ravilerine ve dinî konularda uzman ve mütehasıs olan kimselere müracaat etmelerini emrediyor. Ve ek olarak da şöyle buyuruyor:

Ben, onu (dinde fakih ve uzman olan kimseyi) size hâkim karar kıldım. Bizim hükmümüze göre yargıda bulunur ve biri ondan bunu kabul etmezse, o zaman o şahıs, Allah’ın hükmünü küçük saymış ve hafife almış, bizim hüküm ve buyruğumuzu reddetmiştir. Bizim hükmümüzü reddetmek, Allah’ın hükmü ve buyruğunu reddetmektir ve bu Allah’a şirk koşma derecesindedir.²

1- Yunus / 32

2- Vesailü’ş-Şia, c. 1, s. 34

Yukarıdaki hadise göre, eğer gerekli şartlara haiz bir fakih, devlet kurma veya devlet işleri konusunda girişimde bulunur da biri ona muhalefet eder ve onun söz ve buyruğunu reddederse, masum Ehlibeyt İmamları'na muhalefet etmiş gibi olur ve onlara muhalefet etmek, Allah'a şirk koşma hüküm ve derecesindedir. Ne var ki, bu şirk, tekvinî rubûbiyetteki şirk değildir, teşriî rubûbiyetteki şirktir.

Bunun açıklaması şudur: Tevhidin bölüm ve mertebeleri vardır:

- 1- Yaratmadaki tevhit; evreni yaratanın tek ve bir oluşuna inanmaktır.
- 2- Uluhiyet ve ubudiyetteki tevhid; rab ve mutlak kanun koyucu olan Allah dışında hiç kimsenin tapılmaya layık olmadığına inanmaktır.
- 3- Rubûbi tevhit ise iki bölüme ayrılmaktadır. Biri tekvinî rubûbiyet ve diğeri de teşriî rubûbiyettir.

Rubûbiyetteki tevhidin manası, varlık gerçeklerinde evrenin tedbir ve idaresinin yüce Allah'ın eliyle yapıldığını bilmemiz; ay ve güneşin dönmesinin, gündüz ve gecenin meydana gelmesinin, insan ve canlıların hayat ve ölümünün, mahluklar ile evrenin yıkıcı olay ve çarpışmalardan korunmasının Allah tarafından olduğuna, gökleri ve yeri O'nun koruduğuna inanmamızdır. Bu geniş evrenin her bir yerinde bir varlık meydana gelse, büyüse, ölse, doğsa ve her çeşit varlık eseri onda belirse, hepsi ilahî tedbir ve iradenin egemenliği altındadır ve hiçbir varlık, yüce Allah'ın rubûbiyet sahası dışında değildir.

"Teşriî rubûbiyet" sadece insanların irade ve seçme fiilleriyle irtibatlıdır. Diğer yaratıkların aksine insanların hareket, eser ve etkinlikleri kendi iradi ve seçme eylemlerine bağlıdır. Bu, Allah'ın doğru ve sahih yolu insana tanıtması, iyi ve kötüyü ona göstermesi ve insanın ferdî ve toplumsal hayatı için yasa ve kanun bırakması ve vazetmesinden ibarettir.

Tevhit ve onun bölümleri hakkında söylenenler baz alındığı takdirde, eğer bir kimse yaratılıştaki ve ubudiyetteki tevhidi ve tekvinî rubûbiyetteki tevhidi kabul eder; ama Allah'ın teşriî rubûbiyetini kabul etmezse, müşriktir. Nitekim şeytan böyle bir şirke duçar olmuştur. Şeytan, Allah'ı bir ve tek yaratan sıfatıyla tanıyordu ve aynı şekilde tekvinî rubûbiyete de inanıyordu. Bu yüzden şöyle dedi:

﴿قَالَ رَبِّ بِمَا أَغْوَيْتَنِي لَأُزَيِّنَنَّ لَهُمْ فِي الْأَرْضِ وَلَأُغْوِيَنَّهُمْ أَجْمَعِينَ﴾

Rabbim! “Beni saptırdığın için, andolsun ki yeryüzünde fenalıkları onlara güzel göstereceğim; halis kıldığın kulların istisna, onların hepsini saptıracağım.” dedi.¹

Görüldüğü gibi şeytan tekvinî rubûbiyete inanıyordu ve Allah'ı kendi rabbi biliyordu. Onun inanmadığı ve inkâr ettiği şey, teşriî rubûbiyet idi. Bu yüzden müşrik oldu. Yüce Allah masum imama itaat etmeyi farz saydığı zaman, bir kimse kabul etmezse ve itaat etmekten kaçınırsa, Allah'ın teşriî rubûbiyetini kabul etmemiş ve teşriî rubûbiyette şirke bulaşmış olur. Aynı şekilde eğer masum imam bir kimseyi atar, tayin eder ve ona itaat etmeyi diğerlerine farz kılarsa, bunu kabul etmeyen ve masum imama uymayan kimse, teşriî rubûbiyette şirke bulaşmış olur. O hâlde eğer İmam Cafer Sadık (a.s), “Veliyy-i fakihe muhalefet etmek, Allah'a şirk koşma derecesindedir.” diye buyuruyorsa, mübalağa etmemiş ve gerçeği söylemiştir. Elbette bu, yaratmadaki veya tekvinî rubûbiyetteki şirk değildir, şeytanın da bulaşmış olduğu teşriî rubûbiyetteki şirktir.

Yukarıda belirtilenler esasınca, İslam açısından İslam devletinin yapısının değişik mertebeleri vardır. Onun ideal mertebesi, Peygamber'in veya masum bir imamın devlet başında yer aldığı zaman gerçekleşir. Onun bir alttaki mertebesi, ilim, takva ve toplumu yönetme açısından masuma en çok benzeyen, gerekli şartlara haiz bir fakihe devletin devredilmesidir. Bu mertebeden daha aşağı olanı da mevcuttur; -nitekim fakihler kitaplarında onu fikhî bir varsayım sıfatıyla öne sürmüşlerdir- gerekli şartlara haiz bir fakih bulunmazsa veya halkın arasında olan fakih toplumu yönetme gücünden yoksun olursa, velayet ve devlet, adaletli olan müminlere devredilir. Çünkü toplum kendi başına bırakılamaz ve onlar için devlet teşkil edilmemesi diye bir şey söz konusu olamaz. Öyleyse masum bir imam hazır olduğu takdirde, onun devlet ve velayeti en ideal olanıdır ve eğer masum hazır olmazsa, masum imama en çok benzeyen bir fakih, devleti ele almalıdır. Böyle bir fakihin bulunmaması hâlinde ise, ilmi ve bilgisi bir fakih düzeyinde olmasa da adalet ve takvası halkın kendisine güveneceği düzeyde olan ve hükümlerin onun tarafından uygulanmasına memnuniyet gösterecekleri adalet sahibi bir mümin devleti ele almalıdır.

Elbette topluma önderlik etmenin ağır yükünü omuzlamaları için her zaman toplumumuzda rehberlik ve toplumu yönetme liyakatine sahip âlim ve büyüklerin bulunması ümidindeyiz. Nitekim yüce Allah bize başta bulundu ve toplumumuzu güzel bir şekilde yönetmesi için, değerli İmam'ın (Humeynî'nin) varlık nimetini bize armağan etti. Ondan sonra da o İmam'ın öğrencisi ve liyakatli halefi olan ve takvada, zühtte, siyasi bakışta, Müslümanların maslahatına riayet etmede, İslam toplumunu yönetmede ve diğer güzel sıfatlarda o değerli şahsa en çok benzeyen ve en yakın olan bir ferdi bize öngördü.

9- İslam Açısından Kuvvetler Ayrılığının İncelenmesi

Daha önce işaret ettiğimiz ve şimdi de ele almamızın yerinde olduğu diğer bir konu da, kuvvetlerin ve devletle ilgili sorumlulukların bölüşümüdür. Nitekim İslam açısından devletin, kendine özgü özelliklere sahip, bir topluma uygun özel bir şekil ve formu olmadığını biliyorsunuz. İslam açısından devlet hem az haneli, hacmi küçük bir topluma uygun olan bir yapı hem de bir milyarlık bir toplumun veya ondan da öteye dünya toplumunun bütün alanlarını kapsayacak derecede geniş ve açılımı olan bir yapı ve şekle sahip olabilir. Doğal olarak bir veya iki nefer devletin varlık felsefesinin göstergesi olan görev ve özel işlerin -özellikle çok nüfuslu toplumlarda- üstesinden gelemez.

İç emniyet, dış düşmanların karşısında savunma, ekonomik faaliyetleri denetleme, uluslararası işleri kontrol etme, uluslararası ilişkileri düzenleme ile ilgili konular, toplumun diğer ihtiyaçları ve hepsinden daha önemlisi, İslami şiarların pratize edilmesi, İslami hükümlerin uygulanmasının denetlenmesi tümüyle çok ağır sorumlulukları oluşturmaktadır; çaresiz olarak onların icra edilmesi için iş bölümü yapılmalıdır. Bu iş bölümü, iki eksende gerçekleşir. Biri yatay eksen ve diğeri de dikey eksenidir. Yani devletle ilgili faaliyetlerin her iki bölümü, bir üçgenin iki ayağını oluşturan, yol arasında birbirini kesmeyen ve neticede piramidin başında birbirlerine yetişen iki çizgide yer almaktadır. Daha sade bir tabirle, devlet için en güzel ve en kavratıcı benzetme, onun bir piramide benzetilmesidir; nitekim siyasi filozoflar, bu benzeşme nedeniyle devlet için "güç piramidi" terimini seçmişlerdir. Gücün piramidi, bir piramit görünümünde şekillenir; onun alt tabakasını oluşturan bir düzlemi bulunmakta ve değişik bir-

kaç görünüm ve yüzden oluşmaktadır ki kenarlarıyla üçgen şekli şekiller teşkil etmekte ve hepsi piramidin başında bir noktada sonlanmaktadır.

Devleti genel anlamıyla göz önünde bulundurduğumuz zaman, piramidin her bir yüzü, devletin görevlerinin bir bölümünü oluşturur. Montesquieu dönemi sonrasında devletle ilgili kuvvetlere yönelik hukuk ve siyaset felsefesinde gerçekleşen ve devlet kuvvetlerini yasama, yargı ve yürütme diye üçe ayıran bölüşüme göre, devletin bir yüz ve bölümünü yasama/kanun koyma, ikinci yüzünü yargı ve üçüncü yüzünü de yürütme teşkil eder. Devletle ilgili faaliyetlerin bir bölümü, genel ve cüzi kanun ve yasaların düzenlenmesinden, bir bölümü, çekişme ve anlaşmazlıkların halledilmesinden ve kanunları tatbik etmeden ve üçüncü bölümü de kanunları uygulama ve toplumu yönetmeden ibarettir.

10- Kuvvetlerin Birbirlerine Müdahale Etmesinin Zeminleri

Her ne kadar kuvvetler ve devletle ilgili faaliyetler için üçlü bölüşüm uygun ve yerinde olsa da bu üç bölüm arasında belirgin bir çizgi bulunmasının kolay bir iş olmadığı gözden kaçırılmamalıdır. Yani pratikte bizim genel olarak yasa ve kanunları vazetmeyi, düzenlemeyi ve genelgeleri tavsiye etmeyi icra bölümünden ayırt etmemiz ve yürütme organına hiçbir düzeyde genelge ve yasaları tasvip etme izni vermememiz mümkün değildir. Bugün demokratik düzene sahip olan ve kuvvetler ayrılığını kabul etmiş bütün ülkelerde ister istemez yasama ve yürütme arasında bir düzeyde karışıklık mevcuttur. Kuvvetlerin ve sorumlulukların karışmasının ve birbirine müdahale etmesinin en açık şekli, parlamenter sistemlerde görülmektedir. Demokratik düzenler, parlamenter sistem ve başbakanlık sistemi diye iki kısma ayrılmaktadır:

1- Parlamenter düzen ve sistem, kuvvetlerin birliği temeli üzerine kurulur; yani bütün kuvvetler parlamentoda merkezileşir. Seçimlere katılan değişik partilerin adayları arasından halkın oylarıyla parlamento üyeleri seçildikten ve parlamento şekil kazandıktan sonra, icrai yüksek sıralı makamlar, başbakan ve kabinedeki bakanlar, mevcut parlamento üyeleri arasından seçilir. Zorunlu olarak yüksek icrai mesuller, parlamentonun da üyesidirler. Bu düzende parlamento, bakanlara icrai organları yönlendirme gücü verir ve parlamento kabine veya bakanlar kurulunu azledilebilir.

2- Başbakanlık düzen ve sistemi, kuvvetler ayrılığı ilkesi temeli üzerinde şekillenmiştir. Bu düzende cumhurbaşkanı ve yürütme organı başkanı, kongre tarafından seçilir, bakanlar da direkt olarak cumhurbaşkanı tarafından belirlenir ve yasama organı onları azledemez. Bunun mukabilinde yargı organı da özgür ve yürütme organından ayrıdır. Bu sistemde kongrede üyelik taşımayla bakanlar kurulunda üyelik taşımak arasında zatî bir ihtilaf mevcuttur ve bir arada olmaları mümkün değildir. Yani cumhurbaşkanı, meclis üyeleri arasından bakan seçemez; bakanın üyelik makam ve sıfatını bırakması koşuluyla bu mümkündür.

Cumhurbaşkanının direkt olarak halk aracılığıyla seçildiği başkanlık sistemlerinde de bir çeşit kuvvetlerin birbirlerine müdahalesi müşahade edilmekte, yasa ve kararnamelerin bir bölümünün düzenlenmesi, bakanlar kurulunun yükümlülüğüne bırakılmaktadır. Bugün ülkemizde bir kısım toplumsal, ekonomik ve diğer faaliyetlerin yapılması için hükûmet heyetinin kararnamesi yeterlidir. Yani hükûmet heyeti toplantı yapmakta, danışma ve müşavereden sonra karar almakta ve bizzat kendisi onu uygulamayı üstlenmektedir. O hâlde hükûmete bazı durumlarda bir dizi kararnameleri düzenleme ve tasvip etme izni verilmiştir.

Bunun karşısında parlamentonun görevi kanun çıkarma ve yasaları tasvip etmekle birlikte bazı durumlarda özel icrai işler de görmektedir. Örneğin dış devletlerle anlaşma yapmak, icrai bir konu olmasına ve kaide gereğince direkt olarak hükûmetin onunla ilgilenmesi gerekmesine rağmen, bu konunun önemli ve hayati bir mesele olması, bütün tedbir yönlerine riayet edilmesi, su istimallerin engellenmesi ve gerekli etütlerin yapılması nedeniyle böyle anlaşmaların konusu hükûmet heyetinde konuşulduktan ve gerekli etütler ve bilirkişi görüşleri yerine getirildikten sonra o anlaşmalar yasama meclisinde tartışılır ve üyelerin tasvip ve teyit etmesinden sonra yürürlüğe girer.

Özetle, kuvvetler ayrılığı teorisi, üç kuvvetin -yasama, yargı ve yürütme- birbirlerinden bağımsız hareket etmesini gerektirmektedir. Ancak dünyadaki değişik düzenlerde bazı durumlarda kuvvetler arasında karışmalar ve müdahaleler meydana gelmektedir. Kuvvetler ayrılığı ne kadar daha çok gerçekleşir ve kuvvetler ne kadar daha fazla bir bağımsızlığa sahip olursa, kuvvetlerin birbirlerinin işlerine müdahale etme ve güçten kötü istifadede bulunma oranı daha da azalacaktır.

Otuz Birinci Oturum

KUVVETLER AYRILIĞI TEORİSİNİN TAHLİL VE ELEŞTİRİSİ

1- Önceki Konunun Özeti

Geçen oturumlarda belirttiğimiz üzere, İslam devletinin değişik hedef ve görevleri vardır ve gerçekte İslam devletinin varlık felsefesi de burada şekillenmektedir. İslam devletinin üstlenmiş olduğu görev ve hedefler, İslami düzen için özel yetkiler gerektirmektedir; böylece söz konusu yetkilerin sayesinde o görevlerin yerine getirilmesi hedeflenmektedir. Her devletin özellikle de İslam devletinin taşıdığı sorumluluk ve özel işler dikkate alınarak, bir çeşit iş bölümü yapılmaktadır ve onun ölçüsü, uzmanlık, liyakat ve fertlerin üstlenmiş olduğu sorumluluk şeklidir. Kuşkusuz bu iş bölümü ve kuvvetlerin taksimi zorunlu ve kaçınılmaz bir konudur. Çünkü eğer bir ilçe gibi sınırlı bir alanda devletin kurulması kararlaştırılıyorsa, iş bölümü o kadar zorunluluk arz etmezdi. Ama İslam devleti projesinin bölgesel ve sayısal bir kısıtlılığının olmayışı göz önünde bulundurulduğunda, kuvvetlerin taksimi zorunlu olmaktadır.

İslam'ın teori ve mesajının bütün mekân ve zamanlar için oluşuna dikkat edilirse, İslam devleti için çizilen proje de evrensel ve ebedi olacak ve özel bir bölgeye ve özel bir çağa özgü olmayacaktır. Bu arada, bu proje için değişik zamansal ve mekânsal şartlarda uygulanabilecek ve icra edilebilecek bir çerçeve seçilmiştir; kuşkusuz sorumluluk ve kuvvetlerin dağılımı o çerçeveye uymaktadır.

2- Kuvvetler Ayrılığı Teorisinin Tarihî Şekillenme Süreci

Önceki oturumda söylediğimiz gibi, devlet düzen ve mekanizmasını değişik yüz ve görünümlerden oluşmuş bir piramit gibi tasavvur etmek

mümkündür; bu görünümün kapsam ve sayısı bir ölçüye kadar uzlaşmaya tabidir. Devletin piramitsel tasvirinin çok eski bir geçmişi vardır. Bu esas uyarınca, eskiden beri ve antik Yunan filozofları arasında ve Aristo tarafından devlet için üç görünüm çiziliyordu. Devletin bir görünümü, toplumun akıl etme gücü konumunda bulunan kimselere özgüydü. Yasama kuvveti olarak günümüzde adlandırılan bu bölüm, düşünsel ve akli çabalar ve kendi düşünme güçlerini kullanma ile düzen için gerekli yasaları tasvip eden kimselerden oluşuyordu. Aristo'nun kelimelerinde de geçen ve yürütme ve yargı ile uyuşan devletin diğer görünümü, birinci olarak toplumun hâkim ve yöneticilerinden ve ikinci olarak da yargı işlerini üstlenmiş kimselerden ibaretti.

Son çağlarda, Batılı siyasi filozoflar, devlet mekanizmasının üç yönlü olduğuna eğilim kaydettiler ve sonuçta Montesquieu, kuvvetler ayrılığı teorisi esasınca, devlet için yasama, yargı ve yürütme olmak üzere üç kuvvet saydı ve bu hedefe yönelik "Kanunların Ruhu" kitabını yazdı ve onda her bir kuvvetin yapı ve çerçevesiyle ilgili olarak ayrıntılı şekilde açıklamada bulundu. Montesquieu'nun bilimsel çabası ve yeni görüşleri, kuvvetler ayrılığı teorisinin onun zamanından itibaren meşhur olmasına neden oldu; öyle ki bazıları onu bu teorisin kurucusu olarak bilmektedir. Bugün birçok ülkenin ve ülkemizin anayasası, kuvvetler ayrılığı teorisine göre şekillenmiştir ve üçlü kuvvetlerin birbirlerinden ayrı istiklali, demokrasinin ilkelerinden biri olarak sayılmaktadır. Uluslararası gelenekte yasama, yargı ve yürütme organlarının birbirlerinden ayrı oldukları ve birbirlerine hâkim olmadıkları ülkelerin demokrat ülke olarak kabul gördükleri mülahaza edilmektedir.

3- Kuvvetler Ayrılığına Yönelik Delillerin Gözden Geçirilmesi

1- Devlet mekanizmasının üstlenmiş olduğu görev ve sorumluluklar, çeşitlilik ve karmaşıklığa sahiptir; onların her birine eğilmek ilim ve bilgi genişliği, tecrübe ve uzmanlık gerektirmektedir. Bu yüzden de bir ferdin yalnız başına onların üstesinden gelmesi beklenemez. Devlet mekanizmasındaki bölümlerin çeşitlilik ve karmaşıklığı, iş bölümünü ve güç dağılımını gerektirmektedir. Devlet düzeninde yapılan faaliyetler, çeşitlilik taşıdıkları ve bir şekilde birbirleriyle zıtlıkları ve ihtilafları olduğu za-

man, yönetici ve işçilerin her bir bölümünün, güç piramidinin özel bir yön ve özel bir görünümünde yer almaları zorunluluk arz eder. Bu esas uyarınca devlet mekanizması için kuvvetler ayrılığı teorisi ve üçlü bölüşüm şekil kazanır; devlet düzeninde onun ışığında yapılan iş ve faaliyetler, üç ana bölümde yer almakta ve bu faaliyetlerin geneli ise yürütmenin kapsamında olmaktadır. Savaş ve savunma konularının yönetilmesi, toplumdaki mahrumlara yardım etme, eğitim, öğretim, sağlık, tedavi ve diğer yönetim mekanizması, yürütme organının denetimi altındaki öğelerden sayılmaktadır. Gerçekte, yargı organı, sadece yargısal konularla ilgilenmektedir. Yasama organının özel işlevi, sadece kanun koymaktır. Diğer özel işlevler, toplumun ve ülkenin diğer ihtiyaçlarıyla ilgilenmek, yürütme organının görevlerindendir.

Yürütme organının genişliği ve hacminin büyüklüğü göz önünde bulundurulduğunda, şöyle söylenebilir: Yürütme organı, bir kuvvet olması sebebiyle, yargı ve yasama kuvvetlerinin yanında yer almaktadır. Yoksa güç piramidinin sadece bir boyutunu oluşturmamaktadır. Aksine yürütme organının uhdesinde olan sorumluluk çeşitleri ve görevlerine dikkat edildiği takdirde, onun birden fazla bir yüz ve görünümü olması gerekir. En azından, kuvvetler ayrımının güç piramidi oluşumunda, her biri bir boyuta has kılınsa dahi, bu piramitte yürütme organının kapsam ve genişliği daha fazladır ve her bir bakanlık, o yüzeyde ayrı bir kısmı oluşturmaktadır.

Her hâliyle, devlet sorumluluklarının çeşitliliği nedeniyle, devlet kuvvetleri için bir üçlü bölüşüm göz önünde bulundurulmuştur. Yaklaşık olarak dünyanın tamamında bu bölüşüm kabul edilmiş ve hemen hemen bir mutabakata varılmıştır. Bu açıdan bu dağılımda bir münakaşa ve sürtüşme söz konusu değildir.

Geriye kalan söz şudur: Devlet düzeninde sorumlulukların çeşitliliği, kuvvetlerin bölüşümü ve istiklali için yeterli olabilir mi? Cevap şudur: Sorumlulukların çeşitliliği, sadece kuvvetlerin ayrılığının ve istiklalinin bir açıklayıcısı olabilir ve asla kuvvetlerin ayrılığının tam bir nedeni olarak değerlendirilemez. Örneğin, biz yürütme organına baktığımız vakit, birbirleriyle o kadar ilişkileri olmayan savunma, savaş ve sağlık konuları gibi değişik sorumlulukları gözlemleyebiliyoruz. Bununla birlikte bunların tümü, yürütme organının denetimi altında sayılmaktadır. Eğer sorumlulukların ve

bölümlerin çeşitliliği, kuvvetlerin çokluğuna sebep olsaydı, her birisinin özel bir sorumluluğu üstleneceği onlarca kuvvetin olması gerekirdi.

2- Belki de Montesquieu'yu kuvvetler ayrılığı teorisini sunmaya mecbur kılan en önemli delil şudur: Beşer, kendi doğa ve organizmasında sulta ve istibdada eğilim taşımaktadır. Eğer üçlü kuvvetler, bir şahsın veya bir grubun inisiyatifinde olursa, istibdat ve güçten su istifade etmek için tam bir ortam hazırlanmış olur. Çünkü bu durumda bir mekanizma hem yasama-yı hem adalet ve yargıyı hem de kanunları uygulamayı üstlenmiş olacaktır. Doğal olarak kendi menfaati doğrultusunda olan kanunları vazedecek, menfaatlerinin temin edileceği şekilde yargıda bulunacaktır. Aynı şekilde yürütme organı da inisiyatifinde olacak ve muhtemel bir suistimal için gerekli ortam sağlanmış olacaktır. Bu konuya dikkat etmekle gücü kontrol etmek, zorbalık ile mücadele etmek ve suistimali engellemek için kuvvetlerin birbirinden ayrılmasının kaçınılmaz olduğunu öğrenmiş olduk.

Kuvvetlerin birbirinden ayrılmalari ve özerk olmaları durumunda, özellikle yürütme organının suistimalinin önünün alındığını gördük. Çünkü yargı organı tam anlamıyla bağımsız olduğu, herkesin kanunlar önünde eşit bulunduğu, hiç kimsenin cezalandırmadan istisna tutulmadığı ve herkesin yargı organı önünde cevap vermeyle yükümlü olduğu bir durumda, hatta ülkenin en yüksek icrai yöneticilerini bile mahkemeye getirme ve kanunları çiğneme durumunda onları yargılama ve cezalandırma imkânı, yargı organı için sağlanmış olacaktır. Aynı şekilde eğer yasama organı, bazı durumlarda anayasadan ve İslam kanunlarından saparsa, yargı organı takip etme imkânı bulacaktır. Aynı şekilde yasama organı, bağımsız olduğu zaman, yasa çıkarma sürecinde yargı ve yürütme organları tarafından yöneltlen baskıların etkisi altında kalmayacak, meclis üyeleri, yasa ve kanunları tasvip ederken düşünsel bağımsızlığa sahip olacak, diğer kuvvetlerin etkisi ve direktifi altında olmayacak ve başkalarına bağıllık hissi duymayacaktır.

4- Sınırlamanın ve Kuvvetlerin Tam Ayrılığının İmkânsızlığı

Siyaset felsefesi teorisyenleri, gerçek demokrasinin uygulanmasını, kuvvetlerin bağımsızlığı ve ayrılığı şartına bağlamaktadır. Bu kuvvetler ayrılığı hem pratik alanda ve hem de teorik alanda gerçekleşmelidir. Bir düzen, kuvvetler ayrılığı esasınca planlanmış olabilir; bu da devlet mekanizması-

nın o üçlü kuvveti, tam anlamıyla birbirinden bağımsızdır ve birbirlerinin etkisi altında kalmamakta ve birbirlerine sızmamaktadır, diye bir izlenim bırakmakla birlikte, pratikte bazı nedenlerden ötürü, bazı kuvvetler, diğer kuvvetlerin alanlarına müdahale edebilir, üstünlük kurmaya ve egemenlik sağlamaya yeltenebilir.

Demokrasi adı altında şekillenmiş düzen ve devletler hakkında bir araştırma ve incelemede bulunursak, kuvvetlerin tam anlamıyla bağımsız olduğu, yargı ve yasama kuvvetlerinin bir şekilde yürütme organının tesiri ve etkisi altında olmadığı bir devletin nadir olarak bulunacağını göreceğiz. Doğal olarak genel bütçe ve imkânlar yürütme organının inisiyatifinde olduğu ve seçimler yürütme organı tarafından yapıldığı ve desteklendiği zaman, değişik partilerin katıldığı seçimde onun rakiplerine üstünlük sağlayarak olduğu gibi gücü ele geçirme ihtimali mevcuttur. Gücü ele geçirdikten sonra, pratik düzlemde diğer kuvvetler de onun inisiyatifi altına girecektir. Bu yüzden, biz, değişik ülkelerde yürütme organı ve hükûmet çalışanlarının bazen açık, bazen de gizlice diğer kuvvetlere müdahale ettiklerini ve onlar üzerinde baskı kurduklarını görmekteyiz. Özellikle parlamenter sisteme sahip olan ve yürütme organının parlamento üyeleri arasından ve onlar aracılığıyla seçildiği yani meclis üyelerinin doğrudan halk tarafından seçildiği ve sonra meclis üyelerinin oy çokluğuyla kendi aralarından hükûmet çalışanlarını ve bakanları seçtikleri ülkelerde bu görülmektedir. Aynı şekilde halkın direkt olarak cumhurbaşkanını seçtiği ve icrai gücün tam anlamıyla cumhurbaşkanının yetkisinde yer aldığı başkanlık sistemlerinde de yürütme organı, yasama ve yargı organlarına etki ve müdahale etmektedir; özellikle birçok ülkenin anayasasında cumhurbaşkanının bazı durumlarda veto ile parlamento ve hükûmet heyetinin tasvip etmiş olduğu yasa ve genelgeleri etkisiz bırakma hakkına sahip olduğuna dikkat edilmelidir. Bu, yasama organının gerektiği şekilde görüşünü yürütme organına dayatmadığının ve onu kontrol edemediğinin göstergesidir. Yasama hakkına sahip olan meclis üyeleri, oturmakta ve tartışma ve diyalogdan sonra oy çokluğuyla bir kanunu tasvip etmektedir. Ama anayasanın, bazı durumlarda yürütme organının başkanına veto hakkı vermesi, meclisin tasvip etmiş olduğu yasayı etkisiz kılmaktadır.

Ben pratikte üç kuvvetin birbirlerinden bağımsız olduğu, birbirlerinin etkisi ve tesiri altında olmadıkları ve bir şekilde kuvvetlerin birbirlerine

müdahale etmedikleri bir ülke tanımıyorum. Özellikle yürütme organının diğer kuvvetlere etkisi fazladır ve bu yüzden anayasada sadece kuvvetlerin bağımsızlığının adı geçmektedir. Gerçekte kuvvetlerin ayrılığı ve bağımsızlığı mevcut değildir ve yürütme organı, diğer kuvvetlere oranla daha hâkim durumdadır.

Kuvvetlerin birbirlerine müdahalesini göz önünde bulundurarak, üçlü kuvvetlerin sorumlulukları arasında sabit bir sınır ve hareket sahası, yasama mahiyetine sahip konuları yürütme sahasından ve yürütme mahiyetine sahip konuları yasamadan ayrı tutma, düşünülmesi gereken bir mevzudur. Biz ülkemize ve diğer ülkelere baktığımızda yasama mahiyeti olan bazı konu ve sorumlulukların hükûmetin yükümlülüğüne bırakıldığını görüyoruz. Örneğin anayasa çerçevesine göre hükûmet heyeti, bazı kararnameleri tasvip etmekte ve kanun şeklinde icra etmektedir. Elbette o tasvip edilmiş kararnameleri yasama organının başkanının da teyit etmesi ve imzalaması lazımdır. Ama bazen kararnamelerin meclise duyurulması yeterli olmaktadır. Bazı yönetim sistemlerinde meclis başkanının teyit etmesi veya meclise ilan edilmesi bile gerekli değildir. Hükûmet heyetinde kararname ve genelgelerin salt tasvip edilmesiyle, onlar kanuni bir statü kazanmakta ve uygulamaya geçirilmektedir. Ancak meclis başkanının imza ve onayının muteber sayılmış olduğu durumlarda bile, o imza ve onayın önemli bir etkisi yoktur, protokol özelliği vardır. Pratik bazda hükûmet heyeti neyi tasvip ederse, meclis başkanı onu onaylayacaktır. Artı; eğer meclis başkanının imzasının protokol özelliği taşımadığını farz edersek, acaba meclis başkanının imzasıyla birlikte o genelgelerin meclis üyeleri tarafından mı onaylandığı sanılmaktadır?

Her hâliyle, bazı konular ve sorumluluklar her ne kadar yasama niteliği taşısa da onaylanması ve düzenlenmesi yasama meclisinin yükümlülüğüne bırakılırsa, acilliği açısından ve hızlı bir şekilde uygulamaya geçirilmesi gerektiğinden, ülkenin icrai işlerinde durgunluk oluşacaktır. Bu yüzden anayasa, hükûmet heyetine onları tasvip etme yetkisini vermiştir. Öte taraftan, bazı sorumluluklar her ne kadar icrai niteliğe sahip olsalar da taşıdıkları önem ve hayati rol nedeniyle anayasa, onların icra edilmesini yasama organının teyit ve tasvip etmesi şartına bağlı kılmıştır. Örneğin, uluslararası anlaşmalar, kararnameler, savunma, ekonomi ve yer altı madenlerinin yabancı şirketlere devredilmesi konuları her ne kadar icrai

nitelik taşısa da anayasaya göre yasama organının teyit ve onayını almalıdır. Bizim kastımız, düşünsel ve teorik açıdan yasama organının görevlerinin tam olarak yürütme organından ayrılmasının doğru ve mantıklı bir iş olmadığıdır.

Buna ek olarak, devlet düzenlerinde parlamentonun ve yasama meclisinin dışında birbirleriyle paralel hâlde bulunan ve bir şekilde yasama görevini üstlenmiş başka meclis ve şûralar da bulunmaktadır. Örneğin ülkemizde “Yüksek Kültürel Devrim Şûrası”, kanun olarak addedilen kararnameleri tasvip etmektedir. O kanunların yapısı, onların İslami Şûra Meclisi’nde meclis üyeleri tarafından onaylanmasını gerektirmektedir. Ama kültürel konuların düzenimiz için taşıdığı önem ve kültürel politikaların ve yöntemlerin düzenlenmesinde gerekli uzmanlıklara sahip olmanın gereği nedeniyle, genel kültür konularında yasama işlemi, bu alanda daha fazla uzmanlık taşıyan kimselerin yetkisine bırakılmıştır. Aynı şekilde yürütme organının bir parçası sayılan, kanunun uygulayıcıları sıfatıyla karar alan ve yasama özelliği taşımayan uzmanca yaklaşım sahibi başka organlar da mevcuttur. Örneğin, “Yüksek Millî Güvenlik Şûrası” ve “Yüksek Ekonomi Şûrası”, ilgili alanlarda başkalarına oranla daha fazla bir yetenek ve derin görüşlülüğe sahip olan, önemli ve stratejik konuların incelenmesi, araştırılması ve tespit edilmesinde ve ülkenin genel-önemli kararlarının alınmasında dikkat ve özen ile hareket eden uzmanlardan teşkil olmuştur.

Belirttiğimiz nedenlerle, gerçekten üçlü kuvvetlerin birbirlerinden tam ve mutlak olarak ayrılmasının özellikle yürütme organının görev ve özel işlevlerinin yasama organından ayrılmasının hem teorik açıdan zor bir iş olduğu ve hem de pratik açıdan gerçekçi olmadığı aydınlanmış oldu. Reallitede meydana gelen şey, kuvvetlerin birbirlerine müdahalesi ve özellikle birçok ülkede yürütme organının açık ve gizli şekilde yasama ve yargı organlarına karışmasıdır. Bu yüzden, kuvvetlerin müdahale ve karışmasının kısıtlı olması ve kontrol edilmesi için bir çeşit anlaşma ve uzlaşmanın sağlanması gereklidir.

5- Uyumu Sağlayan ve Kuvvetleri Denetleyen Bir Organın Zorunluluğu

Diğer bir mesele ise şudur: Eğer gerçekten üç kuvvetin tam ve mutlak olarak ayrılığı mümkün olursa, diğer iki kuvvet ile hiçbir organik irtibatı

olmayan yasama adında bağımsız bir organ, aynı şekilde yürütme adında tam anlamıyla bağımsız bir organ ve yargı adında başka bir bağımsız organ olsa ve teorik ve pratik açıdan bu bölüşümün önünde bir problem olmasa bile, ülke yönetiminde maslahatı gözetme açısından başka ciddi bir sorun ile karşılaşacağız; o da, devlet nizamında kargaşanın ve bir çeşit kaç başlılığın meydana gelmesidir. Ülkede sanki üç devletin yönetiminin olması, her birinin işlerin bir bölümünü idare etmesi ve faaliyet alanlarının birbirleriyle hiçbir irtibatı olmayışı gibi bir durum oluşacaktır.

Bir taraftan devlet faaliyetlerinin çeşitliliği, güçlülüğü ve genişliği, bir şekilde güç dağılımının oluşu, devlet mekanizması için değişik suretleri göz önünde bulundurmaya, özel işlevler ve görevlerin farklılığı esas alınarak güç piramidi için üç veya daha fazla suretlerin oluşturulmasını gerektirmektedir. Neticede devlet piramidi, üçlü veya beşli bir şekil oluşuracaktır ve bu, devlette değişik kuvvetlerin varlığının göstergesidir. Öte taraftan bir milletin ve toplum düzeninin birliğinin korunması, birlik mihverini ve devlet düzeninde bir uyuşmayı gerektirmektedir. Böylece o mihver esasınca, tüm düzenin birliği ve kuvvetler arasında uyuşma korunmuş olacak ve aynı şekilde kuvvetlerin hareketi denetlenecektir.

O hâlde biz İslami devlet için iki çeşit maslahat düşüncesiyle karşı karşıyayız: Bunun ilki kuvvetlerin taksim edilmesi ve sorumlulukların dağılımıdır. Çünkü devlet faaliyetleri, birçok çeşitliliğe ve bir nevi zıtlığa sahiptir. Faaliyetlerin değişik bölümlerini ve devletle ilgili kısımları uzmanca inceleyebilecek ve uygulayabilecek uzmanlar oldukça azdır ve belki de böyle fertler yoktur. Öyleyse kuvvetlerin bölüşümü gerçekleşmeli ve her bir bölümün sorumluluğu, o alandaki uzmanlara devredilmelidir. Diğer ise toplumun bir mihver ve birliğe ihtiyaç duymasıdır. Çünkü kuvvetler arasında ihtilaf ve çekişme meydana gelebilir ve bu esas uyarınca, üçlü kuvvetler arasında taşıdığı yüksek konum nedeniyle kuvvetler arasındaki ihtilaf, çekişme ve çarpışmayı ortadan kaldıracak ve öte yandan toplumda birlik mihveri rolünü ifa edebilecek uyum sağlayıcı ve güçlü bir organın var olması zorunluluk arz etmektedir. Çünkü bağımsız olarak üç kuvvetin hükmettiği bir toplum, tek bir toplum telakki edilemez. İster istemez dağınıklık ve birkaç başlılık doğacaktır. Yukarıdaki sorunun çözümü, kuvvetler arasında birliğin sağlanması, çekişme ve ihtilafların ortadan kaldırılması ve bütüncül bilgeliklerin uygulanması için, siyaset

filozofları, şu an kendilerine değinmenin fırsatı olmadığı bazı yol ve yöntemler önermişlerdir ve biz sadece İslam'ın sunmuş olduğu çözüm yoluna işaret ediyoruz.

6- Velayet-i Fakih Toplumun ve Düzenin Birlik ve Vahdetinin Mihveridir

Geçen oturumlarda İslam devletinin şekilleri ve onun değersel aşamaları hakkında belirtilenler ve bazı İslam devlet şekillerinin ideal düzeyde bulunduğuna, bazılarının da daha alt düzeyde yer aldığına değinilmişti. Ve ideal şeklin gerçekleşme imkânı olmadığı durumlarda daha alt düzeydeki yapının devreye gireceğine dair şeyler söylenmişti. Şimdi bunları dikkate alarak diyoruz ki; yukarıdaki sorunun halli için en güzel çözüm şeklini İslam bize sunmuştur. İdeal İslami devlet şeklinde masum bir şahsiyet, güç piramidinin başında yer alır. Doğal olarak böyle bir şahıs güç piramidinin başına geçtiği vakit, toplumun birliğinin mihveri ve değişik kuvvetlerin uyumunu sağlayan bir unsur olacak ve kuvvetler arasındaki çekişme, ihtilaf ve uyuşmazlıkları taşıdığı güç konumuyla halledecektir. Buna ek olarak, o her çeşit bencillik, menfaatperestlik ve tarafgirlikten yoksundur. Çünkü o masumdur ve ilahî olmayan istek ve etkenlerin tesiri altında kalmamaktadır. (Elbette önceden belirttiğimiz gibi, İslam devletinin ideal şekli, sadece masum imamın hazır olduğu vakit gerçekleşebilir.)

Aynı şekilde, İslam devletinin ikinci şekli ve bir alttaki aşamasında masum imama en çok benzeyen ve gerekli şartları taşımakla birlikte takva ve adalet açısından masumdan sonra en yüksek dereceye haiz kimse, güç piramidinin başına geçer. Veliyy-i fakih sıfatıyla tanınan böyle bir şahsiyet, toplumun ve devletin mihveri, kuvvetlerin uyum sağlayıcısı ve çalışanların hareketlerinin denetleyicisi olacak ve devletle ilgili genel yönlendirmeler ve genel stratejiler onun tarafından geliştirilecektir.

Güç sahiplerinin güçlerini kötüye kullanmamaları için Montesquieu ve diğerleri, kuvvetler ayrılığı teorisini önerdi ve bu kabul gördü. Bunun bir ölçüye kadar işlevi mevcuttur. Ancak bu çözüm, asıl sorunu halletmemektedir. Eğer gerçekte devlet işlerini üstlenen bu üç sac ayağı konumundaki yetkililer, yeterli derecede takva ve ahlaki salahiyyete sahip olmazlarsa, güçler taksim edildiğinde, toplum ile devletin bozuklukları da üçe bölünecek ve üç kısımda yer alacaktır. Bu durumda eğer yürütme organının

bozulma hacminin azaldığını görüyorsak, bu yürütme organının kısıtlanması ve sadece gücün bir bölümünü oluşturması nedeniyledir. O hâlde devletin bozulması azaldı, diye sevinmememiz gerekir. Çünkü bozuklukların bir bölümü yargıya, bir bölümü de yasamaya geçmiştir. Bunların her ikisi de genelde yürütme organının etkisi altında olduğundan, onlarda da bozukluk ve kanunsuzluklar meydana gelecektir.

Bundan dolayı, bozuklukları ve bir kuvvetin diğer bir kuvvete müdahalesini engellemek için var olan tek asıl yol, takva ve ahlaki liyakatlere daha fazla önem vermemizdir. Toplumsal sorumlulukların her mertebesinde yer alan bir yönetici ve çalışan, üstlendiği makamın önem ve konumuna göre daha fazla takvaya sahip olmalıdır. Doğal olarak güç piramidinin başında bulunan kimse de halkın, çalışanların ve yöneticilerin en takvalısı olmalıdır (yöneticilik ve kanunları tanıma açısından önde olmasının gereği gibi). Bu esas uyarınca, İslami düzende kuvvetlerin dağılmasını ve bozuklukları engellemek, kuvvetler arasındaki çekişme ve ihtilafları kaldırmak ve aynı şekilde toplumun birliğinin ve vahdetinin korunması için, rehberliğe yönelik öngörülmüş özel şartlara ek olarak, rehberin takva ve adalet açısından diğer çalışanlardan daha üstün olmasına vurguda bulunulmuştur. Böylece halk adalet ve yüksek dereceli takvasına güvenerek onun ekseninde toplanacak ve onu sorunlarını çözen merci bileceklerdir. Bu durumda eğer üçlü kuvvetlerde eksiklik ve noksanlıklar meydana gelecek olursa, yüce rehberlik makamının inayet ve dikkatiyle işler yoluna girecek ve toplumun sorunları yavaş yavaş ortadan kalkacaktır. Nitekim ülkemizde yirmi yıl boyunca İslam devletinin varlığında rehberlik makamının çözümleyici, belirleyici ve mutluluk yaratan rolüne tanık olduk ve olmaktayız.

Otuz İkinci Oturum

İSLAMİ SİSTEMİN İNANÇSAL KONUMUNUN AÇIKLANMA GEREĞİ

1- İslam Devleti Tezini Tanımanın Değişik Aşamaları

Önceki konularda İslam'ın devlet düzenindeki yapısının bir bölümünü açıkladık ve İslam'ın devlet mekanizmasının, birkaç görünümlü bir piramit gibi olduğunu ve o piramidin başında doğrudan ya da dolaylı olarak yüce Allah tarafından atanan bir ferdin bulunduğunu söyledik. Bu görüş, siyaset felsefesinde bir teori olarak dile getirilebilir. Ama bu teorinin gerçekten de İslam'ın görüşü ve devlet ile İslam toplumunun genel yönetimi hakkında sunulabilecek en iyi tez olduğunun ispatlanması, bilimsel ve ayrıntılı bir inceleme ve araştırmaya gerek duymaktadır. Doğal olarak bu doğrultuda, bilimsel geniş çaplı araştırmalardan ve gerekli etütlerden sonra uzman ve fakihlerin cevaplaması gereken birçok soru bulunmaktadır. Üç düzeyde bu sorulara cevap verilebilir:

a) Yüzeysel Tanıma

1- Bazen fertler, kendi görev ve ödevlerini tanımak için bilimsel ölçülere göre cevap vermesi ve kendilerinin görevlerini belirleyebilmesi için uzman ve mütehassıslara müracaat etmektedir. Örneğin fertler taklit mercilerine müracaat etmekte ve şer'î işlerde amelî görevlerinin belirlenmesine yönelik soru sormakta ve talepte bulunmaktadırlar. Aynı şekilde hastaların doktora müracaat etmesi, ilaç ve tedavi isteğinde bulunması veya kendi inşaatının plan ve projesini çizmesi için inşaat mühendisine müracaat etmesi gibi her alandaki uzmanlara yönelmesini buna örnek gösterebiliriz. Doğal olarak bu durumlarda yüzeysel ve uygulanabilir bir cevap ve-

rilmektedir; ama hiçbir şekilde bilimsel temel ve esaslara değinilip işaret edilmez. Gerçekte bilimsel çabaların, çıkarımların ve uzmanca yapılmış derin analizlerin mahsulü ve özü fertlerin eline geçmez.

Toplumumuzda İslam devletinin yüzeysel tanınmışlığı apaçık ortadadır. İslami düzenin hâkimiyeti göz önünde bulundurulduğunda da İslam devletinin nitelik ve mahiyetini anlamamış hiç kimsenin kalmadığı söylenebilir. İslam Devrimi'nin başarıya ulaşmasından önce İslam devleti ve velayet-i fakih tezi hakkında bilgisi olmayan ve yüzeysel düzeyde o teoriyle ilgili bilgilenmesi gereken kimseleri, az da olsa, bulmak mümkündür. Ama bugün hiç kimse, İslam devletinin gerçekleşmesi ve işlevi hakkında soru sormamaktadır. Bu, İslam devleti tezinin ayrıntılı bir açıklamaya ve tam ve kapsamlı bir beyana ihtiyaç duymadığı manasında değildir elbet. Tersine, maksat, velayet-i fakih ve İslam devleti teorisinin aslı, toplumumuzun halledilmiş ve aydınlanmış konularından olduğudur. Öyle ki bütün imkânlarıyla devrim ve İslam'a karşı durmakla birlikte muhalif ve yabancılar bile bunu bilmektedir. Kendi düzenlerinin hakkaniyetini anlamış olan halkımız, bütün varlıklarıyla bu büyük İslam devrimi kazanımını yani İslam devletini ve velayet-i fakih düzenini savunmaktadır; devrimin ve İslami düzenin kazanımlarının korunması doğrultusunda gereken her eylemi yerine getirmekte ve getirecektir de. Bu halk, devrim ve nizamın düşmanlarının karşısında "velayet-i fakih karşıtlarına ölüm" siyasi sloganını, siyasi bir tavır ve velayet-i fakih düşmanlarına muhalefetin sembolü olarak bilmekte ve her zaman bu sloganın korunmasına yönelik vurguda ve ısrarda bulunmaktadır. Hatta siyasi ve dinî ortamlarda, cami ve ibadethanelerde dua ve ibadet kastıyla bu sloganı atmaktadırlar.

İslam devleti ve velayet-i fakih konusuna yönelik yüzeysel yanıt dışında, incelenmesi için iki başka düzey daha bulunmaktadır: Biri, uzmanlar ve görüş sahipleri için velayet-i fakih teorisinin yüksek bir düzeyde bilimsel ve akademik olarak incelenmesi ve diğeri, öğrenciler için orta seviyeli bir incelemedir.

b) Uzmanca ve Bilimsel Tanıma

2- Dikkatli, bilimsel ve derin analizli cevap ve akademik inceleme, en yüksek bilimsel düzeyde bulunan, bütün güç, yetenek ve imkânlarını kullanan

ve İslam devleti ve velayet-i fakih konusuyla yüz yüze gelmede vakit ve birçok fırsat harcayan kimseler tarafından sunulmaktadır. Örneğin doktora merhalesinde bulunan, “İslam devleti” veya onun dallarından biri hakkında tez hazırlamada ve neticede “P.H.D.” diploması almak isteyen bir üniversite öğrencisi, konuya kapsamlı ve araştırıcı bir bakışla göz atmalı, konunun bütün yönlerini dikkatten kaçırmamalı, yıllarca araştırma ve incelemede bulunmalı ve ayrıntılı ve bilimsel kaynaklara müracaat ettikten, konunun üstatlarına danıştıktan ve onların kılavuzluklarından yararlandıktan sonra, doktora tezinin kabul edilmesi için kanıtlarını sunmalıdır.

Bu geniş çaplı bilimsel çalışmanın bir benzeri de ilmî havzalarda yapılmaktadır. Uzmanlık düzeyindeki dersler ile meşgul olan, içtihadı yakın ve ilgilendikleri konular hakkında çıkarsamada bulunmak isteyen kimseler, bazen cüzi ve görünüşte küçük olan bir mesele hakkında zamanlar boyunca araştırma ve inceleme yapmakta, onlarca kitabı gözden geçirmekte ve neticede kendi uzmanlık görüşünü sunabilmesi için fakih ve âlimler ile tartışmakta ve onlara danışmaktadır. Kuşkusuz bütün teorik konularda, akaitte, ahlakta, ferî hükümlerde, toplumsal, siyasal, hukuki ve uluslararası meselelerde bu tür ayrıntılı, kapsamlı ve derin analizli incelemeler, İslam kültürünün zenginliğinin, alımlılığının ve hareketliliğinin korunması için, görüş sahibi kimseler tarafından yapılmalıdır. Ama bu düzeydeki inceleme ve cevabın halkın geneli için ne gerekli ve ne de yararlı olduğu gözden kaçırılmamalıdır.

c) Orta Düzeyli Tanıma

3- Sonuçta “İslam devleti ve velayet-i fakih” gibi konuları cevaplamak ve incelemek için orta düzey önümüzde durmaktadır. Bu, genel ortamlarda uygundur. Hedefimiz yukarıdaki konu hakkında bu düzeyde bir bilinç ve tanıtmayı sunmaktır. Biz, İslam devleti hakkında sorulan soruya ne bir müftü ve taklit merciinin soruları cevaplaması veya ilmi hâlde cevaplaması gibi yüzeysel cevap vermenin peşindeyiz ne de konuyu geniş çaplı ve akademik olarak ve yıllar boyunca araştırma ve inceleme yaparak ve birçok kaynağı tarayarak sunmanın peşindeyiz. Hedefimiz, düzenin düşman ve muhaliflerinin şüpheleri karşısında cevaplayıcı olabilmeleri, komplo ve tehlikelerin karşısında durabilmeleri için toplumdaki katmanlara yönelik orta dereceli bir bilinç uyandırmaktır. Kültürel açıdan toplumumuzun

içinde bulunduğu hâl, tehlikeli ve bulaşıcı bir hastalık ve afet ile yüz yüze bulunan, herkesin de o afete yakalanma ve kurtulma şansının olmadığı bir durum gibidir. Bu hastalık ve afetle mücadelede sadece uyarı yetmediği gibi gazete ve diğer kitle iletişim araçlarında uzman görüşlerine yer vermek ve o görüşleri ilan etmek de yeterli değildir. Aksine; ardı ardına uyarılar, yeterli ve gerekli aydınlatmalar ile bu toplumsal afet ve bulaşıcı hastalık ile mücadele etmek için kabul edilir bir kültürel zeminin toplumda meydana gelmesi hedefiyle halkın genel bilinç düzeyini yükseltmek gerekir. Halkın tam anlamıyla ortadaki tehlikelerden haberdar olması için kısa bir tavsiyeden çok, seminerler ve oturumlar düzenlenmeli, konuşmalar ve açıklamalar yapılmalı ve halk yeterli ölçüde bilgilendirilmelidir.

Biz şimdi “İslam devleti” ve “velayet-i fakih” konusuna yönelik orta düzeyde bir bilgi ve bilinçlendirme konumundayız. Çünkü yeni gelen nesil devrime ve bu düzenin bel kemiği olan velayet-i fakihe yönelik yeterli bilince sahip olmadığından, şüphe oluşturunucuların, vesvese vericilerin ve şeytanların onları saptırma ve yoldan çıkarmayla yüz yüze bıraktıklarını hissetmekteyiz. Bizim gelecekteki umudumuz ve devrimin varisleri olan değerli gençlerin bu konular hakkında bilinçlenmesi ve kültürel afet ve şeytani darbelere duçar olmaması için konuları vasat seviyede sizin huzuruna sunuyoruz. Böylece toplum düzleminde velayet-i fakih teorisine yönelik bilinç, sentezci ve sapmış düşüncelere karşı koymak ve onlarla mücadele etmek için gerekli yakının fazlaşması, toplumsal ve kültürel ortamın hazırlanmış olması sağlanacaktır. Söylediğimiz gibi, velayet-i fakihin konumu ve onun kanıtlanmasıyla ilgili halkın genelini bilinçlendirmek için, hadis ve rivayetlerin delaleti ve müçtehitlerin ayet, hadis ve ilgili konulardaki kanıtlarda kullandıkları yöntemlerin uygulanmasıyla ilgili olarak gerekli derin analizlerle bilimsel ve çok dikkat isteyen deliller kullanılmamalıdır. Bu tartışma yöntemini uzmanların, ilmî havzalarda ve siyasal bilimlerle ilişkili bölümlerde doktora düzeyinde kullanmaları gerekir.

Önceki konulara dayanarak, biz, değerli gençlerin zihinlerini onunla tanıştırmak ve kendilerinden İslam devletini kabul etmenin ve velayet-i fakihe uymanın nedeninin sorulması durumunda cevap verebilmeleri ve inançlarını savunabilmeleri için, velayet-i fakih teorisini orta düzeyde formüle etme hedefini güdüyoruz. Uzmanca ve daha mahirce bir araş-

tırmaya ihtiyaç duyacak sorular kendilerinden sorulduğu takdirde uzmanlara müracaat edecekleri ortadadır. Yukarıdaki hedefe ulaşmak için biz, bir dizi konuyu ikiye böldük: 1-Yasamayla ilgili bölüm, 2-Kanunu uygulamayla ilgili bölüm.

2- Kanunun Özellikleri ve Gerekliliğinin Gözden Geçirilmesi

Birinci bölümün neticesi şudur:

1- İnsan, kendi toplumsal yaşamı için kanuna ihtiyaç duymaktadır. Çünkü kanundan yoksun bir yaşam, kaos ve vahşeti doğurmakta ve insani değerlerin yok olmasına sebep olmaktadır. Bu, akliselimin inkâr edemeyeceği bir gerçektir.

2- İslam'ın bakışında, insanların toplumsal hayatı için öngörülen bir kanun hem insanın maddi ve dünyevi ihtiyaçlarını hem de manevi ve uhrevi ihtiyaçlarını karşılamalıdır. Bazı sapmış ve İslam düşmanları tarafından üretilip öne sürülen yeni şüphe ve sözlerin olduğunu hatırlatmakta ve bunlara kısa da olsa cevap vermekte yarar var. Örneğin son olarak, bazı makale, konuşma ve hatta televizyondaki oturumlarda "İlkesel olarak dünyevi konular, uhrevi konulardan ayrıdır." diye söylenmekte ve bazıları, hiçbir kanunun hem dünyevi hem de uhrevi ihtiyaçları temin edemeyeceğini dillendirmektedirler. Bu görüşe göre bir düzen ya dünyaya eğilimli olmalı, sadece dünyevi ve maddi ihtiyaçları karşılama peşinde olmalıdır ya da uhrevi eğilimli olmalı ve dünyevi ve maddi menfaat ve ihtiyaçlarla ilgilenmemelidir. Bu şüphe, "İslam'ın siyasi düzeni" konusunda öne sürülen en gülünç şüphelerdendir. Maalesef bazıları, olduğundan fazla büyüterek ve taşıdıkları makam ve sıfattan yararlanarak bunu dile getirmekte ve diğerlerinin sapmasına yol açmaktadırlar.

Kuşkusuz İslami düşüncenin esası, dünya hayatının ahiret hayatının mukaddimesi (öncülü) olmasıdır. Bizim dünyada yaptıklarımız ve yapmadıklarımız uhrevi saadetimize veya uhrevi bedbahtlığımıza sebep olacaktır. Gerçekte din, bu hedef için şekillenmiştir; öyle ki dünya rahatlığı ve saadetine ek olarak, insanın ebedi ve uhrevi saadetine de karşılanacağı şekilde dünya hayatını düzenlemeli ve programlamalıdır. Yani peygamberlerin Allah tarafından beşeri yönlendirmek için sunmuş

olduğu program ışığında, insanların hem dünyevi saadeti ve hem de uhrevi saadeti karşılanmaktadır. Bu konular çok açık ve anlaşılır olmasına rağmen, ayet ve hadisleri bir ölçüye kadar bilen ve bilgisiz olarak adlandırılmayacak bazı kimselerin bilerek gözlerini gerçeklere kapatmaları ve konuşmalarında dünya ile ilgili konu ve işleri, ahiret ile ilgili konulardan ayrı bir bütün olarak değerlendirmeleri oldukça şaşırtıcıdır. Onlar şöyle söylüyorlar: Dinî işler ve uhrevi ihtiyaçlar, sadece mabet, kilise ve mescitlerde gerçekleşir; bunun karşısında, dünyevi ve toplumsal konular da sadece insani düşüncenin ışığında ve beşerin tecrübelerinden istifade etmeyle halledilebilir ve din, onlarda bir rol oynayamaz ve oynamamalıdır! Bu, şeytani bir şüpheci. Dinin temellerine aşına olan Müslümanlar, onun bütün semavi dinlerin özellikle de İslam'ın temel ve gereklerinin tersine olduğunu bilmektedirler.

3- Üçüncü mukaddime ise şudur: İnsanların ellerinde olan asırların tecrübesiyle birlikte akıllarını ve dirayetlerini kullanarak bilimlerden faydalanma yoluyla maddi ihtiyaçlarını karşılayabileceklerini varsaysak bile -elbette dünyevi ihtiyaçlar da uhrevi ihtiyaçların karşılanması ışığında sağlanacaktır ve beşerin ilahî buyruklardan ve vahiyden yararlanmaksızın dünyevi ihtiyaçlarını karşılayabilmesi mümkün değildir- uhrevi ve manevi ihtiyaçları karşılamaktan aciz kalacaklardır. Çünkü bizzat insanın kendisinin uhrevi ve manevi ihtiyaçlarından haberi yoktur ve hangi şeyin kendisinin ebedi saadeti ve uhrevi hayatı için yararlı olduğunu bilmemektedir. Çünkü onun uhrevi bir hayat tecrübesi bulunmamaktadır. İnsanın, başkalarının dünyevi tecrübelerinden yararlanabilmesi ve kendi dünyevi hayat yolunu seçebilmesi mümkün farz edilse de, uhrevi hayata yönelik ne kendisinin bir deneyimi vardır ne de başkalarının deneyimi elinde bulunmaktadır. Bu yüzden kendi başına ahiretteki mutlu hayatı için bir yol bulamaz.

Söylediğimiz şeyler göz önünde tutulduğunda, dünyevi ve uhrevi maslahat ve ihtiyaçların sadece yüce Allah ve ilahî ilimlerden nasiplenmiş kimseler tarafından karşılanacağı denilebilir. Onun ışığında hem dünyevi maslahatların hem de manevi ve uhrevi maslahatların karşılanabilmesi için yüce Allah tarafından sunulmuş olan bir kanun topluma hâkim olmalıdır.

3- İlahî Kanunlar Uygulayıcısındaki Özelliklerin İkinci Bir Defa Gözden Geçirilmesi

Kanun uygulayıcısı bölümünde de üç genel şart saydık. Asıl görevi dünyevi ve uhrevi maslahatları sağlayıcı kanunları icra etmek olan ve Allah tarafından atanmış sayılan bir kimsenin o şartları taşıması gerekir.

Birinci şart: Kanunu icra eden kimse ve genel anlamda İslami yönetici, kanunu tanımalıdır. Elbette tanıma ve bilme derecelidir. Bu yüzden fertler bir düzeyde değildir. Bu tanıma ve bilmenin dereceli mertebelerinde ideal mertebe, ilahî kanunlara yönelik hatasız ilim taşımaktır. Masum, kendisinin tanıma, idrak ve tespitinde hatanın yol bulmadığı kimsedir. Allah'ın nazil ettiği kanunu tam olarak bilen kimse bu konum ve mertebeye sahiptir. Doğal olarak böyle bir şahsın yani masumun hazır olması durumunda, onun topluma hâkimiyeti, zorunlu, gerekli ve önceliklidir. Ama masumun gaybetinde devlet ve kanunun icrası, diğerlerine oranla kanunu en fazla bilen ve tanıyan kimseye devredilir.

İkinci şart: Kanun uygulayıcısı pratik alanda şahsi ve grupsal menfaat, istek ve yönelişlerinin esiri olmamalıdır; yani ahlaki liyakat taşımalıdır. Bu ahlaki liyakat de ilmî liyakat gibi değişik mertebelere sahiptir ve onun ideal mertebesi, masum şahısta mevcuttur. O, hiçbir durumda ilahî olmayan isteklerin, tehditlerin ve arzuların etkisi altında kalmaz ve toplumsal maslahatları şahsi, grupsal ve ailevi menfaatlere feda etmez. Masum hazır olmasa, bu alanda masuma en fazla benzeyen kimse, yönetim ve ilahî kanunları icra etmek için liyakat taşır.

Üçüncü şart: Genel kanunları cüzi konulara tatbik etmede yöneticilik ve kabiliyet taşımaktır. Yani genel ilahî kanunlara aşına olduktan sonra, o kanunların realitedeki örneklerini tanımalı, kanunun ruhunun ve kanun yapanın hedefinin korunması için nasıl ve hangi yöntemle kanunun icra edilmesi gerektiğini bilmedir. Kanunları icra etmede bu derecede bir yöneticilik ve kabiliyet gücüne ulaşmak, özel tecrübe ve yetenekler gerektirir ve birey hayat ve yöneticiliği boyunca onu kazanır. Bu özelliğin en yüksek derecesi de masumda meydana gelir. O, genel tanımelerde ve ilahî kanunları bilmede hatadan yoksun olması, amelde nefsin heveslerinin etkisi altında kalmaması ve ilahî özel yardımlara sahip olması gibi, toplumun maslahatlarını tespit etmede ve genel esasları özel durumlara tatbik etmede de sapma ve hataya bulaşmaz.

4- İslam Devleti Teorisinin İnançsal Usul ve Temellerle Bağ

Kuşkusuz eğer bir kimse, zikredilen mukaddimleri, insanlık toplumunun ve insanların hem maddi maslahatlarını hem de manevi ve uhrevi maslahatlarını temin edecek kanunlara sahip olması gerektiğini ve İslami yöneticinin ve İslam toplumunun idarecilerinin şartlarını kabul ederse, İslam'ın devlet düzeninin hakkaniyetini kabul etmek onun için basit olur. Bu mukaddimleri kabul etmek de, birtakım varsayımlara dayanır: Birinci derecede insan, Allah'ın varlığını, bir peygamberin gönderildiğini ve onun ilahî kanunları Allah tarafından getirdiğini kabul etmelidir. Aynı şekilde dünya hayatının ötesinde insanın önünde bir ebedi ve uhrevi hayat olduğunu ve dünya hayatıyla uhrevi hayat arasında neden sonuç ilişkisi bulunduğunu kabul etmelidir. Bu varsayımlar, konumuzun belirlenmiş ilkeleridir; kanıtlanma yeri, inançsal/itikadi, kelâmî ve felsefi bahislerdedir. Toplumsal, hukuki ve siyasi tartışmada bunların her birine tek tek değinmek mümkün değildir; aksi takdirde neticeye ulaşmamız yıllar alacaktır.

Bizim muhataplarımız Müslümanlar ve Allah'ı, dini, vahyi, ahireti, nübüvveti ve peygamberin masumiyetini kabul eden ve İslam'ın devlet düzeninin olup olmadığını bilme arzusu taşıyan kimselerdir. Yoksa Allah'ı inkâr eden ve "İnsan Allah'ın aleyhinde gösteri yapabilir ve slogan atabilir." diyenler, dini ve İslam'ın hükümlerini kabul etmeyen ve "Peygamber bile hatta vahyi anlamada dahi hata yapabilir." diye söylenen kimse değildir. Aynı şekilde ilkelerde bize muhalif olan kimseler, mevcut konumuzun muhatabı değildir. Eğer onlar diyalog ve başkalarının sözlerini dinleme ehliyseler, başka bir fırsatta onlarla tartışmalı, akli ve felsefi kanıtlarla inançsal usuller ispatlanmalıdır. Bunlar, Allah'ın ve ahiretin var olduğuna ve Allah'ın dünya ve ahirette beşerin saadet ve mutluluğu için vahiy ve buyruklar yolladığına, peygamberini onları kullarına iletmekle mükellef kıldığına, aynı şekilde peygamberin hatadan masum olduğuna ve vahyi anlamada hata yapmadığına, aksi hâlde peygamber olmayacağına yönelik aydınlatılmalıdır.

Belirttiğimiz öncülleri kabul etmekle birlikte hiçbir akıllı kimse, ilim ve davranış açısından masum olan ve diğerlerinden daha iyi toplumun maslahatlarını bilen bir ferdin varlığında onun dışında başka bir şahsın güç piramidinin başında yer almasını kabul edemez. Herkesin seçilebilir konularda iyyinin daha iyiye ve tercih edilecek bir şeyin ondan daha üstün

olan bir şeye tercih edilmemesinin çirkin ve beğenilmeyen bir davranış olduğunu bilir. Hiçbir akıl sahibi bunu kabul edemez. İslam iddiasında bulunan ancak masumun varlığını inkâr eden; ne Peygamber'in ne de Ehlibeyt İmamları'nın masum olmadığına inanan kimseler bahsimiz kapsamında yer almamaktadır; bizim onlarla herhangi bir işimiz olmaz. Varsayılan, kanunun belirtilmiş ilkelerini kabul eden, Peygamber ve Şia inancına göre Ehlibeyt İmamları'nın masum olduğu inancını taşıyan kimseler olmamızdır.

Şimdi toplumda masumun varlığı ve hazır oluşu farz edilse, devlet ve kanunun icra edilmesi masumdan başkasına devredilebilir mi? İşlerin masum olmayan birine bırakılması, kanunu anlamada hata yapmayı caiz görmektir. Caiz görme, bir kimsenin kendi menfaatlerini toplumun menfaat ve maslahatlarının önünde tutması ve toplumun menfaatlerini kendi menfaat ve isteklerine feda etmesi, toplumu yönetme liyakatinden yoksun bir kimsenin, topluma egemen olmasıdır! Bunların tümü, akıl açısından kınanmaya ve reddedilmeye mahkûmdur. Bundan dolayı, masumun mevcudiyetinin farz edilmesi durumunda onun güç piramidinin ve yönetimin başında olması konusu hiçbir akıl sahibi tarafından reddedilmeyeceğinde en ufak bir kuşku yoktur. Eğer başka bir şahıs onun yerine seçilirse, bu aptalca ve ahmakça yapılan bir iş olacaktır. Bu varsayım ve şıkta hiç kimsenin bir kuşkusu yoktur. Herkesin akli ona hükmetmektedir. Bunu ispatlamak için de

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا أَطِيعُوا اللَّهَ وَأَطِيعُوا الرَّسُولَ وَأُولِيَ الْأَمْرِ مِنْكُمْ﴾

Ey İnananlar! Allah'a itaat edin, Peygambere ve sizden buyruk sahibi olanlara itaat edin...¹

﴿مَنْ يُطِيعِ الرَّسُولَ فَقَدْ أَطَاعَ اللَّهَ﴾

Peygamber'e itaat eden, Allah'a itaat etmiş olur...²

gibi Peygamber'e ve Ehlibeyt İmamları'na itaat etmeyi farz kılan ayetler ve diğer hadisler vasıtasıyla açıklama ve kanıtlama girişiminde bulunmaya da herhangi bir ihtiyacı yoktur.

1- Nisâ / 59

2- Nisâ / 80

5- İslam Devletinin Boylamsal Mertebelerinin Mantığı ve Akli Açıklaması

Hazır olduğu ve kendisine ulaşılabilirdiği vakit masumun egemenliğinin önceliğiyle ilgili söylediklerimiz, bütün halk için kabul edilir ve savunulabilir akli ve orta dereceli bir delil ve açıklamadır. Devlet ile ilgili Kur'an ayetlerinden ve onların içeriğinden haberleri olmasa bile onlar, belirttiğimiz şeyler ile kendi konumlarını savunabilirler. Ama konumuzun aslı, halkın kendisinin varlığından mahrum olduğu ve ona ulaşamadığı, dolayısıyla da yönetiminden yararlanamadığı masum imamın gaybet zamanıyla ilgili İslam'ın görüş ve bakışının tanınması üzerinedir. Aynı şekilde masumun hazır olduğu ama zalim güçlerin onu Müslümanları yönetmekten mahrum kıldığı veya toplumsal şartların gücün masumun elinde olmasına müsait olmadığı devirlerle ilgilidir.

Bu iki varsayımda da biz, halkın geneli için anlaşılması zor olan bilimsel ve akademik delillere istinatta bulunmuyor, aksine bütün halkın kendi hayatında tabii olarak kendisine dayandığı bir akli kaideye istinatta bulunuyoruz. Ve o, her işte yüzüncü mertebenin sağlanamaması durumunun da, insanın doksan dokuzuncu mertebeyi seçmesidir. Eğer kâmil mertebenin kazanılma imkânı yoksa, kâmil mertebeye en yakın olan mertebe seçilmelidir. Bu kaide, değişik alanlarda kullanılabilir. Örneğin, her bir konum ve makam için, bir takım özellik ve şartlar öngörülür; bu özelliklere en çok sahip olan kimse seçilir. Böyle bir fert bulunmadığı takdirde, her ne kadar daha az şart ve özelliklere sahip olsa da, diğerlerinden daha üstün olan bir kimse seçilir. Başka bir örnek: Eğer siz otuz yıllık doktorluk tecrübesine sahip olan, tıp ilminin yeni bulgularını bilen ve kendi dalında özel bir feraset ve aydın görüşlülüğe sahip bir doktora ulaşma imkânınız varken, tıp öğrencisi olan veya pratisyen olan, muayenehane açan, sizi yanlış tedavi uygulayan ve neticede hastalığınızın tedavi edilmemesiyle birlikte şiddet kazanmasına yol açan bir doktora müracaat ederseniz, akıl ve akıllı kimseler tarafından kınanmaz mısınız? Onlar size: "Mahir ve tecrübeli bir doktor sizin evinize yakın bir yerde sükûnet ediyorken neden bir başkasına müracaat ettiniz." demezler mi? Mahir olan doktora müracaat etmek için büyük bir miktar para harcamanız veya uzman bir doktora müracaat etmek için yurt dışına çıkmanız gerektiği takdirde ve yeterli imkânlar elde olmaması durumunda sizin bahaneniz kabul edilir.

Zira yeterli uzmanlığı olmayan birine bu yüzden müracaat etmişsinizdir. Ama bizim varsayımımız, mahir ve uzman bir doktora ulaşabildiğiniz ve kendisinin tedavi masrafının ya başkalarının aldığından daha az olduğu veya eşit olduğu bir durum ile ilgilidir. Bu durumda eğer siz, işe yeni başlayan bir doktora müracaat ederseniz ve hastalığınız daha da kötüleşirse, akıl ve akıllılar açısından mazur olmayacaksınız ve herkes sizi kınayacak ve size serzenişte bulunacaktır.

Söylediğimiz gibi, yukarıdaki akli kaide, toplumsal işlerin tümünde geçerlidir. Müslüman olsun veya olmasın bütün akıllı insanlarca kabul edilmektedir. Ona istinatta bulunmak, aklın yargısıdır ve şer'î delile ihtiyaç duymamaktadır. O kaide esasınca, akli olarak da en iyi devlet şekli olan İslam devletinin ideal tarzının vuku bulmaması ve ilim ile takvada en yüksek derecede olan, yöneticilik açısından en yüce konumda bulunan ve masumiyet özelliğine sahip olan bir kimsenin aramızda olmaması durumunda aklın buradaki hükmü ve yargısı nedir? Akıl, gönlümüzün istediği her şeyi yapmamız ve istediğimiz herkesi egemen karar kılmamız için bizi serbest mi bırakıyor? Yoksa akıl, masum ve devlet için ideal olan bir şahıstan yoksun olmamız durumunda, ona en çok benzeyen ve kendisinin salahiyet derecesi masumun derecesine en yakın olan bir kimseyi seçmemize mi hükmediyor? Eğer yüzüncü derece olmazsa, doksan dokuzuncu dereceyi seçeriz ve bu şekilde daha yüksek dereceden yoksun kaldığımızda onun altına yönelir ve aşamalı olarak iniş kaydederiz. Yoksa "İsteğimiz, ideal olan varsayımdı ve o gerçekleşmediği takdirde, artık bizim için kimi seçeceğimiz fark etmemektedir." bahanesiyle yüzüncü mertebe bulunmadığı zaman, daha alt mertebelerin bir düzeyde anlaşılması ve doksan dokuzuncuyla ilk mertebenin aynı düzeyde tutulması diye bir şey söz konusu olamaz. Kuşkusuz akıl bunu kabul etmeyecektir.

Dolayısıyla her akıllı şahsın anlayışının kendisine tanıklık ettiği aklın kesin hükmü uyarınca pratikte İslam devletinin ideal şeklinin gerçekleşmesinin mümkün olmadığı, velayet açısından ve halkı direkt yönetmek de masum ve en yüksek mertebeye sahip biri aramızda bulunmadığı vakit, ilim, takva ve yöneticilik olmak üzere üç asıl özelliğe sahip olmada başkalarından üstün olan ve masuma en çok benzeyen şahıs, Müslümanlara hükmetme salahiyetine sahiptir. Yani bu, diğerlerinden daha iyi kanunları tanıyan, takva ve adaleti diğerlerinden daha fazla olan ve diğerlerinden

daha çok heves ve nefsin kontrol eden kimsedir. Aynı şekilde onun yöneticilik gücü ve feraseti, diğerlerinden daha fazladır. Bu akli açıklama, her akıllı kimse için rahatça anlaşılabilir ve kavranabilir bir özelliktedir. Zor fıkî ve kelâmî deliller sunmaya ihtiyaç bulunmamaktadır.

6- İslam Devleti Hakkında Bazı Soruların Sorulması

Elbette Müslümanları yönetme görevini üstlenme salahiyetine sahip şahsın hakkında sorulan sorular dışında, İslam devleti ile ilgili olarak cevaplanması gereken başka sorular da sorulmaktadır. O sorulardan biri şudur: Güç piramidinin başında yer alan ferdin şart ve özelliklerini belirlemiş olan İslam, devlet için özel bir form ve şekil tayin etmiş midir, yoksa etmemiş midir? Yani İslam sadece kimin devletin başında yer alacağını mı tavsiye etmiştir? Yönetim şekillerini halkın isteğine mi bırakmıştır? Yoksa toplumsal şartların değişmesiyle yöntem ve formlar da değişmekte midir? Daha akademik, fıkî ve hukuki konuları bilen kimseler için anlaşılabilir ve kavranabilir olan bir diğer soru da şundan ibarettir: Devlet, inşasal bir kavram mıdır, yoksa imzasal bir kavram mıdır? Bunun açıklaması şudur: Bir dizi İslami ve fıkî hükümler inşasaldır; halk arasında bir geçmişi bulunmadan önce mukaddes şariat sahibi hem o hükümlerin bizzat kendisini beyan etmiş ve hem de onların uygulanma niteliğini belirtmiştir. Örneğin, namaz inşasal bir ibadettir; hem farz oluşu şariat sahibi tarafından beyan edilmiş ve hem de yapılma niteliği Allah tarafından ve Peygamber (s.a.a) aracılığıyla halka açıklanmıştır. Bu farz ve niteliği halka duyurulmadan önce, hiç kimsenin ondan haberi yoktu. Genel olarak bütün ibadetlerin yöntem ve şekli inşasaldır ve halk onları peygamberlerinden öğrenmiştir. Aynı şekilde oruç, hac ve diğer ibadetsel hükümler gibi farzların tümü inşasaldır.

İslam'ın inşasal hükümlerinin karşısında fıkhîta belirtilmiş olan bir dizi imzasal İslami hükümler vardır. Yani halk toplumsal ilişki ve irtibatlarında kendileri için bir takım karar ve anlaşmalar vazetmiştir. O anlaşmaların bir kısmı yazılmamış da olabilir; ama halk onlara uymaktadır. Alış-veriş ve bir malı başka bir mal ile değiştirme buna bir örnektir. Başlangıçta mukaddes şariat sahibi, "Bir mal ve eşyaya ihtiyaç duyarsanız, kendi malınızı onunla değiştirin." diye bir emir vermemiştir. Bu konunun gerekliliğini akıllı kimseler anladı, alış-veriş ve ticaret yöntemlerini geliştirdi ve ondan

sonra mukaddes şeriat sahibi onların yöntemlerini imzaladı ve ona şer'î itibar verdi. Örneğin, "Allah alış-verişi helal kıldı." diye buyurarak yüce Allah, halk arasında yaygın olan alış-verişi imzaladı ve helal kıldı. Bu alış-verişi imzalama/teyit etme ve helal kılma, bir şer'î imzasal hükümdür, inşasal değil ve akıllı kimselerin birbirleriyle alış-veriş yapmak ve ticarete bulunmak için seçmiş oldukları yöntemi kabul etme manasındadır.

Devlet hakkında burada şu soru sorulmaktadır: İlahî devlete uysunlar diye yüce Allah peygamberler aracılığıyla halkı görevlendirmeden önce halkın bizzat kendisi özel bir devlet şekli inşa etmiş de şeriat sahibi onu imzalamış mıdır? Yoksa halk devlet şeklini Allah'tan mı öğrendi? Eğer peygamberler Allah'ın izni ve emriyle halkı yönetmeseydi ve halk onlara uyma ve itaat etmeyle sorumlu olmasaydı, onların devletin model ve şekli hakkında bilgileri olmayacak mıydı? Özetle, biz "İslam devleti, İslam'da açıklanmış olan, dinî ve fıkî bir konumu bulunan ve yüce Allah'ın halkı ona uymakla yükümlü kıldığı bir düzendir." diye söylediğimiz vakit, acaba bu devlet modeli, Allah tarafından mı vazedilmiştir? Ve böyle bir düzenin kurucusu yüce Allah mıdır? Yoksa bu düzenin yapısını halkın kendisi seçmiş, toplumsal uzlaşmalar esasınca onu tesis etmiş, Allah sadece onu onaylamış ve imzalamış ve Allah'ın onay ve imzasını almış olması ve imzasal hüküm taşıması nedeniyle mi bu devlet, İslami sıfat kazanmıştır?

Otuz Üçüncü Oturum

İSLAM VE DEĞİŞİK DEVLET MODELLERİ

1- İslam'ın Devletle İlgili Bir Program ve Çözümünün Olmadığı Şüphesi

Geçen oturumda devletin modeli ile ilgili olarak şöyle bir soru yöneltilmiş-
tik: Acaba İslam, devlet için özel bir model belirtmiş midir, yoksa devletin
modelini belirtmeyi halkın inisiyatifine mi bırakmıştır? Eğer devlet için
özel bir model belirtmişse, bu bütün zamanlar için geçerli midir? Yoksa
o özel model sabit ve bütün zamanlar için icra edilme kabiliyetinde değil
midir ve şartların değişmesi ve toplumların gelişmesi/kalkınmasına bağlı
olarak devlet modelleri de değişmekte midir? Bazıları şöyle söylemekte-
dir: Hz. Peygamber (s.a.a) zamanında İslam devletinin özel bir model ve
formu bulunmaktaydı; ama o devlet modeli Peygamber dönemine has idi.
Allah, yalnız Hz. Peygamber (s.a.a) zamanı için o modeli tayin etmişti. On-
dan sonra yeni modeller onun yerini almalıdır. Hatta bir zaman dilimin-
de toplumsal şartlar, İslam devletinin liberal demokrasi devleti kalıbında
şekillenmesini gerektirebilir ve bunların birbirleriyle hiçbir çelişkileri de
yoktur. Tıpkı Batı'nın bazı toplumsal düzenlerinin icra yöntemlerini kabul
etmemiz gibi. Örneğin, "parlamentar sistemi" kabul ettik ve onu İslam'a
aykırı görmedik. Aynı şekilde "meşrutiyet"i kabul ettik ve "cumhuriyet"i
de kabul ettik ve onun İslam ile bir çelişkisinin olmadığını inandık. Bir
gün gelir belki de liberal demokrat devleti kabul eder ve onun İslam ile bir
çelişkisinin olmadığını söyleyip buna inanabiliriz!

Bugün toplumumuzda bu tür soru ve şüpheler sıkça dile getirilmekte, bun-
lar hakkında tartışılmakta ve bu doğrultuda halkın zihnine bir takım müp-
hemlikler empoze edilmektedir. Bu müphemliklerin neticesinde bir grup
bilerek veya bilmeyerek dosdoğru İslam düşüncesinden sapmaktadır.

Yukarıdaki şüpheyeye cevap vermeden önce şüphenin eksenini oluşturan müphem ve hata yaratıcı noktaları açıklamamız gerekmektedir. Böylece müphemliklerin aydınlanmasıyla şüpheyeye cevap verme yolu da hazırlanmış olsun. Ülkemizde İslam Cumhuriyeti, İslam Devrimi'nin büyük mimarı İmam Humeynî'nin eliyle tesis edildi. Devrimin hemen akabinde anayasa düzenlendi ve İmam tarafından teyit edildi. Aynı şekilde onun teyidiyle devletin yapısı şekillendi. Üzerinden geçen bir müddet sonra onun bazı bölümlerinde değişiklikler yapıldı ve bunlar da İmam'ın onayıyla gerçekleşti. Düzenimizin yapısının Hz. Peygamber (s.a.a) zamanında mevcut olmadığı ve Hz. Ali (a.s) döneminde bizim İslami düzenimizin özellikleriyle tahakkuk bulan bir düzen bulunmadığı açıktır.

Kuvvetler ayrılığı ne Peygamber (s.a.a) döneminde ne de Hz. Ali (a.s) zamanında var idi. Ama anayasamızda kuvvetlerin ayrılığı ilkesi kabul edilmiş ve devlet organı yasama, yürütme ve yargı diye üç organdan oluşmuştur. Bu düzende devletin ve ülkedeki organların başında yer alan ve kendisinin vesilesiyle genel siyasetlerin tayin edildiği en yüksek makam, rehberlik makamıdır. Ondan sonra yürütme organının başkanı, ülkenin resmî ikinci makamının sorumluluğunu taşımaktadır. Aynı şekilde yargı organının başkanı ve İslami Şûra Meclisi'nin başkanı da en yüksek makamlar arasında yer aldığı bilinmektedir. Hatta devrimden sonraki yirmi yılda da anayasada ve bazı organların yapısında değişiklikler yapıldı. Örneğin, başlangıçta ülke yönetimi ve kabine oluşturma başbakanın elindeydi. Önce cumhurbaşkanının ve ardından da İslami Şûra Meclisi'nin onayını aldıktan sonra hükûmet ederdi. Ama anayasanın gözden geçirilmesinden sonra başbakanlık makamı kaldırıldı ve cumhurbaşkanı yürütmenin sorumlusu oldu. Şüphesiz İslam'da bu yapı ve paylaşımın bir geçmişi bulunmamaktadır. İslam'ın bu alanda bir emri ve programı mevcut değildir. O hâlde hiç kimse İslam'ın açıkça halk oy versin, cumhurbaşkanını seçsin ve aynı şekilde diğer organların seçiminde rol alsın diye bir emir verdiği iddiasında bulunamaz.

Bazıları zikrettiğimiz bu şeyleri bir delil saymakta ve İslam, devlet için özel bir model belirtmemiştir; o hâlde İslam'ın bu işi halkın inisiyatifine bıraktığını kabul etmemiz gerekir; halk, kendi devletinin şeklini seçmekte ve kanunu da kendileri belirtmektedir ve diğer devletle ilgili işler de halkın kendisine bağlıdır, denmektedir. Bu da, "Devlet Allah tarafından

tain edilmelidir.” sözüyle çelişmektedir. Pratikte gözlenen şey ile devletin Allah tarafından tayin edilmesi iddiası arasında çelişki bulunmaktadır. Hatta “İslam Cumhuriyeti” tabiri dahi çelişki arz etmektedir. Çünkü “cumhuriyet” halkın devleti ele alması ve devletin yapısının halk tarafından belirlenmesi manasındadır. Öte yandan, “İslami” ekini cumhuriyete eklediğimiz ve “veliyy-i fakih, devletin başında yer almalıdır.” dediğimiz zaman özellikle de velayet-i fakihin yüce Allah ve İmam Mehdi (a.s) tarafından meşruiyet kazandığına inanırsak, düzeni halkçı değil, ilahî bilmiş oluruz. Yani bu düzenin meşruiyeti yukarıdan kaynaklanmaktadır. Başlangıçta Allah devlete meşruiyet vermektedir, sonra Peygamber, ondan sonra da masum imam. Veliyy-i fakih, masum imam tarafından seçilmekte ve meşruiyet almaktadır. Veliyy-i fakihin egemenliğindeki organ ve teşkilatlar bütünü de onun vesilesiyle meşruiyet kazanmaktadır. Eğer devlet, cumhuriyet olursa, artık bu meseleler tartışılmamalı ve halkın seçtiği her şey, resmiyet kazanmalıdır.

2- Belirtilen Şüphenin Cevabı ve Devletin Şekli Hakkında İslam’ın Görüşünün Açıklanması

Maalesef bu şüpheler, bazen direkt ve bazen de endirekt olarak açık oturumlarda dile getirilmektedir. Radyolar, yabancı ve dış basın onun üzerine odaklaşmakta, kendi gazete ve makalelerinde beyan edilen konular esasınca İran İslam devletini, çelişkili olarak ve dinî istibdat sıfatıyla tanıtmaktadırlar. Bu esas uyarınca, bu konuları daha şeffaf bir şekilde açıklamamız ve onların köklerini İslami perspektiften bakarak incelememiz gerekmektedir.

Biz, düzenimiz “İslam Cumhuriyeti” dir diye söylediğimiz zaman, bu sözümüz acaba düzenin İslami olmasını, devletin şekil ve yapısının Allah tarafından belirtilmiş olmasını, Kur’an, hadisler ve en azından Hz. Peygamber (s.a.a) ve masum Ehlibeyt İmamları’nın siretinde tanıtılmış olmasını mı gerektirir? Eğer düzenin İslami olmasının manası, onun yapısının Allah tarafından belirtilmiş olması değilse -nitekim deliller, düzenin yapısının Allah tarafından belirtilmiş olmadığına delalet etmektedir- o zaman düzenin İslami olmasının ölçüsü nedir? Bu alanda birçok konu irdelenebilir. İzah ettiğimiz şeyler, fertleri kanunun önemine ve bir grubun bilinçsiz kimselerin sapmasına neden olan safsatalarına, yersiz ve yanlış açıklama-

lara vakıf kılmak amacıyladır. Beyan edilen konulara dikkat etmekle meseleler, fertler için hallolacak, hazmedilecek ve artık başkalarının şüpheleri ve şeytanın vesveseleri tesir etmeyecektir.

Hiç kimse, İslam'ın devlet için belirli bir şekil ve yapı tayin ettiği iddiasını gütmemektedir. Kur'an'da, hadislerde, masumların siyerlerinde ve pratik davranışlarında, İmam Humeynî'nin, Ayetullah Hameneî'nin ve düzenin diğer sorumlularının sözlerinde İslam devletinin yapı ve aşamalarının Allah ve dinin evliyalrı tarafından belirlenmiş olduğu iddia edilmemiştir. Örneğin, İslam, veliyy-i fakihin iktidarın başında yer alması ve ondan sonra cumhurbaşkanının ikinci güç sayılması ve de üçlü kuvvetlerin birbirlerinden ayrılması gerektiği emrini vermiştir, diye bir şey söylenmemiştir. O hâlde düzenin İslami olmasının ölçüsü devletin yapısının, devletle ilgili teşkilatın ve kuvvetler ayrılığının Allah tarafından belirlenmiş olması değildir. Düzenin İslami olmasının ölçüsü başka bir yerde aranmalıdır.

3- Devletle İlgili Sabit Bir Yapı Sunmanın Mümkün Olmayışı

Burada, devletin yapı ve şeklinin belirgin olmayışı İslam'ın eksik olduğuna mı delalet etmektedir? diye bir soru ve şüphe akla gelmektedir. İslam, kâmil bir din değil midir ve insanın ferdî ve toplumsal tüm ihtiyaçlarını beyan etmemiş midir? Öyleyse neden devletin yapısını belirtmemiştir? Cevap olarak diyoruz ki: Peygamber (s.a.a) zamanının küçük ve kısıtlı toplumunu idare eden İslam, insanlığın en karmaşık ve en geniş toplumlarını ve evrensel bir devleti de idare etmek istemektedir. Dolayısıyla pratik bazda yapısı sabit ve belirgin bir devlet modeli sunmak imkânsızdır. Başlangıçta Peygamber (s.a.a) tarafından belki de yüz bin kişilik bir nüfusu barındırmayan bir devlet kuruldu. Buna ek olarak o halkın sade bir hayat ve kültürleri bulunmaktaydı ve onların çoğu kırsal alan ve Medine etrafındaki küçük yerleşim birimlerine mensuptu. Tabii olarak, o dönemin nüfusunun yapı ve hacmine uygun olarak, devletin sade ve kısıtlı bir yapısı bulunmaktaydı. Zamanla İslami ülke ve bölgeler genişledi. Halifeler döneminde ve İmam Ali (a.s) döneminde İslam'ın ortaya çıkmasından sadece yarım asır geçmesine rağmen, İslam devleti, İran, Mısır, Irak, Suriye, Arabistan ve Yemen gibi ülkeleri kapsamaktaydı. İslam'ın egemenliği altındaki bölgelerin bu şekilde büyümesi ve genişlemesini göz önünde bu-

lundurmakla, Peygamber'in (s.a.a) Medine'de küçük bir devlet kurduğu esnadan, hicretin başlangıcından sonraki elli yıllık döneme kadar kurulan devlet yapılarının bütününe içerebilen ve onların hepsini kuşatabilen bir devlet modelini ortaya koyma imkânı kalmamaktadır. Eğer Allah Resulü (s.a.a) tarafından İslami bölgelere ve nüfusa uygun olarak bir yapı ve model belirtilseydi bile, zamanın halkı için Peygamber (s.a.a) rüyasal ve hayalî bir yön kazanırdı. Öte taraftan o formül ve devlet modelinin uygulanması için pratik zemin olmadığından dolayı bu boş bir iş sayılacaktı.

Elli yıllık bir dönem içerisinde değişik devlet modelleri gerektiren Müslümanların hayat şartlarında ve onların nüfus oranlarında meydana gelen değişim ve dönüşüm göz önünde bulundurulduğu takdirde ve aynı şekilde o dönemlerden sonra da Müslümanların ve İslam dünyasının sürekli büyük ve önceden sezilemeyen değişikliklere muhatap olması hesaba katıldığında, Peygamber'in (s.a.a) önceden her dönem için özel bir devlet modeli belirtmesi durumunda, değişik devreler için farazi devlet modellerinden oluşan bir ansiklopedi yazılması ve onların her birindeki teşkilat, şart ve yapıların genişçe açıklanması gerekli olurdu. Ama o zamanda okuma ve yazma bilen kimselerin sayısının oldukça az olduğu göz önünde bulundurulmalıdır. Dolayısıyla bu konuları belirleyecek ve onları birbirinden ayırt edebilecek âlim ve bilgin fertler mevcut değildi. Böyle bir konuyu açıklama imkânı olmadığı gibi açıklansaydı da, onu koruma ve yayma imkânı yoktu.

Özetle, devletin yapısı, zaman, mekân, kültürel ve toplumsal şartlara göre sürekli değişim ve dönüşüm hâlidir. Toplumsal hayat için, tarih boyunca bütün zamanlarda, mekânlarda ve şartlarda uygulanabilecek yalnızca bir devlet modeli belirlemek imkânsızdır. Devletin yapısı, İslam'ın değişken ve ikincil hükümlerindendir. Zaman ve mekân şartlarına göre değişmektedir. Onların belirlenmesi ve tanıtılması, Müslümanların önderinin inisiyatifine bırakılmıştır. Masumun hazır olduğu vakit, onun kendisi Müslümanların önderidir. Gaybet zamanında ise onun vekili, Müslümanların önderi olur. (İslam'ın değişken hükümlerinin karşısında her zaman sabit olan ve her yerde icra edilebilen İslam'ın sabit hükümleri yer alır.)

Dolayısıyla İslam, önceden her zaman ve her bölge için o zamana uygun özel bir devlet modeli belirlemeliydi, düşüncesi yanlış bir düşüncedir.

Bunun da ötesinde böyle bir fiilin pratik imkânı da bulunmamaktaydı. Bu esas uyarınca, devlet şekillerinin belirlenmemesi, İslam'ın eksikliğine neden teşkil etmez. Evet, eğer İslam değişik şartlarda devlet şekillerinin belirlenmesi için genel bir çerçeve sunmamış olsaydı, İslam'ın bu açıdan eksik olduğu iddiasında bulunabilirdik. Çünkü bu durumda, İslam ne değişik zamanlara ve mekânlara uygun devlet şekillerini belirlemiş olacaktı ve ne de devlet şeklinin tayin edilmesi için bir yol sunmuş olacaktı. Ancak İslam'ın, devlet yapısının tayin edilmesi ve genel anlamda değişken hükümler için bir yol belirlemiş olduğunu sevinerek söylemeliyiz. Nitekim yasama alanında açıkladığımız konularda, değişken zamansal ve mekânsal şartlara uygun değişken hükümlerin belirtilmesi ve tanıtılmasının Müslümanların önderinin sorumluluğunda olduğunu söylemiştik. O, İslam'ın temellerine ve tümel değerlerine dayanarak, zamanın değişken maslahatlarını gözeterek, uzman ve fikir sahibi kimselere danışarak o hükümleri ve devlet yapısını belirler. Ondan sonra halk onlara uymakla sorumludur. İslam'ın sunduğu bu çözüm ile halk şaşkınlıktan kurtulur ve aralarındaki sorun ve ihtilaf ortadan kalkar.

4- Devletin Geleneksel ve Dünyevi Oluşu ve İslam Kanunlarının Sadece Belli Bir Çağa Mahsus Olduğu Şüphesi

Dile getirilen bir diğer şüphe de şudur: İslam'ın devlet için özel bir model tayin etmemesinin nedeni, temelde devletle ilgili konuların geleneksel ve dünyevi oluşundan, onların halka bırakılmış olmasından ve İslam'ın onlar hakkında bir görüş belirtmemiş olmasındandır. Bugün Batı kültürünün özellikle de liberalizmin etkisi altında bulunan kimseler, bu şüpheyi yaymakta, makalelerinde, konuşmalarında ve tartışmalarında devletle ilgili konuların dünyevi ve geleneksel olduğu ve İslam ile bir irtibatının olmadığı şüphesini yılmadan savunmakta ve onun taraftarlığını yapmaktadırlar. Onlar kendi iddialarına şöyle bir kanıt getiriyorlar: İslam'ın ne cumhuriyet yönetimi hakkında ne saltanat yönetimi hakkında ve ne de diğer yönetim modelleri hakkında bir sözü yoktur. O hâlde devletle ilgili konular, yüce Allah'ın ve Peygamber'in (s.a.a) haklarında söz söyledikleri dinden, açıklaması gereğini beklediğimiz konular zümresinden değildir. Aksine bu konular dünya ile irtibatlıdır. Halkın kendisi onlar hakkında karar almaktadır.

Bu şahıslar bundan da ileri gidip şöyle söylemekteler: Halkın devletin model ve yapısını belirlemesi gereğine ek olarak, kanunları da vazetmesi gerekir; hatta o kanunlar, İslami ölçülere ters olsa bile! O zaman onların karşısında şu soru belirmektedir: Eğer devletle ilgili meseleler, geleneksel ve dünyevi konulardansa, halk ile irtibatlıysa ve hatta kanunları da halkın kendisi vazediyorsa, niçin Kur'an ve sahih hadislerde yargı ve vergi ile irtibatlı hüküm ve kanunlar ve cezai yasalar gibi devletle ilgili meseleler hakkında birçok hüküm ve kanun belirtilmiştir?

Bu gerçek, diğer şekilde düşünen kimselerin önünde bulunan bir çıkmazdır. Onlar, bu çıkmazdan çıkmak ve kurtulmak için burada hepsinin belirtilme imkânı olmayan yollar kat etmiş ve bahaneler getirmişlerdir.

Ayrıca belirtilen düşünciyi taşıyan kimseler, şu iddiayı gütmektedirler: Ayet ve hadislerde belirtilmiş olan devletle ilgili hükümler, hukuki ve cezai kanunlar, İslam'ın ilk dönemi ile ilgili ve o dönemlerin ihtiyaçlarını karşılamak içindir. Sadece İslam'ın ilk döneminde ve Peygamber-i Ekrem (s.a.a) zamanında İslam, devletle ilgili meselelere müdahale etmiş ve kanunlar vazetmiştir. O dönemde halk, kendi ihtiyaçlarını karşılayacak kanunları düzenlemek için gerekli güç ve bilgiyi taşımadıklarından İslam'ın onların ihtiyaçlarını karşılaması gerekiyordu. Bu yüzden Kur'an ve hadislerde devlet, siyaset ve yargı hakkında o dönemlere yarayan kanun ve yasalar belirtilmiştir. Ama beşerin kendisini yönetmesi ve kendi ihtiyaçlarını karşılayacak kanunları düzenlemesi için gerekli bilgi ve gücü taşıdığı bugünkü modern dönemde artık o yasa ve kanunların bir işlevi bulunmamaktadır ve onların kenara bırakılması gerekmektedir!

Bu, zahirde İslam'a bağlı görünen birçok kimse tarafından dile getirilen bir sözdür. Bazen açıkça şöyle söylemekteler: İslam hükümleri -İslam'ın içtimai hükümleri de olmak üzere- İslam'ın ilk dönemine hastır. Bizim dönemler için bir işlevi bulunmamaktadır. Asla bu zaman için gelmemiştir. Bazen yukarıdaki iddiayı kapalı olarak beyan etmektedirler. İslam'ın içtimai hükümlerinin hepsini açıkça kuşkulu kılmaya cesaret edemediklerinden "hırsızın elini kesme kanunu" gibi bazı İslam'ın cezai kanunlarını eleştirmektedirler.

Onlar şöyle söylemekteler: "Hırsızın elini kesme kanunu" hırsızlığın ve halkın malına dokunulmasının önünü almak ve toplumun mali emniyetini korumak içindi. Eğer, toplumun emniyetini korumak için daha iyi bir

kanun ve metodumuz olursa, bunu uygulamamalı ve her zaman ve her asırda hırsızın elini kesmemeliyiz. İslam'da öngörülen kanunsal hedef ve netice, toplumun emniyetinin korunmasıdır. O dönemde, toplumun emniyetinin sağlanması için, hırsızın elini kesmeden başka bir çözüm bulunmamaktaydı. Ancak bugün bu hedefin sağlanması için şiddetle birlikte olmayan ve insani saygınlığı zedelemeyen daha iyi yol ve yöntemler mevcuttur. Hırsızın elini kesmek, şiddetli ve vahşi bir fiil olmakla birlikte, insani saygınlık ile de bağdaşmamaktadır; o yüzden terk edilmelidir. Biz, "modernite" adında bir olgunun tahakkuk ettiği, toplumsal şartların tamamıyla değiştiği bir zamanda yaşıyoruz. Yeni yaşam ve modern toplumun yeni şartlarının, Peygamber ile Ehlibeyt İmamları zamanındaki sosyal şartlardan bütünüyle farklı olması nedeniyle, artık İslami kanunları uygulamak için bir yer bulunmamaktadır.

İlk önce İslam'ın, devlet şeklini belirlemediğini ve onu halka bıraktığını söylediler. Ardından, devletin şeklinin belirlenmesinin halka bırakılmasından, İslam'ın belirgin bir kanunu bulunmadığı alanlarda yasa düzenlenmesinin halka bırakıldığı neticesini aldılar. Daha sonra bundan da öteye gidip şöyle dediler: İslam'ın kanunu olduğu alanlarda dahi, İslam'ın kanunu kaldırılabilir ve değiştirilebilir! Kuşku yok ki böyle olursa o zaman İslam'ın fatihası okunmuş olur.

5- Zikredilen Şüphenin Cevabı ve İslam'ın Sabit Hükümleri ile Değişken Hükümlerinin İlişkisi

Özet olarak İslam'ın sabit ve değişme kabul etmeyen hükümlerinin yanı sıra değişken hükümlerinin de olduğunu belirtmiştik. Bütünüyle İslam hükümleri, gerçek maslahat ve kötülüklere tabidir. Dünyada insan hayatı, bazı konularda, değişken şartlara tabidir. Elbette o değişken şartlar, değişken gerçek maslahat ve kötülükler ile uyumludur. Nitekim devletin de ikincil ve değişken hükümlere sahip olduğunu, her devirde yapı ve şeklinin belirlenmesinin, aynı şekilde devletle ilgili kanunların düzenlenmesinin ve o kanunların zamanın gerekleriyle uyuşmasının tespitinin, İslam ve temel İslami buyruklar çerçevesinde vazifesini yerine getiren veliyy-i fakihin inisiyatifine bırakılmış olduğunu söylemiştik.

İslam'ın sabit ve değişken hükümlerini tanımak ve onları birbirinden ayırmak yalnız fakih ve müçtehit olarak adlandırılan din bilimcilerinin işidir.

Onlar, İslam'ın ruh ve kaynaklarını yani Kur'an'ı, sünneti, Peygamber'in ve Ehlibeyt İmamları'nın siyerini (yaşam yöntemlerini) bildiklerinden, sabit hükümleri değişken hükümlerden ayırt edebilir ve onlardan her birinin özellik ve esaslarını tespit edebilirler.

İslam'da değişken hükümlerin var olması, İslam'ın hükümlerinin tümünün değişken olduğu iddiasını gerektirmez. Eğer İslam'ın bütün kanun, buyruk ve hükümleri değişken olsaydı, o zaman İslam'dan belirgin bir şey kalmazdı. Böyle bir durumda biz hangi İslam'ı savunmak isterdik? Eğer İslam'ın bütün kanun ve hükümleri değişkense ve onun asla sabit hükümleri bulunmuyorsa, biz neden devrim yaptık, İslam hükümlerinin uygulanmasını istedik ve bu yolda yüz binlerce şehit verdik? Şah zamanında bazı reform ve değişiklikler yapılarak halkın istekleri yerine getirilebilirdi. Halkın kanunları vazetmesi için zemin hazırlanabilirdi. Eğer bu o İslam ise ve kanunları değişkense ve halkın oy ve görüşüne göre şekilleniyorsa o hâlde biz boşuna devrim yaptık. Nasyonalistleri takip etmemiz ve onların düşüncesi esasınca toplumun çıkarlarını temin etmemiz daha iyiydi. Bu durumda, bütün bu zararlara katlanmayacaktık! Nasyonalistlerin önerdiği metodu uygulayarak ve liberal demokrasi esasınca sakin ve barışçıl bir seçim mücadelesi yapsaydık, halkın oyu ve seçimiyle tağutun meclisine milletvekilleri gönderseydik, onlar da halkın ve vekillerinin isteğine göre halkın aleyhine olan kanunları değiştirseydiler! Bu, bugün Müslümanların beytülmalinin paralarıyla idare edilen bazı basın organlarında yabancı teorisyenlerden ilham ve yöntem alarak zikredilen sözlerin özetidir!

Benzer bir grup da suistifade etmekte ve henüz İslam'ın içtimai hükümlerini araştırmaya fırsat bulmamış ve yeterli ilmî gücü olmayan gençleri, sözleriyle etkilemektedir. Örneğin şöyle söylemektedirler: İslam devleti, bir iddiadır, reel değildir. Çünkü İslam'ın ne cumhuriyet hakkında ve ne de kuvvetler ayrılığı hakkında bir sözü vardır. İslam'ın bu konu hakkında söyleyeceği bir sözü yoksa o zaman onun devlet ile ilgili bir programı da yoktur ve o her şeyi halka bırakmıştır.

Burada bizim sözüümüze muhatap olan kimseler, İslam'ın hükümlerini hafife alan, onlar hakkındaki sözleri ütopya olarak değerlendirenler değil, İslam'a, Allah'a vahye ve Kur'an'a inanan kimselerdir. Bizim için bir peygamber gönderen ve Kur'an'ı nazil eden eşsiz ve ortaksız Allah'a

inanan kimselere biz hitap ediyoruz. Kur'an'da açıkça her zaman sabit, değişmeyen ve istisnası olmayan bir takım hüküm, kanun ve buyruklar zikredilmiştir. Buna ek olarak Kur'an ve İslam'da defalarca onlarda bir sorun ve değişiklik yapılmaması gereğine yönelik vurguda bulunulmuştur. Onlardan biri de İslam'ın yargısal hükümleridir. Bazı konular her ne kadar gerekli ve farz olsa da, Kur'an ve hadislerde normal ve doğal bir beyan ile açıklanmıştır. Ama İslam hüküm ve kanunları esasınca yargılama gibi bazı konular hakkında o kadar vurguda bulunulup ve o kadar şiddetli bir üslupla beyan edilmiştir ki insanın kendilerini çığnemesi ve onlar hakkında hata yapmayı istemesi durumunda bedeni titremektedir Allah, tıpkı kendi hükmü esasınca hüküm vermesi için Peygamber'e şöyle emretmektedir:

﴿إِنَّا أَنْزَلْنَا إِلَيْكَ الْكِتَابَ بِالْحَقِّ لِيَحْكُمَ بَيْنَ النَّاسِ بِمَا أَرَىٰكَ اللَّهُ وَلَا تَكُنْ لِلْخَائِنِينَ خَصِيمًا﴾

Doğrusu, insanlar arasında Allah'ın sana gösterdiği gibi hükmedersin diye Kitab'ı sana hak olarak indirdik.¹

Bir başka yerde ise Müslümanların, Allah Resulü'nün hüküm ve yargısı karşısında ona itaat etmenin gereği hakkında vazifelerini beyan etmekte ve şöyle buyurmaktadır:

﴿فَلَا وَرَبِّكَ لَا يُؤْمِنُونَ حَتَّىٰ يُحَكِّمُوكَ فِيمَا شَجَرَ بَيْنَهُمْ ثُمَّ لَا يَجِدُوا فِي أَنْفُسِهِمْ حَرَجًا مِّمَّا قَضَيْتَ وَيُسَلِّمُوا تَسْلِيمًا﴾

Hayır; Rabbine andolsun ki, aralarında çekiştikleri şeylerde seni hakem tayin edip, sonra senin verdiğin hükmü içlerinde bir sıkıntı duymadan tamamen kabul etmedikçe inanmış olmazlar.²

Görüldüğü gibi, yüce Allah, çok şiddetli yemin türlerinden olan "Rabbine andolsun ki" yeminiyle genellikle mali durumlarda ve bazen can ve namus ile ilgili konularda halk arasında meydana gelen kavga, çekişme, niza ve ihtilaflarda yalnız Peygamber'e müracaat eden kimseleri mümin saymaktadır. Ama ihtilaf ve çekişmelerini halletmek için Peygamber'in yanına gitmezler, ondan yargılama isteğinde bulunmazlar veya Peygam-

1- Nisâ / 105

2- Nisâ / 65

ber onlar hakkında ister lehlerine ve ister aleyhlerine hükmettiği zaman, bütün kalpleriyle ve tam bir teslimiyetle itaat etmezler, onun yargısından memnun olmazlar ve zerre miktarınca rahatsızlık duyarlarsa, onlar mümin değildirler. Öyleyse müminler Peygamber'i hem hakemlik ve yargıçlık için seçmeli hem de onların lehlerinde veya aleyhlerinde hükümde bulunduğu zaman kalplerinin derinliklerinde rahatsızlık ve güvenme duymamalıdırlar. Allah Resulü'ne (s.a.a) tam olarak teslim olmalıdırlar. Peygamber'i Allah'ın elçisi olarak bilen ama onun hüküm ve yargısını kabul etmeyen kimseler, Allah'ın buyurduğu gibi, Allah'ın hükümlerine ve Peygamber'in risaletine iman etmemişlerdir. Onlar yalancı ve münafıklardır. Peygamber'in (s.a.a) risaletine inanan birinin, onun hüküm ve yargısını kabul etmemesi mümkün müdür?

Kur'an bir başka yerde ard arda gelen bir dizi ayette, Yüce Allah'ın hükmü dışında yargıda bulunan kimseyi fasık, kâfir ve zalim olarak nitelemekte ve tanıtmaktadır:

﴿وَمَنْ لَمْ يَحْكَمْ بِمَا أَنزَلَ اللَّهُ فَأُولَٰئِكَ هُمُ الْكَافِرُونَ... وَمَنْ لَمْ يَحْكَمْ بِمَا أَنزَلَ اللَّهُ فَأُولَٰئِكَ هُمُ الظَّالِمُونَ... وَمَنْ لَمْ يَحْكَمْ بِمَا أَنزَلَ اللَّهُ فَأُولَٰئِكَ هُمُ الْفَاسِقُونَ﴾

Allah'ın indirdiği ile hükmetmeyenler, işte onlar kâfirlerdir...

Allah'ın indirdiği ile hükmetmeyenler, işte onlar zalimlerdir...

Allah'ın indirdiği ile hükmetmeyenler, işte onlar fasık olanlardır.¹

Kur'an ayetlerine bu üslup ile dikkat eden bir kimse, nasıl İslam'ın yargıyla ilgili hükümlerinin sadece Peygamber'in (s.a.a) zamanıyla ve en fazla ondan yirmi yıl sonrasıyla ilişkili olduğu ve İslam topraklarının genişlemesinden ve İran, Mısır ve diğer ülkelerin İslam bölgelerine eklenmesinden sonra, o hükümlerin işlevini yitirdiği ve yargı hükümlerinin halkın uhdesine bırakılmış olduğu ihtimalini verebilir!? O ayetleri ve Kur'an'ın diğer ayetlerini müşahade eden biri, böyle bir çıkarımda ve yargıda bulunabilir mi? Yoksa böyle bir şahsın çıkarımı, o ayetlerin içeriğinin hiçbir şart ve zamanda Allah'ın hükmünün ayaklar altına alınmaması gerektiği manasında mı olacaktır? Kuşkusuz Allah'a iman eden ve gerçekten o ayetleri Allah'ın keliması bilen her akıllı ve insaflı kimse, onların üslubuna

bakarak, onların içeriğinin sadece Allah Resulü (s.a.a) zamanıyla ve en fazla ondan yirmi yıl sonrasıyla ilişkili olduğuna inanamaz. Tersine kesin olarak, kıyamet gününe dek onların içeriğine göre amel edilmesi, Allah'ın hükümlerinin halkın dikkatinin ve davranışlarının mihveri olması ve onların çiğnenmemesi gereğini anlayacaktır.

﴿وَمَنْ يَتَعَدَّ حُدُودَ اللَّهِ فَأُولَٰئِكَ هُمُ الظَّالِمُونَ﴾

Allah'ın yasalarını aşanlar ancak zalimlerdir.¹

Buna ilave olarak, eğer bazı ayetlerin içeriği, açık ve anlaşılır olmaz ve bir ölçüye kadar kapalılık taşırsa, din bilgini âlimler, o ayetlerin manasının özel bir zaman için mi, yoksa bütün zamanlar için mi olduğunu, özel bir ırka ve Arap Yarımadası'na has mı, yoksa başka yer ve ırkları da kapsayıp kapsamadığını tespit edip ortaya çıkarmakla yükümlüdürler.

Her halükârda, karşıt görüşlü kimseler, İslam kanun ve hükümlerinden kaçmak, nefsanî eğilim ve şeytani isteklerini gerçekleştirmek ve genç nesilde sapma oluşturmak için şunu iddia etmektedirler: İslam'ın toplumsal ve siyasi hükümleri, onun başlangıç dönemiyle bağlantılıdır ve ondan sonra işlevini kaybetmiş bulunmaktadır. Her ne kadar biz, devletimiz için "İslam Cumhuriyeti" adını seçmiş olsak da, İslam sembolik bir anlam içermektedir. Halklar, yüzde yüz Allah'ın hükümlerinin aksine olsa bile(!) istedikleri kanunları beğenme ve onlara göre hareket etme hakkına sahiptirler; Maalesef bu tür söylemleri hiç umulmadık kimseler dile getirmekte, kendi söz ve makalelerinde bu eğilime yer vermektedirler.

6- İlahî Hükümlerin İnsanın Tüm Davranışlarına Yayılması

İslam'da devlet yapısının tam olarak belirtilmemesinin, genel anlamda devletin, yasaların ve yargı, yürütme, yasama ve gelecekte siyaset felsefesi teorilerinde ortaya atılacak diğer kurumlarla ilişkili devlet kanunlarının tümünün halkın uhdesine bırakıldığı ve yüce Allah'ın bunlar hakkında hiçbir emir buyurmadığı anlamına gelmediği aydınlanmış oldu. Yüce Allah'ın insanın şahsi ve toplumsal davranış alanlarının tümünde ve aynı şekilde siyaset ve devlet sahasında kanunu ve buyruğu bulunmaktadır.

Bizim bir şekilde İslam'ın hükmünün kapsamına girmeyen bir örnek bulmamız mümkün değildir. Bu şöyle açıklanabilir: Dış davranış ve konular ile ilişkili olarak, bize yönelik olan hükümlerin bir bölümü, vücuti ve ispatı zorunlu hükümlerdir. Bunlara göre amel edilmelidir. Bunun mukabilinde, bir dizi zorunlu haram ve sakındırıcı hükümler, bize yöneliktir ve bunları terk etmemiz gerekmektedir. Zorunlu emir ve yasaklamayla ilişkili konular dışında diğer durumlar caizdirler ve zorunlu olmayan hükümler ile irtibatlıdır. Zorunlu olmayan bu hükümler, müstehap, mekruh ve mübahattan ibarettir. O hâlde dış davranış ve konular ya farz sayılmakta ya haram ya müstehap ya mekruh yahut da mübah. Her halükârda bunların tümü Allah'ın hükmüne bağlıdır.

Bundan dolayı eğer bir durumda emir veya yasaklama ve hatta bir istihbar ve kerahet belirtilmemişse, o durumda insanların davranışları, özgürce ve hadislerin tabiriyle mutlak ve serbest bırakılmış olacaktır ve fakihlerin ıstılahında ise mübah olacaktır. Mübah da şer'î hüküm ve Allah'ın yasalarındandır. Öyleyse, ferdî ve toplumsal konularda Allah'ın hükmünün kapsamında olmayan bir mesele bulmak imkânsızdır. Çünkü her konu ve mesele, beş hükmün (haram, farz, müstehap, mekruh ve mübah) birine girmektedir. Hukuk ve siyaset geleneğinde, müstehap ve mekruh, ahlaki yön taşımaktadır. Hukuki kanunlarda dile getirilmemektedir. Hukuki konular ya uyulmalı ya terk edilmeli ya da mübahdır.

Neticede şu soru sorulmaktadır: Eğer İslam'ın, devletin aslı hakkında görüş taşıdığını ve güç piramidinin başında yer alan bir kimse için özel şartlar tayin etmiş olduğunu ve neticede o şart ve özellikleri taşıyan kimsenin mukaddes İslam şeriatı sahibi tarafından toplumun önderliğini ve gücü ele almak için atandığını kabul edersek, acaba İslam hakkında bir açıklaması olmadığı mesele ve konuları halka mı bırakmıştır? Onlar hakkında karar alma mukaddes şeriat sahibiyle bağlantılı değil midir? Onlarla ilgili olarak halkın genel tespit ve anlayışına göre mi hareket edilmelidir?

Burada, bir ölçüye kadar İslami ve fikhî konular hakkında bilgisi olanlar dahi, başkalarının suistimali muhtemel bulunan kaygan/tehlükeli tabirler kullanılmaktadır. Örneğin şöyle söylemekte: Biz, kendi hayatımızla ilgili konuların bir bölümünü dinden alıyoruz ve onlar hakkında Kur'an'a, hadislere ve en fazla Peygamber-i Ekrem'in (s.a.a) ve masum Ehlibeyt

İmamları'nın yol ve davranışlarına müracaat ediyoruz; ama diğer konularda akla müracaat ediyoruz. Gerçekte biz hayatımızın doğru yolunu tanımak için iki kaynağa sahibiz. Bunların biri vahiy, diğeri de akıldır. Bu basit tabir, bazen görüş sahibi ve gerçekten dindar olan kimselerin sözlerinde de kullanılmaktadır. Sorundan yoksun olmadığı ve sapmaya yol açtığı için bunu eleştirmeyi gerekli görüyorum.

Şu noktaya dikkat etmek gereklidir: Şer'î ve ilahî hüküm için en az iki ıstılah mevcuttur.

1- Birinci ıstılahta, şer'î hüküm -veya taabbudî ve ilahî hüküm- kitap ve sünnetten istifade edilerek elde edilen, Kur'an ve muteber hadislerde zikredilmiş bir hükümden ibarettir. Bu ıstılahta göre, akıl gibi başka bir yoldan elde edilen hüküm şer'î hüküm kapsamına girmemektedir ve "akıl hükmü" olarak adlandırılmaktadır. Bu esas uyarınca, eğer bir hükmü akıl özel olarak anlarsa, bizzat kendisi ona ulaşırsa ve onun hakkında şeriat tarafından bir açıklama yapılmışsa, o irşadi/aydınlatıcı bir açıklamadır; şer'î ve taabbudî bir hüküm içermez. Bunun açıklaması şudur: Aklımız tek başına ve dışarıdan yardım olmaksızın bazı şeyleri kavramaktadır. Örneğin, herkesin akıllı, adaletin iyi ve zulmün kötü olduğunu anlamakta ve kavramaktadır. Hiçbir akıl sahibi kimse aklın bu yargısında kuşku duymamaktadır. O zaman, Kur'an'da bir ayette adalet emredilince, fakihlerin literatüründe o ayet "irşadi/aydınlatıcı" sayılmaktadır. Yani o ayet, sadece bize aklımızın anladığı ve kavradığı bir hükmü bildirmekte ve aydınlatmaktadır.

Fakihlerin literatüründe şer'î hüküm hakkında bu ıstılahın kullanılması, bazılarının sapmaya duçar olmalarına ve "Biz kendi hayatımızın bütün mesele ve alanları için şer'î hükme ihtiyaç duymamaktayız ve bazı konularda aklın tespit ve yargısı yeterlidir." diye tasavvur etmelerine yol açmıştır. Doğal olarak, yüce Allah, o alanlarda hâkimiyet taşımayacaktır. Çünkü yüce Allah'ın hâkimiyeti kitap ve sünnette belirtilen hükümlerle uygulanmaktadır. Eğer bir alanda Allah'ın bir hükmü yoksa, orada hâkimiyetini uygulamamış ve onu akla bırakmıştır. O hâlde hayat alanımız, iki bölüme ayrılmaktadır: Bir bölümünde Allah hâkimiyet taşımakta ve diğer bölümünde aklımız hâkimiyet taşımaktadır. Bu, Allah'ın her yerde hâkimiyet taşımadığı ve her yerde Allah ne buyurmuştur diye araştır-

maya koyulmamamız gerektiği manasını taşır. Yüce Allah'ın nerede bir açıklaması yoksa, aklımız aracılığıyla hükmünü tespit etmemiz için orayı bize bırakmıştır.

Görüldüğü gibi, fakihlerin literatüründe kullanılan şer'î hükmün birinci ıstılahından ve basit tabirinden -onun esasınca şer'î hükmü, kitap ve sünnette zikredilen taabbudî bir hükümden ibaret bilmekte ve bunun mukabilinde şeriat sahibinin taabbud uygulamadığı şeylerde aklın kesin yargısını karar kılmaktadırlar. Aklımız, yargısını tespit etmek için şeraite bağlı değildir ve şeriat sahibi bu alanda sadece irşadi/aydınlatıcı hüküm vermektedir- bazıları bunu suistimal etmiş, yanlış anlamış ve hayatımızın bazı alanlarının Allah'ın egemenliğinin dışında kaldığına ve o alanda kanunları düzenleme merciinin beşer aklı olduğuna inanmıştır.

2- Şer'î hükmün ikinci ıstılahı, yüce Allah'ın teşriî iradesinin taalluk ettiği şeydir. Yani ister gerekli olarak istemiş olsun ve ister mübah olarak hükmetmiş olsun yüce Allah'ın bizden istediği her şeyden ibarettir. O hâlde kendisine uymamız için yüce Allah'ın bizden istediği her şey, O'nun hükmüdür. Bu ister kitap, sünnet ve taabbudî deliller yoluyla ispat olsun ve ister akıl yoluyla. Bu esas uyarınca, aklın bizzat kendisi, Allah'ın hükmünü tespit etmenin kaynaklarından biri ve onu keşfedendir. Biz, bu yüzden aklın hükmüne boyun eğmekte ve ona uymaktayız. Aklın ilahî teşriî iradeyi keşfetmesiyle, o hükmün yüce Allah'ın bizden istediği şey olduğunu anlıyoruz. Eğer fıkhîta kitap ve sünnet dışında, şer'î hükümleri tanımak için akıldan ibaret olan başka bir delil ve kanyağın olduğu söyleniyorsa, bu, aklın da Allah'ın hükmünü tespit etmek için bir yol ve yöntem olduğu, kitap ve sünnetin yanında aklın da Allah'ın hükmünü keşfedebileceği, Allah'ın hükmünün sadece kitap ve sünnette belirtilen bir şey olmadığı manasındadır. Tersine; Allah'ın hükmü teşriî iradesini konu almakta ve kitap, sünnet ve akıl yoluyla keşfedilmektedir.

Bu tefsir ve ıstılahı dikkat etmek suretiyle, ferdî, içtimai, hukuki, cezai, dâhilî, haricî ve uluslararası alanlarda insan davranışlarının tümünün şer'î hükmü, Allah'ın hükmünün kapsamına girer; Allah'ın hükmü ister kitap ve sünnet yoluyla ispat olsun ister akıl yoluyla. Elbette aklın delili, kendisi vasıtasıyla ispatlanan şeyin yüce Allah'ın teşriî iradesinin hükmü ve konusu olduğuna mutmain olacağımız derecede açık ve kesin olmalıdır.

Otuz Dördüncü Oturum

İSLAM HÜKÜMLERİNİN YERİ VE BİZİM DÜZENİMİZİN DİĞER DÜZENLERDEN ÜSTÜNLÜĞÜ

1- İslam'ın Sabit Hükümlerinin Devlet Yapısı ve Değişken Hükümlerle Olan Bağlantısı

Daha önceki oturumda da arz ettiğimiz gibi farklı düşünen bazı kimseler, kendi gazete ve konuşmalarında toplumumuzun ihtiyaç duyduğu kanun ve hükümlerin yasama meclisinde onaylanması gerektiğini söylemektedirler. Dolayısıyla onlara göre eğer biz sadece İslami kaynaklarda kitap ve sünnette yer alan hususlarla yetinecek olursak, hiçbir zaman toplumun ihtiyaçları temin edilmeyecektir. Ayrıca İslam Cumhuriyeti'nde de kanunlar, tıpkı diğer demokratik ülkelerde olduğu gibi meclis tarafından onaylanmaktadır. Dolayısıyla bizim kendi düzenimizi İslami bir devlet olarak adlandırmamızın ve mecliste onaylanan kanunları İslam kanunu olarak tanıtmamızın ne gereği vardır?

Şüphesiz ki her ülkede meclis üyesi ve halk temsilcisi olan kimseler, ülkeye hâkim olan kültür esasınca hareket etmekte ve kanunları onaylama çerçevesinde toplumsal değerleri saygın kabul etmektedirler. Tabiatıyla halkı Müslüman olan ve toplumunda özel bir takım değerleri ve kültür hâkimiyeti bulunan kendi ülkemizde de meclis üyeleri, dinî değer ve kültüre az veya çok riayet etmektedirler. Ama genel anlamda bizim ülkemizde var olan yasama metodu, demokratik ülkelerde var olan metodun aynısıdır. O hâlde, "Bizim ülkemizde devlet, İslami bir devlettir ve İslami kanunlar icra edilmektedir." demeye ne gerek vardır?

Daha önce de söylediğimiz gibi bu şüpheyi verilecek en iyi cevap şudur; İslam hükümleri, iki kısma ayrılmaktadır:

ı- Sabit hükümler

ı- Değişken hükümler

Bu değişken hükümler, zaman ve mekân şartlarının değişimiyle, kendisi de değişebilmektedir. Beşerî toplumlarda ortaya çıkan değişimlere, zaman ve mekân şartlarında ortaya çıkan çeşitli değişikliklere rağmen İslam'ın sabit hükümlerinde en ufak bir değişim söz konusu olamaz ve böyle bir şeyi asla göremezsiniz. Bu hükümlerin dokusu ve şekli değişmemekte ve sabit kalmaktadır. Dolayısıyla bütün şartlarda ve her dönemde bu hükümlerin uygulanması gerekmektedir. O hâlde eğer ülkede cari olan kanunları onaylamada eğer İslam'ın sabit hükümlerine riayet edilmez ve onaylanan kanunlar, İslam hükümleri ve kanunlarına aykırı olursa, o kanunlar, gayri İslami kanunlardır. Her ne kadar halk temsilcilerinin tümü, oy birliği hâlinde buna oy vermiş olsalar dahi bu değişmez. İslam'ın zıddına olan bir kanunun, itibar ve meşruiyeti yoktur. Ve buna aslında kanun bile denmez. Nitekim ülkenin anayasasının dördüncü maddesinde de yer aldığı üzere, İslam ülkesinin bütün kanun ve hükümleri, İslami ölçü ve hükümlere uygun olmalıdır. Hatta eğer, onaylanmış bir kanun, şer'î delillerin kapsam ve genelliğine aykırı olsa dahi, kanuni bir değere sahip değildir.

Dolayısıyla Kur'an nasları, mütevatir, muteber ve sahih rivayetler esasınca da sabit hükümler olarak adlandırılan İslam'ın kalıcı hükümlerine riayet edilmelidir. Bu sabit hükümlerde hiçbir değişiklik ve tahrife başvurulmamalıdır. Buna karşılık bizim bir takım değişken hükümler zincirimiz de vardır ki, bu hükümler de bölgesel ve mekânsal şartlar ve zamanın ihtiyaçları hasebiyle yetki sahibi otoriteler tarafından tayin edilmektedir. Gerçi değişken hükümler, günümüz kültüründe yasama organlarında onaylanan kanunlar sayılmaktadır. Ama İslam kültüründe ve fıkî kavramlarda değişken hükümler, veliyy-i fakihin yetkisi dâhilinde olan egemenlik hükümleridir. Veliyy-i fakih olan bir kimse, toplumun değişken ihtiyaçlarıyla uyumlu olarak özel bir takım hükümler ortaya koymakta, icra etmektedir. En azından icra edilmesi için onaylanmış olan hükümler, veliyy-i fakihin imzasından ve teyidinden geçmelidir. Bazen veliyy-i fakih, direkt olarak kanunlar ve hükümleri çıkarmakta, bazen de kanunlar söz konusu hususlarda yeterli uzmanlığa sahip olan veliyy-i emrin danışmanları ve uzmanları tarafından tasvip edilmektedir. Bu hükümler,

yeterli derecede incelendikten sonra onaylanmaktadır. Her yönüyle İslami bakış açısında konulmuş hükümlerin itibarı, Müslümanların emiri olan veliyy-i fakihin izni ve onayına dayalıdır. Aksi takdirde bu hükümlerin kendiliğinden hiçbir itibarı yoktur.

Ayrıca şu hususu da gözden uzak tutmamak gerekir; Müslümanların veliyy-i emri ve diğer hiçbir yasama organı, İslam'ın tümel kaidelerine, ölçülerine ve İslami değerlere riayet etmeden kendi istekleri doğrultusunda, değişken kanun ve hükümleri yasa yapma hakkına sahip değildir. Başka bir ifadeyle, onaylanmış kanunlar ve değişken hükümler de veliyy-i fakih ve bu hükümleri tanıyan ve bu değişken hükümleri gerektiği hususlarda hayata geçirebilen uzmanlar tarafından İslami sabit ve tümel kanunlar ve hükümler çerçevesinde onaylanmalı ve düzenlenmelidir. Aynı şekilde bu hükümlerin onaylanması hususunda da İslami değerlere riayet edilmelidir. Zaten bu yüzden kanunların çerçevesini teşhis etmek, bu kanunları gerektiği hususlara uyarlamak ve aynı şekilde bu onaylanmış kanunlara İslami değerleri uyarlamak çok zordur; bu çok ince ve fikhî bir uzmanlık gerektirmektedir. İran İslam Cumhuriyeti'nin anayasasında da yer aldığı üzere İslami Şûra Meclisi'nin onayladığı hükümler, nihai noktada bir grup seçkin fakih ve hukukçulardan oluşan "Şûray-i Nigehban=Denetleme Kurulu"na gitmektedir. Böylece meclisin onayladığı hüküm ve kanunların İslami ölçülere aykırı olması önlenmektedir.

2- Birincil ve İkincil Hükümler ve İkincil Hükümlerin İslam'a Aykırı Olduğu Şüphesi

Bazılarının sandığına göre zaman ve mekân şartları göz önünde bulundurularak konulan kanunlar ve egemenlik ile ilgili geçici hükümler, İslam ahkâmına karşıdır. Bunun sebebi de şudur Bu kimseler, sadece evveliyye (birincil) hükümleri İslami ve şer'î hükümler kabul etmektedirler. Bu kimseler, özel durumlar için vazedilmiş olan saneviyye (ikincil) hükümlerin şer'î hükümler olduğundan gaflet etmektedirler. Bunun açıklaması da şudur Normal şartlar için vazedilmiş olan İslam'ın evveliyye hükümleri dışında başka bir takım hükümler zinciri de vardır ki bu hükümler, ahkâm-i sâneviyye (ikincil hükümler) olarak adlandırılmıştır. Bu hükümler, özel ve zaruri durumlar ile ilgilidir. Bu sânevî (ikincil) hükümlerden bazıları, kitap ve sünnette zikredilmiş, bazıları ise, dinî kaynaklarda zikredilmemiş

ve bunları yasalaştırma yetkisi Müslümanların önderine, Müslümanların veliyy-i emrine bırakılmıştır.

Örneğin bizim namaz için abdest almamız farzdır veya eğer bize farz olmuş ise namaz için gusletmemiz gerekir. Abdest ve boy abdestinin farz oluşu evveliyeye hükümlerden ve normal şartlarla ilgili yasalardandır ki hem bedenimiz salimdir hem suyun bize bir zararı yoktur ve hem de yanımızda su bulunmaktadır. Ama eğer istisnai durumlar ortaya çıkar, hastalık sebebiyle abdest alamaz ve suyun bedenimize zararı olursa veya suya ulaşma imkânımız yoksa sanevî (ikincil) bir hüküm olarak teyemmümün farz oluşu, abdest ve guslün farz oluşunun yerine geçer. Bu açıdan şöyle denmiştir: Eğer suyunuz yoksa veya su sizin için zararlı ise abdest ve guslün yerine teyemmüm yapmalısınız. Eğer bu evveliyeye ve zaruret durumundaki hükümler diye ifade edilen sâneviyye hükümler, Kur'an ve rivayetlerde zikredilmiş ise biz bunlar arasında hiçbir farklılık gözetmeyiz. Zira pratik olarak evveliyeye hükmün konusu, örneğin abdest ve gusl gibi hükümlerin konusu, suya sahip olan, suyun kendisine hiçbir zararının olmadığı kimseler içindir. Sânevî (ikincil) hüküm, yani teyemmüm ise suya sahip olmayan veya suyun kendisine zarar verdiği kimseler içindir. Bu esas üzere bir gruba abdest almaları emredilmişken, diğer bir gruba teyemmüm etmeleri emredilmiştir. Ama bazı hususlarda evveliyeye hükümlerin karşısında zaruret ve istisnai şartlarla uyum içinde olan sânevî hükümler, özellikle şeriatta zikredilmemiştir. İşte burada evveliyeye hükümlerin uygulanması gerektiği söylenmiştir. Ancak bu uygulama zorluk ve meşakkate sebep olursa o başka. Zira İslam, Allah'ın kullarının görevlerini yerine getirirken, tahammül edilmez sıkıntı ve zorluklarla karşı karşıya gelinmesini istememektedir:

﴿...وَمَا جَعَلَ عَلَيْكُمْ فِي الدِّينِ مِنْ حَرَجٍ...﴾

...Ve sizin üzerinize dinde hiçbir güçlük kılmadı...

﴿...يُرِيدُ اللَّهُ بِكُمُ الْيُسْرَ وَلَا يُرِيدُ بِكُمُ الْعُسْرَ...﴾

... Allah size kolaylık diler zorluk dilemez...

Bu zikrettiğimiz bilgiler ışığında fakihler şöyle demektedirler: Eğer bir görevi ve şer'î hükmü yerine getirmek, sıkıntılara sebep oluyorsa, Allah o teklifi zorluk ve sıkıntı ortamında ortadan kaldırmaktadır. Burada dikkat edilmesi gereken önemli bir nokta şudur ki bazı hususlarda şeriatla zaruret hükümlerinin ve birincil hükmün yerine geçecek hükümlerin beyan edilmiş olması ve bazı hususlarda ise bunların şeriatla zikredilmemiş olmasıdır. Ama bu görev ve yetki Müslümanların emiri olan veliyy-i fakihe verilmiştir ki eğer birincil hükümler icra edilemiyor veya insanların zorluk ve sıkıntıya düşmesine neden oluyorsa, insanların bu durumdaki görevinin ne olduğunu açık bir şekilde ortaya koyabilsin. O hâlde, veliyy-i fakihin İslami esas ve ölçüler üzere beyan ettiği şeyler, hükm-i sânevî (ikincil hükümler) ve İslami hükümler sayılmaktadır. Zira İslam, bunu emretmiştir ve evveliye hükümlerin ortadan kalktığı zorluk ve sıkıntı anlarında insanların görevinin ne olacağını belirtmesini istemiştir.

O hâlde bazı kimseler, İslam'ın sadece ilk hükümlerini bildiğinden ve İslam'ın sadece bu hükümlerden ibaret olduğunu düşündüğünden dolayı, Müslümanların emiri tarafından veya İslami devletin yasama organları tarafından birincil hükümlere aykırı bir hüküm vazedildiği zaman kanunun İslam aleyhine olduğunu sanmaktadırlar. Oysa o kanun şeriat ve İslam hükümlerine karşı değildir. Elbette İslam'ın birincil hükümlerine aykırıdır ve İslam'ın ikincil hükümlerinden sayılmaktadır. Şüphesiz sânevî ve ikincil hükümler de İslam'ın evvelî ve birincil hükümlerinden sayılmaktadır. Zira İslam, yolcu bir kimse oruç tutmamalıdır ve yolcu olmayan kimse ise oruç tutmalıdır diye buyurmaktadır. Hiç kimse, yolcunun oruç tutmamasının İslam emirlerine aykırı olduğunu söylememektedir. Zira bunu İslam açık bir şekilde beyan etmiştir. Bu esas üzere yolcu veya hasta olmayan bir kimse oruç tutmalıdır. Aynı şekilde toplumsal, medenî, yargı, ticari ve insanların arasındaki muameleler hususunda da eğer, bu hususlarda yer alan birincil hükümlerle amel etmek, insanların sıkıntıya düşmesine sebep oluyorsa, o hükümler kaldırılmaktadır. Müslümanların lideri olan veliyy-i fakihi de özel bir takım kanun ve kaideler esasınca, zaman ve mekân gereklerini göz önünde bulundurarak, yeni bir kanun ve hüküm ortaya koymaktadır. Şüphesiz bu sânevî ve ikincil kanun İslam'a aykırı değildir. Sadece İslam'ın birincil hükümlerine karşıdır. Belirttiğimiz gibi İslam hem evveliye hükümleri hem de sâneviye hükümleri kapsamaktadır.

İslam toplumu için toplumsal şartların değişimi neticesinde sürekli ortaya çıkan yeni ihtiyaçlar -örneğin trafiği rahatlatmak ve arabaların hareketinden ortaya çıkan izdihamı ortadan kaldırmak için caddelerin genişletilme ihtiyacı veya şehri idare edecek, şehrin temizlik ve güzelliğiyle ilgilenecek bir belediye teşkilatına duyulan ihtiyaç veya su, elektrik ve daha önce olmayan bir takım benzeri ihtiyaçlar- toplumsal şartların karmaşıklığı, nüfus artışı ve yaşam muhitiyle ilgili diğer toplumsal etkenler neticesinde bu ihtiyaçlar bizzat, halkın kendisi tarafından giderilmemektedir. Bu ihtiyaçlar, halkın kendisinin temin edebildiği önceki toplumların sınırlı ihtiyaçları gibi değildir. Bu ihtiyaçların temini için yetkili makamlar tarafından özel bir takım hükümlerin vazedilmesi gerekmektedir. Sözümler şudur ki, bu hükümler köksüz ve hesapsız değildir ve bir takım kimselerin gönlünün istediği şekilde düzenlenmemektedir. Aksine, bu yasalar ve ikincil hükümler, İslam'ın tümel kanunları çerçevesinde yer almalıdır. Artık bu ikincil hükümlerin "ehemi mühime takdim" yani en önemli olanı önemli olandan öne geçirmek kabilinden olması veya bir takım zaman ve mekân şartlarına bağlı olması farklılık arz etmemektedir. Bizim düzenimizde genellikle bu ikincil hükümler, İslami Şûra Meclisi'nde ve veliyy-i fakihin izniyle vazedilmektedir. O hâlde, bu tür hükümler, İslam hükümlerinin dışında değildir. Zira Müslümanların emiri olan veliyy-i fakihin hükmüyle onaylanmaktadır veya bu ikincil hükümler, fıkhıta da yer alan, "*Zorluk ve sıkıntı yoktur.*", "*Zarar ve ziyan yoktur.*" ve benzeri özel kaideler esasınca şekillenmektedir.

Açıklandığı gibi İslami bir devlette, kanunlar ya İslami kaynaklardan, yani kitap ve sünnetten alınmıştır -önceden de söylediğimiz gibi akıl da İslam fıkhnın kaynaklarından biridir. Akli bağımsız hükümler ve aklın kesin hükümleri muteber hükümlerdir. Fakihler terminolojisinde aklın kesin hükmü vesilesiyle ilahî teşriî iradeyi keşfetmek mümkündür ve bundan da anlaşılmaktadır ki aklın hükmü de Allah'ın iradesine bağlıdır. Bu açıdan o hüküm de İslami bir hüküm sayılmaktadır- veya bir tür kitap ve sünnette zikredilmiş olan İslam'ın tümel hükümleri çerçevesinde yer almalıdır. Bu açıdan İslam devletinde değişken ve geçici bir takım kanunların, kitap ve sünnette zikredilmemeleri hasebiyle, kitap ve sünneti bir kenara iterek insanların istedikleri gibi kanunları vazetmesi mümkün değildir. İslam'ın sabit hükümleri kesin uygulanmalıdır. İslam'ın değişken hükümleri de

sabit ve tümel kanun ve hükümler çerçevesinde veliyy-i fakih veya onun tarafından izinli olan kimseler vasıtasıyla vazedilmelidir.

3- Demokratik Düzenlerin Eksiklikleri

Daha önce de belirttiğimiz gibi, devlet yapısı tıpkı üç açıdan oluşan üçgen bir piramit gibidir: 1-Yasama gücü, 2- Yürütme gücü, 3- Yargı gücü.

Bu devletin bu piramitsel yapısı, güçlerin ayrımı ve yayılmasını ifade eden “Montesquieu” zamanından beri bu şekilde ortaya koyulmuştur. Velhasıl gerçi şu anda devlet piramidi, üç güç ve boyuttan oluşmaktadır; ama gelecekte de bu yapının ayakta kalmasının hiçbir gerekliliği ve zarureti yoktur. İleride ortaya çıkacak olan bir takım gelişmeler ve toplumsal yeni şartlar karşısında bu devlet yapısında bir takım değişiklikler meydana gelebilir. Örneğin devlet güçlerinin sayısı arttırılabilir ve neticede bu devlet piramidi, dörtgen veya beşgen bir hâle gelebilir. Ama dikkat etmek gerekir ki bizim düzenimizde esas ve temel kaide şudur; devlet piramidinin yapısını teşkil eden bütün güçler, piramidin baş tarafında yoğunlaşmış durumdadır. Yani, çeşitli güçlerden ve farklı derecelerden oluşmuş olan devlet yapısını bir üçgen piramide benzettiğimiz zaman, piramidin üst tarafından aşağıya doğru indikçe, güçleri dağınık hâlde görmekteyiz. Öyle ki bu piramidin alt taraflarında devlet teşkilatlarının büyük bir hacim, çokluk ve genişlik içinde olduğunu görmekteyiz. Piramidin alt kısmından yukarıya doğru çıktığımızda ise, devlet teşkilatının yapı ve güçlerinin daha net ve merkezî bir hâle geldiğini görmekteyiz. Öyle ki sonunda bütün güçler, bu piramidin başında birbirine kavuşmakta ve bir noktada yoğunlaşmaktadır. Nitekim o dağınık ve çokluk ifade eden güçler, yalın ve tek bir hâle dönüşmektedir.

Güç piramidinin açılarının yavaş yavaş güçlerin üstünde bir noktada, birbirine kavuşmalarına ek olarak o nokta, bütün güçlerin birleştiği, birbirine kavuştuğu ve devlet güçlerinin, yetki ve kudretlerinin yalın bir şekilde birleştiği yerdir. Dolayısıyla da devlet yetkileri ve güçleri bölünmekte, yargı, yürütme ve yasama boyutlarına dağılmakta ve bu güçlerden her biri bir takım mertebelere sahip olmaktadır.

Dünyanın yeni düzeninde, devletin çeşitli güçlerden oluşması gerektiğini ve bu güçlerin de genellikle yasama, yürütme ve yargı gücü olduğunu

kabul ettikten sonra, pratik olarak güçlerin kudret piramidinin başında toplanması hususunda doğru dürüst bir açıklama yapılmamaktadır. Yani o düzenlerde asıl olan şudur: Devlet güçleri, üç ayrı boyutta birbirinden ayrılmalı, bu yetkinin bir bölümü yürütme gücünde, bir bölümü yasama gücünde, bir bölümü de yargı gücünde karar kılınmalıdır ve yürütme gücü, diğer güçlerin yetki alanına karışmamalı ve diğer güçler de, yürütme gücünün yetkilerine müdahale etmemelidir. Daha önce de dediğimiz gibi, pratik olarak bu güçler ayrımı gerçekleşmemektedir. Yürütme boyutuna sahip olan ve yapısal olarak yürütme gücünün alanına girmesi gereken birçok konuların, önemlerinden dolayı yasama gücünün emri altında olması gerektiği kabul edilmektedir. Örneğin iki devlet arasında imzalanan uluslararası anlaşmalar, bu şekilde yapılmaktadır. Oysa bunların yürütme boyutu vardır. Ancak bu kararlar, yasama gücünün onayına sunulmaktadır ve burada yasama gücü, yürütme gücüne müdahalede bulunmaktadır.

Öte yandan devlet heyeti bir takım kanunlar vazetmekte ve icra etmektedir. Bu tasarılarla her ne kadar kanun denmese de bunlar kanuni bir mahiyete sahip olmaktadır. Bunları onaylamak da yasama gücünün işlerinden sayılmaktadır. Bir takım delillerden dolayı anayasada veya normal kanunlarda onaylama yetkisi, yürütme gücüne verilmiştir. Böylece, yasama gücünün bir bölümü yürütme gücüne verilmiştir. Aynı şekilde pratik olarak yürütme gücü yasama gücüne de müdahalede bulunmaktadır. Her açıdan çeşitli düzenlerde az veya çok güçler birbirine müdahalede bulunmaktadır. Güçlerin birbirine müdahalesinin sebebi de şudur: Devlet ve üç gücünün yaptığı tüm işler, bütün olarak bir devlet düzenini teşkil etmektedir. Bu güçlerin tam bir şekilde birbirinden ayrılması ise, bu birliğin kopması anlamına gelmektedir.

4- Güçleri Uzlaştırma Etkeninin Gereği

Gerçi bir devlet düzeni, yasama, yürütme ve yargı dediğimiz üç kuvvetten oluşmaktadır; ama bu kuvvetler birbiriyle irtibat hâlinde olmalıdır. Hepsi genelde bir devlet düzenini teşkil ettiği için bu kuvvetler arasında uzlaştırıcı ve birleştirici bir etken olmalıdır. Dünyanın birçok demokratik düzeninde bu etken yok olduğu için bir takım huzursuzluklar göze çarpmakta, bazen de buhran oluşmasına sebep olmaktadır. Bu tür olumsuzlukları ortadan kaldırmak için bazı düzenler ve bir takım çözümler göz önünde

bulundurulmalıdır. Bu çözümlerden birisi cumhurbaşkanının veto hakkının olmasıdır. Örneğin, yasama gücü kanunları onaylama hakkına sahip olduğu hâlde ve yasama gücünün sahip olduğu mesuliyetin temeli esasınca meclis üyeleri uzun müddet tartışmalardan sonra bir kanun vazederler ve bunu senato üyelerinin teyidine sunarlar. Ama cumhurbaşkanı meclisin onayladığı hükümleri, veto hakkına sahip olduğundan kısa süre için olsa dahi istediği kanunu veto etmekte ve uygulanmasına engel olmaktadır. Eğer bir kanun çıkarmak, yasama gücünün hakkı ise ve yürütme gücünün yasama gücünün alanına müdahale hakkı yok ise o hâlde neden kanunu yürütme gücü, yasama sisteminin onayladığı bir kanunu veto etmekte ve bunun uygulanmasına engel olmaktadır? Böylesi bir durum bize bu üç gücün birbirinden tamamen bağımsız olmadığını göstermekte ve pratik hayatta, yürütme gücüyle, yasama gücünün görevleri arasında bir karmaşanın söz konusu olduğunu ortaya koymaktadır.

Aynı şekilde güçlerin birleştirici ve uzlaştırıcı etkeni olmama sebebiyle bazen ülkelerde grupsal ve siyasi ihtilaflar, partiler arasındaki rekabet sebebiyle güçler arasında çatışmalar ortaya çıkarmaktadır. Sonunda işin öyle bir yere varmasına sebep olmakta ki kısa bir süre için ülke, devlet ve yürütmegücünden mahrum kalmakta ve hayat felce uğramaktadır. Örneğin bir hükûmet kurulmakta, gücü ele geçirmekte ama kısa bir süre sonra o hükûmet, parlamentoda gensoruya tabi tutulmakta ve yıkılmaktadır. Dolayısıyla kısa bir süre için olsa dahi hükûmet kurulamamaktadır. Zira başbakan olmak isteyen kimsenin bir kabine oluşturmaya, bunları meclisin onayına sunması ve milletvekillerinin çoğunun desteğini alması hayli zaman almaktadır. Zira parlamenter sistemlerde ancak parlamentodaki kürsülerinin çoğunu elde eden veya diğer partilerin çoğunun desteğini alan kimse hâkim olmakta ve hükûmet kurabilmektedir.

Zira son yıllarda, komşu ülkelerden birinde uzun süre hükûmet kurulamadı. Başbakanlık için ileri sürülen aday, milletvekillerinden yeterli desteği alamadı. Ülke işleri bir bakan ve yardımcılarının geçici olarak üstlenmesiyle yürütüldü. Bunların o işe yeterli ehemmiyet ve önem vermediklerini gösterdi. Sorumluları altı ay boyunca hiçbir bağlılık ve sorumluluk duygusu taşımadan, ciddiyetten uzak bir şekilde işler yürütüldü. Bu da bir ülkenin ne kadar büyük zararlara uğradığını bize gösterdi.

Bazı düzenlerde ise cumhurbaşkanı, özel şartlarda, geçici olarak parlamentoyu feshedebilir. Bu açıdan açık bir şekilde yürütme gücü, yasama gücüne müdahalede bulunmaktadır. Hatta yasama gücünü bir kenara itmektedir. Şüphesiz bu tür müdahaleler, ihtilaf ve çatışmalar ortaya çıkarmaktadır ve bazen de şiddetli buhranların ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Bunun sebebi de şudur: Ya o düzenlerin kanunlarında bu tür öngörülmemiş buhranları önleyecek ciddi bir etken yoktur veya öngörülen etkenin fazla bir etkinliği olmamıştır. Örneğin bu düzenlerin bazısında cumhurbaşkanı yürütme gücünün sorumluluğunu taşımamaktadır. Sadece, teşrifat ve göstermelik bir makamdan ibarettir. Dolayısıyla ülke, bir buhranla karşı karşıya kaldığı zaman da ülkeyi düzene koyması ve bu buhranı dizginlemesi gereken yine cumhurbaşkanının kendisidir ve hakikatte etkin rolünü sadece buhranlı dönemlerde ortaya koymaktadır.

5- Velayet-i Fakih Düzeninde Güçlerin Uyumluluğu

Önceden de belirtildiği gibi dünyanın yaygın düzenlerinde bir takım öngörülerde bulunulmuş ve güçlerin birbirine müdahalesinden ortaya çıkan buhrandan ülkeyi çıkarmak için bir takım çözümler öngörülmüştür; ama hiçbirinin gerekli işlerliği yoktur ve güçlerin birbirine müdahale problemi de olduğu gibi devam etmektedir. Bunun karşısında ne yazık ki bazı düşman, insafsız ve uşak yazarların gericilik olarak ortaya koydukları velayet-i fakih düzeninde böyle bir etken göz önünde bulundurulmuştur. Ülke, yıkıcı bir takım buhranlarla karşı karşıya kaldığı zaman bu göz önünde bulundurulmuş uzlaştırmacı etken, ülkeyi hidayet etmekte, tedbir ve dirayetiyle buhranları bir kenara itmekte ve ülkenin zarar görmesine engel olmaktadır. Bizim de diğer ülkeler gibi yürütme gücümüz vardır; bunun başında da cumhurbaşkanı yer almaktadır. Aynı şekilde yargı ve yasama gücüne de sahibiz; onlar da birbirinden bağımsız ve ayrılmış durumdadır. Ama bunların tümü, aynı düzenin kuvvetleri konumundadır ve kudret piramidinin başında birbiriyle buluşmaktadırlar. Bütün bu güçler bir merkez noktada birleşmektedirler. Merkezî noktada yer alan düzenin asıl unsuru olan ve bu kudret piramidinin başında bulunan kimse ise bütün kuvvetlere birlik ve beraberlik bağışlayan veliyy-i fakihtir.

Bu düzen, merkezî bir yapıya sahip olmayan diğer düzenlere aykırıdır. O düzenlerin uzlaştırmacı güçleri birleşiricibir merkezî etken bulunmamaktadır

veya o düzenlerde bir merkezî nokta göz önünde bulundurulmuşsa da bu nokta oldukça zayıf ve renksiz bir noktadır. Ama velayet-i fakih düzeninde bu üç güç, rehberliğin gözetiminde ve düzenin merkezî noktasının altında bulunmaktadır. Yani velayet-i fakihin gözetiminde bulunmaktadır. Veliyy-i fakih de anayasayı korumaktadır. Aynı zamanda İslami hükümlerden, hedeflerden, devrimin ideallerinden sapılmamasına önem göstermekte ve bu üç gücün arasında da uzlaştırıcı bir rol oynamaktadır. Bütün bu güçleri birlik, beraberlik, dostluk ve tek yürekliliğe davet etmektedir, ihtilaf ve çatışmaların önünü almaktadır. Eğer, ülke şiddetli buhran ve çatışmalarla karşı karşıya gelecek olursa, veliyy-i fakih bu çatışmaları ortadan kaldırmakta ve ülkeyi buhrandan kurtarmaktadır.

Gerek İmam Humeynî'nin (r.a) ve gerekse de Ayetullah Hameneî'nin rehberliğinde inkılaptan yirmi yıl sonra da ister istemez toplumda birçok hususta ihtilaflar ve sürtüşmeler meydana geldi, ülke birçok ciddi buhranlarla karşı karşıya kaldı. Eğer İran İslam Devrimi Önderi'nin hikmete dayalı tedbiri olmasaydı, ülkemiz birçok sıkıntılarla karşı karşıya kalacaktı ki bu gün Türkiye, Pakistan, Bangladeş ve Afganistan gibi ülkelerin karşı karşıya kaldığı sorunlar içinde çırpınacaktı. Ne mutlu ki bu makamın bereketi, ilahî şahsiyeti ve kendisiyle halk arasında kurmuş olduğu duygusal ünsiyet ve aşk vasıtasıyla bu tür buhranların önü alınmaktadır.

6- Velayet-i Fakihin Diğer Düzenler Karşısındaki Üstünlüğü

Şimdi de ülkemizdeki İslam düzenini bugün en gelişmiş devlet düzenleri olarak tanınan dünyadaki demokratik düzenlerle mukayese ederek, İslami düzenin diğer düzenler üzerindeki ayrıcalık ve üstünlüğünü belirleyelim:

a) İç Uyum

Bizim düzenimizin diğer düzenlerden ilk üstünlüğü iç uyumdur. Daha önce de söylediğimiz gibi bütün demokratik düzenlerde, en önemli ilerleme ve demokratik olma göstergesi olarak güçlerin birbirinden ayrılması ve birbirine müdahalede bulunmaması gerekmektedir. Biz, daha önce bu düzenlerin iç çatışmalarına işaret ettik ve dedik ki, asıl istenen hedef, güçlerden hiç birinin diğerine müdahalede bulunmamasıdır. Ama bu

güçlerin tümüyle birbirinden bağımsız hâle geldiği, birbirine müdahalede bulunmadığı ve kanunların bir yere kadar güçlerin birbirine müdahalesine izin vermediği bir düzenin varlığından haberdar değiliz. Hatta bu güçler, birbirine kanunsuz bir şekilde müdahalede bulunmakta ve bazı güçler, diğer güçlere karşı kaba kuvvet kullanmakta, kanunsuzluğa başvurmaktadır. Pratik olarak bir gücün, bir kuvvetin elinde bulunduğunu görüyoruz. O kuvvet, bütün kuvvetlere destek amacıyla elinde bulundurduğu imkân ve kudretten istifade ederek diğer bir kuvvete baskı yapmaktadır. Askerî güçler ve güvenlik güçleri, mali ve iktisadi imkânlar ve bir ülkenin bütçesi, yürütme gücünün elinde bulunduğu takdirde, pratik olarak bütün güç piramitlerini bu kuvvet elinde bulundurmaktadır ve yürütme gücünün başkanı, istediği zaman bu kudreti suistimal edebilmektedir.

O hâlde dünyadaki demokratik düzenlerde bir tür iç uyumsuzluk göze çarpmaktadır. Ama bizim düzenimizde, bu üç güç, birbirinden ayrıldığı hâlde ve bağımsız etkilere bağlı bulunduğu hâlde, o uyumsuzluklar mevcut değildir. Çünkü bizim düzenimizde birleştirici ve uzlaştırıcı bir etken mevcuttur ve bu etken velayet-i fakihdir. Velayet-i fakih, devlet güçleri üzerindeki yetkisiyle bu güçler arasında uyum ve düzen icat etmektedir ve düzenin merkezi olarak buhranların ortaya çıkmasına engel olmaktadır. Hatta biz defalarca, İran İslam Cumhuriyeti önderinin belirli dönemlerde sorumlular arasındaki sürtüşmeleri engellediğini müşahade ettik. Bazen bir buhran ortaya çıktığında yürütme gücünün başkanı, resmen İran İslam Cumhuriyeti önderinden gücünü kullanarak bu buhranın önünü almasını istemiştir ve İran İslam Cumhuriyeti önderi de bu gücünü kullanarak, buhranları dizginleyerek kontrol etmiştir. Veliyy-i fakih, direkt olarak güçlerden hiçbirinden sorumlu değildir. Ama her üç gücün sorumluları da ya direkt olarak onun tarafından tayin edilmektedir veya anayasanın tabiriyle, İran İslam Cumhuriyeti önderi, halkın verdiği oyları tenfiz etmektedir (onaylamaktadır). Dolayısıyla İran İslam Cumhuriyeti önderinin tayini ve teyidi vasıtasıyla bu üç gücün başkanlarının makam ve sorumlulukları muteber ve meşru bir hâlde gelmektedir.

b) Deruni ve Ruhsal İcra Garantisi

Bizim düzenimizin mevcut düzenlerden ayrı bir üstünlüğü de toplum bireylerinde var olan deruni ve ruhsal icra garantisidir. Bu deruni icra

garantisi, İslam devletine, bu düzenin kanunlarına ve hükümlerine itaatte vücuda gelen şer'î bir görev (ibadet) duygusundan kaynaklanmaktadır. İşte böyle bir garanti ve iç kontrol, diğer dünya düzenlerinde mevcut değildir. Hemen hemen bütün düzenlerde kanunlar, güç ve zorla halka yüklenmekte ve dolayısıyla da insanlar, daha fazla özgürlük hissettikleri ve kontrolün daha az olduğu yerlerde kanunların ağır yükünden sıyrılmaktadırlar.

Defalarca işitildiği gibi bazı kimseler, Avrupa ülkelerinde kanun ve hükümlere riayet hususunda çok ilginç açıklamalarda bulunmaktadırlar. Bu açıklamalardan bir örnek olarak şunu söylemektedirler: Batı ve Avrupa ülkelerinde insanlar otomatik bir şekilde kanunları ve hükümleri icra etmekte ve vergi ödemektedirler. İşte bu düzen ve zahirî disiplin, insanları kanunlara riayete ve vergisini ödemeye zorlayan ilerlemiş bir kontrol düzeninin hâkimiyeti sayesinde ortaya çıkmaktadır ve insanlar bu düzende, kanunlara çok az muhalefet göstermektedirler. O ülkelerde vergi elde etme düzeni, asırlar boyunca elde ettikleri tecrübeler, özellikle de son yarım asırda kazandıkları deneyimler sayesinde çok ince ve karmaşık bir mekanizmaya sahiptir. Bu esas üzere farklı şekillerde insanlardan vergi almaktadırlar. Vergi vermekle yükümlü olan halk kitleleri ise pratik anlamda rahat bir şekilde vergilerini ödemektedirler. Bu arada büyük şirketler, ülke yöneticileriyle kurdukları ilişkiler ve güç düzeniyle oluşturdukları yakın irtibat sayesinde vergi vermekten sakınmaktadırlar.

Burada Batı'ya vurulmuş olan ve Batı'nın yüce kültür ve medeniyetinden söz eden kimselere şunu söylemeyi gerekli görüyorum: Batılı ülkeler hakkında söylenen birçok sözler ve yapılan övgüler, bir slogandan başka bir şey değildir ve hakikatten uzaktır. Örneğin söylenmektedir ki Batılı ülkelerde sürücüler, tümüyle trafik kurallarına uymakta ve övgüye değer bir düzen içinde hareket etmektedirler. Bu iddianın hiçbir gerçeği yoktur. Bu iddiayı çürütmek için size bir örnek arz edeyim. Ben bir konuşma için, Amerika'nın Philadelphia üniversitesine davet edildim. Yol üzerindeki şehirleri de yakından görmek için bir arabayla New York'tan Philadelphia şehrine doğru harekete geçtik. Yol esnasında araç sürücümüz arada bir aracın önüne bir aleti koyduğunu ve bir müddet sonra da alıp torpidoya koyduğunu gördük. Şoför bu işi defalarca tekrarladı, merak ettim ve kendisine bu aletin ne işe yaradığını sordum. O şöyle dedi: "Amerika'da saatte doksan kilometreden fazla sürat yapmak yasaktır. Polis, sürücü

hatalarını önlemek için caddelere radarlar yerleştirmiştir ve bu radarlar vasıtasıyla hız sınırını aşan sürücülerini tespit etmektedirler. Bunun yanı sıra polis güçleri büyük caddelerin bazı yerlerinde pusu kurmaktadır ve hata yapan sürücülere ceza yazmaktadır. Dolayısıyla araba hızları, radarlar vasıtasıyla kontrol edildiği için bir grup sürücü, polis radarını işlemez hâle getiren bu aleti keşfetmişlerdir. Şu anda bu makine çok kolay bir şekilde pazarlarda alınıp satılmaktadır. Bu olayı anlayan polis de caddelerde pusuya yatarak, polisin radarını işlemez hâle getiren bu makineyi kullanan ve neticede hız sınırını aşan şoförleri tespit etmeye, durdurmaya ve cezalandırmaya çalışmaktadır. Bu açıdan biz bu aleti kullanarak istediğimiz gibi sürücülük yapmaktayız. Polisi gördüğümüz zaman da bunu saklamakta, onu geçtikten sonra yeniden devreye sokmaktayız.

Gördüğünüz gibi onlar, kanunlara riayet etmemek ve kanun koruyucuların kontrolünü etkisiz hâle getirmek için polisin radarını işlemez hâle getirecek bir alet icat etmişlerdir. Bu makine Amerika pazarında çok rahat bir şekilde alınıp satılmaktadır. Öte yandan biz Amerikalıların çok büyük ve ilerlemiş bir kültüre sahip oldukları için gönüllü olarak ve rağbet göstererek bu kanunlara riayet eder ve orada tam bir düzen ve kanun sisteminin egemen olduğunu zannetmekteyiz. Her gün orada işlenen ve bizim de duyduğumuz cinayetlerin sayısı ise, anlatılamayacak boyutlara varmıştır. Yıllarca Amerika'da kaldıktan sonra İran'a dönüş yapan bir dostum şöyle diyordu: "Amerika'da silahlı polisi olmayan hiçbir lise mevcut değildir. Buna rağmen her gün bu okullarda cinayetlerin işlendiğini görüyorduk. Örneğin bir lise öğrencisi öğretmenine ve sınıf arkadaşlarına silah çekmekte ve onları öldürmektedir." İşte bu, o ülkelerdeki sözde düzen ve kanunun iç yüzünü gösteren bir örnektir.

Evet, Batı'da bireyleri kanuna saygılı ve itaatkâr kılan asıl etken dış etkidir; ceza, hapis ve yaptırım korkusudur. Batı'da insanlar korkuları olmadığı ve herhangi bir şekilde kanunu koruyan kimselerin kontrolünü etkisiz hâle getirebildikleri takdirde, hiç tereddüt etmeden kanunları çiğnemektedir. Ama İslam Cumhuriyeti'nde, elbette var olan dış kontrol etkeni ve cezalardan korkuyla birlikte başka bir önemli etken daha vardır. Eğer insanlar güçlendirilecek olursa birçok toplumsal sorunları halletme hususunda büyük bir güç ve kudrete sahip bulunmaktadır. Bu etken ise, deruni kontrolden ve kanunları uygulamada bireylerde var olan

deruni nezaretten ibarettir. Bu etken ise, halkın İslam devletinin koyduğu kanunlara taşıdığı inançları ve itaatlerinin gerekliliğine imanlarıdır. Hakikatte insanlar, bu kanunları uygulamayı şer'î bir görev olarak kabul etmektedirler. Doğal olarak eğer İslam devleti hâkim olmasaydı ve İmam, bir önder ve halkın taklit mercii olarak İslam devletinin hükümlerine itaatın şeriatça farz olduğunu söylememiş olsaydı, insanlar sadece cezalardan korunmak için kanunlara itaat ederlerdi.

Bugün İran'ın devrimci ve dindar halkı, Müslümanların önderine itaat etmek amacıyla devletin kanun ve hükümlerine uymaktadırlar. Her ne kadar bazı hususlarda bu kanunların kendi zararlarına olduğunu kabul etseler dahi boyun eğmektedirler. İnsanların imanından kaynaklanan ve aynı zamanda da insanları kontrol etmekte ve kanun çerçevesinde hareket ettirmede çok değerli ve önemli etkenden kaynaklanan deruni icra garantisi, bizim toplumumuzda mevcuttur ve biz ne yazık ki bunun değerini bilmemekteyiz. Bu etken, insanların İslam devletinin kanunlarını, Allah'ın kanunları olarak saymasına ve Allah'ın rızasına sebep olduğuna inanmasına ve sonuç olarak da ilahî ve şer'î görev sorumluluğu içinde bu kanunlara boyun eğmesine ve bu kanunlara aykırı hareket etmenin uhrevi ve ilahî cezalara neden olduğuna iman etmesine sebep olmaktadır. Şunu da inkâr etmiyoruz: Bizim düzenimizde de bir takım kanunsuz işler yapılmaktadır. Ama bu kanunsuz işler, itaat edilen ve kanunlara uyulan hususlara oranla çok cılız kalmaktadır. Eğer kanuna aykırı yapılan hareketler, kanuna itaat edilen hususlardan daha çok olsaydı, toplumda taş üstünde taş kalmaz ve düzen tümüyle dağılıp giderdi.

c) İran İslam Devrim Önderinin Yüksek Takva ve Liyakat Sahibi Olması

Bizim düzenimizin dünyadaki düzenlerden ayrı bir üstünlüğü de devrim önderinin yüksek bir takva mertebesine, ahlaki liyakate ve kutsallığa sahip olmasıdır. Çünkü veliyy-i fakih, Peygamber'in (s.a.a) ve İmam-ı Zaman'ın -Hz. Mehdi'nin- (a.s) halefidir. İnsanlar, veliyy-i fakihi, İmam-ı Zaman'ın bir tecellisi ve örneği olarak tanımaktadırlar. Bu açıdan da Peygamber'e (s.a.a) ve İmam-ı Zaman'a (a.s) gösterdikleri aşk ve sevgiyi önder hakkında da göstermektedirler. Veliyy-i fakih, bizim düzenimizde en yüce makama ve en büyük kudrete sahip olmasına rağmen, eğer herhangi bir kanunsuzluğa

saplanacak veya kendisini fıskı düşürecek ve adaletten uzaklaştıracak bir günaha bulaşacak olsa otomatik olarak Müslümanlar üzerindeki velayet makamından azledilmiş olacak ve bunun için artık ayrı bir mahkemeye, suçunu ispat etmeye ve nihayette de kendisini bu makamından indirmeye gerek kalmayacaktır. Allah korusun herhangi bir günah işlemek onun hemen adaletten düşmesine ve otomatik olarak azledilmesine neden olacaktır. Meclis-i Hubregan (Uzmanlar Konseyi) sadece bu durumda önderin liderlik makamına layık olmadığını ilan görevini üstlenmektedir. Yoksa onu azletmiş sayılmamaktadır. Çünkü azledilme olayı adaletten düşer düşmez, kendiliğinden gerçekleşmektedir.

Dünya düzenlerinde ise yöneticilerin hiçbirisi bizim düzenimizdeki önderin layık olduğu ahlaki yüceliklere ve takvaya sahip değildir. Hatta bazı ülke yöneticileri bütünüyle ahlaki fesat ve günah içinde çırpınmaktadır. Örneğin sözde dünyanın en büyük ve gelişmiş ülkesi sayılan Amerika'da cumhurbaşkanı ahlaki ve cinsel fesat ithamına maruz kalmıştır. Birçok şahit, cumhurbaşkanının fesat yaptığına ve suç işlediğine şahadet etmişlerdir ve neticede kendisi de bunu itiraf etmiştir. Ama bu durum karşısında gensoru söz konusu edildiğinde ve o ülkenin parlamentosunda büyük bir gürültü koptuğunda meclis üyelerinin çoğu cumhurbaşkanına gensoru vermediler. Cumhurbaşkanı olduğu gibi kudreti elinde bulundurmaya devam etti ve herhangi bir sıkıntı da vücuda gelmedi. Bütün dünya halkları, Amerika cumhurbaşkanının bozguncu ve fasık bir kimse olduğunu anladı. Ama meclis üyelerinin siyasi oyları sebebiyle, gensoru bir iki oyla reddedildi ve o bozguncu unsur kendi yerinde öylece kaldı. Bu hususun birçok örnekleri vardır. Açık bir şekilde suç işleyen ve hatta mahkemede mahkûm edilen birçok kimseler, siyasi oyunlar neticesinde kendi makamlarında kalmışlardır. Hatta sonraki dönemde bile seçilmeleri mümkün görülmüştür.

O hâlde, İslami bakış açısına göre eğer rehberlik makamı gerekli şartlardan birine sahip olmazsa veya herhangi bir günaha bulaşacak olsa, yine makamından azledilmiş olur. Zira büyük günahlardan birini işlemesi sebebiyle adaletten düşer, fasık sayılır ve Müslümanlar üzerinde rehberlik salahiyeti kalmaz. Artık onun suçunun ispatlanması için bir mahkeme teşkil etmeye veya Uzmanlar Konseyi'nin görüşüne başvurmaya gerek yoktur. O hâlde dünya düzenlerinin hiçbirinde, ülke yöneticileri hakkında,

özellikle de ülkenin başında bulunan kimseler hususunda rehberlik hakkında bu kadar tutuculuk ve özen gösterilmemiştir.

d) İnsanların Gerçek ve Manevi Maslahatlarına Riayet Etmek

Sonuç olarak bizim düzenimizin diğer düzenlerden önemli üstünlüğü insanların gerçek maslahatlarına riayet etmektir. Biz Müslüman olarak inanıyoruz ki Allah, insanların maslahatını herkesten daha iyi bilmektedir ve biz, Allah'ın göz önünde bulundurduğu bu maslahatı, toplumda da gerçekleştirmek zorundayız. Bu önemli husus da sadece dinî hüküm ve kanunlar ile amel edildiği takdirde temin edilmektedir. Yeryüzünde sadece İran İslam Cumhuriyeti anayasasının dördüncü maddesinde ülkede hâkim olan bütün kanun ve hükümlerin İslami ölçüler esasınca onaylanması yer almıştır. Hatta eğer bir kanun şer'î bir delilin geneline aykırı olursa, bu kanunun hiçbir itibarı yoktur. Dolayısıyla da kanunları insanların gerçek maslahatlarını temin garantisi olduğu tek ülke bizim ülkemizdir.

Herkesin de dikkat ettiği gibi bu düzen, elde ettiği bütün başarılarıyla birlikte, insanların fedakârlığı ve şehit kanlarının bereketi özellikle de v Tir' şehitlerinin kanının bereketiyle elde edilmiştir ve o şehitler, kendi canlarını feda ederek ve inkılabı değerli kanlarını sunarak bizim için izzet, yücelik ve yüce değerler yaratmışlardır. Biz de akıllı olmalıyız ki bu değerleri, bir hiç uğruna elden çıkarmayalım. Bu gün bir takım eller İslam'ın temelini, velayet-i fakihi ve İslam hükümlerini lekelemeye çalışmaktadır. Bu değerler, onların gözünde birer diken olduğu için tümüyle bunları yok etmeye çalışmaktadırlar. Bütün güçleriyle, bu birkaç asıl merkezî nokta üzerinde odaklanarak ortadan kaldırmaya çalışmaktadırlar. Çeşitli metot ve oyunlarla bu temel ilkelere darbe vurmak için uğraşmaktadırlar.

Bazen makaleler, konferanslar ve İslam Cumhuriyeti'nin çok tirajlı gazeteleriyle İslam'ın aslını ve İslamî hükümleri sorgulamakta ve şöyle demektedirler: "Bugün artık, farz ve haramdan söz etmenin yeri yoktur. İnsanları kendi hâllerine bırakmalıyız ki kendileri hakkında bir karar alabilsinler, seçme hakkına sahip olsunlar!" Veya defalarca görüldüğü gibi velayet-i fakihe hakaret etmektedirler.

1- Ayetullah Şehit Beheştî ve 72 yaranının şehit olduğu gün. Tir, İran'da bir ay adıdır.

Kültürel sorumluların tahammülü ve yüceliği olmasaydı, kanun açısından bu kimselerin cezalandırılması bile gerekirdi. Ama bu büyük insanlar, bu tür şeyleri görmezlikten geliyor, herhangi bir teşebbüste bulunmuyorlar. İşte bu yüzden biz, Müslüman, devrimci, İmam'a ve rehberine bağlı kimseler olarak, bu küstahları kendi yerine oturtmakla görevliyiz. Bu kimselerin mukaddes İslam şeriatına, Şia'ya ve bizim dünya ve ahiret saadetimizi temin eden kutsal değerlerimize ve büyük bir bedel ödenerek elde edilen değerlere saldırmalarına izin vermemeliyiz. Bu değerlerimizin az bir paha karşısında düzenbaz siyasetçilerin ve kültürü ortadan kaldıran kimliksiz kimselerin hile pazarlarında satılmasına izin vermemeliyiz. Zira bu tür söz ve hareketler bizim için sadece birer utanç sayılır ve Allah, Peygamber, melekler ve gelecek nesillerin lanetini kazandırır. Böyle olmaması ümidiyle.

Otuz Beşinci Oturum

ÖZGÜRLÜĞÜN KANUNLAR VE DEVLETLE OLAN ORANI

1- Yönetici Tayin Edilmesinin Özgürlük ve Demokrasi İle Uyuşmazlığı Şüphesi

Daha öncede söylediğimiz gibi kanun ya direkt olarak Allah tarafından konulmalı ya da Allah'ın izni ile vazedilmelidir. Aynı şekilde kanunu icra eden kimse de ya direkt olarak Allah tarafından tayin edilmeli ya da Allah'ın izin verdiği biri olmalıdır. Neticede devlet sistemi yasama, yürütme ve yargı güçleri olarak Allah'ın iznine dayanmalıdır. Aksi takdirde şer'î ve dinî açıdan hiçbir meşruiyeti yoktur. Geçen konuların içinde gerek kanun koyma hususunda ve gerekse kanunun icra edilmesi hususunda bir takım şüpheleri söz konusu ettik ve onlara cevap vermeye çalıştık. Kanun koyma alanında söz konusu edilen şüphelerden biri şuydu: İnsanları Allah'ın kanununa uymaya zorlamak, özgürlük ilkesine ve insanın kendi kaderine hâkimiyeti esasına aykırıdır. Bu şüpheye yasama ile ilgili bölümde cevap vermeye çalıştık. Bu şüphenin bir benzeri elbette daha şiddetli bir tonu, kanunu icra eden kimse hakkında da geçerlidir: Eğer kanunu icra eden bir kimsenin Allah tarafından tayin edilmesi gerektiğine veya Allah'ın izin verdiği bir kimse olması icap ettiğine inanacak olursak, insanların seçim hakkını ortadan kaldırmış oluruz. Aynı zamanda insanlara, Allah'ın buyurduğunun ve tayin ettiğinin aksine bir yöneticiyi seçmeleri hususunda izin vermemiş oluruz. Bu da demokrasiye ve halk yönetimine aykırı bir husustur.

Gerçi önceki konuları tartışırken bu şüpheye cevap verdik; ama İslam düzenine muhalif ve hakikatte İslam'a aykırı olan akımlar, yine aynı şekilde bu konuları söz konusu ettikleri için ve çeşitli şekillerde şüphe icat

ettiklerinden dolayı bu hususta daha fazla bir açıklama yapma ihtiyacını hissettik. Dolayısıyla ilk önce özgürlük hakkında bir açıklama yapacağız. Daha sonra da İslam devletinin teşkil niteliğini ve İslami kanunların icra şeklini açıklamaya çalışacağız.

2- Tekvinî Özgürlüğün İncelenmesi ve Cebir Teorisinin Reddedilmesi

Bugün karşı karşıya olduğumuz özgürlük kavramlarından biri de tekvinî özgürlük kavramıdır ve bu cebir teorisine karşıt bir terimdir. Bu görüş bir takım düşünürler tarafından ortaya atılmıştır. Eskiden beri bilgin düşünürler, insanın özgür olup olmadığı hususunda farklı görüşlere sahip olmuşlardır. Bunlardan bir gurubun dediğine göre, insan mecburdur ve kendi hayatında hiçbir özgürlüğü yoktur; dolayısıyla da insanın kendi iradesiyle hareket ettiği görüşü boş bir hayalden ibarettir. İnsan hakikatte mecburdur ve yaptığı işleri cebir ve baskı altında yapmaktadır. İnsan böyle bir hisse sahip olmasa da hakikat budur.

Tarih boyunca cebir teorisinin bir takım takipçileri olmuştur. Bazı İslam bilginleri de bu teoriye inanmışlardır. İslamî fırkalar arasında Sünnî kelimî fırkalarından biri olan Eşaire ekolü, cebir teorisine meyletmiştir (diğerlerinin inandığı şiddet ve aşırılık şeklinde değil tabi). Bizim ve Müslümanlardan çoğunun görüşüne göre bu inanç reddedilmiş bir değerlendirmedir. Zira, amel ve davranışlar alanında bütün insanlar kendisinin özgür ve irade sahibi olduklarını kabul etmektedirler. Eğer insana salt cebir hükmetmiş olsaydı, artık ahlaki, terbiyevi düzenlere ve devlet düzenlerine yer kalmazdı.

Ahlak sahası ve eğitim düzeninde eğer insan iyi veya kötü bir işi yapma hususunda mecbur olsaydı ve kendiliğinden bir irade ve özgürlüğü bulunmasaydı, o zaman yapmış olduğu iyi işler karşısında övülmez ve kendisine bir mükâfat verilmezdi. Aynı şekilde eğer mecbur olsaydı, kötü işler karşısında kınanmazdı. Eğer bir çocuk, davranışları hususunda mecbur olsaydı, artık onu terbiye etmenin ve hareketlerini kontrol etmek için terbiye düzenleri geliştirmenin anlamı kalmazdı. Eğer bir öğretmen, pedagog, çocuk ve öğrenci davranışları hususunda mecbur olsalardı, artık bir pedagog asla çocuğa falan işi yapmasını veya falan işten sakınmasını tavsiye edemezdi. Aynı şekilde hukuki, siyasi ve iktisadi işler alanında yapılmış

olan bütün bu tavsiyeler ve ortaya konulmuş hükümler de insanın özgür ve irade sahibi olduğuna delalet etmektedir. İnsan bir işi yaptığı veya bir şeyi terk ettiği takdirde özgür ve irade sahibi sayılmaktadır. Bu esas üzere insana falan işi yapmasını veya falan şeyden sakınmasını söylemektedirler. Eğer insan mecbur olsaydı ve davranışları hususunda bir seçim hakkına sahip bulunmasaydı, artık ona tavsiye etmenin veya falan işi yapıp falan şeyden sakınmasının emredilmesinin hiçbir anlamı kalmazdı.

Bizim inandığımız bu özgürlük ve irade, tekvinî bir şeydir ve cebrin karşıtıdır. Bu hak, Allah tarafından insana verilmiştir. Bu, insanın özelliklerinden biridir ve diğer varlıklardan üstünlük ölçüsüdür. Bizim tanıdığımız varlıklar arasında sadece insan, sahip olduğu inançlar ve bazen taşıdığı çelişkilerle birlikte seçim gücüne sahiptir. İnsan, bu isteklerine cevap verme hususunda tümüyle özgür ve irade sahibidir. Bu istekler ister hayvani istekler olsun ister ilahî ve yüce istekler, hiç fark etmez. Şüphesiz Allah Teala insanı, bu ilahî bağıştan nasiplendirmiştir ki o da özgür iradesiyle hak veya batıl yolu seçebilsin. İnsanın diğer varlıklardan ve meleklerden üstünlük ölçüsü bu seçim gücünden faydalanması sayesindedir. Eğer insan bu gücünü doğru kullanır, ilahî istekleri tercih eder ve hayvani istekleri bir kenara iterse, meleklerin, karşısında secdeye kapandığı yüce bir dereceye ulaşır.

İnsanın bu özgürlükten nasiplenmesi, tekvinî bir meseledir ve bugün buna inanmayan, insanı yüzde yüz mecbur gören, insanın hiçbir özgür iradesinin olmadığını savunan hemen hemen hiç kimse yoktur. Kur'an da bu hususu açık bir şekilde dile getirmekte ve şöyle buyurmaktadır:

﴿وَقُلِ الْحَقُّ مِنْ رَبِّكُمْ فَمَنْ شَاءَ فَلْيُؤْمِنْ وَمَنْ شَاءَ فَلْيُكْفُرْ﴾

Ve de ki: "Hak, Rabbinizdendir. Öyle ise dileyen iman etsin, dileyen inkâr etsin."¹

﴿إِنَّا هَدَيْنَاهُ السَّبِيلَ إِمَّا شَاكِرًا وَإِمَّا كَفُورًا﴾

Şüphesiz ona yol gösterdik; buna kimi şükreder, kimi de nankörlük.²

1- Kehf / 29

2- İnsan / 3

Yüzlerce ayet, hatta denilebilir ki Kur'an baştan sona insanın irade sahibi olduğunu önemle vurgulamaktadır. Zira Kur'an insanın hidayeti içindir. Eğer insan mecbur olsaydı, onun hidayeti de cebir üzere olurdu ve sapıklığı da mecburi sayılırdı. Dolayısıyla da hidayet için bir iradesi olmazdı. Bu durumda Kur'an faydasız ve etkisiz bir hâle gelirdi. Belirttiğimiz gibi bizim tartışma alanımız, tekvinî özgürlük değildir. Bu hususta hiç kimsenin şüphesi yoktur ve bunu tartışmanın yeri, felsefe ve kelam ilmidir; hukuk ve siyaset değil.

3- Deruni Değerler Düzeninin Özgürlüğe Aykırı Olmayışı

Burada söz konusu edilmesi gereken konulardan biri de şudur Her insanın deruni bir gücü vardır ve insan bu gücün iş ve davranışları için bir takım sınırlar ve şartlar tayin etmektedir. Teknik bir deyimle her insanın bir değerler düzeni vardır. Bu esas üzere her akıllı insan, kendi hayat sürecinde bir takım ahlaki olurlara ve olmazlara inanmaktadır. İnsan özel bir takım işler yapması gerektiğine ve aynı şekilde bir takım şeyleri de terk etmesi gerektiğine inanmaktadır. Biz âlemde bir takım şeylerin olması gerektiğine ve bir takım şeylerin de olmaması gerektiğine inanmayan ve güzel işleri kötü gören bir insan tanımıyoruz.

Olması gerekenleri ve olmaması gerekenleri derk eden ve insanın davranışları için akli ve ahlaki tavsiyelerde bulunan güç, pratik akıl ve vicdan olarak ifade edilmektedir. Bu güç tarih boyunca insanların sahip olduğu ve ortak bir şekilde insanda bir takım şeylerin olması ve bir takım şeylerin de olmaması gerektiğini söyleyen bir güçtür. Her insanın pratik akıl veya vicdanı, adaletin, emanete riayetin ve doğruluğun güzel olduğunu derk etmektedir. İnsana bunun gereklerini yerini getirmesi noktasında da tavsiyede bulunmaktadır. Her insanın akıl ve vicdanı zulmün kötü ve çirkin olduğuna inanmakta ve zulmetmemesi gerektiğini de tavsiye etmektedir. Özellikle eğer bir kimse, kendini savunma gücüne sahip olmayan birine zulmetmek istediğinde her insanın vicdan veya aklı bu fiili kötü görmekte ve insanı bundan sakındırmaktadır.

O hâlde her insan, batını ve deruni bir güce sahiptir ki bu güç, genel anlamda bir değerler düzenini oluşturmaktadır. Bu esas üzerine bütün insanlar, birtakım işleri güzel ve birtakım işleri de kötü saymaktadır. Belirttiğimiz gibi bütün insanlar, doğruluk ve adaleti güzel saymaktadır. Ve biz

doğruluğu kötü sayan bir insan tanımıyoruz. Aynı şekilde, bütün insanlar zulüm ve yalanın kötü olduğuna inanmaktadır. Ve biz bunları doğru sayan bir insanı tanımıyoruz. Şüphesiz insanların batını gücü ve aklı bu değerler düzenini sunmada ve bu olması gerekenleri ve olmaması gerekenleri teşhis etmede bağımsızdır. Haricî bir etkenin yardımına ihtiyaç duymamaktadır; bu teşhis doğrultusunda birtakım tavsiyelerde bulunmakta ve emirler vermektedir. İnsanın akıl ve vicdanının emir ve yasaklarını, olması gerekenlerle olmaması gerekenler hakkındaki emirlerini incelemek ve aynı şekilde emir ve yasakların sırf derk ve teşhis mi olduğu veya gerçekten insanda bir tür emredici hâkim bir unsur mu olduğu konusu, ahlak felsefesi ile ilgilidir ve bizim konumuzun dışındadır. Ama aklımızın bir takım işlerin iyi olduğunu ve bir takım işlerin de kötü olduğunu derk etmesi, bir şekilde olması gerekenler zincirini bizim için söz konusu etmektedir ve bu olması gereken şeyler zinciri, bizim tekvinî özgürlüğümüzü sınırlamaktadır. Yani akıl ve vicdan bize bazı özgürlüklerden istifade etmememizi emretmektedir. Biz, başkalarına zulmedebiliriz. Ama akıl bize, “Zulüm etme ve adil ol.” demektedir. Biz yalan da söyleyebiliriz; ama akıl bize doğru söylememizi ve yalandan sakınmamızı emretmektedir. Akıl bize şöyle demektedir: “Yaradılışın itibariyle emanete hıyanet edebilirsin; ama sen emanete asla hıyanet etme.” Dolayısıyla pratik akıl ve vicdan, insanın özelliklerinden biridir ve insanın özgürlüğünü sınırlayan deruni bir etkidir. Herhangi bir insan davranışlarını kanallandıran, olması gereken şeyler ile olmaması gereken şeyleri emreden böylesine bir güce sahip olmayan kimse akıldan mahrum kimsedir ve kavram olarak deli sayılmaktadır.

Vicdan ve pratik akıl tarafından hayata geçirilen ahlaki sınırlılıklar, gerekler, olması ve olmaması icap eden şeyler, insana ve insanın akıl ve vicdanına dayanmaktadır. Dolayısıyla da özgürlük karşıtı ve özgürlüğe aykırı sayılmamaktadır. Hiç kimse, akıl ve vicdanın bu tür şeyleri emretmesi ve sakındırmasıyla ve bir takım sınırlandırmalar icat etmesiyle asla insanın özgürlüğünü ortadan kaldırdığını iddia etmemiştir. Hakikatte insan, dışarıdan kendisine yüklenmeyen ve deruni bir güç olan akılla özgürlükleri sınırlandırmış bulunmaktadır. Pratik akıl ve vicdani gerekçelerle sınırlandırılan özgürlükler, doktorun insana emrettiği şeylere benzemektedir. Örneğin doktor bize şöyle demektedir: “Falan yemeği yeme. Çünkü o yemek senin için zararlıdır ve iyileşmek istiyorsan falan ilacı kullan...”

Burada, insan doktorun emrinden rahatsız olmadığı gibi, buna sevinir de. Doktorun emirlerini tedavi ile sonuçlanan bir takım uygulamalara kılavuzluk olarak değerlendirir. Hakikatte burada da biz özgürlüğümüzden istifade etmekteyiz. Tekvinî özgürlüğümüz ortadan kalkmamaktadır. Bazı ahlaki ekollerin de belirttiği gibi akıl, bize sadece yolu göstermektedir ve sonuç olarak güzel olan bir takım işlere kılavuzluk etmektedir. Sadece emredici boyuta sahip değildir.

Hatta eğer akıl ve vicdanımızın bir tür emredici olduğunu, hüküm ve ferman verdiğini söylesek bile, söylendiği gibi eğer bir kimse, vicdanının hükmüne muhalefet edecek olursa, kınanır ve vicdan azabına maruz kalır. Vicdan azabı kavramı, edebiyatımızda çok yaygın bir ifadedir. Yine akıl ve vicdanın emirleri ve hükümleri insanın özgürlüğüne aykırı değildir. İnsanın özgürlüğünü ortadan kaldırmamaktadır ve birisi vicdanının hükmüyle amel edecek olursa, hiç kimse o insanın özgürlüğünün ortadan kalktığını ifade etmemektedir. Bunun sebebi de şudur: Akıl ve vicdan insanın kendisine aittir ve bunlar deruni güçler olarak davranışlarımızı gözetmekte, onlara hükmetmekte, bir takım şeyleri yapmasını emretmekte ve bizi bir takım şeylerden de sakındırmaktadır. Dolayısıyla deruni etken bize emrettiği zaman, bu özgürlüğümüzü ortadan kaldırmamaktadır. Ama eğer akıl ve vicdanımız esasınca da amel edecek olursak, kendi isteğimiz ve irademiz doğrultusunda amel etmiş oluruz. Sadece bir dış etken bizi herhangi bir şeyi yapmaya zorlar veya bir şeye girişmekten sakındırırsa o zaman özgürlüğümüz ortadan kalkmış olur.

4- Dinî Emir ve Tekliflerin Özgürlük İle Oranı

Burada sorulması gereken bir soru da şudur: Acaba dinî hükümler ve Allah tarafından koyulan şer'î emir ve yasaklar insan özgürlüğünü sınırlandırmakta mıdır? Örneğin bir kimse sabah kalkıp namaz kılmak istemektedir. Ama Allah ona kalkmasını ve namaz kılmasını söylemektedir. Aynı şekilde şeriatı yer alan diğer emirler de insanı ya bir işe zorlamaktadır (tıpkı oruç tutmasını, zekât ve humus vermesini veya diğer farzları yerine getirmesini emrettiği gibi) veya şer'î haramlara bulaşmaktan sakındırmaktadır... Tıpkı alkollü içecekleri içmekten menetmesi gibi...

Bunun cevabı şudur: Bu ilahî emir ve yasaklar, icrai bir dayanağa sahip olmadığı müddetçe vicdani ve akli emir ve yasaklar gibidir ve insanın öz-

gürlüğünü ortadan kaldırmamaktadır. Yani şeriat sahibi bana namaz kıl dediğinde ben namaz kılmıyorsam, bana hiçbir şey yapmamaktadır. Bana ceza ve azap vermemektedir. Aynı şekilde toplum da Allah'ın bu emirlerini yerine getirmedığım için bana herhangi bir tepki göstermemekte ve beni aşağılamamaktadır. Bu durumda şer'î emir ve yasaklar sadece tavsiye düzeyinde olursa özgürlüğe hiçbir sınırlandırma getirmemektedir. Zira bu tavsiyelerin haricî bir icra garantörü yoktur ve dış bir etken beni herhangi bir işi yapmak veya herhangi bir işten sakındırmak hususunda baskı altında tutmamaktadır. Bu durumda şer'î emir ve yasaklar, akıl ve vicdan hükmü mertebesine inmektedir. Özgürlüğü ortadan kaldırmamaktadır ve beni sınırlandırmamaktadır. Daha müsamahakâr bir tabirle, bizim birleşik akıl ve vicdanımız vardır ki, bize bir takım şeylerin olması gerektiğini tavsiye etmekte, emir veya yasaklamada bulunmaktadır. Ama hiçbir şekilde bu emirler için pratik bir gereklilik söz konusu değildir. Aynı zamanda bizden ayrı olan bir akıl da vardır ki bizim varlığımızın dışındadır ve emir ve yasaklarda bulunmaktadır. Yani Allah, tümel bir akıl mesabesinde bir takım emir ve yasaklarda bulunmaktadır ve onlar da sadece tavsiye niteliğinde ve irşadi bir boyuta sahiptir.

Ama gerçek şudur ki şer'î emir ve yasakların bir takım pratik zorlamaları da vardır ve bu emir ve yasaklar da sadece tavsiye boyutuyla yetinilmemiştir. Hatta Allah, namaz kılmamızı emrettiği zaman eğer namaz kılmazsak bizi cehenneme götürmekte ve bizi azapla tehdit etmektedir. Hatta bazı çirkin davranışlarımız için bu dünyada da cezalar vermektedir. Bizim için had ve kırbaç tayin etmiştir. Hatta Allah önceki peygamberlerden bazılarının kavmine semavi azap nazil buyurmuştur. Bir peygamber gönderildiği zaman, halkı Allah'ın azabından korkutmuş ve şöyle buyurmuştur: "Eğer Allah'ın emirlerine itaat etmezseniz, bu dünyada da size azap nazil olabilir." Kur'an defalarca Müslümanları uyarmış ve önceki kavimlerin akıbetine bakmalarını emretmiştir. Zira onlar, Allah'ın emirlerine muhalefet ettikleri ve birtakım günahlara düştükleri için Allah onlara azap nazil etmiştir. Böylece Müslümanları da aynı şekilde dünyevi veya uhrevi azaba duçar olmaktan korkutmaktadır. Peygamberler insanları Allah'ın azabından korkutma hususunda o kadar ısrar göstermişlerdir ki bütün peygamberlerin lakaplarından biri de uyarıcı ve korkutucu sıfatı olmuştur. Nitekim Kur'an şöyle buyurmuştur:

﴿إِنَّا أَرْسَلْنَاكَ بِالْحَقِّ بَشِيرًا وَنَذِيرًا وَإِنْ مِنْ أُمَّةٍ إِلَّا خَلَا فِيهَا نَذِيرٌ﴾

Şüphesiz biz seni, müjdeci ve uyarıcı olarak, gerçekle gönderdik. Geçmiş her ümmet içinde de mutlaka bir uyarıcı buluna gelmiştir.¹

O hâlde dünyevi ve uhrevi azaptan sakındırma dayanağı ile ortaya konulan şer'î emir ve yasaklar ile pratik akıl ve vicdan tarafından ortaya konulan akli ve ahlaki emir ve yasaklar arasında bir farklılık vardır ve insanın özgürlüğünü sınırlandırmakta ve insanı baskı altında tutmaktadır. O hâlde eğer inanların tümüyle özgür olduğunu ve bazı aydınların neredeyse vahiy ve mukaddes kitap hükmünde saydıkları insan hakları bildirgesi esasınca hiç kimsenin insanın özgürlüğünü kısıtlayamayacağını kabul edecek olursak, acaba Allah da emirleriyle bizim özgürlüklerimizi sınırlandıramaz mı? Bizi azap ve cezayla korkutarak baskı altında tutamaz mı? En azından Allah da akıl ve vicdan gibi insanı irşat edebilir ve bir takım farzları yerine getirme hususunda tavsiyede bulunabilir. Örneğin bize namaz kılmamızı tavsiye edebilir. Eğer biz namaz kılmazsak, kendi özgürlüğümüzden istifade etmiş olacağız! Eğer böyle olursa, o hâlde neden Allah bizi baskı altında tutup şöyle buyurmuştur: "Eğer günah işlerseniz, ahirette cehenneme gidersiniz." Görüldüğü gibi Allah, bizi azabıyla korkutmaktadır. Nitekim peygamberlerin bazı görevlerinden ve işlerinden biri de insanları Allah'ın azabından sakındırmak olmuştur.

Şüphesiz Müslümanlar, Allah'ın emir ve yasaklarda bulunabileceği ve onlar için bir icra garantisinin olduğu ve aynı şekilde peygamberlerin görevlerinden birinin de insanları Allah'ın emir ve yasaklarını bildirmek ve insanları ilahî azaptan korkutmak olduğu hususunda herhangi bir tartışma içinde değillerdir. Tümüyle Allah'ın emri karşısında teslim olmuşlar ve onu candan ve gönülden kabul etmişlerdir. Müslümanlar, Allah ve Peygamber'in emirlerine boyun eğmişlerdir. Gerçi bu emirlerin kendilerini sınırladığını, bazı özgürlüklerini ortadan kaldırdığını ve kendilerini bir şekilde baskı altına aldığını da bilmektedirler. Çünkü Allah bile bir şeyi yapmamızı emrettiğinde veya herhangi bir şeyi yaptığımızda azap göreceğimizi bildirdiğinde biz bir tür baskı altına girmekteyiz. Dolayısıyla Allah'ın bizi bir işe zorlayabileceği veya bir işi terk ettirebileceği husu-

sunda hiçbir şüphe yoktur. Ama bu emir ve yasakların Allah tarafından ortaya konulmasının hikmet ve delili nedir? Allah neden bize bir takım şer'î emir ve yasaklarda bulunmuştur. Bu konuyu kelim ilmi uzunca ele almış ve incelemiş bulunmaktadır. Biz de kısaca şöyle arz edelim:

Allah Teala geniş lütfü, rahmeti ve sonsuz ihsanı esasınca insanların sadete ulaşmasını istemiş ve onlara saadet yolunu beyan etmiştir. Bu bağlamda, bizim için bir takım görevler ve emirler vermiştir ki bunları yaparak bilinçli bir şekilde saadet yolunda ilerleyebilelim ve bunların ışığında gerçek saadet yolunu tanıyabilelim. Doğal olarak bu olaylar ve tehditler, bizim uyanmasına ve saadet yolundan sapmamasına neden olmaktadır. Eğer herhangi bir zorlama olmasaydı, görevimizi hakkıyla yapamazdık ve yanlış davranışlar, işlediğimiz günahlar ve hatalar sebebiyle saadet yolundan mahrum kalırdık. Dolayısıyla Allah Teala kendi lütfü esasınca bu görevleri yapma vesilesiyle, çirkinliklerden uzak durmamızı ve sonuçta da O'nun ebedi ve geniş rahmetine ulaşmamızı istemektedir.

O hâlde gerçek şudur: Din insanı sınırlandırmaktadır ve bazı özgürlüklerini ortadan kaldırmaktadır. Peygamberlerin görevlerinden biri de insanları uyarmak ve cezadan, ilahî azaptan ve dinî hükümlere muhalefetten sakındırmaktır. Şüphesiz bu bağlamda insanlar hem ruhsal açıdan hem de fiziki açıdan baskı altında kalmaktadır. Fiziki baskı, bazı günahlar ve fesatlara bulaştığı için kendisine had ve ceza uygulanan kimseler için geçerlidir. Ruhsal baskı ise, bir günahkâr insana had uygulandığına ve dünyevi ceza gördüğüne şahit olan kimseler için geçerlidir. Sonuçta o kimse de cezadan korkmaktadır. Aynı şekilde, sürekli olarak Allah'ın uhrevi azaplarından korkutulan bir kimse de ruhsal baskı altında bulunmaktadır. Şimdi mutlak özgürlük taraftarlarına şunu soralım: Siz bu ruhsal ve fiziki baskıları, tehditleri ve sınırlandırmaları mı kınıyorsunuz? Yani diyorsunuz ki Allah insanları sınırlandırmakta, baskı ve darlığa mı sokmaktadır? Allah, insanları dünyevi ve uhrevi cezalarla korkutmak için peygamberler göndermemeli midir diyorsunuz? Bu şeyleri kınamak, İslam'ı inkâr etmek ve bütün ilahî dinleri reddetmek değil midir? Bizim din ve dinî zaruretleri inkâr hakkına sahip olup olmadığımız ayrı bir husustur. Şu an konumuz dinin hakkaniyetini ispat etmek ve peygamberlere uymanın gerekliliğini bildirmek değildir.

İnsanların özgür olduğunu, hiçbir baskı altına alınmaması gerektiğini söyleyen kimseler, Allah tarafından kula uygulanan bu baskıları, örneğin günah işlemesi sebebiyle cehenneme götürülmesini veya bazı günahları işlediği takdirde bu dünyada cezalandıracağını bildirmesini mi reddetmektedirler? Bu durumda olan bir kimse, şüphesiz peygamberlerin bi'setini ve ilahî şeriatları reddetmiş olacaktır. Biz şu anda bu kimseler hakkında konuşmak istemiyoruz. Biz şu anda dinin aslını kabul eden ve İslam'ı hak din olarak gören, Allah'ın lütuf ve hikmeti esasınca Peygamber'i bizim hidayetimiz için gönderdiğine inanan ve bu açıdan da Allah'a karşı şükran duygusu taşıyan kimselerle konuşmaktayız.

5- Hadlerin ve Cezaların Özgürlük ile Orantısı

Allah'ın böyle bir hakkından da öte kendi kerem, lütuf, fazlı ve rahmeti esasınca bizi uyarması gerektiğini ve doğru yolu katedip pisliklerden sakınmak için bizi cehennem azabıyla korkutması gerektiğini kabul ettikten sonra şu soru ortaya çıkmaktadır: Neden Allah Teala bazı günahkârları bu dünyada cezalandırmaktadır? Esasen neden bu ceza ve hadleri teşri etmiştir? Allah'ın bizi ahiret azabıyla korkutmasını kabul ediyoruz. Çünkü bu uyarı ve ahiret azabından korkutmak, bizim lehimize ve bizim cehennem ateşi korkusuyla saadet ve mutluluk yolunda ilerlememize neden olmaktadır. Hatta bir anlamda bu uyarı bir tür irşattır. Allah bizi, irşat etmektedir; kötü işlerimizin neticesi cehennem azabıdır ve o azap da sözleşme ve itibari bir azap değildir. Aksine, dünyevi çirkin amellerimizin tecessümü ve neticesidir. Ama neden zina gibi bir takım günah işleyen kimselerin, insanların gözleri önünde kırbaçlanmasını ve onurunun zedelenmesini emretmiştir?

﴿الزَّانِيَةُ وَالزَّانِي فَاجْلِدُوا كُلَّ وَاحِدٍ مِنْهُمَا مِئَةَ جَلْدَةٍ وَلَا تَأْخُذْكُمْ بِهِمَا رَأْفَةٌ فِي دِينِ اللَّهِ إِنْ كُنْتُمْ تُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ وَلْيَشْهَدْ عَذَابُهُمَا طَائِفَةٌ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ﴾

Zina eden kadın ve erkeğin her birine yüzer değnek vurun. Allah'a ve ahiret gününe inanıyorsanız, Allah'ın dini konusunda o ikisine acımayın. Onların ceza görmesine, inananlardan bir topluluk da şahit olsun.¹

Bu soru sadece dine hitap etmemektedir; ceza kanunları olan her düzene ve ceza kanunlarının aslına hitap etmektedir. Dünyadaki bütün düzen ve devletler, birtakım hukuki ve cezai kanunlara sahiptir. Hukuki kanunlar, başkalarının haklarına tecavüz eden; örneğin birinin malını çalan veya birinin bedenine zarar veren veya birini öldüren kimse hakkında geçerlidir. Burada eğer bir şikâyetçi varsa ve cinayet işleyen kimse hakkında şikâyetle bulunuyorsa, suçlu kimse birtakım cezalara maruz kalır. Eğer birinin hakkı gasbedilmişse, o hak ondan alınmaktadır. Eğer bir cinayete bulaşmışsa, kısas edilmektedir veya hakkında bir takım cezalar uygulanmaktadır. Ama bütün cezai kanunlarda suçlunun cezalandırılması için özel bir şikâyetçinin olması da gerekli değildir. Bizzat savcı da kanunların ve ülkenin maslahatlarına aykırı amel eden bir kimseyi şikâyet edebilir ve sanık mahkûm edildiği takdirde cezalandırılır.

Bildiğim kadarıyla dünyanın hiçbir yerinde hukuki ve cezai kanunları olmayan ve suçluları cezalandırmayan bir devlet mevcut değildir. Neticede suçlu kimse ya para cezasına çarptırılmakta ya hapse atılmakta veya hakkında başka cezalar uygulanmaktadır. İslam da bu kanundan müstesna değildir ve İslam'ın birtakım hukuki ve ceza kanunları vardır. Hatta birçok hususlarda çok ağır cezalar öngörmüştür. Dolayısıyla siyasi ve toplumsal düzenlerin bazı suçlar için ceza tayin etme hakkının olup olmadığı ve bunun insanın özgürlüğüne aykırı olup olmadığı sorusu ortaya çıkmaktadır. Bunun cevabı da şudur: Pratik olarak bütün insanlar, toplumsal düzenlere ve devletlere bir takım hukuki ve cezai kanunlara sahip olma hakkını tanımaktadır. Bu devlet, suçlular için özel bir takım cezalar tayin etmektedir. Bunun delili de bizim, ceza, hapis, suçlular için ceza düzeni ve hukuki ve cezai konulara sahip olmayan hiçbir millete şahit olmayışımızdır ve buna hiç kimse itirazda da bulunmamaktadır. Evet, tartışma makamında şu soru sorulabilir: Bireyi bu dünyada cezalandırmak ve dolayısıyla da özgürlüğünü kaldırıp sınırlandırmak mümkün müdür?

6- Devlet ve Kanunların Varlığı Sayesinde Mutlak Özgürlüğün Ortadan Kalkması

Hiçbir devletin ceza tayin etme ve insanlar için sınırlandırma icat etme hakkına sahip olmadığını söyleyen kimseler, eğer bütün dünyanın hukuki düzenlerini sorgulamak istiyorlarsa onlara ayrı bir şekilde cevap vermek

gerekir. Zira onlara göre, bu durumda insanlar sırf ceza korkusundan ve baskı altında oldukları için suça bulaşmamaktadır. Ama bir ceza ve sınırlandırma olmadığı takdirde özgürce istediğini yapacaktır. Bu ister iyi iş olsun ister kötü fark etmez. Ama eğer bu kimse sadece İslam'ı sorgulamak istiyorsa, ona da ayrı bir şekilde cevap vermek gerekir. Fakat ilk etapta bu soru bütün cezai ve hukuki düzenlere yöneliktir; bütün devlet düzenleri ve aynı şekilde İslam düzeni sorgulanmaktadır: Neden suçlu kimseler için bir takım ceza ve sınırlandırmalar tayin etmiş ve onları baskı altına almıştır? Burada dolayısıyla biz de buna genel ve kapsamlı bir cevap vermek istiyoruz. Çünkü bu sorunun ölçüsü de, odaklandığı nokta da bir genellik ifade etmektedir. Aynı zamanda İslam düzeninin cezai ve hukuki düzen konumunu da yorumlamaktadır ve yine diğer devlet düzenlerinin cezai ve hukuki düzenlerinin konumunu göstermektedir.

Buna cevap olarak şöyle diyoruz: Yukarıda yapılan bu itiraz mutlak özgürlük ilkesine dayalıdır. Bazı kimseler, bu inancı taşımaktadır ve insanın bu dünyada tümüyle özgür olması, hiçbir sınırlandırma ve baskı altında olmaması gerektiğini ifade etmektedir. Onlara göre, hiç kimse herhangi bir işi yapmaya veya herhangi bir işten sakınmaya zorlanmamalıdır. Şüphesiz bu ilke akıl ve şuur sahibi her insan açısından mantıksız, yanlış ve hatalı bir görüştür. Zira kimse, hadsiz ve hesapsız mutlak bir özgürlüğe sahip değildir. Dolayısıyla da istediği her şeyi yapamaz ve hiçbir kanunun kendisine engel teşkil etmediği de söylenemez. Bizim burada kanundan maksadımız, akli, bağımsız ve ahlaki kanunlar değildir. Zira bunların icra garantisi yoktur. Aksine burada hukuki kanunlardan maksadımız, genel bir anlam ifade etmektedir ve devlet bu hukuki kanunların garantörü ve icra dayanağıdır. Dolayısıyla her toplumda bir takım kanun ve kurallar olmalıdır ve insanlar, bu kanuna riayet etmeye zorlanmalıdır. Eğer bir kimse suç işleyecek olursa ona karşı tavır konulmalıdır. Eğer bir kimse insanların hakkını gasbetmişse, o kimse insanların hakkını ödemeye zorlanmalıdır. Dolayısıyla trafik ve sürücülük kuralları da korunmalı ve bu kurallara riayet etmeyerek bazen bir grup insanın ölümüne de sebep olan kimseler cezalandırılmalıdır.

Ayrıca tarih boyunca, her yerde kanunların varlığı ve insanların bu kanunları kabullenışı de şahitlik etmektedir ki hiç kimsenin kimseyi zorlamayacağı, sınırlandıramayacağı ve özgürlüklerinin bir bölümünü or-

tadan kaldıramayacağı anlamında mutlak bir özgürlük yanlıştır ve reddedilmiştir. Pratik olarak hiç kimse buna inanmamıştır. Mutlak özgürlük ilkesini kabul etmek, medeniyeti inkâr etmek, ilkeliliği kabullenmek ve orman kanunlarını benimsemek demektir. Eğer insan, medeni bir varlıksa toplumsal bir düzene sahip olmalıdır ve bireyler birbirlerinin haklarına riayet etmelidir. Dolayısıyla da birtakım kanun ve kurallar olmalıdır. Kanunu çiğneyen kimseler için bir takım cezalar öngörülmelidir. Devlet de bu kanunların icrasını garanti etmelidir. Hakikatte mutlak özgürlüğün ve hiç kimsenin insanlara herhangi bir işi yapması veya herhangi bir işi terk etmesi hususunda baskı yapamayacağı iddiası, devletin varlığı zaruretiyi inkâr etmektir ve devletin olmaması gerektiğini söylemektir. Çünkü esasında devlet, egemenlik düzeni, icra gücü ve halkın kabul ettiği toplumsal kanun ve kuralların varlığı alanında şekil kazanmaktadır ve görevi de kanunların icra ve garantisidir. Şüphesiz böyle bir iddia ve düşünce kanuna saygı duyma, medeni toplum, medeniyet ve kanunlara uymanın gerekliliği ile uyumlu değildir. Esasen insanlığın medeniyeti, sorumluluk kabullenmek, toplumsal kanunları icra eden bir gücün varlığını benimsemek esasına dayalıdır. Şüphesiz devlet de kendi görevlerini yerine getirme bağlamında insanlara bazen baskıda bulunmaktadır.

Devletin görevlerinden biri de gerektiği zaman güç kullanarak kanunu çiğneyenleri, kanuna riayete zorlaması ve kanundan sapanları cezalandırmasıdır. Eğer devlet sadece, hatırlatma ve tavsiye ile yetinecek olursa devlet değildir, aksine bir pedagog veya öğretmendir. Vaizlerin, öğretmenlerin ve pedagogların görevi, sadece tavsiyede bulunmak ve insanlara toplumsal ahlaka ve insani adaba riayet hususunda hatırlatmada bulunmaktır. Bu tavsiye ve hatırlatmaları hayata geçirmek için icra gücüne sahip değildirler ve esasen insanları, insani işlere riayete zorlama hakkına da sahip değildirler. Ama devletin görevi, kanunlarla ilgili zor kullanmak, kanunları çiğneyenleri cezalandırmak ve cezaları uygulamaktır. Eğer bir suçlu kanunun pençesinden kaçacak olursa, devlet onu takip etmeli, yakalamalı ve hakkında gerekli cezayı uygulamalıdır. Dolayısıyla devletin ve icra gücünün varlığı da insanların mutlak özgürlüğe sahip olmadığının delilidir ve mutlak özgürlük reddedilmiştir. Mutlak özgürlük, medeniyet, insanlık ve toplumsal hayat ile uyumlu değildir. Burada artık devletin insanların isteği doğrultusunda oluşan medeni kanunları icra etmesi ile ilahî kanunları icra etmesi arasında hiçbir fark yoktur.

7- Hâkimiyetin Allah’a Bağlanması Gereği

Daha önce de ispat ettiğimiz üzere kanunu icra eden kimse ya Allah’ın tayin ettiği veya Allah tarafından izinli bir kimse olmalıdır. Çünkü kanunları icra etmek, insanlara baskı uygulamaya ve onları sınırlandırmaya sebep olmaktadır. İnsanlar ise Allah’ın kuludur. Onlar üzerinde tasarruf hakkı sadece Allah’a aittir. Teşriî rubûbiyet ve ilahî hâkimiyet esasınca hiç kimse Allah’ın izni olmaksızın Allah’ın kullarına baskıda bulunamaz ve onlar üzerinde herhangi bir tasarruf hakkı yoktur. Devlet de insanlara gerektiği yerde baskı uygulamak için insanların sahibi olan Allah tarafından izinli olmalıdır. Ama halk demokrasisine inanan ve toplumu idare etmek için medeni kanunların varlığını yeterli gören ve devleti kanunları icra faktörü olarak kabul eden kimseler, kanunu icra eden kimsenin Allah tarafından izinli olması gerekmediğini söylemektedirler. Onlara göre insanlar oy verdikleri takdirde bir kimse kanunları icra edebilir ve gerektiği yerde de üstün gücünü kullanabilir ve insanlara baskı uygulayabilir.

Onlar, “Devletin insanlar üzerinde baskı uygulama hakkına sahip olduğunun akli yorumu nedir?” sorusuna demokratik ilkeler esasınca şöyle cevap vermektedirler: İnsanların bir düzene, devlete ve parlamento üyelerine oy vermesi, o kanunları ve onaylanmış kuralları ve o kanunların devlet eliyle uygulanmasını kabullendiği anlamındadır. Devlet, eğer bu kanunları uygulama yolunda güç dahi kullanacak olursa, fark etmez. Dolayısıyla kanunları icra hususunda uygulanan baskılar, insanın özgürlüğüne aykırı değildir. Zira insanların kendisi bu kanun ve kuralları kabul etmiş ve buna boyun eğmişlerdir. Tıpkı herhangi bir işi yapma hususunda akıl ve vicdanın verdiği bir hükme benzemektedir ki biz bu hükmün insanın özgürlüğüne aykırı olmadığını ve insanın özgürlüğünü ortadan kaldırmadığını söyledik. Zira bu hüküm, deruni güçten ve varlıklarının içinden kaynaklanmıştır. Kendilerine ait olmaktadır ve onlara zorla yüklenmiş değildir. Demokratik düzenler, bu düzenlerin uygulamaları, yetkileri, meşruiyeti ve hakkaniyeti hususunda bir takım itirazlar söz konusudur ki bu itirazlar, siyaset ve hukuk felsefesi ile ilgili kitaplarda yer almıştır. Bu itirazlardan birine burada işaret etmemiz yerinde olacaktır. Dünyanın hiçbir yerinde, bütün insanların kabul ettiği bir kanun veya bu kanunları uygulamak için seçilen bir devlet yoktur. Hatta dünyada eşsiz halk düzenlerinden biri olan İslam Cumhuriyeti’nde bile insanların %98.2’si İslam

Cumhuriyeti'ne oy vermişlerdir ve %1.8'i İslam cumhuriyetine ret oyu vermiştir. Şu andaki ülkemizin nüfusuna oranla da bu sayı, bir milyon kişiye tekabül etmektedir. Halk düzenleri ve dünyadaki yaygın demokrasiler esasınca da bir milyon insan, bu düzene oy vermediği hâlde, devlet onlara zorla kanunları ve emirleri uygulama hakkına sahiptir. Birtakım kimseler, açık bir şekilde bu düzeni kabul etmiyoruz, dediği hâlde nasıl olur da devlet ve düzen, sadece insanlardan çoğunluğunun oyunu aldığı için icra, uygulama ve kanunları yürütme hakkına sahip olur? Bu düzeni kabul etmeyen kimselere bile bu kanunları nasıl uygulayabilir?

Dünyadaki halkçı düzenler ve demokrasi teorisinin taraftarları da bu soruya bir takım cevaplar vermiş ve bu konuyu görmezden gelmemişlerdir. Ama onların verdiği cevaplar ikna edici cevaplar değildir ve sorun olduğu gibi durmaktadır. Örneğin diyorlar ki: "Çoğunluğun oyuyla oluşan bir düzende, bu düzene oy vermeyen azınlığın da bir takım hakları vardır ve bu azınlığın hakları saygın sayılmalıdır. Onlar kendi şahsi alanlarında istedikleri gibi hareket edebilirler." Biz diyoruz ki bu asla yeterli değildir. Hangi delil üzere genel kanunlar ve düzenin geneline ve toplumsal kurallara ait hükümler, bu kimselere de uygulanmaktadır? Hangi delille onlardan vergi alınmakta ve benzeri haklar talep edilmektedir? Netice olarak onlar şöyle diyorlar: "Toplum, mutlaka belli bir şekilde idare edilmelidir ve biz de toplumu idare etme hususunda demokrasiden ve halk idaresinden daha iyi bir düzen bilemiyoruz."

Ama İslam'a göre yukarıda beyan edilen sorunun cevabı şudur: Kanun koyma hakkı, sadece Allah'a aittir. Aynı şekilde Allah tarafından izinli olan kimseler, Allah'ın tayin ettiği kanunlar çerçevesinde kanun çıkarabilirler; aynı şekilde sadece Allah'ın tayin ettiği veya Allah tarafından izinli kimseler bu kanunları icra edebilir ve halka hükmedebilirler. Bu durumda o kimse de Allah'ın temsilcisidir ve ilim sahibi Allah tarafından insanların hâkimiyeti için tayin edilen bir kimse, gerektiği yerde güç kullanarak kanunları uygulayabilir. Böyle bir kimse, kanunları çiğneyen ve bu düzene karşı olan azınlığı, kanunlara riayet etmeye zorlayabilir ve onlara kanunu uygulayabilir. Şüphesiz Allah'a ve dine inanan bir kimse için bu teori makbul, mantıklı ve halkçı düzenler hakkında yapılmış itirazlardan arınmış bir teoridir. Allah'ı ve dini kabul etmeyen kimseler, ilahî hâkimiyetten yüz çevirmiştir ve onu asla kabul etmemektedir. Ama

Müslüman olan ve Allah'a inanan bir topluluk için ilahî hâkimiyet büyük bir idealdir ve vicdanının sesi, insani usuller ve akıl mantığıyla da uyum içindedir. Bu açıdan demokrasi teorisinde ve halkçı düzenlerde var olan çelişki ve paradokslar, bu düzenlerin batıl olduğunu ortaya koymaktadır ve bu paradokslar, İslami devlet teorisinde mevcut değildir. İslami devlet teorisi tam bir deruni uyum içinde bulunmaktadır.

Eğer, İslam düzenini dünyada yaygın olan ve sadece halkın oyuna dayanan demokratik düzenlerle kıyaslayacak olursak, İslam düzeninin Allah'ın iznine dayalı olduğunu görürüz. Hem ilahî bir kökene sahiptir ve hem insanların desteğine ve oylarına dayalıdır; dolayısıyla da kat kat itibara sahiptir. Zira biz de insanların oylarını inkâr etmiyoruz ve insanların oylarını saygıyla karşılıyoruz. İran İslam Cumhuriyeti'ndeki birçok teşkilat ve kurumlar da insanların oylarıyla meydana gelmiştir. Örneğin cumhurbaşkanlığı seçimi, milletvekilleri, rehberi seçen uzmanlar, önderlik konseyi, köy ve şehirlerin İslami şûra üyeleri tümüyle insanların oylarıyla seçilmektedir. Bu nedenle bizim düzenimiz hem Allah'ın izninden hem de insanların desteğinden kaynaklanmaktadır, dolayısıyla da sadece halkın oylarına dayanan halkçı ve demokratik düzenlerden çok daha güçlü ve sağlamdır. Eğer biz, halkçı düzen teorisyenleriyle karşı karşıya gelecek olursak onlara deriz ki biz sizin sahip olduğunuz düzene sahibiz. O düzen bizde de vardır ve biz insanların oyuna inanıyor ve bu oyları saygıyla karşılıyoruz. Ama ayrıca mantıki ve akli açıdan İslami devlet teorisi halkçı düzen teorisinden çok daha üstündür. Daha önce de dediğimiz gibi demokratik düzen, deruni uyum ve akli ve mantıki doğru bir yorumdan mahrum bulunmaktadır. Kendisinde birçok çelişkiler barındırmaktadır; ama velayet-i fakih teorisi mantıki ve akli açıdan sağlamdır. İçinde hiçbir çelişki bulunmamaktadır. Özetleyecek olursak, bir taraftan aydınlar bu şüpheyi ortaya atmakta ve "Neden Allah peygamberler göndererek, kitaplar nazil buyurarak ve semavi şeraitler ve cezai kanunlar yasayarak, örneğin hadler, cezalar, el kesmeler, ceza kesmeler ve diğer cezalar öngörerek insanların özgürlüğünü ortadan kaldırmaktadır ve insanların istediği şeyi yapmasına izin vermemektedir ve bir tür baskı uygulamaktadır? Oysa insanlığın aslı da insanın tümüyle özgür olmasını gerektirmektedir ve özgürlük insanın önemli kıymetlerinden biridir." demektedirler. Buna cevap olarak diyoruz ki mutlak özgürlük, insanlığın cevheri, insanın me-

deni ve toplumsal oluşuyla çelişmektedir. İnsan toplumsal yaşamak zorunda olan bir varlıktır. Dolayısıyla toplumsal hayat, insanların düzen içinde yaşaması için icra edilmesi gereken bir takım kanun ve kuralların varlığını gerektirmektedir ve devlet adında bir kurum da bu kanunları icra ve garanti etmelidir.

Bu yorum, dünyadaki bütün düzenlerde ve aynı şekilde İslam'da kabul görmüş bir yorumdur. Tarih boyunca bütün insanlar buna bağlanmış, inanmış ve hiçbir itirazda bulunmamıştır. Ama dediğimiz gibi devletin varlığının gerekliliği ve kanunların icrası için ister istemez insanlar üzerine bir baskı oluşmakta ve bu konuda demokratik ve halkçı düzenlerin mantıklı bir yorumu bulunmamaktadır. Onların devlet teorisi, deruni bir uyumdan mahrumdur. Birçok çelişkiler barındırmaktadır. Ama bizim İslami düzenimiz, mantıksal bir yoruma sahiptir. Zira biz de halkçı düzenler gibi hareket etmekteyiz ve insanların seçimine özel bir önem vermekteyiz ve birçok devlet kurumları da insanların çoğunluğunun oyu esasınca meydana gelmiştir ve aynı zamanda da delile dayalı akli ve mantıki yorumları bulunmaktadır. Örneğin hâkimiyet hakkı aslında Allah'a aittir. Zira insanlar, Allah'ın kulları ve yaratıklarıdır ve öz itibarıyla sadece Allah insanlar üzerinde tasarruf ve egemenlik hakkına sahiptir. Diğerlerinin hâkimiyeti ise sadece Allah'ın iznine ve isteğine dayandığı takdirde doğrudur. Yani sadece Allah'ın izniyle bir grup kimse, Allah'ın kulları üzerinde egemenlik kurabilir. İlahî köke sahip olmayan ve Âlemlerin Rabbinin iznine bağlı bulunmayan devletler batıldır, hakka ve akli ilkelere aykırı bulunmaktadır.

Otuz Altıncı Oturum

İSLAMİ HÜKÜMLERİ UYGULAMADA TUTUCU OLMANIN ZARURETİ

1- Önceki Konuların Özeti

Önceki oturumlarda da dediğimiz gibi insanın akıl ve vicdanı, davranışlarla ilgili bir takım olması ve olmaması gerekenleri insana sunmaktadır; bir takım hükümler çıkarmakta ve sonuç olarak da insan için bir takım sınırlandırmalar getirmektedir. Ama bu sınırlandırmalar deruni güçten ve insanın içinden meydana geldiği için insanın özgürlüğünü ortadan kaldırmamaktadır. Hiç kimse, vicdanın hüküm ve tavsiyelerinin insanın özgürlüğünü ortadan kaldırdığını iddia etmemiştir. Din ve Allah'a inanan kimseler için insanın akıl ve vicdanından kaynaklanan bu deruni tavsiye ve hükümlerin bir benzeri ise, dış kaynaklardan, yani Allah ve Peygamber tarafından ortaya konulan hüküm ve emirlerdir. Akıl ve vicdan bizden falan işi yapmamızı istediği gibi, Allah da bizim için bir takım görevleri gerekli görmüştür. Gerçek maslahatlar esasınca (ki Allah sonsuz ilme sahip olması hasebiyle onlardan haberdardır) mükellefiyetler ortaya konmuştur ve bu gerçek maslahatlar bizim kısıtlı aklımızın derk edeceği hakikatler değildir. Adeta burada deruni birleşik akıl ve vicdan dışında Allah da sonsuz ayrı bir akıl mesabesinde insanın maslahatlarını, menfaat ve zararlarını teşhis etmektedir ve bu esas üzere de bizden herhangi bir işi yapmamızı istemektedir. Zira o şeyler, bizim faydamıza ve maslahatımızdır. Aynı şekilde bir şey bizim zararımıza olduğu için de o şeyden sakınmamızı emretmiştir.

İnsanın özgürlüğü için, insanın Allah ve dinle bireysel ilişkisinden kaynaklanan bu tür sınırlandırmalar, hukuk felsefesi ve siyaset felsefesi ile ilgili değildir ve siyasi açıdan hiçbir sorun çıkarmamaktadır. Zira Allah'a

inanan herkes kendi inançları esasınca birtakım işleri yapmayı ve birtakım işlerden de sakınmayı kabul etmektedir. Bu davranış ve gereklilik topluma ait değildir, insanın Allah ile bireysel ilişkisinden kaynaklanmaktadır. Aynı zamanda insan, akıl ve vicdan ile de böyle bir ilişkiye sahiptir.

2- İnsanın Davranışının Toplumsal Etkisi ve Devletin Varlığının Zarureti

Tartışılması gereken konu şudur: Birtakım fiiller, sadece insanın şahsına, dünya ve ahiretine özgü değildir. Aksine, diğerlerini de etkilemektedir ve bunun fayda ve zararları toplumu ve halkı ilgilendirmektedir. İşte bu noktada akliselim sahibi herkese göre, topluma zarar verecek davranışları engelleyip cezalandıracak bir düzen olmalıdır. Dolayısıyla devlet düzeninin zaruret ve felsefesi ve bizim, bazı davranışları engelleyecek, topluma verilecek zararı önleyecek ve suçluları cezalandıracak bir güce olan ihtiyacımız buradan kaynaklanmaktadır. Bu esas üzere anarşistler dışında bütün insanlar, ilim, siyaset ve hukuk bilginleri, devlet düzeninin gerekliliğine inanmışlardır. Ama ahlaki değerler ve insanın kendi hayatıyla ilgili vicdan ve aklın derk ettiği güzellik ve kötülükler, siyaset ve devlet alanıyla hiçbir şekilde ilişki içinde değildir.

Burada söz konusu edilen konulardan biri de şudur: Bireysel, şahsi ve manevi konuların yanı sıra akıl da bir takım özgürlükleri sınırlandırmaktadır. Acaba devlet düzeni özgürlükleri sınırlayabilir mi? Bunun cevabı da şudur: Sosyal hayat ile ilişki hususunda devletin gerekliliği ve özelliği bir takım özgürlükleri sınırlandırmaktadır. Bir kimsenin devletin gerekliliğini kabul ettiği hâlde özgürlüklerin kısıtlanmamasını söylemesinin hiçbir anlamı yoktur. Devlet, bir takım kanunlar çıkarmakta, bazı davranışları uygun görmekte ve bazılarını da yasaklamaktadır. Eğer bir kimse suçlu olursa ya para cezasıyla ya zindanla ya da başka bir ceza ile cezalandırılır. Hatta İslam gibi bir takım yönetim biçimlerinde bedensel cezalar ve hatta idam bile göz önünde bulundurulmuştur. Dolayısıyla şu varsayımı kabul etmeliyiz: Esasen devletin varlığı toplumsal özgürlükleri sınırlamak içindir. Toplumsal özgürlüğün mutlak oluşu ise devletin olmayışıyla eşittir. Sosyal hayat için devletin gerekli olduğunu kabul etmeliyiz. Ve yine kabul etmeliyiz ki insanın toplumsal ve siyasi özgürlükleri sınırlı olmalıdır. Veya kabul etmeliyiz ki insanın toplumsal hayatı için devlet gerekli değildir ve hiç kimsenin cezalandırma ve baskı uygulama hakkı yoktur. Neticede

insanlar, siyasi ve içtimai konularda mutlak bir özgürlüğe sahiptir. Bu dediklerimiz esasınca özgürlüğün devlet ve kanundan üstün olduğu sözü bir demagojidir ve devlet, özgürlükleri sınırlandırmalıdır. Eğer, hiç kimsenin ve hiçbir düzenin insanların siyasi ve toplumsal özgürlüğünü sınırlandıramayacağını söyleyecek olursak, bunun anlamı devletin gerekli olmadığıdır; devletin boş, gayrimeşru, kanuna aykırı ve zorbalık olduğudur.

3- Devletin Meşruiyet Kaynağına ve Demokrasinin Sorunlarına Kısaca Bir İşaret

Toplunun, toplumsal ve siyasi özgürlükleri sınırlandıran meşru ve kanuni bir devlete ihtiyaç duyduğunu kabul ettikten sonra ortaya iki önemli ve temel mesele çıkmaktadır: Birincisi devletin nereden meşruiyet kazandığı ve hangi hakla devletin özgürlükleri sınırlandığı konusudur. Diğeri ise devletin nereye kadar özgürlükleri sınırlandırabileceği hususudur.

Geçen konuların ışığında açıklığa kavuştuğu gibi bizim inancımıza göre, İslam'ın siyasi teorisi dışında, devletin meşruiyeti hususunda aklın kabul edebileceği başka bir yorum mevcut değildir. Çünkü eğer devlet sayesinde insanların bizzat kendilerinin özgürlüklerini sınırlandırıdığını söyleyecek olursak, bu durumda herkes kendi özgürlüklerini sınırlandırabilir ve davranışlarını kontrol edebilirdi ve dolayısıyla da davranışlarının kontrol edilmesi için devlete ihtiyaç kalmazdı. Bu görüş çelişki ve paradoks dolu bir görüştür. Zira özgür olmak isteyen bir insan hiçbir zaman kalkıp da kendi davranış ve özgürlüklerini sınırlandırmaz. Bugün dünyada devletin meşruiyeti hususunda söylenen ve dünya halklarının çoğunluğunun da kabul ettiği en son ve en iyi görüş şudur: Bireyler haklarından bir bölümünü devlete bırakmaktadır. Özgürlüklerini sınırlandırabilen insan, sosyal hayatın idaresi için gerekli bir takım kanun ve kurallar onaylayıp icra etmesi amacıyla bu hakkını devlete bırakmalıdır. İşte bu idare ve hâkimiyet hakkının devlete bırakılması bugün dünyada demokrasi olarak tanınmaktadır.

Yeni anlamıyla demokratik düzen teorisinde birçok sorunlar mevcuttur. Biz sadece bu sorunlardan üçüne işaret edeceğiz.

Birinci Problem

Acaba insan, bizzat kendisi üzerinde her türlü tasarrufta bulunma, sınırlandırma ve baskı altına alma hakkına sahip midir? Yani hatta insanın ken-

di kendini cezalandırma hakkı var mıdır? Şüphesiz dünyada yaygın olan bütün devletler, yapılabilecek kanunsuzluklar için bir takım cezalar göz önünde bulundurmuşlardır. Bu kanunsuzluklardan bazıları için hapis cezası takdir edilmiştir. Bazıları için fiziki cezalar, işkence ve hatta idam öngörülmüştür. O hâlde acaba insan, intihar etme ve kendini öldürme hakkına sahip midir? Dolayısıyla da kendini idam etme hakkını başka birine bırakabilir mi? Eğer insan kendi kendini öldürme hakkına sahip ise, o zaman başkasına kanun yapması için izin verebilir ve bu esas üzere de eğer bir takım suçlar işleyecek olursa, o kimse kendisini idama mahkûm edebilir. Ama şüphe yok ki insan kendini öldürme hakkına sahip değildir. Çünkü insan, kendi ruhunun sahibi değildir ki istediği zaman onu ortadan kaldırsın. İnsanın canı, Allah'ındır ve hiç kimse bu cana zarar verme hakkına sahip değildir. Hatta fıkhumuz ve dinî inancımız esasınca da insan kendi bedenine zarar verme hakkına ve özgürlüğüne sahip değildir. Hiç kimse kendi bedenini yaralama, örneğin el veya parmaklarını kesme hakkına sahip değildir. Çünkü insanın bedeni de Allah'a aittir. İnsan, bedeninin maliki ve sahibi değildir. Bu durumda insan nasıl olur da cezai kanunları onaylama yetkisini devlete devredebilir? Nasıl olur da insan devlete suçlu kimseleri cezalandırma, hırsızın elini kesme ve bazı kimseleri de idam etme hakkını tanıyabilir?

İkinci Problem

İnsanın kendi can ve bedeninde her türlü tasarrufta bulunma hakkına sahip olduğunu, kendi bedenine zarar verebileceğini ve hayatını ortadan kaldıracılabileceğini kabul ettiğimiz takdirde, insan bu hakkı devlete havale edebilir. Hakikatte devlete oy veren kimseler, yasama organını kendi toplumsal hayatlarıyla ilgili kanun ve kurallar çıkarma hususunda vekil etmiştir. Bu kanun ve kuralların bir bölümü de hiç şüphesiz onaylanan hukuki ve cezai kanunlardır. Aynı şekilde insanlar, icra gücünü de kanunların icra edilmesi için kendilerine vekil tayin etmişlerdir. Ama burada insan, sadece kendisi hakkında tasarruf hakkını devlete bırakabilir ve başkalarına da tasarrufta bulunma hakkını devlete vekâlet verme hakkına sahip değildir. Devlet onun adına başkalarının hak ve özgürlüklerini ortadan kaldıramaz. İnsan, kendini cezalandırabilse ve suç işlediği takdirde kendisini cezalandırması için devlete vekâlet verse dahi, burada insan sadece kendi iradesiyle ilgili devlete vekâlet verme hakkına sahiptir ve sa-

dece kendi yerine devletin karar almasına ve amel etmesine izin verebilir. Ama devlete başkalarını cezalandırma hakkını devredemez.

Yaygın anlamda demokrasi, halkın devlete vekâlet vermesi ve devleti kendisine vekil ve temsilci kılmasıdır. Devlet de bu vekâlet üzere kanunlar koymakta ve icra etmektedir. Pratik olarak dünyanın demokratik düzenlerinde eğer bir devlet ve hükûmet oy çokluğunu, yani toplumun oylarının yarısından bir fazlasını veya daha çoğunu elde ettiği takdirde bütün toplumu idare edebilmek için bir takım kanun ve kurallar yasalaştırmakta ve aynı zamanda bu kanun ve kuralları hükûmete oy vermeyen kesim için de uygulamakta ve icra etmektedir. Hakikatte insanların yarısından fazlası -hepsi değil- bir takım kanunlara oy vermişlerdir. Bu oylar, devlet teşkilatını kanuni ve resmî kılmaktadır ve dolayısıyla da toplum bireylerinin onlar karşısında teslim olması gerekir. Burada sorulması gereken ciddi bir soru şudur: Halkın yarısından biraz azı, bu devlete oy vermemişler ve onu kendisi hakkında karar alması hususunda vekil kılmamışlardır. O hâlde, devlet hangi hakla bunların toplumsal hayatıyla ilgili bir takım kanunlar çıkarmakta ve hangi hakla onlara hükmetmektedir? Onlar herhangi bir hata işlediklerinde hangi hakla onları cezalandırmaktadır. Dolayısıyla devletin kendisine muhalif olanlara baskı uygulayabileceği ve kendisine oy vermeyen kimseleri itaate zorlayabileceği hususunda aklın kabul edebileceği hiçbir çözüm mevcut değildir.

Üçüncü Problem

Müvekkil (vekâlet veren), kendi vekilini azledebilir, onun karar ve görüşlerini iptal edip etkisiz hâle getirebilir. Dolayısıyla eğer bir kimse birini milletvekili olarak seçmişse, sonra da bu görüşünden vazgeçmişse o milletvekilini kendi makamından azledebilmelidir. Ayrıca vekil, müvekkilinin istediği hususlarda ve ancak onun istediği şekilde oy verebilir, müvekkilinin görüşünün aksine hareket etme hakkına sahip değildir. Dolayısıyla bütün insanlar veya halkın yarısı, bir kanunun onaylanmasına muhalif ise, devlet hangi hakla o kanunu uygulamaktadır? Sonuç şudur. Demokrasinin meşruiyeti için aklın kabul ettiği bir ölçü mevcut değildir. Demokrasi düzeni teorisyenlerinin dediği tek şey şudur: Demokrasi, milletvekillerinin hâkimiyeti ve halkın çoğunluğunun seçtiği kimselerin egemenliği, bir ülkeyi ve toplumu idare edebilmek için seçilebilecek en

iyi yol ve metottur. Çünkü eğer devlet azınlık tarafından seçilecek olur ve onların istekleri üzere hareket edilecek olursa, insanlardan çoğunun hakkı zayi edilmiş olur ve sonuç olarak da çoğunluk ayaklanır. Şüphesiz onların isyanını bastırmak da çok zordur. Bu açıdan zaruret esasınca devlet, halkın çoğunluğu tarafından seçilmelidir ve onların istekleri doğrultusunda hareket etmelidir; yoksa aklın kabul ettiği bir meşruiyet söz konusu değildir.

4- İslam'da Devletin Meşruiyeti

İslami bakış açısına göre insana, “Falan iş güzeldir ve falan iş kötüdür.” diyen akıl ve yine insana, “Baba, anne, öğretmen ve halkın senin üzerinde hakkı vardır ve sen bu hakları ifa etmelisin.” diyen akıl aynı zamanda insana şöyle demektedir: “Âlemi ve bütün insanları yaratan Allah'ın insan üzerindeki hakları daha büyüktür ve insan bu hakları ifa etmelidir.” O hâlde bizi yaratan, varlığımızın ve bütün insanların maliki ve sahibi olan ve her şeyi iradesiyle var eden, irade ettiği takdirde ise her şeyi yok eden Allah, herhangi bir kimseyi hüküm ve kanunlarını icra etmek için tayin edecek olursa o kimse meşruiyet elde etmektedir ve artık insanların kabul edip etmemesine ihtiyaç duyulmamaktadır. Allah insanlar üzerinde daha fazla hukuka sahip olduğu için -hatta bütün haklar, aslında Allah'a aittir- Allah da insanlar üzerine hükûmet ve velayet hakkını, Peygamber'e, masum imama veya masum imamın yerine geçen birine bırakmıştır. Dolayısıyla o kimse de ilahî hükümleri toplumda ifa etme hakkına sahiptir. Çünkü o kimse, bütün varlık âlemini, bütün güzellikleri, bütün iyilikleri, hakları ve güzellikleri yaratan Allah tarafından tayin edilmiştir.

O hâlde, İslam hâkiminin esasları üzere Allah tarafından, ilahî hüküm ve kanunları icra hakkına sahip olduğu, suçluları cezalandırabildiği İslami hükûmet teorisinin içinde hiçbir çelişki yoktur ve bu teori akli ilkelerle de uyum içindedir. Bu teori, Allah'a inanan kimseler tarafından kabul görmektedir. Allah'ı kabul etmeyen bir kimse, şüphesiz bu teoriyi de kabul etmez. Dolayısıyla önce Allah'ın varlığını ve tevhit ilkesini bu tür insanlara ispat etmemiz gerekir. O zaman Allah'a inanır ve Müslüman olursa, onunla oturup İslam'ın devlet hakkındaki teorisini konuşup tartışabiliriz. Dolayısıyla Allah'a, Peygamber'e ve İslam dinine inanan bir kimse için, egemenlik meşrutiyetini düşünmenin en makul yolu, varlık âlemini yaratan Allah'ın toplum maslahatına riayet etme bağlamında, insanlar üzerin-

deki egemenlik hakkını yaratıklarından birine bırakması ve onu toplumda egemen kılmasıdır.

İslam'ı tanıdığımız ve yine İslam'ın siyasi teorisini bildiğimiz takdirde şu gerçeği görürüz: İnsanların birbirinin üzerindeki haklarının yanı sıra diğer bir takım haklar da vardır ve o hak da Allah'ın insanlar üzerindeki hakkıdır. Bu esas üzere eğer Allah bir kuluna herhangi bir şeyi yapmasını emrederse, bu kendi zararına bile olsa, bu emri yerine getirmelidir. Çünkü kulun varlığı Allah'ın mülküdür, Allah'a aittir ve Allah kendi mülkünde tasarrufta bulunabilir. Allah bir tür kerem ve sonsuz rahmeti hasebiyle, kullarının zarar ve ziyanına olacak emir ve yasaklarda bulunmaz; Allah hiç kimsenin zararını istemez; Allah'ın emir ve yasakları bütün insanların faydasına olup dünya ve ahiret maslahatını temin etmektedir. Eğer bir kimse Allah'ın emirlerini icra etme yolunda dünyada bir zarara uğrarsa, örneğin maddi nimetleri ve lezzetleri birkaç günlüğüne azalacak olursa, Allah ahirette bunu telafi eder, dünyada kendilerinden alınan bu nimetlerin binlerce katını, onlara mükâfat olarak verir.

5- Peygamberler ve İnsanları Hidayete Erdirme Metodu

Bu bakış esasınca Allah, insanları, dünya ve ahiret hayır ve saadetinin bulunduğu şeylere davet etmesi için peygamberlerini göndermiştir. Allah'ın elçisi ve peygamberi de ilk önce kılavuzluk etmekte ve insanları hakka davet etmektedirler. İnsanlara Allah'ın ayetlerini okumakta, onları uyarmakta, bilinç ve bilgi düzeylerini yükseltmekte, böylece hakkı ve ilahî görevlerini özümseme ve kabul etme ortamı sağlamaktadırlar. Hakikatte bu aşamada peygamberlerin rolü, "dış ve ayrı akıl" rolünü ifade etmektedirler. Bu konuda insanlara herhangi bir baskı yapmamakta ve herhangi bir özgürlüğü ortadan kaldırmamaktadırlar. Özgürce seçim ortamı oluşması ve insanların özgürce İslam'ı kabul edip, yüceltici hükümlerini elde edebilmeleri için peygamber insanların bilinç düzeyini yükseltmektedir.

Peygamber, hak ve batılı insanlara tanıtmak ve insanları hak ve batıl ile karşı karşıya getirmek için gönderilmiştir ki insanlar da bilinçli bir şekilde ya hak yolunu seçsinler ya da batıl yola koyulsunlar. Bu amaç esasınca peygamber, insanları zorla risaletine davet edemez ve baskı ile insanların düşüncelerinde tasarrufta bulunamaz. Bu zaten ilahî iradeye de aykırı bir şeydir. Allah'ın iradesi, insanlar hak ve batılı tanıdıktan sonra, özgür bir

<https://t.me/caferilikcom>

www.caferilik.com

şekilde istediklerini seçmelerine hükmetmiştir. Dolayısıyla Allah'ın elçisi, davetinin başlangıcında insanlarla irtibat ve ünsiyet kurmalı, onlarla konuşmalı, akli delilleri, ilahî mucize ve ayetleri ortaya koyarak mesajını onlara iletmeli ve onlara hakkı tanıtmalıdır.

İlahî peygamberler, Allah'a, ayetlerine, ilahî düzenin hayata geçirilmesine davet bağlamında insanlar üzerinde herhangi bir zora başvurma hakları olmadığı gibi bunu da yapmamaktadırlar. Peygamberler, bu hedeflerinde insanların özgürlüğüne ve özgürce seçimine özel bir ilgi göstermişlerdir. Hakikatte diğer düzenlerden daha çok, insanların özgürlüğüne saygı göstermişler ve sürekli olarak onlara sunulan düzenlere davetle karşı karşıya geldiklerinde insanların tam bir özgür seçim hakkına sahip olması için çalışmışlardır. Bunun sebebi de Allah'ın insanı yaratış hedefinin; onun özgür ve seçici bir varlık olması ve kendi özgür iradesiyle hakkı kabullenmesi ve hakka hidayet olmasıdır. Dolayısıyla ilahî peygamberlerin kendi daveti ve ilahî düzenin istikrarı için güç kullanması, Allah'ın hedefiyle uyuşmamaktadır. Eğer insanlar, zorla bir yolu seçme mecburiyetinde kalacak olurlarsa, o yolun hakkaniyetini tanımaz ve hatta o yolun doğru olmadığına da inanabilirler. Bir yolun doğruluğunu ve hakkaniyetini teşhis etmek için, insana ilk önce bilinç ve marifet kazandırmak gerekir, insana özgürce seçimi için imkân tanımak gerekir. Zira Allah'ın hedefi, insanların özgürce, bilinçlice ve marifet üzere hak yolu ve ilahî ayetleri kabullenmesidir. Allah, mucizelerle hak yolu insanlara zorla yüklememiştir ve onların iradesini ortadan kaldırmamıştır. Hatta mucize gösterdiği zaman bile, insanların bilinçli seçim gücünü ortadan kaldırmamıştır ve onların iradesinde herhangi bir tasarrufta bulunmamıştır ki iradesiz bir şekilde hakkı kabullensinler ve bunun karşısında herhangi bir direniş sergileyemesinler. Nitekim Allah Teala şöyle buyurmuştur:

﴿لَعَلَّكَ بَاخِعٌ نَفْسَكَ أَلَّا يَكُونُوا مُؤْمِنِينَ. إِنْ نَشَأْ نُنْزِلْ عَلَيْهِمْ مِنَ السَّمَاءِ آيَةً فَظَلَّتْ
أَغْنَاقُهُمْ لَهَا خَاضِعِينَ﴾

İnanmıyorlar diye neredeyse kendini mahvedeceksin. Biz dilesek onlara gökten bir mucize indiririz de ona boyun eğip kalırlar.¹

6- İnsanların Hidayetinin Önündeki Engelleri Ortadan Kaldırmanın Gereği

Şu gerçeği göz önünde bulundurmak gerekir: Allah, peygamberleri vasıtasıyla insanları hakka hidayete erdirdikten, onlara hak ve batıl yolu tanıttıktan sonra -böylece onlar, doğru bir marifet ve tanıma sayesinde ve elbette özgür seçimleriyle hidayet yolunu seçebilsinler diye- insanların cehaletinden istifade ederek yığın yığın sermayeler biriktirmiş menfaatçi ve mütekebbir bir grup insan, peygamberlerin davetini ve insanların hidayetini şeytani hedef ve menfaatleri karşısında büyük bir engel gördükleri için Allah Resulü'ne karşı savaş açmış, onun insanlarla konuşmasına ve hidayet olmaları için kendilerine Hak Teala'nın ayetlerini okumasına engel olmuşlardır. Bu kimseler işkence ve eziyet ederek, dayanılmaz sorunlar yaratarak, insanların hidayetine engel olmuşlardır. Allah Teala Kur'an-ı Kerim'de, insanların hidayetine engel olan kimseleri, "küfrün imamları" olarak tanıtmıştır. Ve yine, Peygamber ve ashabına bu kimselerle savaşıp onları yolun üzerinden kaldırmasını emretmiştir. Zira onların varlığı ve şeytani faaliyetlerinin devamı, ilahî hedeflerle çelişmektedir. Zira Allah bütün insanların hidayet olmasını, hak ve batıl yolu tanımasını istemekte; ama onlar buna engel olmaktadır.

﴿وَإِنْ نَكُثُوا أَيْمَانَهُمْ مِنْ بَعْدِ عَهْدِهِمْ وَطَعْنُوا فِي دِينِكُمْ فَقَاتِلُوا أَلِئِمَّةَ الْكُفْرِ إِنَّهُمْ لَا أَيْمَانَ لَهُمْ لَعَلَّهُمْ يَنْتَهُونَ﴾

Artık o küfür önderlerini öldürünüz. Çünkü onların ahitleri yoktur; belki (böylece küfürden) vazgeçerler.¹

Yolu üzerinde büyük bir taşın olduğunu bilen bir sürücü, yola devam etmek için o taşı kaldırmak veya kenara itmek zorundadır. Bu açıdan o engeli, bütün gayretiyle yolunun üzerinden kaldırmağa çalışmalıdır. Hatta her akıl sahibi, yolunun üzerinde bütün engelleri ortadan kaldırmaya çalışır. Allah da, dünyada hikmete dayalı hedeflerinin gerçekleşmesi ve insanların hidayete erişmesi için Peygamber ve ashabına ve esasen bütün Müslümanlara tarih boyunca hidayete engel olan dünyanın zorbalarına, sultanlara, zalimlere, mal ve makam düşkünlerine ve insanların hidaye-

tine engel olan bütün şeytani güçlere karşı savaşmalarını ve onları yok etmelerini emretmiştir.

Özetle Allah Teala insanların hidayetine engel olan küfür ehli kimselere karşı katı davranılması ve kullanılan şiddete karşı şiddetle cevap verilmesini emretmiş ve onlar hakkında şiddet kullanılmasına izin vermiştir. Allah Teala “Onların yüzüne gülünüz, güler bir yüz ve tebessümle, yalvarma ve yakarmayla onlardan insanları hidayete erdirmek için izin alınız.” diye buyurmamaktadır. Eğer onlar, bu istekleri kabul edecek olsalardı ve tatlı dille bu çirkin işlerinden vazgeçselerdi, zaten mütekebbir olmazlardı. Aslında onların ahlakı, kibir, yırtıcılık ve taşkınlıktır. Onlar, insanları sapırtmak ve başka bir yola götürmek, kendilerine kul ve köle kılmak, iliklerine kadar sömürmek istemektedirler. Onlar asla menfaatlerinin tehlikeye düşmesini istemezler. Bu açıdan da insanların hak yola hidayet olmalarını ve ardından peygambere ve Allah’ın elçisine uymalarını istemezler. Şüphesiz müminler ve hidayet ehli kimseler için bu tür insanlara karşı direnmekten ve karşı şiddetten başka çözüm yoktur. Bu açıdan Allah Teala Kur’an-ı Kerim’de Resul-i Ekrem’e (s.a.a) onlarla savaşmasını ve onları, şiddet, kabalık ve öfkeyle karşılaşmasını emretmiştir. Nitekim Allah Teala Peygamber’in sıfatını beyan ederken şöyle buyurmuştur:

﴿فَبِمَا رَحْمَةٍ مِنَ اللَّهِ لِنْتَ لَهُمْ وَلَوْ كُنْتَ فَظًّا غَلِيظَ الْقَلْبِ لَانْفَضُّوا مِنْ حَوْلِكَ فَاعْفُ عَنْهُمْ وَاسْتَغْفِرْ لَهُمْ وَشَاوِرْهُمْ فِي الْأَمْرِ فَإِذَا عَزَمْتَ فَتَوَكَّلْ عَلَى اللَّهِ إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُتَوَكِّلِينَ﴾

**Allah’ın rahmetinden dolayı, sen onlara karşı yumuşak davran-
dın. Eğer kaba ve katı kalpli olsaydın, şüphesiz etrafından dağılır
giderlerdi.¹**

Allah Teala başka bir yerde ise, kâfirlere şiddetle davranılmasını, onlarla savaşılmasını ve onlar hakkında şiddete başvurulmasını emretmiştir:

﴿يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ جَاهِدِ الْكُفَّارَ وَالْمُنَافِقِينَ وَاغْلُظْ عَلَيْهِمْ وَمَأْوَاهُمْ جَهَنَّمُ وَبِئْسَ الْمَصِيرُ﴾

**Ey Peygamber! “Kâfirlerle ve münafıklarla savaş; onlara karşı sert
davran. Varacakları yer cehennemdir, ne kötü dönüşür.”²**

1- Âl-i İmrân / 159

2- Tevbe / 73

Başka bir yerde ise Allah Teala peygamberine, Müslümanların canını ve malını tehlikeye düşüren ve onlara kaba davranan kimselere aynıyla mukabelede bulunmasını ve tam bir katılık içinde onlarla savaşmasını emretmiştir.

﴿وَقَاتِلُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ الَّذِينَ يُقَاتِلُونَكُمْ... وَاقْتُلُوهُمْ حَيْثُ تَقْتُلُوهُمْ وَأَخْرِجُوهُمْ مِنْ حَيْثُ أَخْرَجُوكُمْ...﴾

Sizinle savaşanlarla Allah yolunda savaşın... Onları bulduğunuz yerde öldürün. Sizi çıkardıkları yerden (Mekke'den) siz de onları çıkarın...¹

7- İlahî Değerleri Koruma ve Batıl Değerleri Reddetmenin Gereği

Düşmanlarla cihat ve savaş kuralları, cesaret, gayret, dini muhafaza ve İslami değerleri savunma duygusu, din ve fedakârlığa karşı duyulan ilgi İslami yüce ve büyük değerlerden sayılmakta ve bütün bu sıfatlar, Müslümanların dinî kimliğini, hayatını, bağımsızlığını ve özgürlüğünü korumaya sebep olmaktadır. Dolayısıyla da Batı'nın sömürgeci kültürü, kendisinin istediği ve çıkardığı birtakım boş değerler zincirini sunarak, örneğin mutlak şekilde şiddeti reddederek bu değerlerimizi elimizden almak istemektedir. Bu amaçla da sürekli olarak şiddete başvurmanın mutlak anlamda kınanmış ve yerilmiş olduğunu dile getirmektedir!

Evet, biz de kabul ediyoruz ki ilk etapta kabalık ve şiddete başvurmak, kınanmış ve mahkûm edilmiştir. Ama şiddeti ortadan kaldırmak için şiddete başvurmak ve zulmü ortadan kaldırmak için katılık içinde olmak, zulüm, adam öldürme, isyan, başkalarının haklarına, can, mal ve namusuna tecavüzü önlemek ve hepsinden de önemlisi bütün Müslümanların canını feda etmeleri gereken yerde örneğin İslam'a hıyaneti önlemek için şiddete başvurmak da kınanmış mıdır? Şüphesiz böyle bir şiddete başvurma kınanmamış, mahkûm edilmemiştir. Hatta bundan da öte, gereklidir ve her Müslümanın istediği bir şeydir. Dolayısıyla dinî değerlerimizin ortadan kaldırılması, canımızdan aziz olan mukaddes mekânlarımızın elimizden alınması ve canımızı feda etmeye hazır olduğumuz inançlarımıza hakaret edilmesi karşısında nasıl olur da oturmamız ve tebessüm etmemiz bekle-

1- Bakara / 190191-

nebilir? O hâlde, Allah Teala gazap yetisini niçin yaratmıştır? Allah Teala neden bizde hışım ve gazap duygusunu yaratmıştır? Bir avuç kaba, hain ve uşak karşısında kaba davranmamız, hatta dinimizi tehlikeye attıkları takdirde bir teşebbüste bulunmamız ve şiddete başvurmamız gerekmez mi? Yoksa bütün bunlara sessiz kalıp öylece oturup tebessüm mü etmeliyiz? O hâlde, **“Onları nerede bulursanız öldürün.”** ayeti kimin içindir? Ve neden Allah Teala şöyle buyurmuştur:

﴿مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللَّهِ وَالَّذِينَ مَعَهُ أَشِدَّاءُ عَلَى الْكُفَّارِ رُحَمَاءُ بَيْنَهُمْ...﴾

Muhammed Allah’ın elçisidir. Onun yanında bulunanlar, kâfirlere karşı şiddetli kendi aralarında merhametlidirler...¹

Onlar İslam’ın şiddete karşı olduğunu söylemektedirler. Söyleyin bakalım İslam hangi şiddete karşıdır? Bir takım belirsiz kavramlar zincirini, mutlak değerler olarak bize sunmaktadırlar ki hakikati örtsünler, böylece de halktan şahadet, fedakârlık ve cesaret ruhunu alsınlar ve onun yerine duyarsızlık, dinî ve millî lakaytlık ruhunu yerleştirsınler; halk ve insanlar arasında gevşek davranma ve olduğundan fazla müsamaha gösterme ruhunu yaygınlaştırsınlar. Sürekli olarak müsamahakârlıktan ve basite almaktan söz etmektedirler. Acaba canımızı tehlikeye atan kimselere karşı da müsamaha mı göstermemiz gerekir? Acaba insanın namusuna ihanet eden kimseye müsamaha göstermek ve affetmek mümkün müdür? Acaba can ve namusumuzdan daha değerli olan dinimizi elimizden almaya çalışanlar karşısında müsamaha göstermek mümkün müdür? O hâlde İslam hükûmeti yerleşmeden önce, insanları aydınlatmaya çalışmalı, insanları hidayet etmeli ve onlara doğru yol gösterilmelidir. Bu aşamada insanlara karşı kaba konuşmamak, şiddete başvurmamak gerekir. Güç kullanmak, ancak İslam devletinin yerleşmesinden sonradır. Aynı şekilde bu aşamada yalan vaatlerde bulunmak ve esasen insanların doğru şekilde hidayetine engel olan her faktörden istifade etmek hatadır. Bu aşamada, tam bir metanet, sabır, tahammül, açıklık, doğruluk, mantık ve akıl üzere insanlarla konuşmalıyız ki, hakikate ulaşabilsinler; cehalet ve gafletten kurtulabilsinler. Elbette bu bağlamda yol üstündeki engeller de ortadan kaldırılmalıdır. Dolayısıyla insanların hidayetine engel olan kimselerle savaşmak gerekir

ki, insanların hakka yönelme ortamı temin edilmiş olsun. İnsanlardan bir grubu hakka yöneldikleri zaman da hak taraftarlarının çoğalması, ilahî ve İslami toplumun büyümesi için kültürel faaliyetlerde bulunulmalı, insanların irşat edilmeleri ve hidayetleri için büyük bir sabır ve tahammül gösterilip aydınlatılmalıdırlar. Nitekim insanların hak yola hidayet olmaları için Allah Teala da Kur'an-ı Kerim'de risaletini bildirme bağlamında sabır ve tahammüle davet etmekte ve zorluklar, kötü sözler, sövgüler, katı davranışlar ve eziyetler karşısında sabredilmesini istemektedir.

﴿فَاصْبِرْ كَمَا صَبَرَ أُولُوا الْعِزْمِ مِنَ الرُّسُلِ...﴾

(Ey Muhammed!) Ulu'l-azm (büyük) peygamberler nasıl sabrettilerse sen de öyle sabret!...¹

8- Kanunları Uygulamada ve Düşmanlara Karşı Mücadelede Kararlı Olmak

İlahî irade esasınca İslam hükûmeti kurulduğu zaman toplumda İslami kanun ve hükümler eksiksiz uygulanmalı, gerektiğinde de diğer devletler gibi ezici güçten faydalanılmalıdır. Devlet muhaliflerine karşı koymada gerekli araçlardan istifade etmelidir. Suçlu kimseler için hapis ve ceza göz önünde bulundurulmalıdır. Emniyet güçlerinden dış düşmanlara karşı savaşmak ve dâhilî isyanları bertaraf etme hususunda da yararlanılmalıdır. Devlet, sadece ahlaki tavsiyelerle yetinemez. Ezici güce sahip olmayan, tavsiye ve hatırlatmalarla yetinen bir devlet, sadece ahlak öğretmeni olur, hâkim ve hükmedici olamaz!

İslam devleti ve hak hükûmeti kurulduğu ve insanlar bu devleti kabul ederek biat ettikleri ve devlet, İslam kanunu ve hükümlerini icra ile meşgul olduğu, halk ve ülkenin işlerini yapmaya başladığı zaman, bir takım kimseler isyan edecek olursa, onlara karşı tedbirli olmak ve savaşmak durumundadır. Nitekim İslam fıkında da yer aldığı üzere kavram olarak "ehl-i bağy" olarak adlandırılan isyancılara karşı cihat etmek farzdır. Nitekim Ali (a.s) da isyancılara karşı savaşmış ve onları yerine oturtmuştur.

Hz. Ali (a.s) Hz. Peygamber'in (s.a.a) vefatından sonra insanların kendisine biat etmeye yanaşmadığını ve egemenliğin başkalarının eline geçtiğini

gördükten sonra insanları irşat etmeyi ve onlara kılavuzlukta bulunmayı sürdürdü. Hükûmetten uzak kalarak bu görevini eksiksiz devam ettirdi. Ama İslam ülkesinin Mısır, Irak ve Medine gibi çeşitli yerlerinden gelen kalabalık bir cemaatin, etrafına toplanması, kendine biat etmesi ve Hz. Ali'yi (a.s) imam olarak kabul etmeleriyle, onların her türlü bahanesini ortadan kaldırdı ve onlara hükûmet etme görevini üstlendi. Zira artık o büyük cemiyet ve tarihte eşi görülmemiş biat karşısında hâkimiyetten uzak durmanın hiçbir makul yorumu olamazdı; dolayısıyla da Hz. Ali (a.s) bu hükûmet işini üstlenmek zorunda kaldı. Oysa kendisi insanlara hükmetmeye hiçbir ilgi duymuyordu. Sadece, insanların biati sayesinde oluşan ilahî görev, bu hükûmet işini kabullenmesine neden oldu. Nitekim bizzat Hz. Ali (a.s) şöyle buyurmuştur:

أَمَّا وَ الَّذِي فَلَقَ الْحَبَّةَ وَ بَرَأَ النَّسَمَةَ لَوْلَا حُضُورُ الْحَاضِرِ وَ قِيَامُ الْحُجَّةِ بِوُجُودِ النَّاصِرِ وَ مَا أَخَذَ اللَّهُ عَلَى الْعُلَمَاءِ أَنْ لَا يُقَارَّوْا عَلَى كِظَّةِ ظَالِمٍ وَ لَا سَغَبٍ مَظْلُومٍ لَأَلْقَيْتُ حَبْلَهَا عَلَى غَارِبِهَا وَ لَسَقَيْتُ آخِرَهَا بِكَأْسٍ أَوَّلِهَا وَ لَأَلْفَيْتُمْ دُنْيَاكُمْ هَذِهِ أَرْهَدَ عِنْدِي مِنْ غَفْطَةٍ عَنَزَ

Evet, tohumu yarana ve insanı yaratana andolsun ki eğer bu topluluk biat için toplanmasaydı, yardımcılarının varlığıyla hüccet ikame edilmeseydi ve Allah zalimlerin çatlayasıya doyarken, mazlumların aklıktan kırılmasına (mani olması) hususunda âlimlerden söz almasaydı hilafet devesinin yularını sırtına atar, terk ederdim. Hilafetin sonunu ilk kâsesiyle suvarırdım (Daha önce peşinde koşmadığım gibi şimdi de peşinde koşmaz, onu hemen terk ederdim.) Siz de biliyorsunuz ki şu dünyanın değeri benim için bir keçinin aksırığından daha değersizdir.¹

Henüz Hz. Ali'nin (a.s) iktidarı üzerinden birkaç gün geçmemişti ki, dünyaya tapan, adaletsizlik ve zulümden yana olan, kendilerini başkalarından üstün gören, Ali'nin (a.s) adaletine tahammül edemeyen ve yine onun hükûmetinde şeytani tamahlarını ve gayrimeşru arzularını tehlikede gören ve aynı zamanda zahirde zahit ve abid, ama ne yazık ki bakış açısı ve doğru dürüst bir idraki olmayan ve İslam hakkında fazla bir şey bilmeyen, işlere yüzeysel bakan gerici bir takım kimseler, Ali'nin (a.s) güçlü mantığını derk edemedikleri için, bir biri ardınca isyana kalkıştılar. Dolayısıyla Hz. Ali (a.s) aleyhine Cemel, Sıffin ve Nehrevan savaşlarını başlattılar. İşte

1- Nehcü'l-Belâğa, 3. hutbe

burada Hz. Ali (a.s) ilahî kanun, hüküm ve hükûmeti tehlikede gören İslami bir yönetici olarak ne yapmalıydı? Hz. Ali (a.s), elini kolunu bağlayıp seyretmeli ve bu isyana engel olmamalı mıydı? Şimdi bunlara karşı şiddete başvurmak kınanmış ve mahkûm edilmiş bir şiddet miydi?

Hz. Ali (a.s) İslami hükûmeti ve İslam'ın şahsiyetini korumak için kılıç çekti, isyancılarla savaştı. Cemel Savaşı'nda Peygamber'in ashabından bazı kimseler ve hatta yıllarca Peygamber ile kılıç sallayan Talha ve Zübeyr gibi kimseler öldürüldü. Oysa Zübeyr Hz. Ali'nin (a.s) halasının oğluydu ve Peygamber'in yanında gösterdiği fedakârlıklar sebebiyle de Peygamber (s.a.a) onun hakkında dua etmişti. Hz. Ali (a.s) ona şöyle buyurdu: *"Ey Zübeyr! Sen benim halamın oğlusun. Gel seninle dost olalım. Ben seninle anlaşırım, senin isteklerini temin ederim."* Hz. Ali (a.s) hükûmetinin hak üzere olduğuna inanıyordu ve aynı zamanda kendisine karşı muhalefet edenleri bastırması gerektiği inancını taşıyordu. Bu yüzden muhalefet ve isyana kalkıştıkları zaman onları irşat ve nasihatte bulundu. Ama bunu kabul etmedikleri zaman da onları kılıçla yerlerine oturttu, bir grubunu öldürdü. Zira İmam Ali (a.s) Allah'ın ve Müslümanların hakkını, bireylerin şahsi isteklerinden çok daha yüce görüyordu ve İslam devletini korumak için şiddete başvurması gerektiğini biliyordu. Zira Hz. Ali (a.s) İslam düzenini korumak için şiddete başvurmayı farz kabul ediyordu.

9- Komplocuların ve Uşakların Karşısında İnsanların Uyanık Olması

İslam devriminden önce, henüz İslami devlet teşkil etmemişken, İmam Humeynî (r.a) de konuşma ve açıklamalarıyla insanları aydınlatmaya çalışmış, onların hidayeti için uğraşmış ve devlete nasihatte bulunmuştur. Ama halk, İmam'a biat edince, canlarını İslam yolunda feda etmeye hazır olunca, Allah düşmanlarının elini ülkeden koparıp atmaya azmedince, ilahî ve İslami devleti bu topraklarda hâkim kılmayı kararlaştırdı, İmam da devlet sorumluluğunu üstlendi ve şöyle buyurdu: *"Ben, Allah'ın bana verdiği velayet ve meşruiyete dayanarak, halkın yardımlarına güvenerek bu düzeni dağıtıp yerine devlet tayin edeceğim."* Yani İmam veliyy-i fakih olarak insanlar üzerinde velayet ve hükûmet hakkına sahipti ve velayeti ilahî meşruiyetten kaynaklanmaktaydı. Ama insanlar, sahneye çıkmadıkça ve ona biat etmedikçe bu velayet reel planda gerçekleşmiş değildi. Ama

halkın biat etmesi, devrim sahnelerinde göz alıcı bir şekilde varlığını göstermesi, İslam yolunda fedakârlık ve vefakârlığını ilan etmesi ve önderliğe uymasıyla birlikte reel planda, bu ilahî velayet gerçekleşti ve İslami hükûmet şekillenmeye başladı.

Şüphesiz, yüz binlerce şehidin kanıyla şekillenen, devam eden ve ülkenin sınırlarını koruyan devrimin değerlerini ve büyük getirilerini savunan, devrime bağlı fedakâr güçlerin varlığı sayesinde vücuda gelen İslam devleti bir avuç hain vasıtasıyla darbe görmemelidir. Bu fedakâr halk, bir avuç satılmış haine, İslam'ın maslahatlarını ve halkın mal, can ve namusunu tehlikeye atma iznini vermemelidir. Bu aşamada, (18 Tir 1378 = 8 Temmuz 1999 tarihinden sonra) bir avuç hain ve yabancıların kuklası kimseler caddelere döküldüler, toplumda anarşi yarattılar, insanların mallarını ateşe verdiler, yağmaladılar, milletin namusuna saldırıda bulundular, hatta camileri yıktılar. Ama buna rağmen yine de onlar karşısında şiddete başvurulmaması gerektiğini ve İslam'ın şiddeti reddettiğini iddia ediyorlar. Bunlar ya İslam'ı tanımamışlar ya da İslam ve Müslümanlara ihanet etmek istemektedirler.

Okşayarak, yersiz müsamaha göstererek ve tebessüm ederek bu anarşinin önünü almak mümkün değildir. Ezici güç, şiddet ve zor kullanarak onlara karşı çıkmak gerekir. Kudret kullanarak onların önünü almak icap eder. Artık ülkede bu tür olayları vücuda getirmelerine izin vermemek gerekir. Halkımız artık bu sözlere aldanmamaktadır. Şiddetin her zaman ve her yerde mutlak olarak yasak olduğunu söyleyen kimselere halk artık kulak vermemektedir. Millet İslam devrimi önderinin emrine itaat ettikleri için şimdiye kadar sabretmiş ve bütün çileleri çekmiş. Aksi takdirde fedakâr insanımız, İran İslam devrimi önderinin kalben bir şeyden razı olduğunu hissedince onun bu isteklerini yerine getirmek için canlarını feda edeceklerdir. Nitekim bütün dünya bunu gördü ve işitti ki İslam devrimi önderi, insanları sessizliğe ve huzura davet edince halk, ona itaat etmek ve genel maslahatlara riayet etmek için sabretti, acılarını içlerine gömdü ve önder işaret etmedikçe sokaklara dökülmedi ve gösteri yapmadı. Ama devrime bağlılık ilanının zamanı gelince düşmana gösterdiler ki biz her zaman İslam ve devrimi savunmaya hazırız. Bu amaçla bütün ülke çapında büyük bir gösteri düzenlediler. Bu gösteriler, düşmanları ve dünya halklarını şaşkına çevirdi.

Otuz Yedinci Oturum

ŞİDDET MESELESİNİN İNCELENMESİ

1- Önceki Konuların Kısaca Bir Özeti

Daha önce de dediğimiz gibi İslam devletinin görevi, toplumda İslami kanun ve hükümleri uygulamak, güvenlik ve düzeni sağlamak, ülkeyi yabancıların saldırısından ve iç isyanlardan korumaktır. Tabiatıyla bu yolda güç kullanmak ve şiddete başvurmak kaçınılmazdır. Aksi takdirde tebensüm ederek, iyi davranarak ve sevgi gösterileriyle, düşmanlık ve inat üzere İslam ülkesiyle savaşıyor veya şeytani içgüdüleriyle ülke içinde isyan çıkaran kimselere karşı koymak mümkün değildir. Bu tür kimseler, dostluk ve yumuşaklıkla asla geri çekilmezler. Elbette ki İslam, yumuşaklık, rahmet ve sevgiye dayanmaktadır. İnsanları, kardeşliğe, sevgiye ve dostluğa davet etmektedir. Ancak yeri geldiğinde, özel bir takım şartlar oluştuğunda -şiddet, sertlik, savaşa davet, suçlular ve isyancıları cezalandırma- onlara uygun özel bir takım hükümleri de vardır. Elbette bu konu ferî bir konu olduğu için ve asıl konumuz olmadığından kısaca değinmeye çalıştık. Dolayısıyla bunu hakkıyla ortaya koyup açıklayamadık. Ama gazete ve basının ortaya koyduğu tepkiler, İslam'da muhabbet ve şiddetin yerinin kapsamlı bir şekilde beyan edilmesini gerektirmektedir. Bu sebeple mümkün olduğu kadar bu oturumda, bu hususta bir takım bilgiler arz etmeye çalışacağım.

2- Düşmanların İslam Aleyhine Tahrir Edici Faaliyetleri ve Propagandaları

Eskiden beri düşmanlar, İslam'ı şiddet dini ve kılıç zoruyla büyümüş olan bir din olarak göstermeye çalışmışlardır. Çünkü İslam'da cihat ve düşmanlarla savaş saygın sayılmıştır. Kur'an'da da cihat hakkında birçok ayet

vardır. Aslında cihat, dinin farzlarından ve temel ilkelerinden biridir. Bu konudan kötü istifade ederek topluma İslam'ın şiddet dini olduğunu ve İslam'ın gelişme kaydederken insanları baskıyla İslam'a zorladığını telkine çalıştılar. Bunun karşısında bir avuç kimseler de geri adım atarak İslam'ı savunmaya çalıştılar ve İslam'da asla şiddetin olmadığını, İslam'ın sürekli olarak insanları rahmet ve sevgiye davet ettiğini iddia ettiler. İslam'da cihat hakkında yer alan sert ifadelerin ve cihat hükümlerinin belli bir zamana ait olduğunu ifade ettiler. Bugün artık bu hükümlerin geçerli olmadığını, söz konusu bile edilmemesi gerektiğini, bu zamanda sadece yumuşakça, duygusalca, kolaylaştırma ve müsamaha üzere konuşulmasının icap ettiğini söylediler.

Bizim milletimiz bilinçli bir millettir ve düşmanların hangi amaçlarla İslam aleyhine çalıştıklarını bilmekte, dolayısıyla da düşmanların propagandalarının etkisinde kalmamaktadırlar. Ama dikkat etmek gerekir ki bu konu çok daha önemli boyutlara ulaşmıştır ve bu konu burada bitmemektedir. Nitekim düşmanlar, sürekli çeşitli ve karmaşık metotlardan istifade ederek, İslam aleyhinde propaganda yapmaktadırlar. Bugün de asırlar boyu öğrendikleri ve işlerliğini tecrübe ettikleri birtakım propaganda metotlarından istifade ederek, sürekli propagandalarında edebî ve sanatsal metotlara başvurarak, İslam öğretileri hususunda bir takım şüpheler icat etmektedirler. Bu şüpheler, halkımızın kültüründe çok tehlikeli ve derin etkiler yaratabilir ve bir grup insanı İslam dininin temelleri hususunda çaresizliğe itebilir. Bu aynı zamanda psikolojik görüşlerin ve reel tecrübe-lerin de teyit ettiği bir husustur. Biz açık bir şekilde kendi İslami çevremize ve diğer ülkelere bakabiliriz. İslam düşmanları sürekli propagandalarda bulunarak ilmî ve edebî cazibelerle birlikte bir nesli kolay bir şekilde etkileyebilmektedirler. Öyle ki düşmanın kültür karşıtı propagandalarının ve zehirlemelerinin hedefine maruz kalan yeni nesil, sonuçta millî ve dinî kimliğini ve asaletini unutmaktadır. Düşmanın bozucu propagandasının etkisinde kalarak, şahsiyeti dejenere olmaktadır.

Biz eğer insanlar arasında yaygın olan kültüre, kendimize ve özellikle de aydınlar arasındaki kültüre dikkatle bakacak olursak, son birkaç asır boyunca düşmanların yaptığı propagandaların etkisini ve onların bizim kültürümüze soktuğu kavramları açık bir şekilde görebiliriz. Bizim kültürümüze giren Batılı değer ve kavramlardan biri de, özgürlük

ve demokrasi kavramıdır. Onlar bu kavramları mutlak bir değer olarak edebiyatımıza sokmuşlardır. Bu kavramları putlaştıracak derecede tebliğ etmişlerdir. Öyle ki hiç kimse demokrasi aleyhine konuşamamaktadır. Demokrasinin eksikliklerini ve zayıf noktalarını dile getirememektedir. Oysa Batılı bilginlerin bizzat kendisi, demokrasiyi eleştiri hususunda birçok kitap yazmışlardır. Bugün de bazı siyaset filozofları ve sosyologlar, çeşitli münasebetlerle demokrasi aleyhine konuşmakta ve demokrasiyi eleştiren kitaplar yazmaktadır. Bu kitaplardan bazısı, dünyada çeşitli dillere ve bu cümleden Farsça'ya çevrilmiş bulunmaktadır. Bu kitaplar bugün halkımızın elinde bulunmaktadır. Ama düşmanlar, son birkaç asırda, özellikle de yirminci asırda yaptıkları propagandalarla bu kavramları o kadar mukaddes göstermeye çalışmışlardır ki, üçüncü dünya ülkelerinde hiç kimse demokrasiyi eleştirememektedir. Eğer biz, Batılı demokrasi ve özgürlük aleyhine bir söz edecek olursak, hemen gericilik ve istibdat ithamına maruz kalmaktayız.

3- Batı ve İnsan Haklarını Savunma Yalanı

Şüphesiz Batılılar, kendi propagandalarında özel birtakım hedefler gütmektedirler. Bu menfaatlerine ulaşmak ve devrimci ülkeleri sultanları altına almak için sürekli olarak demokrasi, özgürlük ve insan haklarından dem vurmaktadırlar. Kendilerine karşı olanları demokrasi karşıtı olmakla suçlamakta ve insan haklarına riayet etmediklerini dile getirmektedirler. Oysa şahit olduğumuz gibi bu kimseler kendileriyle diyalog içinde olan en diktatör ve halk düşmanı rejimlere karşı herhangi bir tepki göstermemekte ve ses çıkarmamaktadırlar. Çünkü o hükûmetler, kendi menfaatlerini temin eden ve kendilerine hizmet eden hükûmetlerdir. Dolayısıyla onların yaptığı insanlık suçları göz ardı edilmektedir.

Bu kimselerin iddialarının yalan olduğu şu durumlarda ortaya çıkmaktadır: Bir ülkede demokratik ilkeler esasınca bir seçim yapıldığında ve bu seçimin sonuçları, Müslümanların ve İslamcılarının lehine sonuçlandığında, İslamî temayüllere sahip olan bir parti halkın çoğunun oyunu kazandığında hemen işe koyularak o seçimi iptal etmeye çalışmaktadırlar. Askerî ihtilal ve darbeler yaparak bir grup asker, hâkimiyeti ele almakta, her gün onlarca suçsuz insanı katletmektedir. Özgürlük isteyen Müslümanları yakalayıp hapse atmaktadırlar. İşte o zaman bu yalancı

insan hakları savunucuları bu rejimleri insan haklarını çiğnemek, özgürlük ve insanların temel haklarına riayet etmemekle suçlamamaktadırlar. Hatta bundan da öte hemen o hükûmeti resmen kabul etmektedirler. Hükûmetin yaptığı işleri onaylamakta ve geniş bir çapta bu hükûmeti desteklemeye koyulmaktadırlar.

İşgalci siyonist güçler, Filistin topraklarını işgal edince, insanları evlerinden çıkarıp sürünce, binlerce insanı katledip milyonlarca insanı avara edip diğer ülkelere sürünce hiç biri bu davranışların insan haklarına aykırı olduğunu söylememektedir. Hatta güçlü devletler bile bu işgalci ve gaspçı devleti resmî olarak tanımış bulunmaktadır. Oysaki bu rejim, gasbettiği hâkimiyeti boyunca o toprakların asıl sahiplerine işkence uygulamış, katletmiş, yağmalamıştır; yağmalamaya da devam etmekte ve evlerini başlarına yıkmaktadır. İnsan haklarından dem vuranlar, buna hiçbir itirazda bulunmamaktadırlar. Sadece arada bir BM'nin, kendi siyasetleri doğrultusunda birtakım ruhsuz ve etkisiz açıklamalarda bulunmasıyla yetinmektedirler. Pratik olarak bu işgalci rejime yeşil ışık yakmaktadır ki "Eğer bu bildiriye uymayacak olursan, hiçbir sorun ortaya çıkmaz ve hiçbir tepki görmezsin." demek istemektedirler. Oysa biz Kudüs'ü işgal eden rejim aleyhine onlarca bildiri ve kararın onaylandığını görmekteyiz. Ama buna rağmen o rejim, bu bildirilerden hiçbirisine uymamıştır. Onların tümüne muhalefet etmiştir. Ama buna rağmen asla kınanmamıştır. Hatta mükâfat olarak milyarlarca dolar, karşılıksız yardım, gelişmiş ve ultramodern silahlar elde etmiştir. Sözde insan haklarını savunan kimseler bu rejime, denizaltılar, atom silahları ve atom silahlarını yapma teknolojisini ve kitle imha silahlarını vermişlerdir. Sözde insan haklarını savunan devletlerden hangisi o rejimin en temel insan haklarını çiğnediğini, uluslararası anlaşmalara aykırı hareket ettiğini, bu kararlara muhalefet gösterdiğini, dolayısıyla da demokrasi ve insan haklarını çiğnediğini dile getirebilmektedir?

4- İslami Düzeni Ortadan Kaldırma Komplosu ve Şiddet Yanlısı Olma İthamı

Devrimin zafere ulaşmasından sonra, ülkemizde şiddet aleyhine çok geniş boyutlu propagandalar başlatılıp yapıldı. İlk önce devrimin ve halkın Pehlevi rejimine karşı başlattığı kıyamın şiddet olduğu dile getirildi. Devrim zafere ulaştıktan sonra da halkı, kendisiyle birlikte ve gayri İslami

hedefleriyle uyum içinde görmeyen bir grup münafık, devrim ve halka karşı çıktı, bazı dinî ve siyasi öncülere suikast düzenleyerek yok ettiler. Hatta hiç alakası ve suçu olmayan insanlara dahi acımadılar. Sonuçta halk bizzat bunlara karşı çıkmaya başladı ve onları ülkeden kovdu ve dışarı attı. Ama o zamandan şimdiye kadar Batılılar, halkımızın ve devletimizin aleyhine propaganda yapmayı aralıksız sürdürmeye devam ettiler. Onlar, münafıklara karşı tavrımızın şiddet içerdiğini ifade ettiler. Ama hiç kimse münafıkların bu ülkeye ve bu devrime verdiği zararı ve vurduğu darbeyi dile getirmeyip, bunları görmezden gelerek onlara karşı kör, sağır ve dilsiz oldular; onlarca hedefsiz terör ve cinayetleri kınama zahmetinde dahi bulunmadılar. Ama bir millet kendi dinini ve ülkesini savunmak için ayağa kalktığında, teröristleri etkisiz hâle getirip ezdiğinde ve bunların elebaşlarını cezalandırıp bazılarını da ülke dışına ittiğinde, hemen velvele koparıp bunların insan haklarına aykırı olduğunu bahane ederek yaygara kopardılar ve buna hâlen de devam etmektedirler. Yani kendi dost ve uşaklarına haklı da olsa bir engel ve karşı duruş konulduğunda hemen onu kınarlar; ama kendi dostlarının yapmış olduğu onca katliam ve yok etme yöntemlerine en ufak bir açıklama ve itiraz dahi yayınlamazlar.

Aynı şekilde 18 Tir'den sonraki günlerde bir avuç isyancı ve serseri kimseler, yollara düştüler, kamuya ve şahıslara ait malları, devlete ait araçları, hatta mescitleri ateşe verdiler. İnsanların namusuna ihanette bulundular. Kadınların başındaki çarşafı çekip aldılar. Hiç kimse bunların insan haklarına aykırı hareket olduğunu belirtmedi. Hatta onları ıslahatçı, özgürlükçü ve demokrat olarak tanıttılar. Ama İran İslam Cumhuriyeti devleti, fedakâr ve candan geçmiş besiciler (gönüllü askerler) ayağa kalkıp din, şeref ve istedikleri düzeni savunmaya kalkışıp isyancı ve emperyalist uşaklarını sahneden silince hemen sesleri yükselmeye başladı. İran'da özgürlüğün olmadığını, İran rejiminin bir diktatörlük olduğunu haykırmaya başladılar. Aslında Batılılar bu iddialarının boş olduğunu biliyorlardı. Onlar bu propaganda metotlarını, özellikle devrimden sonra İslam düzeninin değişmesine ve yıkılmasına ortam sağlamak için kullanmaya başladılar. Gerçi biz gaflet içindeyiz ve olup bitenlerden habersiziz. Onların komplo ve planlarının derinliğinden bihaberiz. Ama onlar, elde ettikleri sayısız tecrübelerle halkın içinde ve dinî kültürlerinde yer etmiş olan halkçı bir düzeni çökertip kendi batıl hayallerine bir gün ulaşmak için, hat-

ta bu elli yıl dahi sürse, bugünden itibaren geniş çapta ruhsal ve kültürel propagandalara başvurmaları gerektiğini çok iyi bilmektedirler. Onların hedefi, devrimden bir iki nesil geçtikten sonra, devrimi bizzat yaşamayan, devrimden önceki Pehlevî rejiminin cinayetlerinden habersiz olan, devrimin getirilerini tanımayan ve aynı şekilde İmam ve İmam'ın dostlarının terbiye etmediği gençleri propagandalarının etkisinde bırakmaktır. Onlar böylece İslam devrimini gözden düşürmeye ve onun yerine sözde demokrat ve kendilerine uşak olacak bir devlet oluşturma çabasındadırlar ve bu minvalde de çalışmaktadırlar.

5- Halkın Siyasi Arenaya Girişini Önlemek İçin Ortam Hazırlamak

Onlar, bu uğursuz hedeflerine ulaşmak için birtakım planlar ve projeler hazırlamış, köklü kültürel faaliyetlerde bulunmuş ve etkili araçlardan istifade etmişlerdir. Devrimden sonra son yirmi yılda, özellikle de son iki yılda kullandıkları kültürel araçlardan biri de müsamaha, idare etme, esneklik ve benzeri kavramları mutlak değerler olarak söz konusu etmektir, buna karşılık tavizsizlik ve şiddeti mutlak şekilde kınamışlardır. Bunun sebebi ise şudur: Onlar, İslam düzeninin bekasını sağlayan faktörün insanların özellikle de gençlerin ve milislerin İslam'a, Rehber'e ve önderliğe olan aşk ve ilgisinin olduğunu çok iyi anlamışlardır. Öyle ki bu gençler ve milisler, yüz binlerce şehidin kanıyla elde edilen bu değerleri savunmak için canlarını tehlikeye atmaya hazırdırlar. Onlar, kültürel araçlardan istifade ederek ve propaganda yaparak insanlardan dinî tutuculuğu, gayreti, manevi gücü, cesareti ve fedakârlığı almaya çalışmaktadırlar. Bu yüzden de dünyada yapılmış olan bütün insanlık dışı olumsuz şiddet türlerini ve bu şiddetin meydana getirdiği uğursuz ve acı sonuçları halkımıza göstermeye çalışmaktadırlar ki onlara şiddetin ne kadar çirkin ve kötü etkileri olduğunu anlatabilsinler. Dolayısıyla şiddet, mutlak bir şekilde kınanmakta ve mahkûm edilmektedir. Hatta bir kimse eğer sert konuşacak olursa, Amerika aleyhine bir slogan atacak olursa veya gerektiğinde isyancılara karşı duracak olursa, onları yerlerine oturtacak olursa, onun bu yaptığı şiddettir ve bu şiddet kınanmakta ve mahkûm edilmektedir.

Onlar, şiddet aleyhine propaganda yaparak ve devrimi savunan güçlerin şiddet yanlısı olduğunu söyleyerek halkımızın yabancıların komploları

karşısında herhangi bir teşebbüste bulunmamasını ve siyaset arenasından çekilmesini istemektedirler ki, 28 Mordad 1332 yılındaki ihtilale benzer başka bir ihtilal teşebbüsünde bulunsunlar. Onlar bu konuda tecrübe sahibidirler. 28 Mordad günü bir avuç serseri, neyi düğü belirsiz ve uşak kimseler, sahneye çıktılar, insanların mal, can ve namusuna saldırdılar. Ve yabancıların ihtilal projesini hayata geçirdiler. 18 Tir 1378'den sonraki günlerde de bir ihtilal ve ülkede bir isyan başlatmak için ortamı uygun gördüler. Onlar, çok geniş incelemelerde bulunarak, büyük paralar harcayarak, saf kimseleri aldatarak bu iş için gerekli hazırlıkları önceden görmüşlerdi. Nitekim onların uşakları daha sonra bunları itirafta bulunmuşlardır. Amerika'dan fikrî yardım ve para aldıklarını beyan etmişlerdir. Onlara göre bu bir gerçek idi. Sonunda durumu uygun gördüklerinde de neyi düğü belirsiz bir avuç serseri kimseleri sahneye çıkardılar. Onlar içerden ve dışardan desteklenen iletişim araçlarının göstermiş olduğu geniş çapta faaliyetler ve diğer bir takım yardımlardan da faydalanmak suretiyle halka saldırmak, şahsi ve devlete ait malları yağmalamak ve ateşe vermek, toplumda anarşi ve güvensizlik oluşturmak suretiyle darbe ve ihtilale hazırlık yapmışlardır.

Evet, onlar, şiddeti mutlak anlamda kınayarak halkın direncini ve devrimi savunma hedefini zayıflatma çabasındadırlar. Ta ki halk, insanlık dışı ve devrim karşıtı hareketleri, insanların mallarının tahrip edildiğini, devlet mallarına saldırıldığını ve bir avuç satılmış kimselerin isyana kalkıştığını gördüklerinde nefeslerini tutup sessiz kalsınlar ve onlara karşı direnmesinler. Eğer halk, bir teşebbüste bulunmak istese de pratik, fiziki ve şiddete dayalı teşebbüste bulunmasın, sadece isyan edenleri sükûnete davet edilmesini ve onların isteklerine kulak verilmesini istesin ve onlara desin ki "İtiraz etmeğe ve rahatsız olmaya hakkınız var. Geliniz temsilci tayin ediniz ki oturalım ve inceledikten sonra sizin isteklerinizi temin edelim ve birlikte uzlaşalım. Siz de bir miktar isteklerinizden vazgeçin ve birkaç geri adım atın." Şüphesiz ki onların istekleri sadece İslami kanun ve sloganları ortadan kaldırmaktır. Onlar, İslami sloganları yok etmektedirler ve İslami savunmayı ortadan kaldırmaya çalışmaktadırlar. Onların bu istekleri barışçıl yolla çözülecek olursa ülkede gizli ve sessiz bir ihtilal gerçekleşmiş olur. Sonuç olarak da genel anlamda İslami değerler ortadan kalkar. Eğer desteğe ve yabancıların askerî yardımlarına ihtiyaç olursa, önceden öngörüldüğü üzere ülkemizin Doğu ve Batı sınırlarından bize saldırmak ve

işi bir anda bitirmek istemektedirler ve İslam devletinin yerine uşak bir devlet oluşturma çabasındadırlar.

6- Kültürel Komplo ve Kutsal Değerleri Sorgulama Oyunlarına Karşı Durmanın Zarureti

Özellikle son yıllarda şiddetin mutlak bir değersizlik algısı ve buna karşılık müsamahakârlığın ve yumuşaklığın mutlak bir değer olarak sunulması, bunun bizzat basın kuruluşları tarafından servis edilmesi ve hatta bazı kimselerin bu komploya yenik düşmesi ve düşmana aldanacak kadar söz konusu edilmesinden maksat, Müslüman halkın dinine bağlılığını ve gayretini ortadan kaldırmaktan başka bir şey değildir. Onlar bu hareketleri ile halkın İslam ve devrimi savunmasına engel olmak istemektedirler. Bunun en büyük kanıtı da son zamanlarda ortaya çıkan bu olaylar olmuştur. Bu olayın tümüyle perde arkası aydınlanmış değildir, daha yavaş yavaş hakikat ortaya çıkmaktadır. İşte ben de burada, bir sorumluluk hissederek düzeni ortadan kaldırmanın provasını konumunda olan büyük kültürel tehlikeyi ve bizi tehdit eden projeleri dile getirmek, düşmanın ortaya attığı bu şüphelere cevap vermek için yola koyuldum. Onların kültürel komplolarını açığa çıkarmaya, insanları uyarmaya ve düşmanın propagandası sonucu gaflet uykusuna dalmış kimseleri uyandırmaya karar aldım. En azından Batı'nın kültürel propagandalarının tesiri altında edindikleri inançlarda şüphe yaratarak onları din ve kültürlerini tehdit eden bu büyük tehlike karşısında uyarmak istedim. Topluma şok vererek ve bir takım sorular ortaya atarak düşmanların bu propagandalarını etkisiz hâle getirme arzusundayım.

Ben şer'î bir görev olarak şiddeti kökten reddeden putu kırma kararı aldım. Her türlü şiddetin kötü olduğunu ve her türlü yumuşaklığın iyi olduğunu söyleyen düşünceyi reddediyorum. Bu açıdan önceki konuşmamda da arz ettiğim gibi mutlak bir şekilde şiddet, kınanmış değildir ve mutlak bir şekilde yumuşaklık da iyi değildir. Bunlardan her biri, bir takım şartlar çerçevesinde doğru ve güzeldir. Bu konuyu özgürlük hakkında da aynı şekilde aktardım ve dedim ki mutlak özgürlük reddedilmiştir. Özgürlük de İslam ve dinî değerler çerçevesinde olduğu zaman güzeldir. Bazı dostlar, buna kızarak benim neden özgürlük aleyhine konuştuğumu sordular. Ama perde arkasındaki komploları görünce, özgürlük adına yapılan kötü

istifadeleri fark edince ve bir takım kimselerin özgürlük perdesi altında mukaddes değerleri çiğnemeye kalkıştığını ve milletimizin yüce dinî değerlerini ortadan kaldırmaya uğraştığını görünce yanlış yaptıklarını anladılar. Bu düzenimizde önemli bir makamı olan ve siyasi şahsiyetlerden biri sayılan bir kimse de yaptığı bir konuşmada şöyle demişti: “Bizim halkımız, Allah’ın aleyhine bile gösteri yapma özgürlüğüne sahiptir.” O dostlarımız ise açık bir şekilde kendisine şöyle dediler: “Bizim istediğimiz özgürlük, İslami değerler çerçevesinde olan bir özgürlüktür.” Dolayısıyla eğer o sözler söylenmemiş olsaydı ve topluma şok verilmemiş olsaydı, belki de sorumlu kimseler, özgürlüğün İslami değerler çerçevesinde olması gerektiğini savunmazlar ve mutlak özgürlüğü reddetmezlerdi. Bu gün de şiddetin mutlak anlamda kınanmış olmadığını söylüyorsam, bir grubun İslam’ı ve İslami değerleri savunma adına yapılan her türlü hareketi bile şiddete dayalı ve istenilmeyen bir hareket olarak göstermeye çalışmakta ve kınamakta olduklarından dolayıdır. Bu bir gerçektir. Bu benim zihnimde oluşan bir düşünce değildir. Dolayısıyla da bazı kimseler bu düşüncenin soyut bir düşünce olduğunu ve boş bir tartışma olduğunu iddia edemezler. Aksine benim bu iddiam hakkında birçok delillerim de vardır. Burada onların tümünü sıralama fırsatım yoktur. Sadece onlardan bazısına işaret edeceğim. Bir grup cihadı sorgulamakta ve cihadın şiddete dayandığını söylemektedirler. Onlardan birisi Tahran Üniversitesi’nde, Aşura günlerinde yaptığı bir konuşmasında şöyle demiş: “Hz. Hüseyin’in (a.s) öldürülmesi, Peygamber-i Ekrem’in (s.a.a) Bedir’de yaptığı savaşa bir tepkiydi!” Yani o şahıs, İslami cihadı, savaşları ve Peygamber-i Ekrem’in (s.a.a) gazvelerini mahkûm etmektedir ve demektedir ki Peygamber müşrikleri öldürdüğü zaman onların çocukları da gelmekte ve Peygamber’in evladını öldürmektedir. Eğer Peygamber onları öldürmeseydi, çocukları da Peygamber’in evlatlarını öldürmezdi!

Aslında o şahıs, Yezidîleri masum çıkarmakta, İslam ve Peygamber’i kınamaktadır. Bunun karşısında ise hiç kimse bu sözün Peygamberimize hakaret olduğunu, İmam Hüseyin’in şahsiyetini zedelediğini ve Kerbela olayını ve dinin zaruretlerini inkâr ettiğini dile getirmemektedir. Hatta bazı gazeteler, onun yaptığı bu konuşmaları topluma aktardılar. Büyük puntolarla tebliğ ettiler. Ne yazık ki sorumlular da bu rezaletler karşısında hassas davranmadılar. İmam Hüseyin’in (a.s) adıyla devrim yapan ve İmam Hüseyin’in (r.a) adıyla ebedileşen bir ülkede İmam Hüseyin’in (a.s)

kıyamını lekelemekte ve şu sonucu çıkarmaktadırlar: Eğer biz, böyle olayların olmamasını, zamanın Hüseyinlerinin ölmemesini istiyorsak, öyleyse şiddeti bir kenara bırakmak zorundayız!

Şimdi ben, yüksek tirajlı bir gazetede, “Falan kimse, ilgisi olmayan konuları dile getirmekte ve boş sözler söylemektedir.” diye yazan ve benden söylediğim sözleri gözden geçirmemi isteyen yazara şunu sormak istiyorum: Acaba ben boş bir havada mı konuşuyorum, yoksa kendi zamanımdaki toplumsal bir atmosferde mi? Acaba benim bu dediklerim ülkede konuşulan şeyler değil midir? Acaba benim bu söylediğim gerçekler bu ülkede her gün meydana gelen olayların göstergesi değil midir? O hâlde ben mi sözlerimi gözden geçirmeliyim, yoksa bir zamanlar uluslararası İslami parti üyesi olan ve İslam fedailerinden biri olmakla iftihar eden sen mi?

Burada merhum İmam'ın (r.a) değerli ve aydınlatıcı sözlerinden bir kısmını aktarmak istiyorum. Bu sözler, bizi özgürlük bayrağı altında ortaya koyulan kültürel tehlikeler ve komplolar karşısında uyarmaktadır. İmam şöyle buyurmaktadır:

Şimdiki ve gelecekteki İslami Şûra Meclisi'ne, cumhurbaşkanlarına, Anayasa'yı Koruma Şûrası'na, Yargı Şûrası'na ve Devlet'e, kitle haberleşme araçlarının, matbuat ve dergilerin İslam'dan sapmalarına, ülkenin maslahatlarına aykırı olarak hareket etmelerine müsaade etmemelerini tavsiye ediyorum.

Hepimiz bilmeliyiz ki genç kız ve erkeklerin zayi olmasına sebep olan Batı tipi özgürlükler İslam ve akıl açısından mahkûmdur, İslam'a, genel iffete ve ülkenin maslahatlarına aykırı tebliğde bulunmak, yazılar ve konuşmalar yapmak, kitaplar ve dergiler yayınlamak haramdır, bunları önlemek ise bütün Müslümanlara farzdır. İnsan ruhunu olumsuz yönde etkileyen özgürlüklerin önüne geçilmelidir. Millettin izlediği istikamete, İslam ülkesinin izlediği istikamete aykırı düşen ve İslam Cumhuriyeti'nin haysiyetiyle bağdaşmayan şeyler kesin bir şekilde önlenilmezse bundan herkes sorumludur. Halk ve hizbullahî gençler bu gibi şeylerden herhangi birine rastladıkları zaman hemen ilgili yetkililere baş vursunlar. Eğer onlar gevşeklik ederlerse bu defa kendileri önlemekle görevlidir.¹

1- İmam Humeyni, İmam'ın ilahî siyasi vasiyetnamesi, 2. madde

7- Allah'ın Rahmet ve Gazabı Hakkında İslam'ın Ortaya Koyduğu Portre

Batılıların İslam ve Kur'an aleyhine ortaya attığı şüphelerden biri de şudur, Kur'an'da beyan edilen Allah, asık suratlı, kaba, gazap ve intikam ehli bir ilahtır. Ama İncil'in ortaya koyduğu ilah, affedici, yumuşak, geniş, tahammüllü, merhametli ve insanlara acıyan bir ilahtır. -Haşa- oğlunu da öldürülmesi için göndermiştir ki bütün insanlar bağışlansın ve onun kanı günahkâr kimselerin günahlarına diyet olsun. Acaba gerçekten de Kur'an'ın tanıttığı Allah, -haşa- kaba ve asık suratlı biri midir, yoksa merhametli ve şefkatli mi?

Bu şüphenin cevabı şudur: Allah hem rahmet sıfatına sahiptir ve hem de gazap sıfatına. Allah, merhamet edenlerin en merhametlisidir ve aynı zamanda da cezalandıranların en şiddetlisidir. Kur'an'daki yüz on dört sureden yüz on üç sure Bismillahirrahmanirrahim ile başlamıştır ki bu cümlede Allah'ın iki rahmet sıfatı, yani rahman ve rahim sıfatları yer almıştır. Kur'an'ın sadece bir suresi, bismillah ile başlamamıştır; ama Neml Suresi'nde iki defa bismillah yer almıştır. Surenin girişinde yer alan besmelenin yanı sıra surenin içinde de besmele tekrarlanmıştır. Öyle ki, Sebe melikesi, Hz. Süleyman'ın Bismillahirrahmanirrahim ile başlayan mektubunu kavmine okumuştur. Velhasıl Kur'an'da yüz on dört defa Bismillahirrahmanirrahim tekrarlanmıştır ve bu cümlede Allah'ın iki rahmet sıfatı zikredilmiştir. Ama Allah'ın sonsuz rahmetinin tanıtılmasının yanı sıra birtakım ayetler de Allah'ın gazap ve öfkesini beyan etmektedir. Örneğin Allah Teala şöyle buyurmaktadır:

﴿...وَاللَّهُ عَزِيزٌ ذُو انتِقَامٍ﴾

...Allah aziz ve intikam sahibidir.¹

﴿...إِنَّا مِنَ الْمُجْرِمِينَ مُنتَقِمُونَ﴾

...Şüphesiz biz suçlulardan intikam alacağız.²

﴿...فَبَاؤُوا بَعْضَ عَلَيَّ غَضَبٍ وَلِلْكَافِرِينَ عَذَابٌ مُهِينٌ﴾

1- Âl-i İmrân / 4

2- Secde / 22

...Bu yüzden gazap üstüne gazapla döndüler ve kâfirler için küçük düşürücü azap vardır.¹

Eğer kendi ifadelerince Avrupalılar, kendi tanrılarını sadece şefkatli ve merhametli olarak tanıtıyor ve bizim ilahımızın gazap ve öfkesi yoktur diyorlarsa, İslam ve Kur'an'da tanıtılan Allah'ı doğru tanıtmamışlardır. Onların da dediği gibi bizim inandığımız Allah sadece öfke ve gazap ehli değildir. Aksine hem rahmet sıfatına sahiptir hem de gazap sıfatına. Şüphesiz Allah'ın rahmeti gazap ve öfkesinden üstündür. Bu açıdan da şöyle buyurmuştur:

﴿...كَتَبَ عَلَى نَفْسِهِ الرَّحْمَةَ...﴾

...O, rahmet etmeyi kendi üzerine almıştır...²

Bu anlam, birçok mütevatir hadiste Şîi ve Sünnî kanalıyla nakledilmiştir ve dualarda da şöyle yer almıştır:

يَا مَنْ سَبَقَتْ رَحْمَتُهُ غَضَبُهُ

Ey rahmeti gazabının önünde bulunan.

Yani Allah'ın rahmeti, gazabını ortadan kaldırmamaktadır. Aksine, gazabından öncedir. Öyle ki Allah'ın fazlı, lütfü ve hikmeti kullarının Hak Teala'nın rahmetine mazhar olmasını ve ilahî gazap ve öfkenin zahir olmamasını icap ettirmektedir. Sadece bazı zaruret hâllerinde Allah, bir grubu öfke ve gazabına maruz bırakmıştır. Bu açıdan gördüğümüz gibi Allah, hikâyeleri Kur'an'da yer alan Ad, Semud ve Lut gibi kavimlere azap etmiş ve onlara azap indirerek yok etmiştir. Zira onlar, ilahî peygamberler kendilerini defalarca hidayete davet ettikleri ve karşılarında hidayet yolu aydınlığa kavuşsun diye ilahî mucizeler ortaya koydukları hâlde yine de tuğyan ve fesat yoluna koyuldular. Onların çirkin davranışlarında en küçük bir değişiklik ortaya çıkmadı. Öncekinden daha fazla ilahî emirlere ve peygambere karşı isyan ve muhalefete kalkıştılar. İşte burada Allah'ın hikmet ve ilahî meşîyyeti onları, ilahî gazap ve öfkeye maruz bırakmayı icap ettirdi ki, fesat peşinde koşan ve inatçı zorbarlar için bir ibret olsun.

O hâlde Kur'an'ın tanıtmış olduğu Allah asık suratlı değildir. Aksine Allah rahmetli ve şefkatlidir. Sadece zaruret anlarında ve hikmetinin gerek-

1- Bakara / 90

2- En'âm / 12

tiği yerlerde, gazap ve öfkesini ortaya çıkarmaktadır. Dolayısıyla İslam'ın rahmete mi, yoksa şiddete mi dayalı olduğu sorusuna şöyle cevap veriyoruz: İslam'da asıl olan rahmettir. Aynı zamanda rahmet ve şefkat hâkim olmalıdır; ama özel durumlarda Kur'an'ın da işaret ettiği gibi şefkat ve merhamet göstermemek gerekir. Orada şiddete başvurmak icap eder. Allah da hem rahmet sıfatına sahiptir hem de gazap ve intikam sıfatına.

8- Düşmanlara ve Münafıklara Karşı Savaşmanın ve Hidayet Yolunun Engellerini Ortadan Kaldırmanın Zarureti

Din, dinin yayılması ve savunulmasıyla ilgili olarak İslam ve Kur'an'da ilk önce insanları hidayet ve irşada davet etmektedir. Aynı zamanda eğer, bazı kimseler, peygamberlerin, özellikle de Peygamberimizin davetinin yayılmasının önünü almaya çalışırlarsa, Kur'an bu kimselerle savaşılmasını ve insanlığın hidayet yolunun dikenlerinin temizlenmesini emretmektedir. Bu açıdan Peygamber ve Ehlibeyt İmamları zamanında iptidai cihat farz kılınmıştır ki insanların hidayetine engel olan faktörler ortadan kaldırılsın. Bu esas üzere peygamber gönderildiği zaman Peygamber'in, Rum ve İran gibi imparatorlukların iç işlerine karışıp karışamayacağı meselesi söz konusu değildi. Aksine Peygamber, yeryüzündeki bütün insanların hidayeti için gönderilmiştir. O hâlde, herkim hatta İran Padişahı ve Rum Kayseri dahi Peygamber'in davetine muhalefet edecek olursa, Peygamber'in görevi o kimselerle savaşmaktır. Bu açıdan ülke başkanlarına mektuplar gönderdi, onları İslam'a davet etti ve ülkesindeki halkın hidayet yolunun Allah Resulü ve temsilcilerinin yüzüne açılmasını temin etmesini istedi. Aksi takdirde savaşa hazırlanmalarını söyledi.

O hâlde cihat, İslam'ın açık ilkelerinden biridir. Şiî, Sünnî ve bütün İslami fırkalar bu hususta ittifak içindedir. Hiç kimse bu konuda muhalefette bulunmamıştır. Küfür imamlarıyla cihat ve savaşın farz kılınması da onların, insanların hidayet ve irşadına engel olmaları ve Peygamber'in davetinin yayılmasına mani olmalarıydı. Bu yüzden Allah Resulü, onları ortadan kaldırmak ve insanların hidayet ortamını oluşturmak için onlarla savaşmaya koyuldu. Bütün bunlara rağmen İslam Peygamberi'nin savaş ve cihadı gerekli ve caiz görmediği nasıl söylenebilir? Biz küfür ve nifakla ve İslam düşmanlarıyla cihat etme hususundaki ayetleri nasıl olur da görmezlikten gelebilir ve onları gizleyebiliriz?

Evet, Allah'ın düşmanlarıyla savaş, İslam'ın açık ilkelerinden biridir ve İslam, cihat hükümlerinde en yüce insani temel ilkeleri göz önünde bulundurmuş ve bu ilkelere riayet edilmesini istemiştir. Ama aynı zamanda bilerek hak aleyhine girişimde bulunan, Allah'ın dinine karşı savaş açan ve ahitlerini bozan kimselerle de savaşılmasını emretmiştir.

﴿وَإِنْ نَكُنُوا أَيْمَانُهُمْ مِنْ بَعْدِ عَهْدِهِمْ وَطَعْنُوا فِي دِينِكُمْ فَقَاتِلُوا أَيْمَةَ الْكُفْرِ إِنَّهُمْ لَا أَيْمَانَ لَهُمْ لَعَلَّهُمْ يَنْتَهُونَ﴾

Eğer antlaşmalarından sonra, yeminlerini bozarlar, dininize dil uzatırlarsa, küfrün imamlarıyla savaşın. Çünkü onların yeminleri yoktur (yeminlerinin üzerinde durmazlar), belki vazgeçerler.¹

Aynı şekilde Allah Teala, Tahrim Suresi 9. ayette ve hakeza Tevbe Suresi 73. ayette, Peygamber ve Müslümanlara kâfirlerle ve münafıklarla savaşılmasını emretmektedir. Onlara karşı şiddet ve kaba davranılması istenmiştir.

﴿يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ جَاهِدِ الْكُفَّارَ وَالْمُنَافِقِينَ وَاغْلُظْ عَلَيْهِمْ وَمَأْوَاهُمْ جَهَنَّمُ وَبِئْسَ الْمَصِيرُ﴾

Ey Peygamber! Kâfirlerle ve münafıklarla savaş; onlara karşı sert davran. Varacakları yer cehennemdir, ne kötü dönüş yeridir.²

Ama söz konusu yazar, cihat ayetlerinin kâfirler hakkında olduğunu söylemektedir. Oysa bu yukarıda aktardığımız ayeti dikkatle okumamıştır. Zira Allah, kâfirlerin yanı sıra, dâhilî münafıklarla da savaşılmasını emretmiştir.

Allah-u Teala başka bir yerde şöyle buyurmaktadır:

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا قَاتِلُوا الَّذِينَ يَلُونَكُمْ مِنَ الْكُفَّارِ وَلْيَجِدُوا فِيكُمْ غِلْظَةً وَاعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ مَعَ الْمُتَّقِينَ﴾

Ey iman edenler! Kâfirlerden yakınınızda olanlara karşı savaşın ve onlar (savaş anında) sizde bir sertlik bulsunlar. Bilin ki, Allah sakınanlarla beraberdir.³

1- Tevbe / 12

2- Tevbe / 73

3- Tevbe / 123

Bu ayette de Allah-u Teala Müslümanlara, yakınlarında olan kâfirlerle savaşmalarını, onlardan gafil olmamalarını, yakınlarında yaşayan kâfirlere karşı gazap, kabalık ve şiddetle davranmalarını emretmektedir. Böylece onlar, korksunlar ve İslam ve Müslümanlar aleyhine ihanet ve komplo içine girmesinler. Hakeza Allah-u Teala şu ayette de şöyle buyurmaktadır:

﴿وَأَعِدُّوا لَهُمْ مَا اسْتَطَعْتُمْ مِنْ قُوَّةٍ وَمِنْ رِبَاطِ الْخَيْلِ تُرْهَبُونَ بِهِ عَدُوَّ اللَّهِ وَعَدُوَّكُمْ
وَأَخْرَيْنَ مِنْ دُونِهِمْ لَا تَعْلَمُونَهُمُ اللَّهُ يَعْلَمُهُمْ وَمَا تُنْفِقُوا مِنْ شَيْءٍ فِي سَبِيلِ اللَّهِ يُوَفَّ
إِلَيْكُمْ وَأَنْتُمْ لَا تُظْلَمُونَ﴾

Onlara (düşmanlara) karşı gücünüz yettiği kadar kuvvet ve cihat için bağlanıp beslenen atlar hazırlayın, onunla Allah'ın düşmanını, sizin düşmanınızı ve onlardan başka sizin bilmediğiniz, Allah'ın bildiği (düşman) kimseleri korkutursunuz.¹

(Arap edebiyatını bilen kimselere Arapça dışındaki yabancı dillerde (ارهاب) “irhab” kavramının ne anlama geldiğine dikkat etmelerini tavsiye ediyorum. Ama eğer ben söyleyecek olursam, gazeteler, falan kimse terörizmi savunmaktadır diye manşet atacaklardır.

Velhasıl Kur'an, mantık dilinden anlamayan ve küstahça hidayet ve irşat yoluna engel olan ve Peygamber'in davetine mani olmaya çalışan inat, düşmanlık ve bilinçli bir şekilde İslam'a karşı savaşan kimselere tam bir sertlik ve şiddetle davranılmasını emretmektedir. Müslümanlar, onları korkutmalı ve dehşete düşürmelidir ki Müslümanlara tecavüz, ihanet ve darbe vurma düşüncesine kapılmasınlar. Dolayısıyla bu kimselere, “Sizin dininiz size, bizim dinimiz de bize; gelin dost ve kardeşçe bir arada yaşayalım.” denilemez.

9- İslam'ın Cezai Hükümlerine Muhalefet Etmek

Bazı yazarlar, yazdıkları makalelerinde bize itiraz etmiş ve şöyle eleştiride bulunmuşlardır: “İslam sadece kâfirlere karşı şiddet kullanılmasını emretmiştir; ülke içindeki vatandaşlara karşı değil!” Onlar şu gerçekten gaflet etmektedirler; İslam, Müslüman vatandaşlar içinde bulaştıkları bir takım

günahlar ve fesatlar sebebiyle, cezai kanunlarında bir takım sert cezalar ve hadler göz önünde bulundurmıştır. Örneğin İslam, hırsızlık hakkında hırsızın elinin kesilmesini emretmiştir veya zina ve diğer iffete aykırı hususlarda da bu suçlara bulaşan kimselere had uygulanmasını istemiştir. Örneğin zina eden bir kimseye yüz kırbaç vurulmalıdır. Aynı şekilde İslam, iffete aykırı olan bazı suçları işlediği için suçlulara idam hükmünü tayin etmiştir. Hakikatte İslam'ın bu tür suçlar için göz önünde bulundurduğu cezalar oldukça sert ve tahammül edilemez cezalardır. Elbette bunu da göz önünde bulundurmak gerekir ki İslam, zina gibi iffete aykırı bazı suçların ispatı için bir takım zor şartlar tayin etmiştir ve bu şartlar sayesinde, had icra edilmesine sebep olacak suçlar oldukça az ispat edilebilmektedir.

Bazı şer'î had ve hükümlerin varlığı da İslam düşmanlarının bu hükümlerden İslam aleyhine kötü istifade etmesine sebep olmaktadır ve bu esas üzere onlar, İslam'ın insan haklarına riayet etmediğini, cezai kanunlarında şiddetle davrandığını ve insani yücelikleri görmezlikten geldiğini söylemektedirler. Evet, düşmanlar ve sözde insan hakları taraftarları şöyle diyorlar: "Hırsızlık eden Müslümanın elini kesmek gayriinsani bir davranıştır ve şiddet içermektedir. Bu iş, insani yüceliklere de aykırıdır. Çünkü hırsızlık sebebiyle eli kesilen bir kimse, ömrünün sonuna kadar bu faydalı organından mahrum kalacaktır ve toplumda bir hırsız olarak tanınacaktır." Buna karşılık sözde İslam'ı savunan bir takım kimseler de şöyle demektedirler: "Bu kanun ve hükümler geçmişe aittir, özel bir zamana has olarak yaşanmış hükümlerdir. Bugün toplum güvenliğini sağlamak ve hırsızlık ve diğer suçları engellemek için daha iyi yollar mevcuttur. Dolayısıyla hırsızın eli kesilmemelidir." Eğer güvenliği sağlamak ve suçları önlemek için daha iyi yollar varsa, Amerika gibi sözde daha iyi metotların uygulandığı bir ülkede on beş dakikada bir, bir cinayet olmamalıydı ve Amerikalılar her liseye silahlı polisler tayin etmek zorunda kalmamalıydı.

Acaba büyük bir küstahlıkla İslami hüküm ve hadlerin geride kaldığını, bunların şiddet içerdiğini ve 1400 yıl önceye ait olduğunu ve bizim zamanımızda artık hiç kimsenin, bunları kabullenemeyeceğini iddia eden kimseler, İmam Humeynî'nin (r.a) kısas tasarısının insani olmadığını söyleyen ve bu hususta gösteri yapan kimseleri mürtet saydığını ve eşlerinin kendilerine haram olduğunu, kanlarının helal sayıldığını ve mallarının Müslüman varislerine intikal ettiğini söylediğini unutmuşlar mıdır?

Evet, Amerika'nın insan hakları taraftarları, İslam'ın cezai hükümlerini gayriinsani ve şiddet içeren hükümler olarak tanıtmaktadırlar. Bu yüzden de söz konusu hükümleri şiddetle kınamaktadırlar. Onlara şöyle diyoruz: Eğer bu hükümler, şiddet içeren hükümler ise, biz İslam'ın bazı hususlarda şiddet hükümlerine sahip olduğunu kabul ediyoruz. Ama buna rağmen bazı hükümleri şiddet içeren İslam'ı savunuyoruz ve bütün vücudumuzla İslam aleyhine düzenlenen komplolara karşı koymaya çalışıyoruz. Biz İslam'ın neshedildiğine inanmıyoruz ve Hz. Muhammed'in (s.a.a) helâlinin kıyamete kadar helal olduğunu ve Hz. Muhammed'in (s.a.a) haramının da kıyamet gününe kadar haram olduğunu söylüyoruz.

Esasen biz, İslam'ın hüküm ve emirleri hayata geçirilsin diye devrim yaptık. Aksi takdirde zaten Şah da şöyle diyordu: "Benim dediğim şeyler, İslam'ın ruhuna uygundur. Âlimler yanlışlık etmektedirler. Onlar gerici-dirdirler!" Oysa İslam ve Kur'an'ın belirttiği hükümler icra edilmelidir. Bu İslam, halkımızın hâkimiyeti için değerli kanlarını verdikleri bir İslam'dır. Şimdi de bu İslam için canlarını vermeye hazırdırlar. Bu İslam, Ayetullah Hamaneî'nin hakkında şöyle buyurduğu bir İslam'dır: "Halis İslam, kitap ve sünnettedir ki ilahî hükümler ve kurallar, içtihadî ve uygun metotlarla bu ilahî büyük kaynaktan istinbat edilmelidir. Bu İslam'ı kabul etmeyen kimseler, aslında İslam'ı kabul etmemişlerdir. Çünkü bizim başka İslam'ımız yoktur."

10- Şiddet Uygulamanın Cezai Kanunlar Alanıyla Sınırlı Olmadığı Meselesi

Yazarlardan biri, gazetelerin birinde bir makalesinde şöyle yazmıştı: "İslam'ın caiz gördüğü şiddet, ceza ve hudutlar sadece cezai kanunlar ile ilgilidir. Biz de İslam'ın suçlular için göz önünde bulundurduğu kanunların az çok şiddet içerdiğini kabul ediyoruz; ama bizim konuştuğumuz ve eleştirdiğimiz şiddet, İslam'ın cezai kanunlarıyla ilgili olan şiddet değildir. Aslında cezai kanunlar, şiddetin konusu bile değildir." Bu şahıs benim, konu dışında konuştuğumu söylemektedir. Birçok gazetede, neden konu dışında şeyler konuştuğumu manşet hâlinde yayınladılar. Ben şöyle arz ediyorum; bizim konumuz, toplumda vücuda gelen kültürel sapmalardır. Bu gazetelerde Hz. Hüseyin'in (a.s) şehit edilmesi, cedit olan Peygamber'in (s.a.a) Bedir'de uyguladığı şiddetin bir tepkisiydi

diye yazılmıştır! Ey gazetede falan kimsenin konu dışında konuştuğunu söyleyen hukukçu ve hâkim kimse! Bu sözleri İmam Hüseyin'in (a.s) şehadeti hakkında söyleyen kimselerin şiddetten maksadı nedir? Onlar hangi tür şiddeti reddetmektedirler? Ben, bu konuda ve toplumda örnekleri söylenen hususlarla ilgili olarak konuşuyorum. Ben, şiddet, özgürlük ve müsamaha gibi toplumda kötü istifade edilen konulardan söz ediyorum. Sonunda da onlar şöyle dediler: Bedir Savaşı, şiddet idi. O hâlde İslam dini de şiddet dinidir. O hâlde ben, konunun dışında herhangi bir şey konuşmuş değilim. Elbette burada bir kimsenin şöyle demesi mümkündür: Biz de bu telkinleri ve kötü istifadeleri terk ediyoruz. İslam'ın şiddet dini olduğunu kabul etmiyoruz. Biz, devlet ile ilgili hükümler, cezai kanunlar ve cezai hükümler veren mahkemelerin meşruiyeti dışında insanların da şiddet kullanıp kullanamayacağını konuşuyoruz. Halkın kendiliğinden sahneye çıkıp çıkamayacağını tartışıyoruz. Bu kimseler, devletin yanı sıra fiziki bir müdahalede bulunabilir mi?

Bunlara soruyorum: Siz İslam devrimini şiddet sayıyor musunuz, saymıyor musunuz? 17 şehriver 1357 tarihinde Tahran'da meydana gelen olayları hatırlayan kimseler, gayretli gençlerimizin ve kahraman halkımızın Pehlevî rejimi aleyhine neler yaptıklarını biliyorlar. Halkın Pehlevî rejimi aleyhine yaptığı teşebbüsleri ve gösterileri şiddet miydi değil miydi? Onlar doğru muydu yanlış mıydı? İslam bu teşebbüs ve hareketleri caiz görüyor muydu, görmüyor muydu? Eğer İslam onların bu hareketini caiz görmüyorsa, o hâlde sizin devriminiz kanunlara aykırıdır. Çünkü size göre İslam, şiddetten uzaktır ve şiddete dayanan teşebbüsleri de asla caiz görmemektedir. Aynı şekilde Merhum Nevvab Safevî'nin ve İslam Fedaileri'nin Pehlevî rejimine indirdikleri darbeler ve mukaddes teşebbüsler -ki değerli ve devrimci hareketi ve teşebbüsleriyle adları ülkemizde ebedi olarak kalmıştır, halkımızın büyük bir saygınlığını kazanmıştır. Bugün de Tahran ve diğer şehirlerimizdeki caddelerin isimleri bu kimselerin adlarıyla süslenmiştir- acaba yerinde ve doğru bir davranış mıydı, yoksa yanlış ve mahkûm edilecek bir eylem miydi? İslami Mu'telif heyetleri (İslami Birleşik Heyetler) mensubu olan ve değerli kardeşlerimiz şehit Muhammed Buharâî ve değerli arkadaşları doğru bir şey mi yaptılar, yoksa yanlış mı? Burada bazı kimselerin şöyle demesi mümkündür: "Onlar, elbette şiddet olaylarına başvurdu; ama barışçı bir şekilde resmî bir parti kurmalı, kendi istekleri doğrultusunda Şah rejimiyle müzakereye oturmalydılar."

Bu durumda bile onlara kim kulak verirdi ki? Eğer onlar doğru sözü işiten kimseler olsalardı, bu değerli insanlar da asla şiddete başvurmazlardı. Bu insanlar, hak üzere olan isteklerinin dinlenilmediğini gördükleri için şiddete başvurma dışında bir çare bulamadılar. Burada söz konusu hâkim şöyle diyebilir: “Ben o şiddet teşebbüslerini kınıyorum ve onlar, mutlaka yumuşaklık, sabır ve sükûnetle hareket etmeliydiler. Onlar kendi sorunlarını gidermek ve isteklerini temin etmek için çalışmalıydılar!” Ama ben ona şöyle arz ediyorum: 18 tir tarihinden sonra sokaklara dökülen, toplumda anarşi yaratan, camileri ateşe veren, devletin ve halkın malına zarar veren, kadınların başından çarşafları alan, İslam aleyhine slogan atan kimseleri siz tebessüm, okşama ve kucaklayarak mı susturdunuz ve yerlerine oturmalarını sağladınız, yoksa canlarını feda eden ve bütün tehlikelere göğüs geren, sokaklara dökülen ve onları yerine oturtan bu değerli milisler mi?! Yüzlerce defa yazıklar olsun ki hiç kimse bu mazlum azizlerimizin hakkını tanıyamadı, onları hakkıyla takdir edemedi. Elbette onlar, sadece Allah için İslam ve devrimi savundular ve Allah da onlara mutlaka büyük ecir ve hayırlar verecektir.

O beyefendi şöyle de diyebilir: “Biz, isyanı bastırma ve fitnecileri, isyancıları ve yabancıların uşaklarını sahneden çıkarma hususunda teşebbüs eden milisleri mahkûm ediyoruz. Onlar, bu şekilde tavır takınmamalıydılar. Gösteri yapanlar, özgür olmalı, sözlerini söyleyebilmeli ve itiraz etmeliydi.” Nitekim Amerikalılar şöyle dediler: “İsyan eden, sokaklara dökülen, camileri ateşe veren kimseler özgürlükçü kimselerdir. Dolayısıyla onlar açık bir şekilde, ‘biz özgürlük istiyoruz, din istemiyoruz’ diyebilme hakkına sahiplerdi.” Aynı şekilde o beyefendi bir konuşmasında şöyle demiştir: “Halk hatta Allah’ın aleyhine dahi gösteri yapma hakkına sahiptir.”

Eğer onlar şöyle derse, “Gösteri yapanlar, açıkça ve dilleriyle biz din ve İslam’ı istemiyoruz diyecek olsalardı, devlet onların sözünü duymazlıktan gelirdi. Bu yüzden mecburen halkın ve devletin mallarını yağmaladılar, camileri ateşe verdiler ve İslam aleyhine gösteri yaptılar ki sesleri bir yerlere ulaşabilsin. O hâlde onların davranışı doğrudur, onları yerlerine oturtan kimselerin sözleri değil!”

Biz bu kimselere şöyle diyoruz: O hâlde siz de şiddeti caiz görmüş oldunuz. Çünkü bu olaylarla ilgili iki işten birini teyit etmeniz gerekir; ya sokaklara dökülen, camileri ateşe veren, düzen ve İslam aleyhine slogan

atanların görüşü doğrudur ki bu durumda siz de şiddeti teyit etmiş olursunuz. Çünkü onların davranışları da şiddet içeren davranışlardı. Ya da milislerin, halk yığınlarının ve isyancıları yerine oturtan güvenlik güçlerinin davranışları doğru ve sahihtir demelisiniz. Bu durumda da şiddeti teyit etmiş olursunuz. O hâlde siz hangi şiddeti caiz görmektesiniz?

Biz, fırsatçıların, farklı düşünenlerin ve kendi ideallerini değiştirenlerin sözlerine kulak vermiyoruz. Bizim için ölçü, devrimin mimarı olan İmam Humeynî'nin (r.a) tutumu ve sözleridir; biz ona tabiiiz. İslam'ın hükûmet ve velayet hükümlerini biz ondan öğrendik. İmam şöyle buyuruyordu: "Gençlerimiz ve hizbullahî halk bir takım propagandaların, makalelerin, konuşmaların, kitapların, İslam aleyhine yazılan dergilerin, genel iffe ve ülke maslahatına aykırı olan yazıların varlığını müşahade ettiklerinde hemen bunu ilgili makamlara haber vermelidirler ve onlar da bu şikâyeti incelemekle görevlidirler. Ama eğer sorumlu kurumlar, bu konuda ihmalkârlık gösterir ve kanuni yollarla sapıklıkların, bozuk ve zehirli propagandaların önünü almazsa, son çare olarak halk ve dindar gençler olaya el koymalıdır ve bu durumda her Müslümanın teşebbüste bulunması farzdır. Herkesin de şahit olduğu gibi mürtet Selman Rüşdü "Şeytani Ayetler" kitabını yazıp Kur'an'ın ve Peygamber-i Ekrem'in (s.a.a) aleyhine çirkin sözler söylediği ve Peygambere hakarete bulunduğu zaman İmam hemen onun öldürülmesini emretti ve Selman Rüşdü'ye ulaşan herkesin onu öldürmesini farz kıldı. Şüphesiz o fetva ve hüküm sadece İmam'a özgü değildir. Bütün İslam fakihleri böyle fetva vermişlerdir. Bütün İslam ülkeleri o hükmü teyit ettiler. Şimdi soru şudur: Acaba İmam'ın fetvası şiddet değil miydi? O hâlde, gördüğünüz gibi İmam da dinin zaruri hükümlerine ve İslam'ın açık ilkelerine hakaret eden, küstahça davranan, komplo düzenleyen ve darbe vuran, İslami değerleri çiğneyen kimseler hakkında şiddet uygulanmasını caiz ve gerekli görüyordu. Böyle bir kimse- nin mürtet ve katlinin farz olduğunu iddia ediyordu.

11- İslam ve Bütün Şartlarda İlmî Şüphelere Cevap Vermenin Gerekliliği

Eğer bir kimse komplo yapmak ve darbe vurmak niyetinde değilse, hatta din, dinin zaruri hükümleri ve İslam'ın ahkâmı hakkında bir şüphe ve sorusu var ise bunu açıkça dile getirebilir. Bu kimseye saygı gösterilmeli,

şahsiyetine riayet edilmeli ve sözlerine kulak verilmelidir. İstidlal ve mantık üzere bu kimseye cevaplar verilmelidir. Zira İslam, mantık dinidir ve delile dayalı bir dindir. Her durumda Müslümanlardan ve âlimlerden tam bir metanet, sabır, yumuşaklık ile güçlü bir mantık, akli ve ilahî delillere dayanarak bu tür sorulara cevap vermelerini ve İslam'ın hakkaniyetini ispat etmelerini istemektedir. Bu açıdan Kur'an emretmektedir ki hatta savaş anında bile düşman ordusundan bir kimse beyaz bayrak kaldırır ve İslam'ın hakikatini araştırmak için Müslümanların yanına gelir, bir takım sorular soracak olursa Müslümanlar, onu korumalı, hiç kimsenin zarar vermesine izin vermemeli, bu kimsenin sözlerini şefkat ve merhametle dinlemeli ve delil, hüccet ve burhan ortaya koyarak onu hakla tanıştırmalıdır. Ardından, yeniden onu koruyarak düşman arasındaki ilk yerine döndürmeye çalışmalıdırlar.

﴿وَإِنْ أَحَدٌ مِنَ الْمُشْرِكِينَ اسْتَجَارَكَ فَأَجِرْهُ حَتَّى يَسْمَعَ كَلَامَ اللَّهِ ثُمَّ أَبْلِغْهُ مَأْمَنَهُ ذَلِكَ بِأَنَّهُمْ قَوْمٌ لَا يَعْلَمُونَ﴾

Ve eğer müşriklerden biri senden aman dilerse, Allah'ın kelâmını işitip dinleyinceye kadar ona aman ver, sonra (Müslüman olmazsa) onu güven içinde bulunacağı bir yere ulaştır. İşte bu (müsamaha), onların, bilmeyen bir kavim olmalarından dolayıdır.¹

Kur'an şöyle buyuruyor: Eğer bir kimse incelemek ve soru sormak için gelir, İslam'ı kabullenmez ve Müslüman olmazsa, yine onu koruyarak kendi yerine geri döndürün. Hiç kimse ona saldırıda bulunmamalıdır. Çünkü o bir takım sorular sormak için gelmiştir. Dolayısıyla da güvenliği temin edilmelidir. Onun sorularına güzel cevaplar verilmelidir. Dünyanın hangi yerinde böylesine yüce davranışlar ve insani hareketler tavsiye edilmiştir? Elbette eğer bir kimse, inat ederek ve İslam düzenini kaldırma komplosuna başvurarak şüphe icat eder, insanların inancında ve halkın bağlı olduğu değerlerde, şüphe icat etmeye çalışırsa bu kimseye karşı tavır alınmalıdır. Bu kimsenin hesabı, soru ve şüphesi olan ve gerçek bir şekilde bu soru ve şüphesini söz konusu eden ve cevap aramaya koyulan kimsenin hesabından çok farklıdır.

12- Komploculara Karşı Mukabelede Bulunma ve Yabancılar Tepki Gösterme

İslam düşmanlarının propaganda ve geniş kültürel faaliyetleri karşısında içteki satılmış hainlerin çalışmaları ve halkın dinî inançlarını, değerlerini ve ilkelerini hedef edinen, kalemini satmış uşakların yıkıcı hareketleri karşısında sessiz kalmamak gerekir. Şüphesiz onlar, çok geniş komplo düzenlemişlerdir. Ama bunun aksini düşünen kimseler, bu tür faaliyetleri, kültürel değişim görmektedirler. Gazetelerinde bir komponun olmadığını söylemektedirler ve komponun varlığı iddiasının hayalî bir şey olduğunu düşünmektedirler. Onların, düşmanın kültürel siyasetleri ve faaliyetleri bağlamında yaptıkları son olaylar ve isyanlar da halk için kurulan komponun hakikatini ortaya çıkarmış oldu.

İslam aleyhine düzenlenen bu gösteriler, teşebbüsler, devlet merkezlerine saldırı ve toplumda anarşi yaratma faaliyetleri, bu olayın arkasında devlet aleyhine tehlikeli bir komponun tertiplendiğini göstermektedir. Nitekim İran İslam Devrimi önderinin de belirttiği gibi İslam düşmanları, bu düzen aleyhine bir komplo düzenlemişlerdir. İşte bu hakikat ışıığında bu isyancılar, serseriler ve çapulcular yerlerine oturtulunca ve bu milletin kahraman evlatları fitne ateşini söndürünce, bütün dünya onları destekledi ve İslam düzenini mahkûm etti. Hatta Amerika parlamento üyelerinin birçoğu, resmen İslam Cumhuriyeti'nin kınanmasını ve devlet aleyhine bir takım kanunların onaylanmasını istedi. Zira İslam devleti, uşaklarına karşı harekete geçmiş ve isyancıların istediği her şeyi yapabilmesine engel olmuştu.

Her gün dünyanın çeşitli yerlerinde bir takım eylemler ve çatışmalar ortaya çıkmaktadır. Bu çatışmalarda bir grup ölmekte, bir grup da yaralanmaktadır. Şahit olduğumuz gibi her gün Siyonist rejim, kaybettiği haklarını isteyen Müslüman halkı kurşun yağmuruna tutmakta, onlardan bir grubunu öldürmektedir. Hatta Amerika'ya bağlı bazı rejimler, bazen yüzlerce kimseyi hükûmet güçleri sayesinde öldürmekte ve hiç kimse onları kınamamaktadır. Onları bastırmanın özgürlüğe aykırı olduğunu dile getirmemektedir. Hatta o rejimler savunulmakta ve şöyle demekteler: "Onlar kanuni hükûmetin aleyhine kıyam ettiler ve hükûmetin de kendini savunma hakkı vardır." Ama İran'da bir ses çıkınca, üniversitede şüpheli

bir şekilde bir kimse öldürölünce, kaide gereği düşmanın uşaklarından ve bizzat isyancıların biri tarafından öldürölüdüğü hâlde henüz katili belli olmadan veya başka bir kimse tesadüfen öldürölünce, başka bir grup isyancı ve serseri sokaklara dökölüp camileri ateşe verince, insanların namusuna ihanette bulununca ve bütün bunlara karşılık devrim güçleri harekete geçince, Batılı ölkelerde, özellikle de Amerika'da rejimimiz aleyhinde büyük bir güröltü koparılmakta, devletimiz kınanmakta, düzenimiz özgürlük ve demokrasi karşıtı olarak tanıtılmaktadır. Onlar, gösteri yapanların özgürlük istediklerini, haklarını talep ettiklerini söylemektedirler. Ama sözde İran devleti onların isteklerini bastırmıştır. Netice olarak İran devletini kınamakla kalmayıp İran İslam Devleti'ne karşı savaş için bir takım önlemlerin alınmasını da istemektedirler.

13- Kur'an ve Düşmanlardan Beri Olmanın ve Onlara Düşmanlık Sergilemenin Gereği

Bütün bunlardan birincisi şu sonucu alıyoruz: İslam'ın tanıttığı Allah hem rahmet sahibidir ve hem de gazap sahibi. Elbette Allah'ın rahmeti gazabından daha çoktur ve gazabından öne geçmiştir. Ama Allah'ın rahmeti, O'nun gazabını ortadan kaldıracak şekilde de değildir. Nitekim Allah-u Teala günahlarında ısrar eden, önceki topluluklara gazap etmiş ve onları azabına maruz bırakmıştır.

İkinci olarak İslam'ın, İslam düşmanlarına karşı birtakım sert ve şiddete dayalı hükümleri vardır. İslam, insanlardan Allah'ın düşmanlarına karşı nefretlerini ve kinlerini açığa vurmalarını istemektedir. Dolayısıyla da dostlar, Mümteherine Suresi'ni dikkatlice incelemelidirler. Bu surede Müslümanların müşrikler ve kâfirlere karşı nasıl davranmaları gerektiği belirtilmiştir. Aynı şekilde Allah'ın düşmanlarıyla dost olmaya çalışanlar şiddetle kınanmıştır. Allah-u Teala bizi gizlice İslam düşmanlarıyla anlaşımdan ve onlarla dost olmaktan sakındırmaktadır. Mümteherine Suresi'nde Allah Müslümanlardan İbrahim ve ashabından öğüt almalarını ve İbrahim'in Allah'ın düşmanlarına ve müşriklere karşı takındığı tavrı örnek almamızı istemektedir. Dolayısıyla da İslam ve Müslümanları ortadan kaldırmaya koyulmuş olan düşmanın gizli ve açık uşaklarına, münafıklara ve düşmanlara karşı tebessüm etmek ve müsamahakâr davranmak doğru bir davranış değildir.

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَتَّخِذُوا عَدُوِّي وَعَدُوَّكُمْ أَوْلِيَاءَ تُلْقُونَ إِلَيْهِم بِالْمَوَدَّةِ وَقَدْ كَفَرُوا بِمَا جَاءَكُمْ مِنَ الْحَقِّ يُخْرِجُونَ الرَّسُولَ وَإِيَّاكُمْ أَنْ تُؤْمِنُوا بِاللَّهِ رَبِّكُمْ إِنْ كُنْتُمْ حَرَجْتُمْ جِهَادًا فِي سَبِيلِي وَابْتِغَاءَ مَرْضَاتِي تُسِرُّونَ إِلَيْهِم بِالْمَوَدَّةِ وَأَنَا أَعْلَمُ بِمَا أَخْفَيْتُمْ وَمَا أَعْلَنْتُمْ وَمَنْ يَفْعَلْهُ مِنْكُمْ فَقَدْ ضَلَّ سَوَاءَ السَّبِيلِ...﴾

﴿قَدْ كَانَتْ لَكُمْ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ فِي إِبْرَاهِيمَ وَالَّذِينَ مَعَهُ إِذْ قَالُوا لِقَوْمِهِمْ إِنَّا بُرَاءُ مِنْكُمْ وَمِمَّا تَعْبُدُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ كَفَرْنَا بِكُمْ وَبَدَا بَيْنَنَا وَبَيْنَكُمْ الْعَدَاوَةُ وَالْبَغْضَاءُ أَبَدًا حَتَّى تُؤْمِنُوا بِاللَّهِ وَحَدَّهُ...﴾

Ey iman edenler! Eğer benim yolumda savaşmak ve rızamı kazanmak için çıkmışsanız, benim de düşmanım, sizin de düşmanınız olanlara sevgi göstererek, gizli muhabbet besleyerek onları dost edinmeyin. Oysa onlar, size gelen gerçeği inkâr etmişlerdir. Rabbiniz Allah’a inandığınızdan dolayı Peygamber’i de, sizi de yurdunuzdan çıkarıyorlar. Ben, sizin saklı tuttuğunuzu da, açığa vurduğunuzu da en iyi bilenim. Sizden kim bunu yaparsa (onları dost edinirse) doğru yoldan sapmış olur...

İbrahim’de ve onunla beraber olanlarda, sizin için gerçekten güzel bir örnek vardır. Onlar kavimlerine demişlerdi ki: “Biz sizden ve Allah’ı bırakıp taptıklarınızdan uzağız. Sizi tanımıyoruz. Siz bir tek Allah’a inanıncaya kadar, sizinle bizim aramızda sürekli bir düşmanlık ve öfke belirmiştir...”¹

Ama bize şöyle diyorlar: “Siz hayattan bahsediniz. Artık Amerika’ya ölüm sloganları atmayınız.” Hayır, Amerika’ya ölüm sloganını atmak gerekir. Hatta bundan da öte, İbrahim gibi onlara açıkça şöyle demek gerekir: Hak karşısında boyun eğmedikçe, Allah-u Teala’nın huzurunda teslim olmadıkça, sultacılık ve sömürgecilik oyununu bir kenara bırakmadıkça, tutturduğunuz bu yoldan dönmedikçe, insanların menfaatlerini yağmalamaktan vazgeçmedikçe ve özgür halkları ezmekten uzak durmadıkça biz size karşı düşmanız.

Oysa onlar, ülkemizin zenginliklerini, servetini ve diğer ülkelerin yer altı ve yer üstü kaynaklarını yağmalıyorlar, ülkeye birçok zararlar veriyorlar. Bizim izzet ve haysiyetimize darbe vuruyorlar. Birçok aziz insanımızı öldürdüler. O hâlde nasıl onlarla dost olabilir ve onlara sevgi gösterisinde bulunabiliriz. Acaba dünyada gördüğümüz onlarca ve binlerce tecrübe onların kendi sömürgeci huylarından ve menfaatlerinden başka hiçbir şeyi düşünmediğini anlamamız için yeterli değil midir? Neden yine onların sözlerine aldaniyoruz? Dolayısıyla İslam ve Kur'an bize, düşmanlara karşı açık bir şekilde düşmanlığımızı ilan etmemizi istemektedir. Dolayısıyla eğer biz İslam'a ve Müslümanların elinde milyonlarca nüshası olan Kur'an'a tabi isek, Kur'an bize düşmanlardan uzak durmamızı emretmektedir. Bu düşmanlık bildirisinde bulunmak, sadece cezai kanunlar çerçevesinde değildir. Bundan çok daha öte bir mesabede bulunmaktadır. O hâlde nasıl olur da, herkese tebessüm etmek ve bütün herkese sevgi gösterisinde bulunmak gerekir diyebiliriz?

Otuz Sekizinci Oturum

BATI DÜŞÜNCE VE İNANÇLARININ İSLAMİ KANUNLAR İLE KARŞI KARŞIYA GELİŞİ

1- Meşrutiyet Hareketi ve Batılı Değerlerin Yayılmaya Başlaması

İslam'ın siyasi teorisi hakkında söylediğimiz önceki sözlerde İslam'ın bakış açısını beyan ederek Batı'nın küfür esaslarına dayalı kültürünün içeriye girmesiyle toplumumuzda ortaya çıkan bazı sürçmelere işaret ettik ve bu hatalara neden olan birtakım faktörleri açıklamaya çalıştık. Böylelikle halkımızın özellikle de geleceğin mimarı ve devrimin varisleri olan aziz gençlerimizin bu sürçmelere düşmemesini diledik. Önceki konuşmalarımızda işaret ettiğimiz sürçmelerden biri de şüphesiz özgürlük ve demokrasi hususunda yapılan yanlışlıklardır.

Meşrutiyet hareketinin başlamasından bu yana bizim Batı kültürüyle olan ilişkimiz hızla gelişmeye başladı. Farmasonlar ve Batıcı aydınlar, Batı'da yaygın olan ve çeşitli boyutları olan bir takım değerleri ve kavramları emanet aldılar ve bunların İslam toplumunda yaygınlaştırılması için harekete geçtiler. Elbette, bu kavramların özellikle de özgürlük ve demokrasi kavramlarının yaygınlaşma ortamı bizim toplumumuzda mevcuttu ve halkımız zulümden, sarayın baskısından ve diktatörlükten usandıkları için kolay bir şekilde bu özgürlük çağrısına kulak verdiler. Birisi özgürlük sloganını attığı zaman halk ona kucak açtı ve sonuç olarak da bu sloganlar, genel ve halka ait bir slogan hâline geldi. Özgürlüğü savunmak ve özgürce düşünmek herkes tarafından kabul gördü. Elbette halkın peşinde olduğu şey, sadece diktatör ve İslami değerlere aykırı devletlerin esaretinden kurtulmaktı. Ama Batıcılar ve onların terbiye etmiş olduğu kimselerin

izlediği ve takip ettikleri hedef ise, bu kavramların diğer bir boyutuydu. Yani onlar, aslında İslam'dan kurtulmak istiyorlardı. Onlar, bu sloganların ışığında ve özgürlük kavramlarını yayarak, insanları İslam'dan uzaklaştırmak ve böylece halkın İslami değer, kural ve kanunlara bağlı olmasını engellemek istiyorlardı.

Zorbaların, hainlerin ve feodallerin baskısından usanmış olan halk, demokratik sloganlara yöneldiler ve bu sloganlar ışığında halkın kendi kaderine egemen hâle gelmesini istediler. Onlar, zorba hâkimlerin, sermaye sahiplerinin ve feodallerin halkın kaderine hâkim olmasını istemiyorlardı. İşte bu boyut ve yorum, toplumumuzun beğenisini kazandı; ama genel anlamda bu kavramları yayanlar, Batı'nın armağanlarını kutsayanlar ve diğer insanları da bu kanunları kutsamaya çağırılar, demokratik sloganlar atmakla aslında İslami değerlerin bir kenara itilmesini ve toplumun siyasi hayatından silinmesini, İslami ve dinî değerler yerine kendi isteklerinin geçmesini amaçlıyorlardı. Batıcı ve farmasonların bu aşağılık hedeflerinden haberdar olmayan kimseler, genel anlamda bu sloganları kabul ettiler. Ama keskin görüşlü ve uzağı gören kimseler buna tepki gösterdiler, halkı bu uşakların komplosu hakkında bilgilendirmek için canlarını vermeye koştular. Bütün varlıklarıyla İslam ve İslami kanunlara muhalefeti gerektiren mutlak anlamdaki özgürlük ve demokrasinin İslam ve şeriat açısından da reddedildiğini ve kınandığını dile getirdiler. Şehit Fazlullah Nurî'nin (r.a) suçu, demokrasiye, ilahî ve dinî değerleri görmezlikten gelen Batılı meşrutiyete muhalefet etmesi ve mutlak meşrutiyet karşısında meşru meşrutiyeti dile getirmesiydi. Şehit Fazlullah şöyle diyordu: "Biz, mutlak bir şekilde meşrutiyeti kabul etmiyoruz. Biz, İslami kanun ve hükümlere uyan bir meşrutiyet istiyoruz." Ama diğerleri mutlak meşrutiyet lafını ettiler. Onlar için bu isteklerinin şeriata uygun olup olmaması çok önemli değildi. Onlar bu utanç verici hedeflerine ulaşmak için yüce makamı bulunan o büyük âlimi diktatörlük taraftarı ve meşrutiyete muhalefet suçundan darağacına çekip şehit ettiler. Elbette o zamandan bugüne kadar da İslamcılar ile Batıcılar arasındaki kavga ve sürtüşme sürekli devam etmektedir.

2- Bazı Yazarların İslam'da İstenilen Özgürlük Planından Hoşnut Olmaması

Geçen yıl, bir münasebetle özgürlük ve demokrasiden söz ettik ve dedik ki bizim toplumumuzda mutlak özgürlük makbul değildir. İslami kültü-

rümüzde ve anayasamızda kabul edilen özgürlük, şartlı özgürlüktür. Bu, anayasanın dördüncü maddesinde yer almıştır. Dolayısıyla anayasada koyulmuş kanunlar, meclisin onayladığı yasalar ve yetki sahibi makamların ortaya koyduğu kurallar, şer'î delilin mutlaklığına ve genelliğine muhalif olmadığı takdirde muteberdir. O hâlde eğer, anayasa maddelerinden biri ayet ve rivayetlerin mutlak ve umumiyetine karşı olursa, hiçbir itibarı kalmaz. Halkımız da böylesine İslami sağlam bir dayanağı olduğu için anayasaya oy vermiştir. Bu esas üzere İslam'ın ihyası için devrim yapan ve anayasasında da İslami hükümlerin kurulmasını isteyen bir halk, asla İslami olmayan değerleri kabul etmez. İslami perspektifinden bakan bu halk, sadece İslami değer ve hükümler çerçevesinde kabul ederler özgürlüğü. Bu mesele söz konusu edildikten sonra birçok basın erbabı bize muhalefet etmeye koyuldular ve aleyhimize birçok makaleler yazdılar. Bizi özgürlük ve demokrasi karşıtı olmak ve diktatörlüğü savunmakla suçladılar. Hatta benim İran'ı meşrutiyet öncesi gerici döneme götürmeye çalıştığımı iddia ettiler. Sonunda Müslüman ve insaf sahibi yazarlar, bizim dediğimiz şeyleri itiraf ederek şöyle dediler: "Toplumumuzun kabul ettiği savunulabilecek özgürlük, meşru olan ve İslami hüküm ve kanunlar çerçevesinde kalan bir özgürlüktür." Devlet büyükleri de defalarca bu konuyu açık bir şekilde dile getirmiş ve getirmeye de devam etmektedirler.

3- Muharip ve Yeryüzünde Fesat Çıkaranlar Hakkında İslam'ın Hükümü

Önceki konuşmalarda da söylediğim gibi hükûmet ve icra gücü fiziki bir kudrete sahip olmalı ve ezici bir güç içinde bulunmalıdır ki, bu gücünden istifade ederek, sapanları yerine oturtabilsin ve suçluları cezalandırabilsin. Bu hedef için de ezici bir güce tevessül etmek gerekir. Eğer İslam devleti böyle ezici bir güce sahip olmazsa, toplum düzeyinde İslami kanun ve kuralların icra garantisi kalmaz. Bu, anarşistlerin ve hakikatte devletin varlığını inkâr edenlerin dışında herkesin kabul ettiği ve gerekli gördüğü bir şeydir. Bütün dünya, bu gücün varlığını kabul etmiştir ve devletin ezici bir güce sahip olması gerektiğini dile getirmiştir. O hâlde İslam devleti toplum düzenini ve güvenliği korumak ve İslam ve cezai kanunlarını, ilahî had ve hükümlerini icra etmek için ezici güçten istifade etmelidir. Aynı şekilde eğer bir grup kimse İslam düzeninin aleyhine kıyam eder,

fitne çıkarır, karışıklık icat ederse devlet, ezici güce başvurarak bu isyancıları bertaraf etmek ve yerlerine oturtmakla görevlidir.

Daha önce de dediğim gibi mutlak ve sınırsız bir özgürlüğü istisna kabul etmez bir değer olarak ortaya koyan ve buna karşılık olarak da şiddeti mutlak değer karşıtı olarak gösteren kimseler şöyle diyorlar: “Rejim aleyhine kıyam eden ve şiddete başvuran kimselere karşı dahi hiçbir şekilde şiddete başvurmamak gerekir. Onlara şefkat, merhamet, ilahî ve İslami rahmetle davranmak gerekir.” Şüphesiz onların bu bakışı doğru değildir. Eğer suçlular ve doğru yoldan çıkmışlar karşısında ciddi bir tavır takınılmazsa, gerekli yerlerde ezici güç ve şiddetten istifade edilmezse, bu tür isyanların ve cinayetlerin tekrarlanma ortamı oluşur. Hatta bir takım kimseler bu tutumlardan dolayı yanlış bir yoruma da saplanabilirler. Ama isyan eden, mescitleri ateşe veren, bayanların başörtüsünü başından çekip alan, halkın malını ateşe veren, toplumda korku yaratan kimseler karşısında da tebessüm, yumuşaklık ve merhametle davranmak gerekir denildiğinde bu hareket, isyancılar için bir yeşil ışık olarak değerlendirilebilir. Dolayısıyla da onlara yeniden isyan edebilecekleri söylenmiş olur. Bu düşünce ve algılama şekli, doğru değil ve İslam’a da mutabık değildir. İslam, muhاریpler ve yeryüzünde fesat çıkaran kimseler hakkında çok şiddetli cezalar öngörmüştür.

Genel olarak devlet kurallarından sapmak ve şiddete başvurmak, bazen bireysel boyutlarda kalmakta, bazen de genel ve toplumsal boyutlara ulaşmaktadır. Toplumsal ve genel boyutu, örgütlenmiş bir grup silahlı başkaldırıya başladıkları zaman ortaya çıkar. Fıkıhta da bu grup, buğat (bağiyler, isyancılar ve azgınlar) ve ehl-i bağy diye ifade edilmiştir. İslam’da söz konusu edilen cihadın kısımlarından biri de bu kısım ile yapılan cihattır. Yani azgınlara karşı yapılan cihattır. Eğer, örgütlenmiş bir teşkilat içinde herhangi bir kimse, İslam devleti aleyhine silahlı eyleme kalkışırsa, İslam devletine teslim olması için ona karşı savaşmak gerekir. Bu kimseyle uzlaşmak asla doğru değildir. Ama bazen devlet aleyhine başvurulmuş şiddet ve devlet kuralları aleyhine yapılan başkaldırı, örgütlü ve grupsal bir hareket değildir. Aksine ferdî hareketler kalıbında bulunmaktadır. Bir veya iki kişi, silah kullanarak toplumun güvenliğini tehlikeye düşürmekte, insanların malına ve namusuna saldırıda bulunmakta, toplumda korku ve dehşet yaratmaktadır. İslam fıkıhında bu kimseler, muhاریp olarak tanın-

maktadır. Dolayısıyla muharip kimse karşısında askerî saldırıya geçmek gerekli değildir. Aksine bu fertler, İslam mahkemesinde yargılanıp cezaya çarptırılmaktadır ve İslam devleti de İslam hâkiminin verdiği hükmü uygulamakla yükümlüdür.

Hâkimin teşhisine göre İslam'ın muharip ve yeryüzünde fesat çıkaran kimseler hakkında tayin ettiği dört hükmünden biri icra edilir:

- 1- Ya bu kimse darağacına asılır.
- 2- Ya kılıçla veya kurşunla öldürülür.
- 3- Sağ eli ve sol ayağı veya sol eli ve sağ ayağı kesilir.
- 4- Veya İslam ülkesinden sürülür.

﴿ إِنَّمَا جَزَاءُ الَّذِينَ يُحَارِبُونَ اللَّهَ وَرَسُولَهُ وَيَسْعَوْنَ فِي الْأَرْضِ فَسَادًا أَنْ يُقَتَّلُوا أَوْ يُصَلَّبُوا أَوْ تُقَطَّعَ أَيْدِيهِمْ وَأَرْجُلُهُمْ مِنْ خِلَافٍ أَوْ يُنْفَوْا مِنَ الْأَرْضِ ذَلِكَ لَهُمْ خِزْيٌ فِي الدُّنْيَا وَلَهُمْ فِي الْآخِرَةِ عَذَابٌ عَظِيمٌ ﴾

Allah ve Peygamberi'yle savaşanların ve yeryüzünde bozgunculukla uğraşanların cezası öldürülmek veya asılmak yahut çapraz olarak el ve ayaklarını kesmek ya da yerlerinden sürülmektir. Bu onlara dünyada bir rezilliktir. Onlara ahirette büyük azap vardır.¹

O hâlde, İslam devleti ve düzeni aleyhine isyan eden, muharip ve yeryüzünde fesat çıkaran kimseler hakkında İslami cezalar uygulanmalıdır ve bu kimseler hakkında asla İslami cezalar kaldırılmış değildir. İslam kültürüne karşı olan kimseler şöyle diyorlar: “İslam'ın cezaları ve hükümleri şiddet içermektedir. Genel anlamda şiddet içeren her hareket ise kınanmıştır ve mahkûm edilmiştir.” Ama şiddet ile ilgili konuşmalarımızda da dediğimiz gibi mutlak özgürlük, övülmüş olmadığı gibi mutlak şiddet de kınanmış ve mahkûm edilmiş değildir. Aksine bazı şiddetler ve sertlikler gereklidir. Şiddete başvuran kimselere karşı şiddete başvurulmalıdır. Aksi takdirde onlara karşı yumuşak davranılacak olursa, bu onlara yeniden isyan edebilecekleri, toplumda anarşi yaratabilecekleri ve sonraki isyanlara hazırlık görebilecekleri bağlamında yeşil ışık yakmak ve pirim vermek anlamına gelir.

4- Komplocu Kimselere Karşı Kesin Tavır Takınmamanın Sonuçları

Geçen yıl, ülkemizin bazı noktalarında sınırlı sayıda bir takım gösteriler düzenlendi ve ülke idarecileri bir takım maslahatlar esasınca bu gösterilerde yer alanlara karşı yumuşak davrandılar. Kesin bir tavır sergilemediler. İşte bu barışçı, şefkatli ve müsamahakâr tavır, yeniden birtakım gösterilerin düzenlenmesine neden oldu. Elbette bu gösterilerin zararları ve etkileri, telafisi zor sınırlara ulaştı ve birçok zararlara neden oldu. Eğer bu isyancı ve yeryüzünde fesat çıkaran kimselere karşı konulmaz ve onlara gerekli cezalar uygulanmazsa, yeniden herhangi bir bahane ile birtakım fesatların çıkarılması ve üniversite ortamının kötüye kullanılmayacağını hiç kimse garanti edemez. Elbette aziz ve Müslüman öğrencilerimiz, oldukça uyanık, zamanını tanıyan ve her türlü anarşiden uzak kimselerdir. Ama birtakım kimseler, bu üniversite öğrencilerinin temiz duygularından kötü istifade etmektedirler ve yeniden bir takım gösteriler düzenlemeye ortam hazırlamaktadırlar.

O hâlde eğer bu isyancılara karşı kesin bir tavır takınılmaz ve beyefendilerin tabiriyle bunlara karşı şiddet uygulanmazsa, yeniden isyan etmeyecekleri hususunda ne gibi bir garanti olabilir? Dikkat etmek gerekir ki eğer İslam hırsızlar ve diğer cinayetkârlar, özellikle de muhâripler karşısında bir takım sert hükümler içeriyorsa, bu başkalarının cinayet ve teröre kalkışmalarını önlemek ve de düşmanların, isyancıların ve suçluların cinayetlerinin cezasından korkmalarını sağlamak içindir. Zira düşmanı ve suçluyu korkutma konusunun büyük bir hikmeti vardır. Kur'an buna defalarca işaret etmiştir. Müslümanlar ve siyaset adamları da buna mutlaka teveccüh etmelidirler.

﴿وَأَعِدُّوا لَهُمْ مَا اسْتَطَعْتُمْ مِنْ قُوَّةٍ وَمِنْ رِبَاطِ الْخَيْلِ تُرْهِبُونَ بِهِ عَدُوَّ اللَّهِ وَعَدُوَّكُمْ
وَأَخْرَيْنَ مِنْ دُونِهِمْ لَا تَعْلَمُونَهُمُ اللَّهُ يَعْلَمُهُمْ وَمَا تُنْفِقُوا مِنْ شَيْءٍ فِي سَبِيلِ اللَّهِ يُوَفَّ
إِلَيْكُمْ وَأَنْتُمْ لَا تُظْلَمُونَ﴾

Onlara (düşmanlara) karşı gücünüz yettiği kadar kuvvet ve cihat için bağlanıp beslenen atlar hazırlayın, onunla Allah'ın düşmanını, sizin

düşmanınızı ve onlardan başka sizin bilmediğiniz, Allah'ın bildiği (düşman) kimseleri korkutursunuz.¹

Hatta halk tarafından bile şiddete başvurulmasının caiz olduğu hususlardan biri de insanların İslam'ın tehlikeye düştüğünü hissettiği yerdir. Zira o durumda İslam düşmanları, İslam düzeninin aleyhine bir takım komplolar tasarlamışlardır ve İslam devletinin de tek başına bu güçlere karşı koyarak İslam düzenini savunmaya gücü yoktur. Zira İslam devleti, komplocuların İslam aleyhine bir takım planlar hazırladığını anladığı zaman bizzat teşebbüste bulunmakla görevlidir. Eğer devletin teşebbüsü yeterli değilse, bu defa halk İslam devletinin yardımına koşmak, İslam ve düzenin haysiyetini savunmakla görevlidir. Nitekim herkesin de şahit olduğu gibi İran'da bu yılın Tir ayında bir avuç ecnebi uşağı, satılmış ser-seriler tarafından toplumda anarşi çıkarılınca, toplumun güvenliği tehlikeye düşünce ve devlet güçleri tek başına bu isyanları bastırmaya kadir olmayınca halk ve değerli milisler, onların yardımlarına koşular. Süratle bu ecnebi uşaklarının fitne ateşini söndürmeye koyuldular. Nitekim ülkenin sorumluları da açık bir şekilde bu fitne ateşinin, aziz milislerin himmetiyle söndürüldüğünü itiraf ettiler. O hâlde eğer, İslam aleyhine bir komplo varsa, her ne kadar bir grup bundan gafil olsa ve komplonun varlığını hissetmese dahi, bizim için bu komplonun kesin birtakım delilleri var ise ve bu komployu söndürmek için şiddete başvurmak dışında bir çare yok ise, bu durumda şiddet kullanmak farz ve gereklidir. Nitekim İmam şöyle buyurmuştur: "Burada artık takiye haramdır ve kıyam etmek gerekir." Bu durumda artık iş nereye varırsa varsın. Zira İslam'ın aslı tehlikeye düştüğü zaman artık ne idare etme takiyesinin ve ne de korku takiyesinin yeri vardır. Burada İslam'ı savunmak için koşmak gerekir. Hatta eğer binlerce kişinin ölümüne sebep olsa dahi harekete geçmek icap eder. Dolayısıyla bir takım kimseler, İslam düzenini ortadan kaldırmak ve rejimi yıkmak istiyorlarsa, diğerleri çeşitli sebeplerden ötürü bu tehlikeyi görmüyor veya teşebbüs edilmesini uygun görmüyorlarsa, insanlar için İslam ve rejimin tehlikeye düştüğü hakkında kesin deliller olduktan sonra halkın bizzat teşebbüste bulunması farzdır. O hâlde burada da şiddete başvurmak caizdir.

Bizim sözümüzün anlamı, her yerde şiddete başvurulması gerektiği değildir. Ben, şiddet yanlısı değilim. Aksine aslın rahmet ve şefkat olduğuna inanıyorum. Sadece zaruret ve mecburiyet durumunda şiddete başvurmak gerekir. Ben: “İslam devleti varsa, İslam devletinin yetkili makamları ve mahkemelerinin görüşü esasınca hareket edilmelidir. Ama eğer iş İslam devletinin elinden çıkar ve İslam veya rejimi korumak için şiddete başvurma dışında bir çare kalmazsa bu durumda da halkın şiddete başvurusu kaçınılmaz ve farzdır.” diyorum.

5- Şiddet Konusunun Tartışılmasında Sorumsuzca Tavırlar

Şiddet hakkında söylediğim sözlerden dolayı Batıcı basın, bu görüşleri eleştirmek için seferberlik ilan etti, gazetelerde birçok makaleler yazdılar. Ben şahsi olarak, sözlerimi teyit eden veya muhalefet eden, bu konuda makaleler yazan herkese teşekkür ediyorum. Zira bu tür konuların basında konuşulması, eleştirilmesi ve incelenmesinin zararı yoktur. Hatta halkın aydınlanmasına ve bilinçlenmesine neden olacaktır. Böylece halk, kendi inançlarında daha da bir kökleşmektedir ve görevlerini daha iyi bir şekilde derk etmektedir. Bu arada basın da tek taraflı hüküm vermemeli ve her iki tarafın sözlerini de kâmil ve kapsamlı bir şekilde yansıtmalıdır. Ama ne yazık ki, basın, sorumlu kimselere eksik bir takım bilgiler ulaştırmış, sözlerimin bir bölümünü seçmiş ve onlara iletmiştir. Bu da onların rahatsız olmasına ve benim aleyhime acil bir şekilde tavır takınmalarına neden olmuştur. Ama diğerlerinden benim sözlerimi teyit etmelerini beklemiyorum. Aynı şekilde onların muhalefetinden ve karşı çıkmalarından da korkmuyorum. Biz ilahî ve şer’î görevimizi eda etmek için konuşuyoruz. Eğer bir kimse, sözümüzden hoşlanıyorsa, hoşlanıyordur; ama eğer sözlerimizden hoşlanmıyorsa, biz kendi görevimizle amel etmiş olacağız ve işi Allah’a havale ediyoruz. Onların tehdit ve ihanetlerinden asla korkmuyoruz. Ama tolerans, diğerlerinin fikirlerine tahammül etme ve toplumda, plüralizmi¹ savunan kimselerden büyüklük göstererek ve geniş

1- (Os. Kesretiyye, Fr. Pluralisme, Al. Pluralismus, İng. Pluralism, İt. Pluralismo). Aslında felsefi bağlamda evrenin, birbirlerine indirgenemeyen birçok şeylerden meydana geldiğini ileri süren öğretilerin genel adı...

Burada kastedilen plüralizm dinsel çoğulculuktur ve bütün dinlerin haklılığını savunan sakat bir ekoldür. (Müt)

bir yürekle bütün sözlerime kulak vermelerini bekliyordum. Olabilir ki bütün sözlerimizi işittikten sonra onların tümü bizi onaylar ve eğer bir konuda muhalif görüşe sahip iseler, bunu da delil ve mantık üzere bize iletir ve cevap verirlerdi. Ama onlar, ne yazık ki nezaket ve edepten uzak bir takım kelimelerle aleyhimize ayaklandılar.

Ne yazık ki, konuşmalarında, gazetelerde ve basında sevgi gösterisinde bulunan, lehimizde ve aleyhimizde yazılar yazan ve son iki haftada yüzlerce makale yayınlayan kimseler için yazılı olarak cevap verecek fırsata sahip değiliz. Aynı şekilde bu hususta onlara tek tek sözlü cevap verebilecek durumda da değiliz. Bu açıdan onlara cevap vermekten vazgeçiyorum. Onların tümünün sadece Allah rızası için tavır takınmış olmalarını ümit ediyorum. Biz, gerekli ve İslam toplumunun faydasına olan konuları gündeme getirmeyi bir görev sayıyoruz. Bu sözlerimizi delil ve mantık üzere beyan ediyoruz. Eğer bir kimse bunlardan hoşlanmıyorsa, ondan en azından insaf ve mantık üzere bize cevap vermelerini bekliyoruz.

6- Kur'an'da Şiddet Kavramının Eş Anlamlı Kelimelerini İncelemek

Burada şiddet ve şiddet ile ilgili hususları beyan etmeyi gerekli görüyorum. Esasen Arapça bir kavram olan “huşûnet” kavramı, Farsça dili ve edebiyatında da kullanılmaktadır. Kabalık ve şiddet anlamını içermektedir. Bunun karşısında yer alan kavram ise, yumuşaklık anlamını ifade eden “lîn” kavramıdır. Kur'an'da “lîn” kavramı karşısında huşunet kavramı yer almamıştır. Aksine, “ğilzet” (kabalık) ifadesi kullanılmıştır. Hakikatte bu iki kelime eş anlamlıdır. Nitekim bizim Farsçamızda da birçok eş anlamlı kelimeler vardır. Arapçada da eş anlamlı kelimelerin sayısı oldukça fazladır. Kur'an'da müteradif kavramlar arasından bazen, sadece bir kavram kullanılmış, bazen de iki kavram kullanılmıştır. Bazen de eş anlamlı her kavramın birinden belli bir anlam kastedilmiştir. Örneğin, kalp kelimesinden bir anlam irade edilmiş ve “fuad” kelimesinden ise ayrı bir anlam istifade edilmiştir. Bazen o kavramlar yer değiştirmiş olarak kullanılmıştır. Kur'an'da yumuşaklık anlamında olan “lîn” kavramına karşıt olarak “ğilzet” kavramı kullanılmıştır. Nitekim yüce Allah, Peygamber-i Ekrem'e (s.a.a) hitaben şöyle buyurmuştur:

﴿فَبِمَا رَحْمَةٍ مِنَ اللَّهِ لِنْتَ لَهُمْ وَلَوْ كُنْتَ فَظًا غَلِيظَ الْقَلْبِ لَانْفَضُّوا مِنْ حَوْلِكَ فَاعْفُ عَنْهُمْ
وَاسْتَغْفِرْ لَهُمْ وَشَاوِرْهُمْ فِي الْأَمْرِ فَإِذَا عَزَمْتَ فَتَوَكَّلْ عَلَى اللَّهِ إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُتَوَكِّلِينَ﴾

Allah'ın rahmetinden dolayı, sen onlara karşı yumuşak davran-
dın. Eğer kaba ve katı kalpli olsaydın, şüphesiz etrafından dağılır
giderlerdi.¹

Farsça'da ise "ğilzet" kabalık anlamında kullanılmamaktadır. Aksine bi-
zim kültürümüzde "ğilzet" sıvı maddeler hakkında kullanılmaktadır. Örneğin pekmez, "ğaliz" (katıdır) ifadesi kullanılmaktadır. Burada "ğilzet" katılık anlamında kullanılmaktadır. Arapça'da "lin" kelimesinin karşısı olarak kullanılan "ğilzet" kavramı Farsça'da konumuz olan huşûnet ifadesi için kullanılmaktadır. Bazılarının dediğine göre de huşûnet mutlak anlamda ve her yerde kınanmış değildir. Aksine, sadece bazı hususlarda huşûnet kınanmamıştır ve hatta farz sayılmıştır.

7- İslami ve Batısal Açıdan "Tolerans ve Tahammül" Kavramı

Özgürlük hakkında da dediğimiz gibi, bizim siyasi edebiyatımız ve kültürümüzde söz konusu olan özgürlük, ilk önce Batı'da yaygın olan liberalizm kavramının tercümesi olarak kullanılmıştır. Aynı şekilde huşûnet (şiddet) kavramının karşısı olarak kullanılan "tahammül" kavramı da "tolerans" kavramının tercümesidir ve İngilizce'de "tolerance", Fransızca'da "tolérance" olarak ifade edilmektedir. Velhasıl bu kavram Batı edebiyatında yaygın olarak kullanılmaktadır. Yabancı dillerde kullanılan şeffaf ve yetkin bir anlamı olan bir takım kavramların, bizim edebiyatımızda da aynısı veya benzerinin kullanılmasının elbette ki sakıncası yoktur. Ama burada gaflet edilmemesi gereken husus şudur: Bazen bu ithal kavramlar, birtakım kayıtlara, şartlara ve özel anlamlara sahiptir. Bu kavramların kullanıldığı kültüre uygun değerler içermektedir. Yani bir kültürde kullanıldığı zaman, olumlu veya olumsuz değerleri de barındırmaktadır. Ama o kavram, yabancı olduğu başka bir kültüre intikal ettiği zaman bu değerini kaybetmektedir veya bu ikinci dilde, yeni bir takım değerler elde etmektedir. Bunun detaylı açıklaması şudur:

Batı kültüründen edebiyatımıza giren “azadî=özgürlük” kavramı, Batı’da oldukça çok kullanılan ve geniş kullanım alanına sahip olan bir kavramdır. Ama Batı’da cinsel sınırsızlık anlamında bir özgürlük, bizim toplumumuzda reddedilmiştir. Bizim kültürümüzde ve Müslüman halk arasında böyle bir anlam kabul edilebilir değildir. Dolayısıyla da millî ve İslami değerlerimize teveccüh ederek, özgürlük kavramına bir takım şartlar eklemiş bulunmaktayız. Biz meşru bir özgürlük istemekteyiz. Bu özgürlük İslami değerler çerçevesinde olmalıdır. Açık bir şekilde ilan ediyoruz ki biz, mutlak özgürlüğü kabul etmiyoruz. Aynı şekilde huşûnet (şiddet) kavramı da yeni bir kavram olarak Batı kültüründen bizim kültürümüze intikal etmiştir. Batı, bu şiddet olayını da kendi kültürü gereğince mutlak anlamda kınamakta ve mahkûm etmektedir. Ama biz, şiddetin mutlak bir şekilde değer karşıtı olduğunu kabul etmiyoruz. Nitekim mutlak anlamda özgürlüğün de bir değer olduğunu kabul etmiyoruz. Aksine, sadece yersiz ve insan ahlakına aykırı olan ve her türlü mantıktan uzak bir şiddeti kınıyoruz. Ama bazı yerlerde şiddetin gerekli olduğuna, aklın da bunu gerektirdiğine ve toplum maslahatının bunu icap ettiğine inanmaktayız. Bu durumda şiddet, kötü olarak algılanmamaktadır.

Tolerans kavramı, Batı kültüründen bizim edebiyatımıza girince biz, bu kavramı mutlak olarak güzel tanıtmadan önce, bunun konumuna dikkat etmeliyiz. Köklerini incelemeliyiz ve Batı edebiyatında bu kavramın hangi anlama geldiğini ve hangi olumlu veya olumsuz değerleri taşıdığını incelemeliyiz. Esasen Batı kültüründe bu kavramın neden yaygınlaştığına dikkat etmeliyiz. Bu kavram, hangi amaçlarla bizim siyasi edebiyat ve kültürümüze intikal ettirilmiştir? Sonra da bu kavramın bizim kültürümüze intikal ettikten sonra anlam olarak değişim içine girip girmediğine bakmalıyız.

Tolerans kavramı da modern Batı kültürünün armağanlarından biridir ve bu kavram Rönesans’tan sonra yaygınlaşmış, halkın geneli tarafından kabul görmüştür. Bugün de Batı’nın küfre dayalı kültürünün asıl göstergelerinden biri olarak tanınmaktadır. Önceden de belirttiğim gibi Batı kültürünü dile getirdiğimiz zaman bizim maksadımız, Batı’da oturan bütün herkesin kültürü değildir. Çünkü orada da muvahhit ve dindar insanlar çoktur. Aksine bizim burada maksadımız, Batı’da da birçok muhalifleri bulunan, Batı’ya musallat olmuş, küfre dayalı kültürdür. Tolerans kavramının köklerini bulmak için **önce** şunu arz etmeliyiz ki Batı’da hâkim

olan kültürde, ahlaki, toplumsal, hukuki ve siyasi bütün değerler, itibari işlerden sayılmaktadır. Aklani ve gerçek köklere sahip değildir. Başka bir ifadeyle bu değerler, halkın isteklerine ve zevklerine tabidir. Dolayısıyla, herhangi bir şeyin veya inancın sürekli ve herkes için bir değer taşıdığı söylenemez. Batılı insanın bakış açısına göre, toplum bir şeyi kabul ettiği takdirde o şey değerlidir. Eğer insanların bir gün zevki değişirse bütün değerler, anti değer hâline dönüşmektedir. **İkinci olarak** Batılılar, dinî inançları da bu itibari ve sözleşmeye dayalı ve anlaşılmaya dayalı değerler haddinde görmektedirler. Bireyin bunları seçmekte veya reddetmekte özgür olduğuna inanmaktadırlar ve bu değerleri bireysel bir tercih ve zevk seviyesine indirmektedirler. İnsanlar, kendi zevkleri esasınca, istedikleri renkte elbiseler seçtikleri gibi, istediği inancı da seçmekte özgürdürler. Örneğin bir kimse, lacivert renkli elbise giymek istemektedir. Diğer bir kimse siyah, diğer bir kimse de kahverengi elbise giymek istemektedir. Bu açıdan bir kimse kahverengi veya gri rengi tercih ettiği için kınanamaz. Çünkü herkes seçiminde özgürdür. Aynı şekilde bireyler, dinî değerleri de kendi zevkleri esasınca seçerler. Hiç kimseye falan dine inandığı veya inancı taşıdığı için itiraz edilemez. Neden falan dini seçti diye hakaret edilemez. Falan görüşü neden reddetti diye kınanamaz. Bundan da öte eğer bir kimse, tüm dinî inançlarını bir kenara bırakır, yeni dinî değerlere yönelirse, onu mahkûm etmek mümkün değildir. Çünkü inancını değiştirmek, tıpkı zevkini ve elbisesinin rengini değiştirmesi gibidir. Ama İslami kültürde ve İslami bakış açısında dinî değerler ve mukaddes öğretiler, insanın can, mal, namus ve akrabalarından daha değerlidir. Şimdi, malımızı canımız pahasına korumamızı isteyen İslam, dinî kutsal değerlerimizi savunmamıza izin vermemekte midir? Gerçi, şimdi Tahran Şehir Şûrası temsilcilerinden biri olan o beyefendi, halkın Allah'ın aleyhine dahi gösteri yapmasını caiz görmüştür. Oysa bütün taklit mercilerinin fetvasına, Şîî ve Sünnî fakihlerin icmasına ve bütün Müslümanların inancına göre eğer bir kimse, çölde ıssız bir yerde ve polisin gözünden uzak bir köşede, Allah'a, Peygamber'e, değerlere ve İslam dininin zarurî hükümlerine hakaret edecek olursa, o şahsın polise veya İslam mahkemesine teslim edilme imkânı da yoksa Müslüman olan herkes, o şahsı İslam'ın mukaddes değerlerine hakaret ettiği için öldürebilir. Bu İslami bakış esasınca merhum İmam da (r.a) Selman Rüşdü'nün öldürülmesini emretmiştir. Diğer Şîî ve Sünnî fakihler de bu fetvayı teyit etmişlerdir. İşte bu bizimle Batılı

kültürün, ihtilaf ve ayırım noktasıdır; bunu İslam kabul etmektedir; ama Batı kabul etmemektedir.

Dinî görevimiz ve gayretimiz, İslami değerlere saldırılmasına şahit olmamıza, oturmamıza izin vermemektedir. İslam, dinî değerleri savunmak için şiddete başvurulmasını bile caiz görmüştür. İslam ve mukaddes değerlerimiz, can ve malımızdan, hatta çocuklarımızdan daha azizdir. Dolayısıyla biz, bu değerleri savunmak için canımızı bile tehlikeye atabiliriz. Bu açıdan eğer bir kimse, dinî mukaddes değerlerimize hakaret edecek olursa, insan onu cezalandırabilir. Hatta eğer, yarın yakalanıp “Neden falan şahsı öldürdün? Senin böyle bir hakkın yoktu.” diye mahkemeye götürüleceği ihtimalini verse bile ve kendisi o şahsın ölümü hak ettiğini ispatlayamasa ve sonuç olarak idam ve kısasa mahkûm edilse dahi, yine de o şahıs dinî görevi olarak, o aşağılık ve İslam dinine hakaret eden küstah kimseyi cezalandırma teşebbüsünde bulunabilir. Bu teşebbüsü daha büyük fitnelere neden oluyorsa bundan sakınmalıdır.

Otuz Dokuzuncu Oturum

DİNÎ ÖĞRETİ VE DEĞERLERİN GÖRECELİ OLDUĞUNU SAVUNAN TEORİNİN İNCELENMESİ

1- Dinin Göreceliği veya Mutlak Oluşu

Son iki yılda İslam'ın siyasi görüşünü açıklama bağlamında bir takım bilgiler açıklamaya çalıştık. Geçen yılki konuşmalarımızın asıl konusu İslami bakışla kanun ve yasama meselesiydi. Bugün ise hükûmet, ülke yönetimi ve icra görevleri konusudur. Biz, konular zincirine giriş yaparken şöyle dedik: Bazı hususlar, akli delil esasınca ispat edilmelidir ve birçok konular ise, ayetlere, rivayetlere ve naklî delillere dayanmalıdır. Bu açıdan, bizim konumuzun metodu, bir sentez metodudur. Yani biz ne akli delillerle yetiniyoruz ve ne de naklî ve taabbudî delillerle. Konuların tümüne bağlı kalarak, dinleyicilerin çoğunu dikkate alarak açıklamada bulunuyor, onlar için daha faydalı olan ve insanların bu söylenen şeyleri derk etme ve anlamasına uygun ortam teşkil eden, her akli veya naklî metotlardan yararlanmaktayız.

İster biz akli deliller ortaya koyarak söylediğimiz sözleri ispat edelim ve isterse de naklî deliller esasınca konuşalım, burada karşımıza şu soru çıkmaktadır: Acaba bu konuşmalarımız boyunca ispat etmeye çalıştığımız hususlar herkes için muteber ve hüccet midir? Yani mutlak bir itibara sahip midir, yoksa bu hususlar, göreceli bir değer ve itibara sahip olup sadece konuşmacının bakış açısını mı yansıtmaktadır? Bu hususta başkaları, bu söylenenlere uymayan ayrı bir takım sözler edebilir mi? Başka bir ifadeyle acaba Müslüman olan, özellikle de Şia ve Ehlîbeyt mektebine tabi olan kimseler, var olan deliller esasınca bu söylediğim şeyleri kabul etmeli ve onları mutlak şekilde düşünmeli midir, yoksa bu gerekli değil midir? Bunları inkâr etmesine imkân var mıdır, yoksa onlar sadece özel bir bakış

açısını mı beyan etmektedir? Bunun karşısında eşit değerde veya daha üstün bir konumda olan başka görüşler de var mıdır?

Bazı kimseler, basında ve yaptığı konuşmalarda şöyle demişlerdir: “Bu hususlar ve yorumlar, mutlak şekilde beyan edilmemelidir. Hatta, İslam’a bile isnat etmemek gerekir. Sadece, konuşmacının bakış açısı olarak düşünülmelidir. Yani, konuşmacı, ‘Benim İslam’dan anladığım budur.’ demelidir. Yoksa konuşmacı bu yorumunu İslami bir görüş olarak ortaya koyamaz.” Benzeri hususlarda ve özellikle de son dönemlerde birçok defa işitildiği gibi bazı kimseler şöyle diyorlar: “Hiç kimse, kendi anlayışını mutlak saymamalıdır. Zira başka bir takım kimseler de farklı görüşlere sahip olup onların bu görüşleri de belli bir değer ve itibara sahiptir.”

2- Marifetin Göreceli Olduğu Hakkında Üç Görüş

Burada birkaç ciddi nokta söz konusu edilmektedir: Esasen, mutlak ve göreceli olmanın anlamı nedir? Falan konunun, “mutlak bir itibarı yoktur” denilince bu ne anlam ifade etmektedir. Bunun anlamı, hiçbir marifetin mutlak bir değere sahip olmadığı mıdır, yoksa bazı marifetlerin mutlak, bazı marifetlerin ise, göreceli bir itibara sahip olduğu mudur? Bu durumda mutlak öğretiler ile göreceli öğretiler arasındaki fark nedir? Bilgi ve marifetin göreceli olması veya marifetlerin itibarının göreceli olması, sadece dinî hususlara mı aittir? Veya her ilimde söz konusu edilen önermelerin ve ilgili hususların itibarı göreceli midir?

a) Marifetin Göreceli Olduğu Hakkında İlk Görüş

Marifetin göreceli veya mutlak oluşu konusunu incelemek, felsefenin epistemoloji adındaki bir dalına aittir. Eskiden beri, yani yirmi beş asırdan bu yana bilginler, insanın bilgisi, hükmü ve inançları hakkında bunların göreceli mi, yoksa mutlak mı olduğu hususunda farklı görüşlere sahip olmuşlardır. Milattan yaklaşık beş asır önce, antik Yunan’da yaşayan, sofistler -ki safsata kelimesi de buradan kaynaklanmıştır- hiçbir inancın insan için kesinlik ifade etmeyeceğini ve her şeyin şüphe edilir olduğunu ifade etmişlerdir. Onlardan sonra da diğer agnostist fırkalar ve rölativistler de bu inanca sahip olmuşlardır. Velhasıl marifet ve anlayışların rölatif olduğu inancı, yeni meydana gelmiş değildir. Felsefe tarihiyle aynı tarihe sahiptir. Bugün İslam dünyasında, agnostist olan itina edilir bir filozof bu-

lunmamaktadır. Ama Amerika’da ve diğer Batılı ülkelerde, agnostist ve rölativist dallar bulunmaktadır ve esasen agnostizm, insanın bir kıvanç ve iftiharı sayılmaktadır. Şüphesiz eğer biz, marifetin göreceli olduğunu, hiçbir marifetin insan için yakın ifade etmediğini ve aynı zamanda agnostizmi derinliğine inceleyecek olursak, bu geniş felsefi konuyu ele almak uzun bir zaman gerektirir. Bu kısa fırsatta ve dinleyicilerin sabır ve kapasitesi ölçüsünde, söyleyebileceklerimizi aktarmaya çalışacağız.

“Siz, kendi görüş, anlayış ve düşüncenizi mutlak saymayınız.” diyen kimselerin maksadı, acaba hiçbir şeyin yakın ifade etmeyeceği midir? Yoksa onlara göre marifet elde etmek insan için mümkün değil midir ve biz hiçbir şeye mantık açısından yakın edemez miyiz? Yoksa onların maksadı, bazı önerme ve bilgilerin yakini marifet ifade etmeyeceği midir? Burada mantiken kaydını zikretmemizin sebebi ise şunun içindir: Bazen insan, bir inanca kesin inanmaktadır, zihninde hiçbir şek ve şüphe oluşmamaktadır, ama bir müddet sonra, yanlış yaptığını anlamaktadır. Hakikatte hata olan ve hakikatle ilgisi bulunmayan böyle bir yakine psikolojik bir yakın denmektedir. Bu durumda insan için bir takım ruhsal hâletler ortaya çıkmaktadır ki bu ruhsal hâletler sayesinde insan için bir yakın hasıl olmaktadır ve hiçbir şek ve şüphe taşımamaktadır. Gerçi bu inancı hata olabilir ve bu kimse için cehl-i mürekkep¹ hasıl olmuş olabilir. Sonuçta da böyle bir inanç ve yakın, iptal edilebilir bir inançtır. Ama eğer bir inanç mantık açısından yakini ve doğru ise, hiçbir şart altında iptal olmaz. Örneğin “ $2 \times 2 = 4$ ” önermesi, mantık açısından doğru ve mutlaktır. Dünyanın hiçbir yerinde, iki çarpı ikinin sonucu beş veya altı olmamaktadır. Dolayısıyla bu önermenin itibarı, mutlak bir şekilde mantiken doğrudur, şahsi bir inanç değildir. Ama eğer, onların bu sözlerden maksadı hiçbir önermede ve bilgide insan için hiçbir yakın hâletinin hasıl olmayacağı ise bu inanç ve iddia hakkında konuşmak, uzun bir felsefi tartışmayı gerektirir ve biz burada aktarmak imkânına sahip değiliz. Özetle arz ediyorum ki bu görüş de ne insanın fıtratıyla uyushmaktadır ve ne de âlemdeki dinlerin herhangi biriyle. Aslında biz dünyada, “Yeryüzü var mıdır, yok mudur bilemiyorum.” diyebilen bir akıl sahibi olabileceğine ihtimal vermiyoruz. Böyle bir şeyin varlığını düşünmek bile sadece bir hayaldir veya hiç kimse, “Ben yeryüzünde bir in-

1- Bilmediğini bilmemek.

sanın yaşayıp yaşamadığını bilemiyorum, Avrupa kıtasında Fransa adında bir ülkenin varlığından şüpheliyim veya bu hususta şüphe etmekle birlikte böyle bir şeyi ispat etmek de mümkün değildir.” diyebilecek bir kimse de yoktur. Eğer gerçekten böyle bir şahısla karşılaşacak olursak, onun hakkında ne hüküm veririz? Şüphesiz ondan psikoloğa müracaat etmesini isteriz. Çünkü böyle bir şüphe, akıllı ve salim bir insan için ortaya çıkamaz. Dolayısıyla eğer, “Görüş ve anlayışınızı mutlak saymayın.” diyenlerin maksudı, hiçbir inanç ve itikadın mutlak olmadığı ve “hiçbir önerme ve bilgi hakkında dakik ve mutlak bir hüküm verilemez” inancı ise onlara kısaca şöyle cevap verebiliriz: Bu iddia hem aklın açıklığına hem de bütün dinlere muhalefettir ve ben, muhataplarımız arasında ülke içinde ve dışında böyle bir şeye ihtimal veren bir kimsenin varlığını düşünemiyorum. Bu açıdan da bu konuda tartışmak boş ve faydasız bir şeydir.

b) Marifet ve Bilginin Göreceli Olduğu Hususundaki İkinci Görüş (Değerlerin Göreceli Oluşu)

Elbette görecelilik hususunda diğer bir takım görüşler de vardır. Bunlar önceki görüşler kadar basit görüşler değildir. Bu görüşlerden biri de değerlerin göreceli olmasıdır. Böyle bir inancı olan kimseler, hiçbir ilmî önermede yakın ve mutlak oluş diye bir şey yoktur dememektedirler. Aksine onlara göre, deneysel ilimler, akli ilimler ve matematiksel ilimler, bir yere kadar yakînî, kesin ve mutlak önermelere sahiptir. Sadece amelî ilimler, yani değersel ilimler, teklife ait ve emir içeren ilimler nispi (göreceli) ilimlerdir. Yani güzel ve çirkinin, olması gereken ve olmaması gerekenlerin sözü konusu edildiği yerde, bilgiler görecelidir. Değerlerin göreceli olduğunu iddia edenler ve bu iddiaları için pratik teklifler ortaya sunanlar, kandırıcı ve saptırıcı bir takım sözler etmektedirler. Örneğin şöyle demektedirler: Biz, bir ülkede herhangi bir şeyin güzel ve beğenilmiş, diğer bir ülkede ise aynı işin çirkin ve beğenilmez olduğunu görmekteyiz. Dünyanın herhangi bir ülkesinde, o ülkenin halkı, belli bir geleneği güzel ve beğenilmiş kabul etmektedir. Aynı gelenek, başka bir ülkenin halkı için oldukça çirkin, beğenilmez ve nefret nedeni sayılmaktadır.

Duyduğum kadarıyla bazı Orta Asya ülkelerinde insanlara saygı gösterme niteliği hakkında bir kimseye sonsuz derece saygı göstermek istedikleri zaman birbirlerini koklamaktadırlar. Belki de bu iş, başka bir ülkede

çirkin ve kötü bir iş olarak değerlendirilmektedir. Batılı ülkelerde, özellikle de Latin Amerika'da bir konuşmacıya ve önemli bir şahsiyete sonsuz derece saygı göstermek istediklerinde konuşmacı kimse kadın olsun veya erkek olsun onu öpmektedirler. Ama İslam toplumunda, kadın ile yabancı erkeğin öpüşmesi oldukça çirkin bir davranıştır. O hâlde bir toplumda herhangi bir iş güzel ve beğenilmişken başka bir toplumda kötü ve kınanmış olabilir. Buradan da anlaşıldığı üzere güzellik ve kötülük, olması gerekenler ve olmaması gerekenler sistemi göreceli bir sistemdir ve bunların hükümleri toplumlara ve ülkelere göre farklılık arz etmektedir. Hatta bir şey belli bir zamana göre güzel değerlendirilirken, aynı şey, başka bir zamanda kötü değerlendirilebilir. Bu gün oldukça çirkin ve üzüntü verici kültür ve ahlak içinde bulunan bazı Batılı ülkelerde bundan otuz kırk yıl kadar önce, bir kimse kısa kol gömlek ile gezmek istediğinde polis ona engel oluyordu. Bize naklettiklerine göre, bir şahıs kırk yıl önce bir gün hava çok sıcak olduğu için Kanada'nın şehirlerinden birinde ceketini çıkarıp kısa kol gömleği ile yürümeye başlayınca süvari birliklerden bir polis hemen ona itirazda bulunarak neden ceketini çıkardığını söylemiştir. Kısa kol gömlek ile halkın önünde gezmek, genel iffete aykırı sayılıyordu. Ama bugün aynı Kanada ülkesinde kadın veya erkek hatta yarı çıplak toplum içine çıkacak olurlarsa bunu hiç kimse çirkin saymamakta, kınamamakta ve davranışlarını uygunsuz görmemektedir. O hâlde güzel, kötü, çirkin ve iyi şeyler, hatta belirli zamanlara göre dahi farklılık arz etmektedir ve göreceli değerlerdir. Onlar bundan netice alarak diyorlar ki iyi ve güzel, olması gereken ve olmaması gerekenleri beyan eden ilmî veriler ve önermeler, örneğin ahlak ilmi, hukuk ilmi ve diğer medeni ve toplumsal alanlara ait ilimler, göreceli ilimlerdir. Bu ilimlerde hiçbir mutlak ölçü yoktur. Dolayısıyla bir şeyin mutlak bir şekilde her yerde iyi veya bir şeyin her yerde ve mutlak bir şekilde çirkin olduğu söylenemez. Onların bu konudaki delilleri de bu dediğimiz şeylerdir. Elbette onlar, daha teknik bir takım deliller de beyan etmişlerdir ki burası onların aktarılacağı bir yer değildir.

3- Bazı Değerlerin Sabit ve Mutlak Oluşu

Bu konuyu daha fazla izah etmek için şöyle diyoruz: “Eğer bir kimse, her değer, olması veya olmaması gereken şeylerin, çirkin veya güzel hususların mutlak olduğunu iddia ederse, bu iddiayı reddetmek için bir

toplumda güzel olan bir şeyin, başka bir toplumda beğenilmez olmasına dayanmak yeterlidir. Zira bir şey herhangi bir yerde değer ifade ederken, başka bir yerde değer karşısı sayılmaktadır. Başka bir ifadeyle, tümel olumlu önerme şeklinde ortaya konan ve tüm güzellik, kötülük ve değersel önermelerin mutlak ve tümel olduğunu beyan eden bu iddia karşısında tikel olumsuz bir önerme ortaya koyulabilir. Bu durumda o önerme ve tümel hüküm ortadan kalkmış olur. Yani biz değersel önermelerin mutlak olmadığını ve bir toplumda güzel ve beğenilmiş olan bir davranışın başka bir toplumda çirkin ve kınanmış olduğunu derk edince, bütün değersel önermelerin ve ilimlerin mutlak olmadığını, değersel önermelerden bazısının göreceli olduğunu söyleyebiliriz. Şüphesiz bu yaklaşım doğru ve sahihtir ve biz bütün değersel önermelerin ve olması veya olmaması gereken şeylerin mutlak ve tümel olduğunu söylemiyoruz. Bu şeylerin her zaman ve bütün toplumlar için sabit ve değişmez olduğunu iddia etmiyoruz. Biz, bazı olması gereken veya olmaması icap eden değerlerin değişken olduğunu, zaman ve mekân şartlarına bağlı bulunduğunu kabul ediyoruz. Ama bu hiçbir mutlak değere sahip olmadığımız anlamında değildir. Yani değerlerin göreceli olduğunu ispat etmek, tümel olumsuz önermelerin değil tikel olumsuz önermelerin sonucudur. Bu esas üzere biz sadece bir takım değerlerin mutlak olmadığını ve göreceli olduğunu ispat etmiş bulunmaktayız.

Bizim iddiamız şudur: Mutlak bir değere sahip olabiliriz ve bazı değersel önermelerin mutlak olduğuna inanabiliriz. Eğer bu teorinin aslı sabit kılınacak olursa, bu önermelere benzer yüzlerce örnek bulabiliriz. Zira aksi teoriler, rakamlar ile sınırlı değildir. Acaba bir kimse, adaletin bazı toplumlarda iyi ve bazı toplumlarda kötü olduğunu söyleyebilir mi veya hangi akıl zulmün, bazı toplumlarda güzel ve beğenilen bir olgu olduğunu söyleyebilir? Evet, insanlar adalet ve zulmün örneklerinde yanlışlığa düşebilirler. Bazen yersiz bir kelimeyi kullanabilirler. Örneğin bir kimse, her vurmanın zulüm olduğunu iddia edebilir. Oysa bazı vurmalar, ceza veya kısas olarak icra edilmektedir ve bu kötü değildir. Ama ceza ve kısas olarak vurulan darbeler, zulüm değildir. Aksine hak ve adalete uymaktır. Şunu diyorum, eğer bir şey gerçekten zulüm olsaydı, bazı hususlarda güzel olmazdı veya eğer bir iş adalete uygun olsaydı, bazı hususlarda kötü olduğu söylenemezdi ve sonuç olarak adaletin bazı hususlarda uygunsuz

ve kötü olduğu söylenemezdi. Bu olay, çok açıktır ve herkes tarafından bilinmektedir ki, Kur'an insanları şirkten sakındırmak isteyince şöyle buyurmuştur: **“Şüphesiz şirk büyük bir zulümdür.”**

Yani, “zulüm olan her şeyden sakınmak gerekir” önermesi hususunda hiçbir şüphe yoktur. Bu önerme mutlak ve tümel bir önerme olup sabit ve değişmezdir. Çünkü şirk, zulmün örneklerinden biridir, kötüdür, beğenilmezdir ve ondan kaçınmak gerekir. Bizim iddiamız da şu demek değildir ki bütün değersel kavramlar mutlaklardır. Aksine biz diyoruz ki bazı değerler mutlaklardır. Nitekim marifetler konusunda da biz her türlü marifetin mutlak olduğunu söylemiyor ve buna inanmıyoruz. İnsanlar için ortaya çıkan her türlü inancın doğru olduğunu da iddia etmiyoruz. Şüphesiz bazı kimselerin ortaya koyduğu bazı inançlar yanlıştır. O hâlde bazı bilgiler görecelidir ve esasen bazı bilgilerin bağrında görecelilik yatmaktadır. Örneğin eğer size Tahran Üniversitesi'nin büyük mü, küçük mü olduğu sorulacak olursa, siz Tahran Üniversitesi'ni evinizle kıyaslayınca cevap olarak Tahran Üniversitesi'nin çok büyük olduğunu söylersiniz. Ama eğer Tahran Üniversitesi'ni yeryüzüyle kıyaslayacak olursanız, cevap olarak çok küçük olduğunu ifade edersiniz. Öyle ki çöldeki bir taş ölçüsünce bile değildir.

Dolayısıyla büyüklük ve küçüklük gibi kavramlar, göreceli kavramlardır. Böylesine kavramları barındıran önermeler de rölatif önermelerdir. Ama büyüklük ve küçüklüğün göreceli olduğundan her şeyin, hatta Allah'ın dahi göreceli olduğu sonucu elde edilemez. İnsanın varlığı, yeryüzünün varlığı ve âlem de görecelidir. Büyüklük ve küçüklük göreceli bir kavramdır ve izafet kategorisindedir. Ama bir takım kavramlar da vardır ki göreceli değildir. Onlardan meydana gelen önermeler de mutlak olabilir.

O hâlde biz her değer her yerde, herkesin inandığı marifetlerin mutlak olduğu inancında değiliz. Biz şunu diyoruz: Tikel, olumlu önerme haddinde sahip olabileceğimizi iddia ediyoruz. Yani bizim sahip olduğumuz bir takım önermeler mutlaklardır. Mekânlara, farklı şahıslara, çeşitli zamanlara göre değişmemektedir ve istisna kabul etmemektedir. Şüphesiz bizim mutlak değerlerimiz vardır. Zaman ve mekâna tabi olmayan ve fertlerin zevklerine bakmayan bir takım değerlere sahibiz. Bizim inancımıza göre zulüm her zaman ve her yerde kime yapılırsa yapılsın kötü ve uygunsuz-

dur. Ama adalet, her zaman, her yerde ve kime karşı yapılırsa yapılsın, güzel ve beğenilmiş bir davranıştır. Bizim, gerçek önermelerde ve niteliksel ilimlerle ilgili önermelerde, mutlak ve yakinî önermelerimiz vardır ve örneğin yakın üzere yer, gök ve insanın var olduğunu, Allah'ın var olduğunu, vahiy ve kıyametin mevcut olduğunu söylemekteyiz. Şüphesiz bu önermeler mutlak ve rölatif değildir.

Bazı Değerlerin Mutlak Oluşunun Ölçüsü

Burada sorulması gereken soru şudur: Hangi önermenin mutlak veya rölatif olduğunu nereden bilebiliriz? Bu soruya verilebilecek kısa cevap şudur: Doğru bir şekilde bedihi ve açık önermelerden sonuç alınan önermeler mutlak. Ama açık olmayan veya sahih bir şekilde açık önermelerden sonuç alınmayan ve sonunda da açıklığa kavuşmayan önermeler, rölatif önermelerdir. Bu bölümlene değerler hakkında da geçerlidir. Temelleri duygu, his, hayal, gelenek ve anlaşımlara dayanan değerler, rölatif değerlerdir. Ama akli dayanağı bulunan ve akli istidlali bulunan, akli burhan ile bir değer olduğu ispatlanan değerler, mutlak değerlerdir. Örneğin Allah'a tapmak, sürekli ve mutlak olarak güzel görülen bir değerdir ve bunun hiçbir istisnası yoktur. Bu esas üzere diyoruz ki insanın hakiki ve gerçek tekâmül yolu Allah'a ibadet etmektir. Toplumsal değer kavramları hususunda da adalet sürekli güzeldir ve bu hüküm hiçbir istisna kabul etmemektedir. Buna mukabil zulüm, her zaman ve her yerde kötü ve beğenilmezdir. O hâlde biz bir takım mutlak değerlere sahip olduğumuzu ifade edebiliriz.

4- Batılı Kültürde Dinî Öğreti ve Değerlerin Tümünün Rölatif Oluşu

Bugün Batı'da değerlerin mutlak anlamda akli ve reel dayanaklardan yoksun olduğunu kabul eden birçok felsefi ekoller mevcuttur. Onlar, bütün değerlerin rölatif olduğunu ve anlaşımlara tabi bulunduğunu söylemektedirler. Yani, insanların üzerinde anlaştığı her şey güzel ve iyidir ve insanlar hangi şeyin kötü olduğu üzerinde anlaşırılsa o şey de kötüdür. Ahlak felsefesinde önemli felsefi ekollerden biri de değer ölçüsünü, toplumun beğenisi olarak kabul eden pozitivizm ekolüdür. Bu esas üzere bu mektebe uyan kimseler, değer, anti değer, güzel ve kötü her şeyin anlaşmaya

tabi olduğunu söylemektedirler. Eğer bu gün insanlar, bir şeyin değer ve güzel olduğunu söyleyecek olurlarsa, o şey güzel ve değerlidir. Eğer yarın insanların görüşü değişirse, o güzel ve değerli olan şey, anti değere dönüşmektedir ve insanların gözünde kötü olarak gözükmektedir.

Ama biz bütün değerlerin rölatif değerler olmadığı inancındayız. Aynı şekilde bütün değerler, anlaşılmaya bağlı da değildir. Bir takım adap ve geleneklerin anlaşılmaya, zaman ve mekân şartlarına uyduğunu, zamanla değiştiğini biz de kabul ediyoruz. Ama biz, insanın fıtratında kök salmış olan bir takım değerlerin olduğunu da kabul ediyoruz ve o fıtrat, sabit ve değişmez bir fıtrattır.

﴿فَأَقِمْ وَجْهَكَ لِلدِّينِ حَنِيفًا فِطْرَةَ اللَّهِ الَّتِي فَطَرَ النَّاسَ عَلَيْهَا لَا تَبْدِيلَ لِخَلْقِ اللَّهِ ذَلِكَ الدِّينُ الْقَيِّمُ وَلَكِنَّ أَكْثَرَ النَّاسِ لَا يَعْلَمُونَ﴾

Sen yüzünü hanîf olarak dine, Allah insanları hangi fıtrat üzere yaratmış ise ona çevir. Allah'ın yaratışında değişme yoktur.¹

Zira ilahî fıtrat, değişkenlik kabul etmeyen bir fıtrattır. Fıtrat üzere dayalı olan değerler de değişmez değerlerdir. O hâlde biz, mutlak bir takım değerlere sahip olabiliriz. Görüşümüzü mutlak saymayınız diyen kimselerin maksadı, değersel fikirlerimizi mutlak saymamamız ise, biz diğerlerinin inanmadığı bir takım değerlere inandığımız için ve buna karşı olarak onlar da başka birtakım değerlere inandığından biz, fikrimizi onlara zorla yüklememeliyiz. Çünkü bizim değersel fikrimiz zevkimize tabidir ve başkalarının değersel fikirleri de onların zevkine bağlıdır. Hiç kimse başkalarının zevkini hata olarak görmemelidir. Şüphesiz böyle bir algılama türü, ahlaki pozitivizme dayanmaktadır ve bu ahlaki pozitivizmin temel ve ölçüleri ise insanların zevk ve isteğidir; bu inanç, kökten bozuk ve batıldır. İslam'a ve ahlak felsefesindeki sahih ekollere karşıdır.

Pozitivist inançlar esasına dayanarak bize kendi görüşlerimizi mutlak kabul etmememiz gerektiğini söyleyen kimseler, yanlışlık içindedirler. Biz, mutlak olan değerlerimizi korumaya devam edeceğiz ve İslami sabit değerlerin toplumda ihya ve yaygın hâle gelmesi için çalışacağız. Asla bunlara en küçük bir lekenin sürülmesine izin vermeyeceğiz.

Batılılar, Rönesans'tan bu yana dinî kavramları değerler zümresinde karar kıldılar. Özellikle dinî emirler ve ibadetlerle ilgili olan kavramları değer olarak kararlaştırdılar. Öte yandan değerleri rölatif ve anlaşılmaya dayalı kabul ettikleri için bu dinî kavramları da rölatif ve itibari saydılar. Onlar için mutlak değer diye bir şey yoktur. Bu esas üzere de bütün dinlerin iyi ve hak üzere olabileceğini iddia ettiler. Bu din kendine tabi olanlar için güzel ve haktır, şu din de kendine uyanlar için güzel ve haktır. Hiç kimse kendi dinî inançlarını mutlak saymamalıdır. Sadece İslam dininin hak ve sahih olduğunu, diğer dinlerin ise batıl olduğunu dememek gerekir. Zira İslam dini de bir takım değerler ve kavramlar silsilesidir ve bir takım olması gereken ve olmaması gereken değerlerden oluşmaktadır. Örneğin, falan işi yapmamız gerekir, falan işi terk etmeliyiz veya örneğin namaz kılmalı, oruç tutmalı, yalan söylememeli, namahremlere bakmamalı, insanların mal ve namusuna tecavüz etmemeliyiz. Doğal olarak değerler, rölatif ve anlaşılmaya dayalı olduğu takdirde dinî kavramlar da rölatif olacaktır ve sonuçta İslam bir takım itibari ve anlaşılmaya dayalı değerlerden ibaret olacaktır. Pozitivist ve dinî kavramları, değersel kavramlar zümresine sokan inanca atıfta bulunarak bize şöyle demektedirler. Siz kendi dininizi başkalarına zorla yüklememelisiniz ve onlardan Müslüman olmalarını istememelisiniz. İslam dini Müslümanlar için, Yahudilik de Yahudiler için güzeldir. Bu dinler rölatif dinlerdir. Hiç birisi mutlak değildir. Dinler ve değerler, rölatif ve anlaşılmaya dayalı olduğu için de hükümleri çeşitli halklara ve zamanlara göre farklılık arz etmektedir. Bin dört yüz yıl önce İslam Arabistan Yarımadası'ndaki halk için iyi ve güzel idi. Ama bugün modern dünya için, ayrı bir din uygun ve güzeldir. Dolayısıyla onu mutlak saymamak gerekir. Müslümanlar, İslami düşünceleri başkalarına yüklememelidir. İslam kendi zevki ve isteği ile örtüşen kimseler içindir. Ama bu dini beğenmeyen, kabul etmeyen ve başka bir dini zevkine uygun gören kimseler için İslam dini güzel değildir. O hâlde biz, İslami tercihimizi diğerlerine yüklememeliyiz ve onların tercihini görmezlikten gelmemeliyiz.

Bu inanç ve şüpheyeye verilecek cevap şudur: Biz, ikincil hükümler (ahkâm-ı saneviyye) gibi bir takım İslami hükümlerin rölatif, değişken, zaman ve mekâna tabi hükümler olduğunu kabul ediyoruz. Ama İslam'ın bütün hükümleri ve kavramları değişken değildir. Aksine İslam'ın bazı hükümleri sabit, mutlak ve değişmezdir. Ayrıca İslam'daki hükümlerin hiç birisi,

insanların zevkine ve anlaşmasına tabi değildir. Değişken hükümlerin de değişken delilleri vardır. O hâlde ilk olarak biz, bütün değerlerin zevklere, beğenilere ve anlaşmalara dayandığını kabul etmiyoruz. Bazı değerlerin ve anti değerlerin mutlak olduğunu, gerçek mefsede ve maslahata dayandığını söylüyoruz. Bu esas üzere sabit ve değişmez gerçeklerdir. İkinci olarak İslam'ın sabit değerleri de bu türden değerlerdir. Gerçek, maslahat ve fesada tabidir, hakikatle örtüşmektedir. Bu esas üzere de onlar mutlaklardır. Biz onları her zaman, her yerde muteber kabul etmekteyiz ve İslami bakış açımızın da mutlak olduğu hususunda ısrar ediyoruz. Sadece bu mutlak İslami bakış açıları doğru ve haktır. Sonuç olarak Batı'da söz konusu edilen bu rölatif inanç da İslam ile uyum içinde değildir. Biz bir şeyin İslam'a uyup uymadığına bakarız, İslam'ı ona uydurmaya çalışmayız.

c) Marifetlerin Rölatif Olduğu Hususunda Üçüncü Görüş (Dinî Öğretilerin Rölatif Oluşu)

Rölatif çeşitlerden biri de dinî öğretilerin rölatif olduğu inancıdır. Bazıları şöyle diyorlar: Biz dinin sabit ve mutlak olduğuna inanıyoruz. Dinî değerlerin de gerçek maslahat ve mefsedeye dayandığını dolayısıyla sabit olduğunu kabul ediyoruz. Dinin gerçekliğinin mutlak ve değişmez olduğuna inanıyoruz. Ama biz, gerçek ve mutlak dine ulaşamayız. Bu din ile irtibat kuramayız. Bizim elimizde olan şeyler, marifet ve din hakkındaki bilgilerimizdir. Başkalarına din olarak sunduğumuz şeyler, hakikatte bizim din hakkındaki algılayışımız ve bilgilerimizdir. Dolayısıyla diğer kimseler de, din hakkında başka bir takım anlayış ve ilgilere sebep olabilir. Gerçi biz, dinin sabit ve mutlak olduğunu kabul ediyoruz. Ama din hakkındaki marifet ve bilgimizin değişken olduğunu ve rölatif gerçekliği ifade ettiğini söylüyoruz. Bizim inancımıza göre hiç kimse, algılayış ve bilgisini mutlak saymamalıdır ve kendi düşüncesini başkalarına yüklememelidir.

Burada şu soru ortaya çıkmaktadır: Bazı dinî marifetlerimizin mutlak olması mümkün müdür? Herkesin sahip olması gereken böyle bir marifet var mıdır, yok mudur? Dinî marifet alanında, onlara göre hiçbir bilgi mutlak değildir. Her dinî konu hakkındaki bilgiler, rölatif bilgilerdir. Sonuç olarak iki din arasında %100 farklılık olabilir. O ikisi birbiriyle tümüyle çelişebilir. Yani biri %100 bir dinî inanca inanırken diğeri o inancı reddedebilir ve aynı zamanda din hakkındaki her iki marifet de makbul ve muteberdir.

Dini tanıma ve marifetin rölâtif olduğuyula tanınan ve taraftarlarınca kendisi için “şeriatın açılım ve kapanışı” ismi seçilen bu üçüncü rölâtivizm inanç, özellikle son yirmi yılda, ülkemizde söz konusu edilmiş ve yaygınlaşmıştır. Her gün gazetelerde ve dergilerde bunu söz konusu etmektedirler ve insanların din hakkındaki marifetlerinin eşit olmadığını söylemektedirler. Onlara göre bir kimse kendi inancına göre sabah namazının iki rekât olduğunu, diğer bir kimse de kendi inancı ve marifetine göre sabah namazının üç rekât olduğunu söyleyebilir. Aynı zamanda her iki görüş de muteber ve makbuldür. Bu inanç üzere biz sabah namazının iki rekât olduğuna inanıyorsak, diğer insanların da iki rekât kılmasını isteme hakkına sahip değiliz. Bizim din hakkındaki marifetimiz esasınca sabah namazı iki rekâttır. Ama başkasının din hakkındaki marifeti esasınca sabah namazı üç rekât olabilir. O da dinî okuma (anlayış) ve marifettir. Bu dinî okumalar ve marifetler arasında değersel boyutta bir farklılık mevcut değildir. Herkesin okuması ve marifeti kendisi için saygındır. Hiç kimse din hakkındaki kendi okumasını mutlak kabul etmemelidir ve diğerlerinden onun tanıdığı ve anladığı gibi dini tanımasını ve anlamasını istememelidir.

Bizim din hakkındaki okuyuş ve marifetimiz, bizim için beğenilmiş ve haklıdır. Başkası için de din hakkındaki kendi okuyuşu ve marifeti güzel ve haklıdır. Gerçi bu iki okuma arasında bir çelişki varsa da önemli değildir. Çünkü marifetler ve bilgiler, açılış ve kapanış hâletine sahip olduğundan açılmakta ve genişlemekte, bazen de sınırlı ve dar hâle gelmektedir. Öyle ki bu marifetlerden biri bir tarafta, diğer marifet ise bunun zıddı olan ayrı bir tarafta olabilir. Bugün bir kimse, herhangi bir dinî öğretiyi ispat edebilir. Ama yarın aynı dinî marifeti reddedebilir. Bu farklılıkların kaynağı da şudur ki gerçek din bizim elimizde değildir. Bizim elimizde olan şey, bizim din hakkındaki marifetimizdir. Bu marifet ve okuyuşlar ise değişkendir. Bireylere oranla farklılıklar olabilir.

5- Rölâtif Okuyuşlar Alanını, Mutlak Okuyuşlar Alanından Ayırt Etmek

Şüphesiz yıllar önce ülkemizde söz konusu edilen ve hakkında birçok kitap ve makalelerin yazıldığı, marifetin rölâtif oluşu teorisini incelemek uzun bir zamanı istemektedir. Biz burada sadece kısaca işaretlerle yetineceğiz. Burada akla gelen ilk soru şudur: Acaba kabz ve best-i şeriat yani şeriatın

genişlemesi ve daralmasına inananlara göre dinde söz konusu edilen her türlü önermenin birden fazla tefsir, yorum ve okuyuşu olabilir mi? Yoksa sadece bazı dinî önermeler mi çeşitli okuyuş ve yorumlara sahiptir. Onların sarıldığı delillerin geneli sadece bazı dinî marifetlerde çeşitli yorumların ve tefsirlerin olduğunu ispat etmektedir. Ama onlar bu genel delili yaygınlaştırmakta ve onu bütün din sahasına ve hatta dinî marifetler alanına sirayet ettirmektedirler ve bundan da şu sonucu elde etmektedirler: Bütün dinî öğretiler, çeşitli ve farklı okuyuşlara ve algılayışlara müsaittir. Onların delillerinden biri de müçtehit ve fakihlerin fetvalarının farklılığıdır.

Onların iddiası şudur ki İslam ve fıkıh alanında müçtehitlerin fetvası farklıdır. Birisi, cuma namazının farz olduğunu söylemektedir, diğeri ise farz olmadığını açıklamaktadır. Birisi satranç oynamanın haram olduğunu söylerken diğeri onu helal saymaktadır. Birisi falan musiki aletin haram olduğunu söylerken diğeri helal olduğunu söylemektedir. O hâlde müçtehitlerin ve fakihlerin fetvaları değişkendir. Öyle ki hatta bir müçtehit iki farklı görüşe bile sahip olmaktadır. Nitekim bazı fakihler, bazen bir fetva vermektedir. Bir müddet geçtikten sonra da o fetvasından vazgeçmekte ve farklı bir fetva vermektedir. O hâlde bu fetva farklılığı bizim din hakkındaki okuyuş ve marifetimizin de rölatif ve değişken olduğunun delilidir. Din hakkındaki hiçbir bilginiz sabit ve mutlak değildir.

Şunu söylemeliyim ki herkes, hatta uzak bir köyde yaşayan okuma ve yazması olmayan bir kimse bile, müçtehitlerin fetvasının dinin ferî alanlarında ve sadece dinî görevlerden bazısında farklılık içinde olduğunu bilmektedir. Ama bu fetva farklılıkları, sizin Peygamber'in (s.a.a) vahiy yoluyla elde ettiği marifetin bile, mutlak olmadığını iddia etmeniz delili değildir. Çünkü Peygamber'in marifeti, beşerî marifetler kategorisinden değildir ve hata kabul etmemektedir. Örneğin Allah Teala Kur'an'da şöyle buyurmaktadır:

﴿وَالَهُمْ إِلَهٌ وَاحِدٌ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ الرَّحْمَنُ الرَّحِيمُ﴾

İlâhınız bir tek Allah'tır. O'ndan başka ilâh yoktur. O, rahmandır, rahimdir.¹

Burada “Allah’ın vahyinin ne olduğunun bilinmediği” söylenemez. Yine “Biz, Peygamber’in, ‘Allah bana vahyetmiştir.’ iddiası esasınca Peygamber’e vahyedildiğinden haberdar olduk. Ama ilahî vahyin mahiyetinden haberdar değiliz. Peygamber’in Allah’ın vahyi diye bize sunduğu şey, Allah’ın vahiy hakikati değildir. Aksine bizim vahiy hakkındaki anlayış ve marifetimizin ürünüdür. Onun anlayışı, insani ve hatalı olduğu için de vahiy algılama hususunda yanlışlık etme ihtimali mevcuttur. Yani Allah, bir şeyi açıklamak isterken, o bunu yanlış anlamış olabilir! Kendi marifetini Allah’ın vahyi diye düşünmüş olabilir.” denilemez. Böyle bir görüşün neticesi de şudur ki hiç kimsenin Kur’an hakkındaki yorumları muteber değildir ve bu yorumların tümü, hata ve yanlışlık ihtimaline sahiptir. Acaba, bu da din hakkında yeni bir kıraat ve okuyuş mudur? Acaba kıraatler ve okuyuşlar arasında bu kadar genişlik ve sınırsızlık var mıdır? Evet, biz fetvalar hususundaki farklılığı kabul ediyoruz; ama Allah’ın varlığı hususunda da şüphe edilebilir mi? İslam adına ve Kur’anî vahiy esasınca bir kimsenin Allah’ın varlığını ispat ettiği, diğer bir kimsenin reddettiği ve her iki iddianın da muteber dinî iki marifet olduğu söylenebilir mi? Acaba bin dört yüz yıl boyunca bütün İslam fırkalarının, Şîî ve Sünnî âlimlerin söylediklerine karşılık, onların yanlış yaptığını, kötü anladığını, kendi okuyuşlarını beyan ettiklerini, bizim de kendi görüş ve okuyuşlarımız olduğunu iddia edebilir miyiz? Dinde farklı okuyuşların hangi ölçüde olabileceği sorusunun cevabı şudur ki, farklı okuyuşların varlığı sadece dinin ferî konuları alanında kabul edilmiştir; dinin asli meselelerinde değil. Ferî alanda da içinde ihtilafın olması mümkün olan zannî meselelerde söz konusudur, kesin icma ve ittifaka dayalı konularda değil. Ayrıca dinin zannî ve ferî meseleler alanında da sadece dinî görüş sahibi ve uzman kimselerin görüşü muteberdir; herkesinki değil. Dini daha yeni tanıyan kimseler bu konuda görüş belirtmez. Ayetullah Burucerdî, İmam Humeynî ve Allame Tabatabaî gibi üstatların yanında elli yıl ders okumuş olan, bu yolda birçok zorluklara katlanan, takva, anlayış, araştırma ve istinbat sahibi olan, heveslerinin ve propagandaların etkisinde kalmayan kimselerin görüşü muteberdir, din sahasında Batıcı, hevesine düşkün ve birkaç gün ders okumuş cahil kimselerin görüşleri ve kendini din uzmanı sayan bu cahillerin inançları muteber değildir.

Özetle görüş farklılıkları ve farklı okuyuşların varlığı, sadece dinin müteşabih ve zannî meseleler alanında geçerlidir. İslam’ın kesin meselelerin-

de, muhkem hükümlerinde, zaruriyatında ve açık hükümlerinde sadece bir tek okuyuş vardır; o okuyuş da Allah ve Peygamber'in okuyuşudur. Bu alanda görüş farklılığına, şüpheyne ve farklı okuyuşlar sergilemeye imkân yoktur. İslam'ın ömründen on dört asır geçtiği hâlde, bu alanda hiçbir ihtilaf göze çarpmamaktadır. Nitekim şahit olduğumuz gibi İmam Humeynî (r.a) mürtet Selman Rüşdi'nin ölüm hükmünü verince, bütün İslam âlimleri bunu teyit ettiler, hiç kimse buna muhalefet göstermedi ve tek ses olarak İmam'ın dediği şeyin İslam'ın hükmü olduğunu beyan ettiler. Elbette bazı Batıcı kimseler, İslam'dan nasibi olmadıkları için bu hükme muhalefet ettiler ve şöyle dediler: Bizim İslam hakkında okuyuşumuz böyle değildir. Ama şüphesiz âlemdeki akıl sahibi kimseler, ilgili marifet alanında görüş sahibi olan, ilimli, uygun ve doğru bir araştırma metoduyla görüş belirten kimselerin görüşüne değer ve itibar vermektedir.

Kırkınıcı Oturum

DİNÎ ÖĞRETİLER EFSANE Mİ, GERÇEĞİ GÖSTEREN AYNA MI?

1- Önceki Konuşmaların Kısaca Bir Özeti

İslam'ın siyasi görüşünün açıklanması hususunda şunları demiştik: Eğer biz, kanun ve kuralları İslami kaynaklara göre düzenlemek ve icra metodu-
muzun da İslam bağlamında ve İslami değerlere uygun olmasını arzu
edersek, İslam'ın asıl kaynakları olan kitap ve sünnetten güvenilir ve de-
rin bir bilgiye sahip olmamız gerekir ki yasama makamında İslam'ın bakış
açısını gözler önünde bulundurabilelim ve kanun ve kuralları, İslam'ın
tümel kanunları çerçevesinde onaylayabilelim. Aynı şekilde icra ve uy-
gulama metodunda da kitap ve sünnette söz konusu edilen değerlerden
ilham almamız gerekir. Bütün bunlarla birlikte bazen, ayet ve rivayetler-
den çıkarsama yapılırken, bir takım farklı görüşler ortaya konabilir. Bazı
ayetlerin farklı tefsirleri beyan edilmektedir. Bazı rivayetler hakkında çe-
şitli istinbatlar gerçekleşmektedir. Öyle ki bazı kimseler, farklı görüşler
belirtmeyi, bütün İslami meselelerde caiz görmüşlerdir ve herkesin İslam
hakkında belli bir inanca sahip olacağını söylemişlerdir. Onlara göre hiç
kimse kendi görüşünü başkalarına dayatmamalıdır. Nitekim dergilerde,
gazetelerde ve konuşmalarda bu slogan defalarca söz konusu edilmiştir:
Hiç kimse din hakkındaki kendi görüşünü mutlak saymamalıdır. Aksine
insan, başkalarının da bir takım görüşleri olacağını göz önünde bulundur-
malıdır. İslam'ın tek bir okuma ve kıraati yoktur. İslam hakkında ortaya
konulan bütün kıraat ve okumalar saygın karşılanmalı ve tamamının mu-
teber olduğu inancına sahip olunmalıdır.

2- Gerçeği Gösteren ve Göstermeyen Dillerin Yeri

Geçen oturumda, insanların din hakkında görüşlerinin mutlak olmadığını söyleyen sloganı ve din hakkındaki çeşitli okuyuş ve yorum tarzlarını açıklamaya çalıştık. Okuma, görüş ve inançların göreceli olduğu inancının kökenlerini inceleyerek marifet ve bilginin göreceli olduğu konusunu inceledik ve dedik ki marifetin göreceli olduğu hususunda üç görüş vardır. Bu oturumda da din hakkındaki görüşlerin mutlak olmadığını ve din hakkında farklı görüşlerin bulunduğunu ifade eden sloganın iki ayrı kaynağına işaret etmeye çalışacağız. Onlardan biri din dili ve diğeri ise hermenotik¹ ve metinleri yorumlama ilmidir ki bugün marifet dalında çok önemli dallardan biri olarak gösterilmekte ve dünyanın büyük üniversitelerinde, özel ilmî gruplar bu ilimle uğraşmaktadır. Bu oturumda bu iki konuyu ele almaya çalışacağız.

Din dili konusu ve insanların din hakkındaki görüşünün mutlak olmadığı teorisi, son birkaç asırda Avrupa'da din felsefesi ve yeni kelam ilminde bu başlık altında yeni bir takım sözlerin söz konusu edilmesinden kaynaklanmıştır. Acaba din dili gerçekleri göstermekte midir, yoksa din dili, sembolik, şifresel ve efsane dili midir? Şunu şöyle açıklayabiliriz: İnsanlar bazen birbiriyle anlaşma makamında gerek konuşma, örf ve sade ilişkilerde ve gerek ilmî ve felsefi tartışmalarında reel gerçekleri göstermek için bir takım kelimeler kullanmaktadırlar. Bazen bireylere, reel gerçekleri göstermek ve bazen de mantık gibi konularda insanlara zihnî gerçekleri göstermek istemektedirler. Örneğin bir kimse, "Hava aydınlıktır." deyince bu haberi ifade eden cümleyi ve özel edebî ifadeyi kullanmayı gerektiren maksat, bu cümleyi işiten bir kimsenin havanın aydınlık olduğu hakikatini anlaması ve artık ışık kullanmaya ihtiyaç duymamasıdır. Şüphesiz bu dil gerçeği göstermektedir ve reel planda dış gerçekleri ifade etmektedir. Bu dilin bir benzeri, matematik, mantık ve felsefe ilminde de kullanılmaktadır. Elbette deneysel ve ince ilimlerde bu dil bir takım tasarruflarla birlikte

1- Hermeneutics: Bilgi sosyolojisinin sosyoloji içindeki yerini değerlendirirken çok yakın bir sahadan, yorumlamadan da (hermeneutics) bahsetmek gerekir. Yorumlama, aslında bir metot ve teoridir. Hermeneutics'in Türkçedeki kelime karşılığı "tefsir ilmi; dinî kitapları tefsir ilmi" olarak verilmektedir. İncil metinlerinden anlam çıkarmakta kullanılmıştır.

kullanılmaktadır. Bu esas üzere denilmektedir ki ilim ve felsefenin dili gerçekleri göstermektedir. Reel veya zihnî gerçekleri ifade etmektedir.

Ama bazen kelimeler ve dil bileşimleri birtakım zihnî ve reel gerçekleri göstermek için kullanılmamaktadır. Gerçi bu kelimeler ve bileşimler, bazı ilimlerde gerçeği gösteren kelimelerin ve bileşimlerin aynısıdır. Ama bir takım ortamlarda konuşmacı veya yazar, bu kelimeler vasıtasıyla muhatabına gerçekleri göstermeyi istememektedir. Örneğin efsane dili, kesinlikle insanlara gerçeği göstermek düşüncesinde değildir. Bu yüzden de efsane dilinin gerçekleri göstermediği söylenmektedir. *Kelile ve Dimne* gibi hikâye kitaplarını okuduğumuz zaman burada kullanılan kelime ve cümlelerin hiçbir şekilde reel gerçekleri ifade etmek için düzenlendiğini görmemekteyiz. Eğer bu hikâye kitabında ormandaki hayvanlar, arslan, kurt, kaplan ve tilkinin ilişkileri beyan ediliyorsa, burada yazarın maksadı, dış âlemede de bu tür gerçeklerin ve hayvanlar arasında bir diyalogun olduğunu göstermek değildir. Aksine onun hedefi, endirekt olarak, hikâye ve hayvanların dili yoluyla bize diğer bir takım mesajları ve konuları iletmektir. O hâlde efsane dili, hakikati göstermeyen bir tür dildir.

Hakikati göstermeyen dillerden biri de birçok ilimlerde kullanılan semboller ve şifre dilidir. Bazı insani marifetler dalında da bu dil, bir takım hakikatleri beyan etmek için kullanılmaktadır. Bunun açık örneği, misaller, hendese ve matematik formülleri, cebir ilmindeki “x” veya “y” alametleridir. Şüphesiz bu alametler, formüller ve misaller reel gerçekleri ifade etmemektedir. Sadece bir takım ilmî gerçekler için şifreler ve semboller konumundadır. Aynı şekilde şiir dili de hakikati göstermeyen dillerden biridir. Şair, bu dilde şarap, çalgıcı ve şarap dağıtan kimselerden söz etmektedir. Şair, gerçek şarap ve çalgıcıdan söz etmemektedir. Aksine şair ve arifin kinaye dili olan bu tür şiir dilini kullanmasından hedefi, zihninde olan diğer bir takım konuları beyan etmektir.

3- Din Dilini Gerçekleri Göstermez ve Sembolik Tanıtmanın Sebepleri

Bazıları dinin de kendine has bir dili olduğunu söylüyorlar. Din dili, hakikati göstermeyen diller türünden biridir. İlk önce konu, Avrupa’da din dili Yahudilik ve Hristiyanlık öğretileri hakkında söz konusu edildi. Bu açıdan düşünürler ve din bilgileri, Hristiyan ve Yahudilerin Kitab-ı Mu-

kaddeslerinde zikredilen misaller hakkındaki görüşlerini belirtme makamında faydalanmaya koyuldular ve sonuç olarak şöyle dediler: Biz Kitab-ı Mukaddes'e baktığımızda, bu kitapta yer alan konuları incelediğimizde, bu kitabın da ilmî bir kitap gibi bizi reel gerçeklerle tanıştırmak istediğini düşünmemeliyiz. Aksine din alanında kullanılan dil, efsane ve sembolik dil gibi gerçekleri göstermeyen bir dildir.

Genel olarak diller iki kısma ayrılmaktadır: Gerçekleri gösteren diller ve gerçekleri göstermeyen diller. Din dilini de gerçekleri göstermeyen dillerden saymışlardır. Onlara göre din dili reel hakikatleri beyan etmemektedir ve tıpkı bir efsane diline benzemektedir. Din dili hakkındaki bu görüşlerin ortaya konmasından maksat şuydu ki Avrupa'da sanayi ve ilmî devrimin ve ilmî gelişmelerin ve Kepler Kopernik ve Galile gibi Batılı bilginler tarafından yıldızların, güneşin ve yeryüzü ve diğer yıldızların hareket durumu hakkında ortaya atılan yeni görüşlerin söz konusu edilmesiyle birlikte, Batılı insanlar, ilmî verilerin, Yahudi ve Hristiyanların Kitab-ı Mukaddesleri olan Tevrat ve İncil'de yer alan öğretilerle uyuşmadığını anlamış oldular. Batılı insanlar, yeni astronomik ve ilmî teorileri kabul ettikleri takdirde bazı dinî bilgilerin yalan ve gerçeklerle uyuşmayan bilgiler olarak ortaya çıkacağını gördüler. Bu durumda Yahudi ve Hristiyanların din sarayları yerle bir olacaktı. Zira İncil ve Tevrat'ta yer alan konular temelsiz görülecek olursa, bu iki dinin, özellikle de dünyanın en büyük dinlerinden biri olan Hristiyanlığın esası ve temeli kalmayacaktı.

Özellikle de Rönesans döneminden sonra, Kitab-ı Mukaddes'in itibardan düşmemesi, Yahudi ve Hristiyanlığın sarsıntıya uğramaması için yeni bir çözüm bulmaya koyuldular ve sonunda şunu dile getirmeye çalıştılar: Eğer biz din dilinin gerçekleri gösterdiğini ve reel hakikatleri ifade ettiğini kabul edecek olursak, işte o zaman İncil ve Tevrat'ta yer alan dinî konular ve bilgiler de yeni ilmî verilerle örtüşmeyecek ve ortaya bir çelişki çıkacaktır. Zira bu takdirde, dinî öğretiler, ilmî gerçekleri reddedecektir. Ama eğer din dilini hakikati göstermeyen dillerden biri sayar ve din dilinin tıpkı şiir, irfan ve efsane gibi hakikatleri ifade etmeye çalışmadığını ve Kitab-ı Mukaddes'te yer alan bilgilerin efsaneye benzediğini, belli bir hedef için düzenlendiğini dile getirecek ve ilmî gerçekleri Kitab-ı Mukaddes'te aramaya koyulmaktan vazgeçecek olursak, bu durumda dinî öğretiler ile ilmî öğretiler ve reel gerçekler arasında herhangi bir çelişki ortaya çıkmaz. Zira

bunların yönelişi farklıdır. Bu teorinin özeti şudur: Allah, vahiy, kıyamet, cennet, cehennem ve Kitab-ı Mukaddes'te yer alan konularla ilgili bilgiler, sadece insanları iyilikler ve faziletleri derk etmeye, iyi ve kötü işleri tanımaya kılavuzluk etmek içindir. Sonuç olarak dindar kimseler, bilinç sahibi olarak bir takım iyi işleri yapmaya koyulacak ve bir takım kötü işleri yapmaktan da uzaklaşacaktır. Yalan söylemeyecek, gıybet etmeyecek, başkalarına zulmetmeyecektir. Ama eğer, başkalarına zulmeden kimsenin ahiret âleminde azap ve işkence göreceği söylenecek olursa, hakikatte bu sözle sadece zulmün kötülüğü ortaya konmuş olacaktır. Bu gerçek cennet ve cehennemin ebedi âlemde varlığı anlamında değildir. Asla biz, böylesine bir dinî inanca ve düşünceye kapılmamalıyız.

Kitab-ı Mukaddes hakkındaki sıradan anlayış hususunda dinî öğretiler, reel gerçekleri göstermektedir. Ama âlimce ve aydınca okuyuşta dinî öğretiler sadece insanları terbiye etmek, onları iyi işler yapmaya ve kötü işlerden sakınmaya teşvik etmek için beyan edilmiştir. Bundan başka bir mesajı yoktur. Hatta din hakkındaki efsanevi okuyuşta bile Allah, gerçek anlamda yoktur. Eğer Kitab-ı Mukaddes'te Allah evreni yaratmış ve peygamberlere vahyetmişse, bu sadece bizim için Allah hakkında efsanevi bir portre çizmektedir. Yoksa neuzübillah ne Allah vardır ne cennet ne cehennem ve ne de vahiy. Bu efsanevi portreleri bir takım hikmet sahibi kimseler, efsanevi kitaplarda bir araya toplamışlardır ki insanları iyi işler yapmaya, insani değerleri korumaya teşvik etsinler. Böylece insanlar dünyada da layık bir hayat yaşamaya çalışsınlar, başkalarına eziyet etmesinler. Yoksa Kitab-ı Mukaddes, Kelile ve Dimne gibi efsanevi bir kitaptan başka bir kitap değildir ve o kitapta da bir takım efsaneler beyan edilmiştir. Nitekim Antik Yunan'da ve eski halk medeniyetleri arasında da bir takım efsanevi tanrılar var olmuştur. Hatta bu efsanelerin bazısında yer aldığına göre bu tanrılar birbiriyle evlenmiş, bazen birbiriyle uyuşmuşlar ve bazen de birbirine küsmüşlerdir. Diğer dinlerin dinî marifetleri, özellikle de Tevrat ve İncil'deki bilgiler, sadece bizim için efsanevi bir portre çizmektedir ve hiçbir reel hakikati yoktur. Önceden de dediğimiz gibi bu teori İncil ve Tevrat'ın gerçek olmayan bilgilerini yorumlamak ve Yahudilik ve Hristiyanlığı mutlak çöküşten kurtarmak için söz konusu edilmiştir. Yavaş yavaş bu teori Batı'da dine ilgi duyan kimseler arasında da yaygınlaşmış ve Kitab-ı Mukaddes'i yorumlayan en iyi metot olarak kabul gör-

müştür. Rönesans öncesi Yahudi ve Hristiyan dindarların inancına göre dinî bilgiler doğru, hak ve hakikatle mutabık olarak kabul edilmiştir. Onlar, bu dinî marifetlerin yeni ilmî keşiflerle uyuşmadığını gördüklerinde Orta Çağ'da, Kitab-ı Mukaddes'i savunmak, yalan ithamını defetmek ve dinî marifetlerin doğru olmadığını reddetmek için dinî öğretilere muhalefet eden bilginleri sorgulamaya, korkutmaya ve tehdit etmeye koyuldular. Bu bilginlerden birçoğunu idam ettiler, birçoğunu da diri diri yaktılar. Aynı şekilde Galile gibi bazı bilginleri de tövbeye ve ilmî görüşlerinden vazgeçmeye zorladılar.

4- Batıcı Aydınların Batı'nın Din Hakkındaki Rölatif Görüşünü Yaymaya Çalışmaları

Bu esas üzere Batı'da ilk önce din dilinin ilim dilinden farklı olduğu ve din dilinin hiçbir şekilde reel gerçekleri beyan etmeye çalışmadığı ve sadece sembolik yapıda olduğu görüşü söz konusu edildi. Ama yavaş yavaş Doğu ülkelerin Avrupa'yla ilişkileri geliştikçe, ilmî alışveriş hızlandıkça ve öğrenciler Batı'ya gönderildikçe bu teori Doğu dünyasına da girmeye ve sirayet etmeye başladı. Batıcılar, Batı kültürüne hayran kalanlar, eğitim için Batı ülkelerine gönderilen kimseler, Batı kültürü hayranlığıyla geri döndüler. Batı dili ve kültürünü öğrenmeyi en büyük kazanç ve övünç kaynakları olarak saydılar. Aynı zamanda küfür teorilerini öğrenmekle övündüler, onları en iyi, en yapıcı ve ilmî görüşler olarak İslam âlemine intikal ettirdiler ve şöyle dediler: Batı'da İncil ve Tevrat'ın takipçilerinin din dilini hakikati göstermeyen sembolik ve efsanevi dillerden saymaları gibi Kur'an'ın dili de asla hakikati beyan etmeyen efsanevi bir dildir.

İslam dünyasında Ehlibeyt öğretilerine yabancı olan bazı Arap ülkeleri de bu teoriyi kabullendiler, bazı Arap yazarlar bu konuda kitaplar yazdılar ve iddiaları için bir takım teyitler ortaya koydular ve deyim yerindeyse, Kur'an'dan bir takım dayanaklar bulmaya çalıştılar. Onlar, gerçek anlamını derk etmekten aciz kaldıkları ve zahirî anlamlarının da ilimle çatıştığını sandıkları bir takım müteşabih ayetlerle karşılaşınca dinî inançlarını efsanevi yorumlarla açıklamaya çalışan İncil ve Tevrat takipçileri gibi Kur'an ve müteşabih ayetleri sembolik ve efsanevi bir tefsirle açıklamaya çalıştılar. Böylece, dinî öğretilerin, ilmî öğretilerle çelişmesini sözde ortadan kaldırmaya çalıştılar. Son otuz yılda, özellikle de son yıllarda Avrupa

ve Amerika'da eğitim görmüş olan kimseler, bu Batılı teorinin bizim toplumumuzda da yaygınlaşması hususunda büyük çaba gösterdiler. Onlar Kur'an dilini efsanevi bir dil olarak tanıtmaya çalıştılar ve bu hedeflerine ulaşmak için de bir takım yerlerde Kur'an ayetlerini sembolik olarak tefsire yöneldiler.

5- Habil ve Kabil Kıssası Hakkında Sapık Bir Yorum

Yaklaşık otuz yıl önce, Marksist düşünceye sahip olan birisi, yaptığı bir konuşmasında Kur'an'da yer alan Habil ve Kabil hikayesini sembolik bir dille yorumlamaya çalıştı. Bu hikâye Kur'an'da şöyle yer almıştır:

﴿وَاتْلُ عَلَيْهِمْ نَبَأَ ابْنَيْ آدَمَ بِالْحَقِّ إِذْ قَرَّبَا قُرْبَانًا فَتُقُبِّلَ مِنْ أَحَدِهِمَا وَلَمْ يُتَقَبَّلْ مِنَ الْآخَرِ قَالَ لَأَقْتُلَنَّكَ قَالَ إِنَّمَا يَتَقَبَّلُ اللَّهُ مِنَ الْمُتَّقِينَ﴾

Onlara, Âdem'in iki oğlunun haberini gerçek olarak anlat: Hani birer kurban takdim etmişlerdi de birisinden kabul edilmiş, diğerinden ise kabul edilmemişti. (Kurbanı kabul edilmeyen kardeş, kıskançlık yüzünden), "Andolsun seni öldüreceğim." dedi. Diğeri de "Allah ancak takva sahiplerinden kabul eder." dedi.¹

Rivayetlerden de istifade edildiği üzere Hz. Âdem'in çocukları olan Habil ve Kabil, Allah'ın dergâhına birer kurban sunmakla görevlendirildiler. Kabil bir koyun kurban hediye etti. Habil ise bir miktar buğday hediye etti. Habil'in verdiği kurban kabul gördü; ama Kabil'in verdiği kurban kabul görmedi. İşte burada Kabil kendi kardeşi olan Habil'i kıskandı, sonunda onu öldürdü. Ama yaptığından pişman oldu. Kabil, öldürdüğü kardeşinin cenazesini ne yapacağını da bilemiyordu. Bunun üzerine Allah, ona cenazeyi nasıl defnedeceğini öğretmek için bir karga gönderdi.

﴿فَبَعَثَ اللَّهُ غُرَابًا يَبْحَثُ فِي الْأَرْضِ لِيُرِيَهُ كَيْفَ يُوَارَىٰ سَوْءَةَ أَخِيهِ قَالَ يَا وَيْلَتَا أَعَجَزْتُ أَنْ أَكُونَ مِثْلَ هَذَا الْغُرَابِ فَأُوَارِيَ سَوْءَةَ أَخِي فَأَصْبَحَ مِنَ النَّادِمِينَ﴾

Derken Allah, kardeşinin cesedini nasıl gömeceğini ona göstermek için yeri eşeleyeyen bir karga gönderdi. (Katil kardeş) "Yazıklar olsun

**banal! Şu karga kadar da olamadım mı ki, kardeşimin cesedini göme-
yim.” dedi ve ettiğine yananlardan oldu.¹**

Karga kendi yiyeceğini saklamak için gagasıyla toprağı eşelemekte ve yiyeceğini toprağı gömmektedir. Allah’ın emriyle karga gelip Kabil’in karşısında toprağın altındaki yiyeceğini araştırınca Hz. Âdem’in oğlu olan Kabil de ölüleri yere gömme şeklini öğrendi. O kargadan yeri nasıl kazacağını ve kardeşini nasıl defnedeceğini öğrendi.

O konuşmacı ve yazar bu hikâyeyi sembolik olarak yorumlarken şöyle diyor: “Habil, dayanılmaz faaliyet ve çabalarının ürünü oldukça az olan çiftçi, işçi ve zahmet çeken sınıfın sembolüdür. Allah da bu sınıfı sevdiği için fakir çiftçinin değersiz hediyesini kabul etti. Ama Kabil kapitalistlerin sembolüdür. Kapitalistlerin biri bir koyun kurbanlık edince Allah onun kurbanlığını kabul etmedi. Çünkü Allah kapitalistlerin düşmanıdır.” O konuşmacı şu sonuca varıyor: Habil, Kabil ve onların koyun ve buğday hediye etmesi bir gerçeği ifade etmiyordu. Sadece sembolik bir portreden ibaretti. İşçi ve kapitalist sınıfı ve bu iki sınıf arasındaki savaşı ifade etmekteydi. Oysa burada şu soru söz konusu edilmektedir ki, Hz. Âdem zamanında Âdem, eşi ve iki çocuğı dışında bir varlık yaratılmamıştı. Nasıl olur da işçi ve kapitalist sınıfının varlığından söz edilebilir? Aslında bu sınıf ayrımının o dönem için ne anlamı vardır? Neticede söz konusu konuşmacı o dönemde Marksist düşünceler yaygın olduğundan ve küfür ekollerinin taraftarları çok olduğundan bu yorumu yapmış ve insanlar tarafından da kabul görmüştü. Söz konusu konuşmacı, Habil ve Kabil hakkında sembolik bir yorum yapmıştı; ama karganın neyi sembolize ettiğini dememişti. Sonunda onun öğrencilerinden biri bu sırrı keşfetti ve yazdığı makalesinde siyah karganın mollaları sembolize ettiğini söyledi. Mersiye okuyan, yas törenleri düzenleyen, minber üzerinde siyah ve karanlıkları yaymaya çalışan, dolayısıyla da feodalleri ve kapitalistleri savunan mollaları sembolize etmektedir. Öğrencisi bu sırrı keşfederek tabir yerindeyse, güç, altın ve hile üçgenini tamamlamış oldu. İlginçtir ki Allah Teala bu kıssayı beyan makamında şöyle buyurmuştur: *“Onlara, Âdem’in iki oğlunun haberini gerçek olarak anlat.”* Yani o gerçek olayın hakikatini insanlara bildir. Adeta Allah Teala bu kıssa hakkında bir gün yanlış yorumlar yapılacağını

haber vermektedir. Böylece bu kıssada herhangi bir tasarrufta bulunulmasını istememekte ve insanlara hakikatinin söylenmesini emretmektedir.

Evet, son yıllarda Batı hayranı kimseler, Kur'an'ı sembolik ve gerçek dışı bir şekilde yorumlamaya çalışmaktadırlar. Özellikle de bugün Kur'an'ı sembolik olarak tefsir etme hareketi artmaya başlamış ve halk arasında yaygın hâle getirilmiştir. Öyle ki İslami eğitim gören, hatta âlim elbisesini giyen kimseler dahi bu tür safsatılar söylemektedirler. Onlar Kur'an dilinin hakikati gösteren bir dil olmadığını ve Kur'an ayetlerinin değişmeyen gerçek hakikatleri bize beyan etmediğini söylemektedirler. Dolayısıyla biz Kur'an ayetlerini tefsir etmek için kesin delillere, sabit bir çerçeveye, değişmeyen ölçülere ve ilmî dayanaklara sahip değiliz. Dolayısıyla da falan ayet hakkında sadece bir tefsirin var olduğunu, diğer yorumların ise batıl olduğunu iddia edemeyiz. Aksine herkes, kendi düşünceleri, faraziyeleri ve zihniyeti esasınca Kur'an ayetleri hakkında sembolik yorumlarda bulunabilir. Hatta bu yorumu diğer yorumlar ve tefsirlerle de çelişebilir.

6- Din Dilinin Gerçekleri Göstermemesi veya Din Hakkında Belirsiz Bir Portre Sunmak

Dinî öğretilerinin ve Kur'an öğretilerinin sembolik olduğunu ifade eden teoriyi daha fazla tanımak ve zihinlere yakın kılmak için, şunu arz edeyim; modern sanatlar müzesinde bir takım belirsiz ve geometrik şekillerden oluşan tablolar asılmıştır. Bu tablolar, belli bir şekilde bir takım şeyleri yansıtmaktadır. Onlar hakkında birçok ihtimaller vardır. Herkes kendi zevki esasınca bunları yorumlamaya çalışmakta ve bu tabloların herhangi bir şeyi sembolize ettiğini beyan etmektedir. Belki de o tabloyu çizen kimse, başkalarının bu tablolar hakkında yapacakları o yorumlardan haberdar bile değildir. Aynı şekilde, psikologlar bazen hastalarını denemek için bir kâğıt üzerine biraz mürekkep döküp kâğıt üzerinde yayarak hastalardan o kâğıt üzerinde neler gördükleri sorulmaktadır. Onlardan her biri biraz düşündükten ve kâğıt üzerinde bir takım semboller müşahade ettikten sonra, bu şekillerin bir şeyi gösterdiğine inanarak çeşitli yorumlarda bulunmaktadır. Örneğin o resmin bir bölümünün, kadının saçlarını, diğer bölümünün kadının ellerini gösterdiğini söylemektedir. Sonuç olarak da zihnî araştırmaların neticesinde o belirsiz resmin bir kadının portresi olduğunu söylemektedir. Oysa o resmi ortaya çıkaran kimseler, belli bir he-

defe dayanarak resim çizmiş değillerdir. Onlar, bilinçli ve düzenli bir iş yapmak istememişlerdir. Kâğıdın üzerine bir miktar mürekkep dökmüşler ve sonuçta belirsiz bir şekil oluşmuştur. Herkes kendi zihniyeti esasınca bu konuda bir yorumda bulunuyor.

İşte bunlar da Kur'an'ın dilinin gerçekleri göstermediğini ve Kur'an öğretilerinin bu hedefle açıklanmadığını, dolayısıyla herkesin kendi teşhisi esasınca ondan bir şey anladığını söylemektedirler. Onlara göre hiç kimse, Kur'an hakkındaki bu düşüncesinin mutlak olduğunu söylememelidir. Kur'an hakkındaki bu tefsirinin doğru olduğunu ve diğer tefsirlerin ise yanlış olduğunu savunmamalıdır. Aynı şekilde eğer insan, modern sanatlarla karşılaşır ve onlar hakkında bir yorumu olursa, bu yorumunun kesinlikle doğru olduğunu, diğer yorumların ise yanlış sayıldığını dile getirmemelidir. Çünkü o kendi zihniyeti esasınca ve içinde bulunduğu şartlar karşısında o tablo hakkında belli bir yoruma sahiptir. Diğerleri de kendi zihnî verileri esasınca, içinde bulundukları toplumsal şartlar karşısında başka bir takım yorumlara sahiptirler. Dolayısıyla, bu tefsirlerden bazısını doğru, diğerlerini ise hatalı görmek olmaz. Aslında bu gibi hususlarda doğruluk ve yanlışlık, gerçek ve sabit bir şey değildir. Falan yorumun doğru ve falan yorumun da yanlış olduğunu söylemek mümkün değildir. Acaba neuzübillah Kur'an da modern sanatlar gibi bir şey midir ki herkes kitap hakkında bir yoruma sahip olabilsin? Semavi kitaplar hakkında böyle bir düşünceye kapılan kimseler, genellikle Allah'ın varlığına ve vahye inanmamaktadırlar. Eğer dinin dilinden bahsediyorlarsa, bu başkalarını aldatmak içindir. Kitab-ı Mukaddes hakkında farklı görüş ve yorumların olduğu görüşünü savunanlar şöyle diyorlar: Farz edelim Allah vardır, vahiy nazil olmuştur, Peygamber de vahyi işitmiştir -ki bu konuda bile düşünmek gerekir- ama Peygamber insandır, insani bir anlayışa sahiptir. İnsani bir anlayış ise yanlışlıktan uzak değildir. Dolayısıyla onun Allah'ın sözlerini doğru anlamaması mümkündür. Hatta eğer Peygamber'in Allah'ın ayetlerini almada ve anlamada yanlışlık etmediğini kabul etsek dahi, Kur'an ayetlerini tefsir hususunda kesin bir yol ortaya koymak mümkün değildir. İnsanlar, bu tefsir esasınca bir tefsiri kesin ve doğru, diğer tefsirleri ise hatalı kabul edemez. Hatta herkes Kur'an hakkında belli bir yorum ve görüşe sahip olabilir. O görüş de kendisi için muteber ve doğrudur. Diğerleri onu reddetmemelidir. Mukaddes kitaplar karşısında biz, psikolojik deneyime tabi tutulan kimseler gibiyiz. Onlara

belirsiz bir şekil gösterilmektedir ve onlardan bu şekiller hakkında görüşlerini beyan etmeleri istenmektedir. Böylece her birisi kendi zihnietesi esasınca bir tefsirde bulunmaktadır. Örneğin “Bu resim, sevgilimin saçlarını andırmaktadır.”, diğeri ise “Bu resim Rüstem’in şeklini andırmaktadır.” diye ifade etmektedir. Böylece herkes bu konuda bir yorumda bulunmaktadır. Şüphesiz herkesin görüşü kendisi için saygındır, onu kınamak doğru değildir. O tefsirlerin hiç birisi kâğıdın üzerine mürekkep döken kimsenin zihninden geçmezse dahi bu böyledir. Zira o şekli icat etmekten maksat, herkesin o konuda bir yorum ve görüşe sahip olmasını sağlamaktır.

7- Kur’an’ın Şiir Diliyle Mukayesesinin Çeşitli Algılayışlara Yönelik Bir Çaba Oluşu

Marifetin rölatif olduğuna inananlar nezdinde din dili kavramını beyan etmek için başka bir örneğe daha işaret etmek istiyoruz. Âşıkane ve irfani şiirler özellikle de Hafız’ın gazelleri hakkında çok çeşitli yorumlar mevcuttur. Çoğu İranlıların evinde bulunan kitaplardan biri de Hafız’ın divanıdır. Bir gelenek olarak insanlar bu kitap ile fal açmaktadır. Birisi bir yolcu bekleyince kalbi onun için daralınca ve ondan haberdar olmak isteyince, Hafız’ın divanını açmakta. Karşısına gelen gazelden o yolcunun salim olduğunu ve yakında döneceğini algılamaktadır. Hastası olan birisi, Hafız’ın divanıyla fal açmakta; aynı şiir ve gazelden bu hastasının şifa bulacağını algılamaktadır. Başka birisi de, kendi zihnietesi esasınca hoş olmayan bir takım yorumlarda bulunmaktadır. Oysa Hafız’ın arifane ve âşıkane gazel ve şiirleri bu tür insanların ihtiyacını gidermek için kaleme alınmış değildir. Aslında Hafız’ın gazelinin anlamı, falan hastanın iyileşeceği veya falan yolcunun sağlam bir şekilde geri döneceği veya falan kimsenin hacetinin temin edileceği değildir. Hafız kendi irfani ve şairane atmosferinde şiirler kaleme almıştır. Ama herkes kendi zihnietesi esasınca onun hakkında bir düşünceye sahiptir. Onun bu düşünceleri, başkalarının düşüncelerinden ve şairin hedeflerinden fersahlarca uzaktır. Mevlana’nın da dediği gibi:

*Herkes ez zenn-i hod şod yar-i men,
Ez derûn-i men ne-cost esrar-ı men.*

Benim dostum oldu kendi zannınca herkes
Araştırmadı içimdeki sırları ama hiç kes.

İşte bu kimselerin dediğine göre Kur'an da böyle bir konumda bulunmaktadır ve Hafız'ın gazelleri gibi çeşitli ve hatta çelişkili yorumlara sahiptir. Herkes, kendi zihniyetinde, araştırarak ve faraziyelerinden hareket ederek, Kur'an ayetleri hakkında bir takım yorumlarda bulunabilir. Hiç kimse kendisinin algılama ve okuma tarzını mutlak kabul etmemelidir. İşte buradan hareketle iddia edilebilir ve hatta ihtimal verilebilir ki bir din hakkındaki bir görüşün mutlak sayılmaması gerektiğini dile getiren bu teori de din dili teorisinden kaynaklanmaktadır. Bu esas üzere din dili de efsanevi bir dildir, hakikati göstermeyen sembolik bir dil sınıfındandır. Herkes kendi zihniyetiyle, dinî öğretiler hususunda bir yorum sunabilir. Hiç kimse kendi kıraat ve tefsirini doğru, diğerlerinin okuyuşunu ise hatalı göremez ve reddedemez. Gerçekten eğer bu tür küfür inançlar yaygınlaşır ve Kur'an'ın da Hafız'ın divanı gibi bir kitap olduğu düşünülecek olursa, elbette herkes kendi hedef ve amacını bu kitaptan elde edebilir. Ama bu durumda Kur'an bir hidayet kitabı olabilir mi? Acaba Kur'an bu yorumlar ve okuyuşlarla Peygamber ve pak Ehlibeyt İmamları'nın yaygın hâle gelmesi için canlarını tehlikeye attıkları ve yolunda bunca şehit feda ettikleri o kitap mıdır? Eğer herkes Kur'an hakkında belli bir yorumda bulunabiliyorsa ve herkesin algılayışı da kendisi için hüccet ise o hâlde neden Kur'an ayetlerinin doğru bir şekilde tefsir edilmesinin önemi vurgulanmış ve insanların Kur'an'ı kendi görüşleri esasınca yorumlaması yasaklanmıştır? Neden dinde bidat çıkarmak bu kadar kınanmış ve kötülenmiştir? Eğer Kur'an hakkında yorum yapmak isteğe bağlı olsaydı ve herkes istediği gibi Kur'an'ı yorumlama hakkına sahip olsaydı o zaman biz neden devrim yaptık ve Şah rejimini alaşağı ettik? Şah da düşünce ve davranışlarını din ve Kur'an hakkındaki anlayışına uyduruyor, hatta söylediği sözlerin âlimlerin söylediği sözlerden daha çok dinin ruhuyla örtüştüğünü iddia ediyordu. Şah, Kur'an'ı âlimlerden daha iyi tanıdığını ve derk ettiğini iddia ediyordu. Âlimlerin boş yere aleyhine konuştuklarını ve halkı kendi aleyhine kışkırtmaya çalıştıklarını iddia ediyordu. Burada Şah da din hakkında belli bir anlayışa sahipti ve hiç kimse onun bu algılayışını batıl olarak gösteremezdi!

Bu teoriye göre eğer birisi, din hakkındaki zihniyeti üzere Allah'ın hâşâ olmadığını ve dinin Allah'ın varlığına dayanmadığını söyleyecek olursa, hiç kimse ona itiraz etmemelidir. Çünkü o kendi anlayışını beyan etmektedir

ve din de böyle bir anlayışa tahammül göstermektedir. Nitekim Hafız'ın şiirleri de çeşitli yorumlara açıktır. Örneğin Hafız şöyle diyor:

*Eğer gem leşger engîzed ke hûn-i aşıqan rîzed,
Men-o saqi be-hem sâzîm-o bonyadeş ber-endazîm.*

Eğer gam ordu gönderirse âşıkların kanını dökmek için,
Anlaşırsız saki ile ben kökünü söküp atmak için.

Şimdi birisi kendi zihniyeti üzere bu şiirleri yorumlayarak hastasının iyileşeceğini veya ihtiyacının giderileceğini söyleyecek olur ve kendi anlayışı üzere bu şiire bir yorum sunarsa, örneğin “mey ve saki” doktor ve hastadır “kökünü söküp atmak” sözünden maksat da hastalığın kökünü sökeriz anlamını ifade ettiğini söylerse, başka biri de kendi ihtiyaçları için Hafız'ın kitabından fal açar ve bu yoruma tam aykırı bir yorum ortaya koyabilir.

Eğer Kur'an da Allah'ın olmadığını ve Allah'ın varlığı hakkında hiçbir delilin bulunmadığını dile getiren bir yoruma tahammül ederse, artık İslam diye bir şey kalmaz. Herkes Kur'an hakkında bağımsız bir yorum sahip olabilir ve bütün bu yorumların saygın görülmesi gerekirse, bu durumda dini savunmanın ve dinî değerler karşısında hassas olmanın hiçbir anlamı kalmaz. Herkes tolerans ehli olmalı, başkalarının fikir ve davranışlarına tahammül etmeli ve başkalarının görüş ve düşüncelerini eleştirmemelidir. Herkes dinden anladığı şeyler üzere amel etmelidir. Eğer dinden anladığı Allah'ın bir olduğu ise, bu durumda bir görevi vardır. Eğer binlerce tanrının varlığına inanıyorsa, o zaman da ayrı bir görevi vardır. Aslında herkesin inancı kendisi için hüccet sayılmalıdır. Dolayısıyla da hiçbir ihtilafa düşülmemelidir ve herkes tam bir sefa, samimiyet ve müsamaha içinde yaşamalıdır. Başkalarının fikir ve görüşleri karşısında olumsuz bir tavır takınılmamalıdır.

Sonuç olarak bu görüşe göre din dili sembolik bir dildir. Herkes kendi zihniyeti esasınca Kur'an'ın sırlarını bir şekilde tefsir edebilir. Bu esas üzere dinî marifetin rölatif ve değişken olduğunu ifade edebilir. Hiç kimse, kendi görüşünü mutlak kabul etmemelidir. Şüphesiz Kur'an ve İslam'ın asıl inancı, böylesine fasit ve bozuk bir inanca tahammül edemez. Böyle bir öngörü ve bakış dinle asla bağdaşmamakta ve uyum içinde değildir. Biz akli delillerle ispat etmekteyiz ki Allah'ın hikmet ve lütfu kullarını tek bir hedefe ve mutlak hakka hidayet etmesini gerektirmektedir. Bu bağ-

lamda Allah bütün insanlar için bir öğüt, hüccet ve beyan olması ve insanların ruhsal hastalıklarına şifa bağışlaması için Kur'an'ı göndermiştir. Peygamber'in ve Ehlibeyt İmamları'nın mektebinden öğrendiğimiz asla göre bu Kur'an'ın bir tek tefsiri ve okunuşu vardır. Bu tefsir ve okuyuş da Peygamber ve Ehlibeyt'inin tefsiridir. Onların berrak çeşmesinden beslenen yorumlar ve görüşler doğru ve hak üzeredir. Bu okuyuş, din hakkındaki diğer okuyuşlardan farklıdır ve onlarla örtüşmemektedir. Diğer yorumları batıl saymaktadır. Elbette İslam dünyasında da Martin Luther gibi bir adam ortaya çıkabilir, yeni bir din getirebilir ve bu esas üzere farklı ve çelişkili yorumlar sergileyebilir. Marifetlerin rölatif olduğu esasına dayanarak bütün okuyuşların doğru olduğunu söyleyebilir. Ama Ehlibeyt'ten nakledilen sayısız rivayetler Kur'an hakkında doğru bir yoruma sahip olmak için dikkatli olunmasını vurgulamakta ve (insanları) Kur'an'ı kendi görüşüne göre tefsir etmekten sakındırmaktadır.

Din evliyalari da insanların dini kendi istekleri üzere yorumlamasını yasaklamıştır. İnsanlar bu esas üzere müteşabih ve belirsiz bir hususa rastladıkları zaman orada durmalı ve yorumunu Ehlibeyt'in sonsuz okyanusunun ve hidayet edici sözlerinin içinden çıkarmalıdır. İslam ve Allah'a isnat ettiği söz ve konular, Allah'ın buyruklarından, Kur'an naslarından, Peygamber ve temiz Ehlibeyt İmamları'nın sözlerinden kaynaklanmış olmalıdır.

8- Farklı Okuyuşlar ve Hermenotik Felsefesinde Marifetlerin Değişkenliği

Farklı okuyuşlar ve görüşlerin mutlak olmayışı sloganının ayrı bir kaynağı da hermenotik ilmi ve metinleri yorumlama görüşüdür. Bu ilim bugün marifet dallarından biri olarak tanınmaktadır ve dünyada farklı ilmî gruplar bu konuda araştırmayla meşgul bulunmaktadır. Bu ilmin doğduğu yer Batı'dır. İlk önce hermenotik ilmi, Hristiyanlığın kelim ve hikmetiyle ilgili yorumları kapsamaktaydı ki konusu da Kitab-ı Mukaddes'in (Ahd-i Atik ve Ahd-i Cedid'in) ruhani hakikatini ve anlamını incelemek, tefsir etmek ve keşfetmekti. Daha sonra bunu genişlettiler ve bu ilmi, insani kurumlar, eserler, sözler ve anlayışların önemini anlama ve yorumlama kabiliyeti hâline getirdiler. Bu son anlamda hermenotik, ilahiyat alanından felsefe alanına sürüklendi. Bu ilim, bugün artık konusu insani ve nefsanî ilimleri incelemede özel metotlar olan bir alana veya dala işaret etmektedir.

Bu ilimde söz konusu edilen teorilerden biri de şudur: Esasen kelimeler, konuşmacının maksadını ulaştırmada ve bu amacını başkalarına intikal ettirmede eksik kalmaktadır. Kelimeler, okuyucuyu, yazarın bulunduğu atmosfere intikal ettirmekten acizdir. Okuyucu, yazarın etkilenecek bu sözleri söylediği atmosferi bu kelimeler yardımıyla derk edemez. O hâlde birisi başkalarıyla anlaşma hususunda bir takım özel kelimeler kullanınca, dinleyici olan kimse, onun asıl maksadını derk edemez. Örneğin herkesin birçok deruni hisleri vardır. Sevgi, aşk, gazap, nefret ve şaşkınlık gibi hislere sahiptir. Şimdi yazar şaşırtıcı bir sahne gördüğünde ve bu şaşkınlık hissini başkalarına söylemek istediğinde okuyucu sadece onun şaşırdığını anlamakta ama asla yazarın söylediği kelimelerle, yazarda oluşan bu şaşkınlığı hissedip derk edememektedir. Hakikatte kelimeler, sadece bir takım hislerin varlığını haber vermektedir. Ama o hislerin mahiyetini intikal ettirmekten acizdir. Eğer siz birine, falan kimseye âşık olduğunuzu söyleyecek olursanız, muhatabınız, içinizde olan ve aşk olarak adlandırılan o duygunun ne olduğunu anlayamaz. Sizden algıladığı bir takım deliller üzere bunu bir şekilde derk edebilir. Ama içinizde oluşan o depremi ve o deruni hissinizi asla detaylı bir şekilde derk edemez.

9- Kelimeler ve Bu Kelimelerin Çeşitli Hakikatlere Ulaşması

Daha önce de işaret edildiği gibi onların iddialarından biri de şudur: Kelimeler, yazar ve konuşmacının içinde olan şeyleri aktarmaktan acizdir. Kelimelerin yazarın amacını intikal ettirmekten aciz kalması, metinler, özellikle de dinî metinler hermenotiği konusunun asıl taşlarından biri olarak tanınmıştır.

Bu soruya verilecek cevap şudur: Eğer biz, birkaç bin yıl öncesinden günümüze çeşitli kavimlerin tarihini inceleyecek ve her din ve mezhebin takipçilerinin edebiyatını gözden geçirecek olursak, bütün kavim ve din takipçilerinin edebiyatının asıl odağının aşk olduğunu görürüz. Bu da göstermektedir ki aşk bütün insanların taşıdığı genel bir duygudur ve herkes için derk edilir bir hakikattir. Dolayısıyla bir Japon, bir Çinli, bir Arap ve bir İranlı aşkını haber verdiğinde bizim onun hislerini derk etmediğimizi nasıl iddia edebiliriz? Leyla ve Mecnun, Şirin ve Ferhad'ın aşk hikâyelerini derk etmediğimizi ve bu hikâyelerin asıl odak noktası olan aşkı doğru bir şekilde tanıyamadığımızı nasıl söyleyebiliriz? Kelimelerin

bu duyguları intikal ettiremediği bahanesiyle böyle bir iddiada bulunmak mümkün müdür? Eğer aşk gibi bir his, konuşan veya dinleyen kimseler tarafından derk edilemiyorsa, o hâlde neden çeşitli toplulukların edebiyatında bu kadar geniş bir şekilde ele alınmıştır? Neden edebiyatın büyük bir bölümü, aşk ile ilgili sözlere ayrılmıştır.

Biz de kabul ediyoruz ki insan, deruni hislerini olduğu gibi başkalarına intikal ettiremez. Ama bir takım deliller, etkiler ve ilgili hususlarla diğerlerinin hislerini anlamak ve tanımak mümkündür. Ben içimde ortaya çıkan korku hissimi, aynen benim gibi derk edeceği bir şekilde başkalarına intikal ettiremem. Ama korku genel bir his olduğu için ve diğerlerinde de benzeri bulunduğundan bende ortaya çıkan bir takım eserler üzerinden benim korku hissimi derk edebilirler. Evet, eğer birinin içinde bu hislerin bir benzeri yoksa bir takım deliller, alametler, hatta beyan ve sözlerimiz üzere bizim hislerimizi derk edemez. Örneğin bir kimsenin varlığında aşk ve muhabbet yoksa aşk hikâyeleri hakkında hiçbir derk ve anlayışı olamaz. Ama kabul etmek gerekir ki böyle bir kimseye insan demek mümkün değildir. Sonuç olarak herkes, en azından bir miktar sevgi ve aşk taşımaktadır. Dolayısıyla bu deruni hislerden haberdar olduğu takdirde ve bu hâletin şiddetlenip artış kaydettiğini bildiğinde ve bu his, kemal derecesine ulaştığında bunun aşk olarak adlandırıldığını bilmektedir. Dolayısıyla biz, kendi batini hislerimizi başkalarına intikal ettirebiliriz ve sonuç olarak da bu eksik ve aciz kelimeler, deruni amacımızı ve hislerimizi kolayca başkalarına intikal ettirebilir.

10- Kur'an Hakkında Gerçek ve Mutlak Bir Marifet Elde Etme İmkânı

Evet, biz de kabul ediyoruz ki sıradan bir bilgi, tecrübe ve marifetler yoluyla tabiat ötesi hakikatlerin hakikatine erişilemez. Melek gibi bir takım varlıklardan haberdar olunamaz, onlar hakkında kapsamlı bir bilgi edilemez. Onlar hakkında söylenen sözler müteşabih sözlerdir. Bu açıdan meleklerden söz eden Kur'an ayetleri müteşabih ayetler sayılmıştır. Bu hakikatleri tanımak için bir takım yollar vardır ki sıradan insanların ulaşabileceği yollar değildir bunlar. Sadece nefsini tezkiye eden, ahlaki ve irfani seyr ve sülukta bulunan kimseler, bu varlıkların hakikatini derk edebilirler. Ama Kur'an'da yer alan bu tür hakikatlerin derk edilmeyişi Kur'an'da bu

türden var olan her şeyin bizim için derk edilemeyeceği anlamında değildir. Bunlar, lafız ve kelimelerin bize bir takım hakikatleri göstermediği anlamını ifade etmemektedir. Herkes zihniyeti esasınca bu kelimeleri tevîl ve tefsir etmemelidir. Melek gibi tabiat ötesi bu hakikatler hakkında her ne kadar kapsamlı bir bilgi elde edemezsek ve sıradan beşerî aletlerle bu hakikatler, bizim için açığa çıkmazsa da Kur'an'da yer alan özellikleri, sıfatları ve kavramları hakkında bir yere kadar marifet elde etmek mümkündür.

Kur'an ve din dilinin efsanevi bir dil olduğu hakkında ortaya koydukları delillerden biri de Kur'an ve dinî kitaplarda yer alan istiare, kinaye, teşbih ve temsillerin zikredilmesidir. Örneğin Kur'an'da şöyle yer almıştır:

﴿وَلَا تَكُونُوا كَالَّذِينَ تَقَصَّتْ غَزْلَهَا مِنْ بَعْدِ قُوَّةٍ أَنْكَاثًا تَتَّخِذُونَ أَيْمَانَكُمْ دَخَلًا بَيْنَكُمْ أَنْ تَكُونَ أُمَّةٌ هِيَ أَرْبَىٰ مِنْ أُمَّةٍ﴾

Bir toplum diğer bir toplumdan (sayıca ve malca) daha çok olduğu için yeminlerinizi, aranızda bir fesat aracı edinerek ipliğini sağlamca bütükten sonra, çözüp bozan yaşlı (kadın) gibi olmayın.¹

Bu da Kur'an da zikredilen bir örnektir ve belki de böyle bir yaşlı kadın, dış âlemde var olmamıştır. Hakeza Kur'an'da yer alan merkep örneği de bunun bir benzeridir.

﴿مَثَلُ الَّذِينَ حُمِّلُوا التَّوْرَةَ ثُمَّ لَمْ يَحْمِلُوهَا كَمَثَلِ الْحِمَارِ يَحْمِلُ أَسْفَارًا﴾

Tevrat'la yükümlü tutulup da onunla amel etmeyenlerin durumu, ciltlerce kitap taşıyan merkebin durumu gibidir.²

Onlar şöyle diyorlar: Bu örnekler ve efsaneler Kur'an'da yer aldıktan sonra, Allah, kıyamet, vahiy, cennet ve cehennem gibi kavramların bir efsane olmadığı nereden anlaşılmaktadır?

Bu küfür içeren temelsiz söz, makale ve yazılar bütün ülke çapında üniversite öğrencilerine ulaşmaktadır. Böylece onlara Kur'an'ın baştan sona efsane kitabı olduğunu telkin etmeye çalışmaktadırlar. Hatta o kadar küstahça hareket etmektedirler ki, bir öğrenci makalesinde Hz. Yusuf'un

1- Nahl / 92

2- Cuma / 5

(a.s) Kur'an'daki kıssası hakkında romantik bir yorumda bulunmakta, o kıssayı hayalî bir roman kalıbına dökmekte, daha sonra da edebî olarak eleştirmekte ve bunun kritiğini yapmaktadır. Daha sonra da Hz. Yusuf'un romanını edebî olarak sınıfta üstadın huzurunda eleştirmektedir. Üstat da bu kıssaya yeni bir takım itirazlarda bulunmakta ve sonuç olarak Hz. Yusuf'un romanının yazarının usta bir edebiyatçı olmadığı ve bu romanın acemice yazıldığı sonucunu elde etmektedirler.

11- Kur'an Dilinin Gerçekleri Göstermediği Hakkında Rölativistlerin Boş Delilleri

Ne yazık ki üniversitelerde ve diğer yerlerde var olan siyasi açık atmosfer ve basın özgürlüğü sayesinde, resmî ve gayriresmî eğitim kurumlarında-ki kültür zayıflığı sebebiyle aynı zamanda eğitim ve öğretim sisteminin tasarımcılarının dikkatsizliği ve ihmali deliliyle özellikle üniversite çapında, devrimden sonraki yıllarda ve günümüzde de bu ihmalkârlık devam ettiği için dinî öğretiler ve İslami değerler aleyhine geniş çapta bir saldırı yapılmakta ve zehirli propagandalarda bulunmaktadır. İş öyle bir yere varmıştır ki bazı öğrenciler her gün artık sıradan bir soru şeklinde şunu sormaktadırlar: Kur'an'da efsaneler, kıssalar, istiareler ve kinayeler yer almıştır ve bunlarda gerçek anlam kastedilmemiştir. Mecazi anlamlar göz önünde bulundurulmuştur. Dolayısıyla Kur'an'ın diğer konularının da böyle olmadığı nereden biline bilir? Allah, vahiy ve kıyamet gibi konulardan belki de mecazi ve hakiki olmayan anlamlar kastedilmiştir. Evet, marifetin göreceli olduğu, din dilinin sembolik olduğu ve dinî metinlerin hermenotik yorum gibi teoriler sebebiyle yüce ve köklü inançlara ve değerlere karşı büyük bir saldırı yapılmaktadır. Oysa bu yüce değerler, tarih boyunca kültürümüze ve toplumumuza zenginlik ve yücelik kazandırmıştır. Milletimizin dünkü ve bugünkü kıvanç ve iftihar, bu değerler ve asil İslami inançlar sayesinde vücuda gelmiştir ve bütün ilahî velilerin ve peygamberlerin emanetini koruma görevi de üstlenilmiştir.

Onlar, bu rölativist ve agnostik düşünceler sayesinde şöyle diyorlar: Hiç kimse kendi görüşünü mutlak olarak kabul etmemeli ve herkes din hakkındaki farklı yorumlara saygı göstermelidir. Kur'an'ın beyan ve dili hakikati göstermediği ve sembolik olduğu için de dileyen Kur'an ayetleri hakkında bağımsız bir yoruma sahip olabilir. Bizim de onlara sözümüz

şudur: Kur'an'da örnekler, istiareler ve hikâyeler zikredilmesi bahanesiyle Kur'an'ın hakikatleri ve gerçekleri beyan etme amacında olmadığını, sadece bir takım efsaneler, kinayeli ve istiareli sözler söylemek istediğini iddia ediyorlar. Eğer kitapta şiir ve örnek dolu bir yazı yazılmış olursa o kitabı şiir ve örnek kitabı olarak tanıtmak mı gerekir? Eğer bir konuşmacı sözlerinin arasında bir şaka yapacak olursa, onun bütün sözlerini şaka olarak mı algılamak icap eder? Eğer bir kimse her hangi bir münasebetle konuşmalarında örnek, şiir, istiare, teşbih, kinaye ve mecazdan istifade edecek olursa bu onun sözlerinin şiir, efsane, istiare, örnek, kinaye ve teşbih olduğu anlamına mı gelir? Hayır, kesinlikle böyle değildir. Eğer böyle olursa hiçbir yazar ilmî kitabında misal, şiir, edebî kritik yapma hakkına sahip olamazdı. Aksi takdirde onun kitabı şiir ve eleştiri kitabı sayılırdı. Eğer Kur'an'da Allah bir misal zikretmişse: **“Onlara Âdem’in iki oğluyla ilgili haberi hakkıyla oku...”¹ Biz Kur'an'ı hak olarak indirdik; o da hakkı getirdi...**² acaba Allah'ın bu kesin hüccet ve sözleri şiir ve efsane midir?

Hermenotik için ve metinlerin tefsir ve tevil görüşünün itibarı için zikredilen delillerden ve dayanaklardan biri de Müslümanların tarih boyunca bir takım tevil ve tefsirlere başvurmalarıdır. Arifler tevil ve tefsir dalında birçok kitaplar yazmışlardır. Buradan da anlaşıldığı üzere Kur'an'da da çeşitli teviller vardır. Arifler, bir takım teviller ve tefsirler zikrettiği için biz de yeni bir takım tevil ve tefsirler yazabiliriz. Eğer bizim yorumlarımız ariflerin yorumlarına zıt olsa, hatta bizim tevil ve tefsirlerimizin sonucu ariflerin teviliyle çelişse dahi bu böyledir. Ayrıca rivayetlerde dahi Kur'an'ın batınlarına ve tevillerine işaret edilmiştir ve bu da ayetin zahirinin iktiza ettiği anlamın tam aksinedir. Kur'an için farklı tevil ve batınların varlığı da ayetler hakkında çeşitli tevil ve tefsirlerin yapılacağına bir delilidir. Biz de bu işe girişmiş durumdayız.

Hangi tevilin doğru ve hangi tevilin yanlış olduğunu teşhis etmek mümkün olmadığı için de onların hepsini doğru saymak gerekir. Bunlara cevap olarak şöyle diyoruz: Evet Kur'an'da da müteşabih ayetlerin varlığını ve bu ayetlerin muhkem ayetler esasınca tefsir edilmesi gerektiğine işaret vardır. Nitekim rivayetlerde de yer aldığına göre Kur'an bir takım batın-

1- Mâide / 27

2- İsrâ / 105

lara ve çeşitli aşamalara sahiptir. Ama hiçbir rivayette ayetlerin zahirinin kelimelerin ve lafızların hüccet olmadığı ve bizim için hiçbir hakikati aydınlatmadığı dile getirilmemiştir.

Elbette ayetlerin zahirinin ve itibarlarının yanı sıra Kur'an'ın "batın ve ayetlerin tevili diye daha derin hususları da vardır" demek ile aslında "Kur'an ayetlerinin zahiri muteber değil, sadece bizim yaptığımız tevil ve algılayışlar muteberdir" demek arasında büyük bir fark vardır. Tevil eden kimsenin zihni esasları üzere ortaya çıkan teviller, bizzat o şahsın zihninin ürettiği tevillerdir. Ama ne yazık ki bu esas üzere birbirine zıt teviller ve farklı yorumlar, din hakkında çeşitli kıraatler ve okuyuşlar olarak tanıtılmakta ve bizden de bunlara saygı göstermemiz istenmektedir.

12- Hz. Ali'nin Kültürel Düzensizlikler ve Din Tahrifi Karşısında Endişesini Açığa Vurması

Son olarak da Hz. Ali'nin (a.s) Allah Resulü'nden (s.a.a) sonra dinde ortaya çıkan şüphe ve sapkınlıklar hakkında söylediği sözlere ve bunun ortaya çıkardığı uğursuz sonuçlara işaret etmek gerekir. Nitekim hepimizin bildiği gibi Hz. Ali'nin (a.s) hükûmeti, Peygamber'in vefatından yirmi beş yıl sonra meydana geldi. Kur'an ayetlerinin nüzul sebebini ve yorumunu Allah Resulü'nden (s.a.a) işiten kimseler hayatta idi. Onlar, ayetlerin Peygamber'e nazil olduğu o sahneleri gözleriyle görmüşlerdi. Çünkü Kur'an'ın inişinden uzun bir süre geçmemişti. Ama münafıklar, düşmanlar ve Ehlibeyt öğretilerinin sonsuz okyanusuna yabancı olanlar, nefis ve makam düşkünleri dinde bir takım tahrifler ve şüpheler icat etmeye başladılar. Sonuç olarak da yoldan sapılmış oldu ve insanlar kardeşlerini öldürmeye ve Müslümanları katletmeye başladılar. Nitekim Hz. Ali (a.s) şöyle buyurmuştur:

وَلَكِنَّا إِنَّمَا أَصْبَحْنَا نُقَاتِلُ إِخْوَانَنَا فِي الْإِسْلَامِ عَلَيَّ مَا دَخَلَ فِيهِ مِنَ الزَّيْغِ وَالْإِغْوَاكِ
وَالشُّبْهِهِ وَالتَّأْوِيلِ

İslam'da kardeş olduğumuz hâlde, İslam'a giren eğrilik, sapıklık, şüphe ve tevil yüzünden birbirimizle savaşıyoruz.¹

1- Nehcü'l-Belâğa, 122. hutbe

Bugün ilmî metotlarla söz konusu edilen sapıklıklar ve şüpheler, Hz. Ali (a.s) zamanında öyle bir yere ulaştı ki Müslümanlar, birbirinin karşısında yer aldı. Cemel ve Nehrevan savaşında bir grup kimse sapık tevilleri ve şüpheleri kabul ettiğinden dolayı Kur'an'ın gerçek müfessiri olan Hz. Ali'nin (a.s) karşısına çıktılar ve sonuç olarak da birçok insan öldürülmüş oldu.

Hız. Ali (a.s) 17. hutbede insanların cehalet ve sapıklığını Allah'a şikayette bulunarak şöyle buyurmaktadır:

إِلَى اللَّهِ أَشْكُو مِنْ مَعْشَرٍ يَعِيشُونَ جُهَالًا وَ يَمُوتُونَ ضَلَالًا لَيْسَ فِيهِمْ سِلْعَةٌ أَبْوَرُ مِنَ الْكِتَابِ إِذَا تُلِيَ حَقُّ تِلَاوَتِهِ وَ لَا سِلْعَةٌ أَنْفَقُ بَيْعًا وَ لَا أَغْلَى ثَمَنًا مِنَ الْكِتَابِ إِذَا حُرِفَ عَنْ مَوَاضِعِهِ وَ لَا عِنْدَهُمْ أَنْكَرُ مِنَ الْمَعْرُوفِ وَ لَا أَغْرَفُ مِنَ الْمُنْكَرِ

Cahil yaşayanları ve sapık yol üzere ölenleri Allah'a şikâyet ederim. Hakkıyla okunduğu, değiştirilmediği müddetçe onlar nezdinde Allah'ın kitabından daha değersiz bir meta/şey yoktur. Ama değiştirilir/tahrif edilirse onlar nezdinde Allah'ın kitabından daha değerli bir şey olamaz. Onlar nezdinde iyilikten daha kötü ve kötülükten daha iyi bir şey düşünülmez.¹

Bu şikâyet de henüz Peygamber'in (s.a.a) vefatından yirmi beş yıl geçmeden yapılmış bir şikâyettir. Ama sapıklıklar, bidatler ve şüpheler, İslam dinine öyle darbeler indirmişti ki Hız. Ali (a.s) yalnızken ve insanlar onun hidayet edici sözlerine kulak vermediği bir dönemde ellerini gökyüzüne yükseltiyor ve bütün dertlerini ve hüznlerini Allah Teala'ya diyordu.

Bu sözlerin bir benzeri 147. hutbe de yer almıştır:

وَإِنَّهُ سَيَأْتِي عَلَيْكُمْ مِنْ بَعْدِي زَمَانٌ لَيْسَ فِيهِ شَيْءٌ أَخْفَى مِنَ الْحَقِّ وَ لَا أَظْهَرَ مِنَ الْبَاطِلِ وَ لَا أَكْثَرَ مِنَ الْكَذِبِ عَلَى اللَّهِ وَ رَسُولِهِ وَ لَيْسَ عِنْدَ أَهْلِ ذَلِكَ الزَّمَانِ سِلْعَةٌ أَبْوَرُ مِنَ الْكِتَابِ إِذَا تُلِيَ حَقُّ تِلَاوَتِهِ وَ لَا أَنْفَقُ مِنْهُ إِذَا حُرِفَ عَنْ مَوَاضِعِهِ وَ لَا فِي الْبِلَادِ شَيْءٌ أَنْكَرُ مِنَ الْمَعْرُوفِ وَ لَا أَغْرَفُ مِنَ الْمُنْكَرِ...

Benden sonra öyle bir zaman gelecek ki, o zamanda haktan daha gizli, batıldan daha aşikâr bir şey olmayacak. Allah ve Resulü (hakkında) ya-

lan söylemekten daha fazla artıp yayılan bir şey olmayacak. O zaman halkına hakkıyla okunduğunda Kur'an'dan daha rağbetsiz ve tahrif edildiğinde ise ondan daha rağbetli şey olmayacaktır. Ülkelerde iyi işler kötü, kötü işler de iyi olacaktır.

Devamında Hz. Ali (a.s) şöyle buyurmuştur:

Kur'an'ı yüklenenler onu atmış ve hıfzedenler onu unutmuş olacaktır. O günde Kur'an ve ehli kovulmuş iki sürgün, beraber yolculuk eden iki yoldaş olacak; fakat hiç bir kimse onlara yer vermeyecektir. O zaman da Kur'an ve ehli insanlar içindedir; fakat onlarla değil; insanlarla beraberdir, fakat birlikte değil... Çünkü bir araya gelseler bile dalalet hidayete uymaz. Bu halk ayrılık üzere birleştiler ve birlikten ayrıldılar Sanki kitabın önderleri onlar da, kitap onların önderi değildir. Onların yanında kitabın ancak adı vardır; sadece yazısını tanırılar, Bundan önce de salihlere her türlü zulmü reva görenler onlardı. Salihlerin Allah'a karşı doğruluklarına yalandır dediler, iyiliklerine kötülükle mukabele ettiler.

Devamında Hz. Ali (a.s) şöyle buyurmuştur:

وَأَعْلَمُوا أَنَّكُمْ لَنْ تَعْرِفُوا الرُّشْدَ حَتَّى تَعْرِفُوا الَّذِي تَرَكَهُ وَ لَنْ تَأْخُذُوا بِمِثَاقِ الْكِتَابِ
حَتَّى تَعْرِفُوا الَّذِي نَقَضَهُ وَ لَنْ تَمْسُكُوا بِهِ حَتَّى تَعْرِفُوا الَّذِي نَبَذَهُ...

Bilin ki rüşd ve olgunluğu terk edenleri tanımadıkça olgunluğu tanıyamazsınız. Kitabın ahdini bozanları tanımadıkça ahbine yapışmazsınız. Onu atanları tanımadıkça, sımsıkı tutunamazsınız.

Hutbenin sonunda şöyle buyurmuştur:

Bunu ehlinde arayın; çünkü onlar cehaletin ölümü, ilmin yaşayışındırlar. Onların dışları içlerini, susmaları konuşmalarını, hükümleri ilimlerini anlatır. Onlar, dine muhalif olmazlar, dinde ayrılığa düşmezler. Din onların arasında doğru söyleyen, sustuğu hâlde konuşan bir şahittir.

Görüldüğü gibi Hz. Ali (a.s) birtakım uyarılarda bulunduktan sonra, halktan sadece dini Ehlibeyt yoluyla tanımalarını emretmiştir. Çünkü sadece onların Kur'an ve din hakkındaki yorumları doğru ve haklıdır. Diğer yorumlar ise batıldır, dine ve Kur'an'a yabancıdır. Hak yolunu araştıran ve hakikat peşinde koşan kimselerin yolunu kesmektedir. Bunun sapıklık ve sefalet dışında bir sonucu da yoktur. O hâlde İmam Ali'nin (a.s) görüşüne göre, herkesin din hakkında bir yorumunun olması kabul edilemez. Aynı

zamanda bütün bu yorumların doğru olması da mümkün değildir. Çünkü daha çok insanların zevkiyle uyum içindedir. Din hususunda ise zevk tercihi yapılabilir mi? Dinin gerçek yorumunu Ehlibeyt'ten almamız gerekir. Kendi şahsi zevkimizi hayata geçirerek dinde hem kendimizin hem de halkın sapmasına neden olmamalıyız.

13- Din Hakkında Şahsi Zevkleri Reddetmenin Gereği

Bazıları bize şöyle diyorlar: Kendi zevklerinizi başkalarına dayatmayınız. Aslında din zevke dayalı bir iş midir ki Kur'an'ın haddi hududu ve yorumu şahısların zevkiyle belirlenebilsin? Oysa zevk meselesi daha çok insanların normal hayatlarında kullandıkları metotlarla ilgilidir. Tıpkı insanların elbise rengini ve türünü seçmede kullandıkları zevkleri gibi. Burada ise hiç kimse kendi zevkini başkasına dayatmamalıdır. Ama inançlar, zevk ile ilgili değildir. Dolayısıyla hiç kimse, benim zevkime göre Allah birdir ve diğer biri de neuzübillah benim zevkime göre birden fazla tanrı vardır diyemez. Ve yine şariat ve ilahî hükümler de insanların zevkine tabi değildir ki bu zevklere tahammül etmemiz istensin; hiç kimse, başkalarının zevkini reddetmemeli ve kendi zevklerini dayatma peşinde olmamalı denilebilsin. O hâlde, itikadi meseleler, İslam'ın zaruri hükümleri ve ilahî değerler, zevk ile ilgili değildir. Onlar hususunda bütün zevkleri bir kenara bırakmak gerekir.

Özetle, görüş ve yorumların mutlak kılınmaması sloganı daha çok ferî meselelerde ve dinin zannî hükümlerinde geçerlidir. Orada da sadece ilmî yetkisi olan, dini yakından tanıyan kimselerin görüşü kabul görmektedir. Dinî ve fikhî konularda doğru içtihat metotlarını seçerek makbul olan metotlarla istinbata yönelir ve kendi fetva ve görüşlerini bu kaynaklardan çıkarır ve beyan ederler. Kavram olarak böyle bir liyakate sahip olan kimseye fakih denmektedir. Burada bir fakihin kendi fetva görüşünü diğer bir fakihe dayatmaması söylenebilir. Şüphesiz iki fakih, fetvaları hususunda farklılık içindedir. Hiçbir zaman onlardan biri kendi fetvasını diğer birine dayatmaya çalışmaz. Ama inançlar, İslam ilkeleri ve temelleri hususunda insan zevkini ve kendi görüşlerini dayatmamalıdır. Burada sadece on dört asır önce Peygamber'in ve sonra da tertemiz Ehlibeyt İmamları'nın buyurduğu sözler doğrudur. Bütün âlimler ve fakihler de bunun üzerinde ittifak etmişlerdir. İslam'ın kesin hükümleri hususunda Peygamber ve tertemiz

Ehlibeyt İmamları'nın (a.s) yorumu dışında bütün yorumlar batıldır, asla kabul edilemez. Dolayısıyla bir kimse, "Ben din hakkında yeni bir yorum sahibim." diyemez. Hakikatte bu yorumlar, dinde bidat çıkarmanın örneklerinden biridir. Gerçek anlamda İslam'ı tanıyan kimseler, Allah'ın, meleklerin ve Allah'ın salih kullarının lanetine maruz kalmamaları için büyük bir ciddiyetle buna karşı koymalıdır.